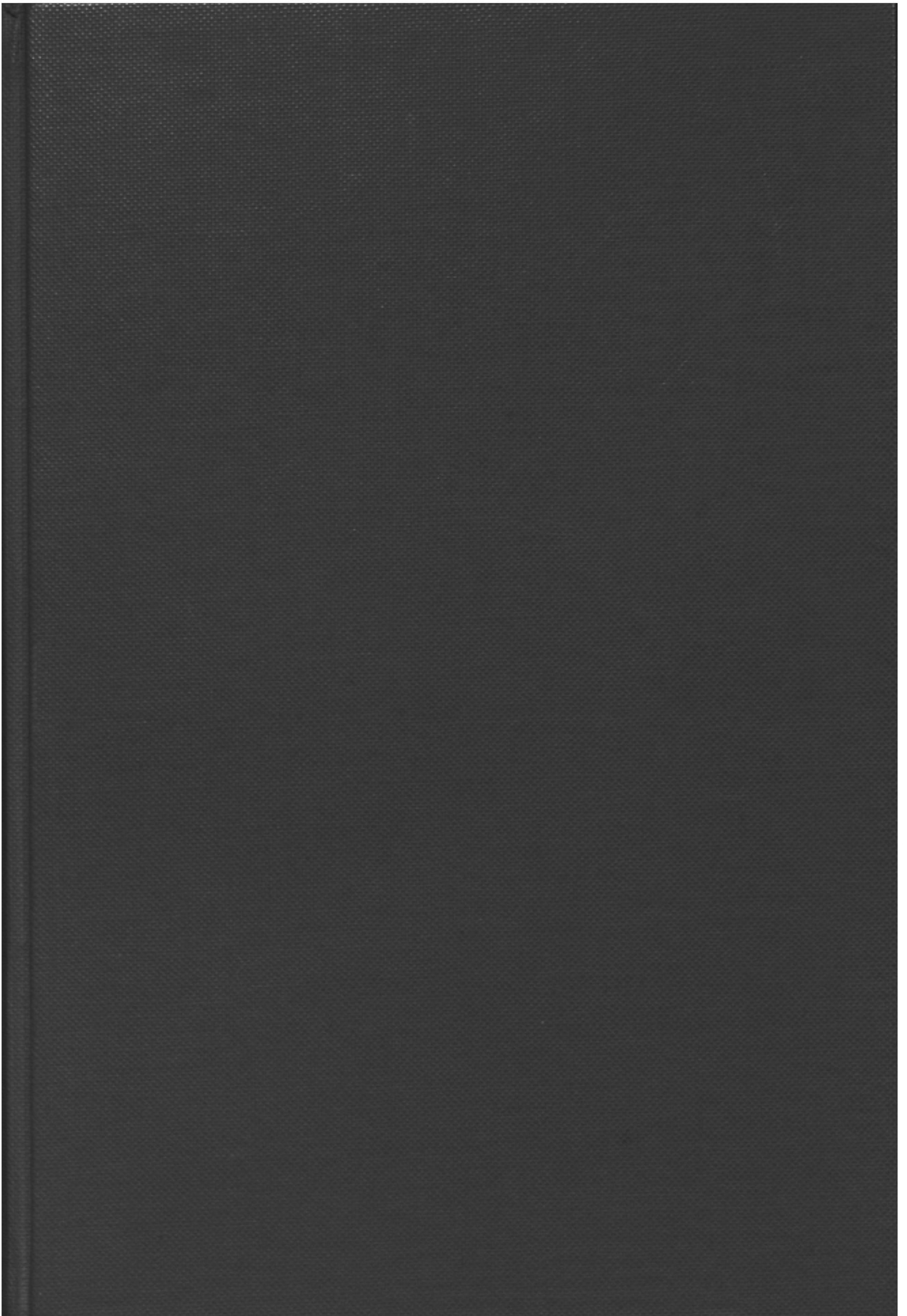

De
West-Indische Gids

ONDER REDACTIE VAN

Prof. Dr. J. BOEKE, Mr. B. DE GAAY FORTMAN, W. R. MENKMAN, en JOH. F. SNELLEMAN

NEGENTIENDE JAARGANG 1937

TWINTIGSTE DEEL

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1937

PRINTED IN THE NETHERLANDS

INHOUD VAN DEN NEGENTIENDEN JAARGANG

Verbetering.

Op blz. 115 regel 18 en 17 van onderen staat: gehuurde; lees: gekleurde.

DE VERWACHT WORDENDE GROOTE GEBEURTENIS ONDER DE BRITSCH-INDIËRS IN SURINAME

DOOR

H. N. HAJARY

Toen in 1916 het transport van ongeveer 300 Britsch-Indische contractkoelies in Suriname aankwam, leefden wij in de hoop, dat daarop nog meer aanvoeren volgen zouden, vóór de verstrijking van den termijn van drie jaaren (tot 1919), binnen welken immigreerende koloniën nog de gelegenheid hadden Britsch-Indiërs aan te werven.

Deze hoop werd evenwel niet vervuld, terwijl de pogingen aangewend tot vrije immigratie geen resultaten opleverden.

Door deze haast plotselinge stopzetting der contract-immigratie zag de Britsch-Indische bevolking in Suriname zich voor een groot en moeilijk probleem geplaatst.

Bij haar rees namelijk de vraag, of door die stopzetting de in Suriname gevestigden, in het bijzonder de hiergeborenen, hun taal, zeden en gewoonten niet zouden prijsgeven.

De regelmatige vroegere nieuwe aanvoeren toch waren prikkels geweest om de aloude Indische tradities getrouw na te leven.

Bij een nieuwe aanvoer trokken vele contractanten en oudcontractanten naar het koelie-depôt, niet alleen uit belangstelling om de nieuwkomers te begroeten, doch ook in de hoop onder hen familieleden, dorps- of stadsgenooten aan te treffen.

En keerden zij naar huis terug, dan hadden allen dezelfde gedachte: „onze band met het stamland is weder versterkt".

Hebben zij, trots het gemis van versch bloed, hun taal, zeden en gewoonten in al de reeds verloopen jaren kunnen handhaven? Deze vraag kan met een volmondig „ja" worden beantwoord.

Reeds vier jaren na den laatsten aanvoer, en wel in 1920, konden wij in het verslag van de Surinaamsche Immigranten Vereeniging o.m. de volgende passage lezen: „Op het behoud van hunne zeden en gewoonten zijn de Hindostani's bijzonder gesteld, eveneens op het behoud van hun taal, al geven zij toe, dat zij

5 jarige periode	Groepen	Gemiddelde bevolking van de groep	Gemiddelde bevolking van Suriname, uitgezonderd Boschnegers en Indianen	waarvan in: Paramaribo	%	Commewijne	%	Coronie en Marowijne	%	Nickerie	%	Saramacca	%	Suriname	%	% van de totale bevolking
1925/1929	Inlanders	58.400	—	37.100	63.53	3.900	6.68	4.100	7.02	4.500	7.70	1.500	2.57	7.300	12.50	—
	Br. Indiërs	33.800	—	3.900	11.54	4.900	14.50	100	0.29	4.400	13.02	3.200	9.47	17.300	51.18	—
	Ned. Indiërs	27.000	—	700	2.59	15.300	56.67	200	0.74	3.700	13.70	1.200	4.45	5.900	21.85	—
	Inlanders	—		—	29.45	—	3.09	—	3.25	—	3.57	—	1.19	—	5.80	46.35
	Br. Indiërs	—	126.000	—	3.09	—	3.89	—	0.08	—	3.49	—	2.54	—	13.73	26.82
	Ned. Indiërs	—		—	0.56	—	12.14	—	0.16	—	2.94	—	0.95	—	4.68	21.43
1930/1934	Inlanders	61.700	—	39.200	63.53	3.500	5.66	4.500	7.30	4.700	7.62	1.700	2.76	8.100	13.13	—
	Br. Indiërs	37.500	—	4.400	11.73	4.900	13.07	100	0.27	4.900	13.07	3.500	9.33	19700.	52.53	—
	Ned. Indiërs	32.200	—	900	2.79	18.100	56.21	200	0.62	4.000	12.42	1.500	4.66	7.500	23.30	—
	Inlanders	—		—	28.22	—	2.52	—	3.24	—	3.38	—	1.23	—	5.83	44.42
	Br. Indiërs	—	138.900	—	3.17	—	3.53	—	0.07	—	3.53	—	2.52	—	14.18	27.—
	Ned. Indiërs	—		—	0.65	—	13.03	—	0.14	—	2.88	—	1.08	—	5.40	23.18

daarnevens de taal van het land, dat zij tot nieuw vaderland hebben gekozen, behooren te kunnen spreken."

Geen ijdele klanken, doch woorden, die heden ten dage nog dezelfde kracht hebben behouden en die in daden zijn omgezet.

Te meer klemt dit als men nagaat dat het aantal op 31 December 1934 in Suriname woonachtige Britsch-Indiërs 39.000 bedroeg, waarvan 29.800 het Hindoëisme en ± 7.000 den Mahomedaanschen godsdienst beleden, dus waarvan nog geen 3.000 of 7% tot andersdenkenden moesten worden gerekend.

Van deze 3.000 zal er wel een belangrijk deel de adats hunner voorouders willen naleven, doch dit nalaten uit hoofde van hun onbekendheid daarmede.

Is de Britsch-Indiër trotsch op de wetenschap, dat hij uit eigen natuurlijken drang zich vastgehouden heeft aan zijn taal, zeden en gewoonten, trotscher is hij, nu door Zijne Excellentie den Gouverneur twee ontwerp-verordeningen zijn ingediend aan de Koloniale Staten betreffende het wettig verklaren van naar Oostersche begrippen gesloten huwelijken.

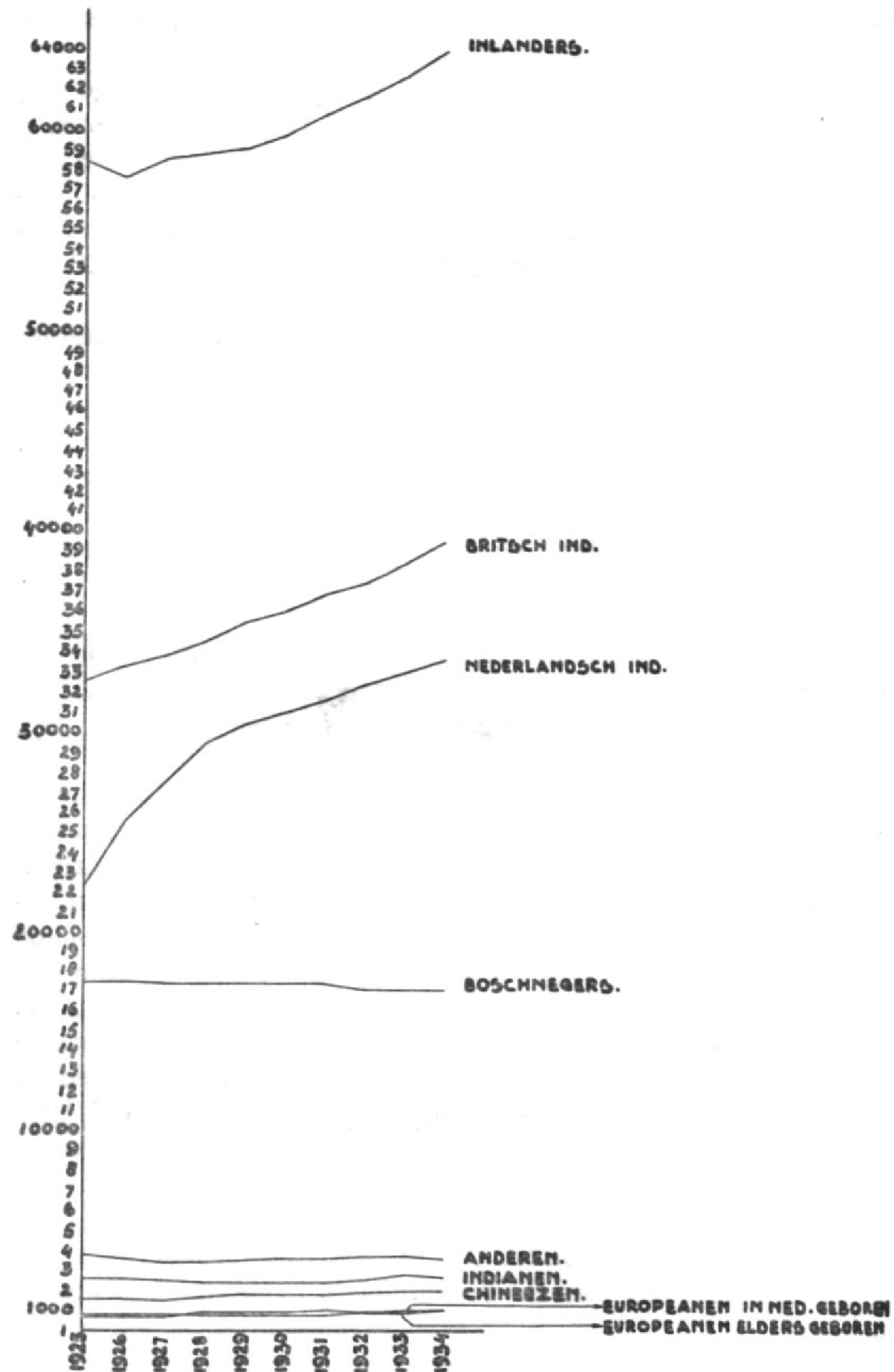
Hij, de Britsch-Indiër, ziet daarin een erkenning door het Surinaamsche Gouvernement van datgene, waaraan hij zich in den loop der jaren zoo krampachtig heeft vastgehouden: „zijn adat".

Van Prof. Dr. J. C. Kielstra, onder wiens bestuur wij de inwerkingtreding dier verordeningen ook gaarne zouden zien, zal het Surinaamsch-Hindostansch nageslacht met dankbaarheid getuigen, dat hij den eersten steen gelegd heeft tot verderen opbouw onder Nederlandsch Gezag en op Zuid-Amerikaanschen bodem, van een stukje Hindoe- en Mahomedaansche cultuur.

Nu er zulke belangrijke wijzigingen te verwachten zijn in de rechtspositie der Aziaten, wil ik den lezers aantoonen, welke plaats de Britsch-Indische bevolkingsgroep in Suriname inneemt.

De gegevens, loopende over 2-vijfjarige perioden, n.l. 1925/1929 en 1930/1934, zijn ontleend aan de verslagen van Bestuur en Staat, welke jaarlijks worden uitgegeven.

Ten slotte volgt hieronder een grafiek over een periode van 10 jaren (1925/1934) van de verschillende bevolkingsgroepen in Suriname.

INLANDERS.
BRITSCH IND.
NEDERLANDSCH IND.
BOSCHNEGERS.
ANDEREN.
INDIANEN.
CHINEEZEN.
EUROPEANEN IN NED. GEBOREN
EUROPEANEN ELDERS GEBOREN
64000
60000
50000
40000
30000
20000
10000
1000
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934

THOMAS EDWARD PENARD †

DOOR

FRED. OUDSCHANS DENTZ

Ik meen geheel in den geest van onzen onvergetelijken dr. H. D. Benjamins te handelen door eenige woorden te wijden aan dezen op betrekkelijk jeugdigen leeftijd in Arlington (Mass.) overleden medewerker aan De W. I. Gids. Hij was in Suriname geboren en vertrok als jongeling naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, waar hij een belangrijke positie heeft bekleed. Zijn vaderland heeft hij niet vergeten. Hij was een der vier zoons uit een gezin, dat op het gebied van folklore, land- en volkenkunde, geschiedenis en taal van Suriname veel heeft bijgedragen, en bezat bovendien groote gaven in het vak, dat hij zich gekozen had. Hij was in dienst van verschillende groote maatschappijen in het electrisch bedrijf, voordat hij een belangrijke positie bekleedde bij de Edison Electric Illuminating Company. Eveneens was hij redacteur van het blad Edison Life, en als zoodanig was zijn naam alom bekend in de V. S. Ter gelegenheid van het 30-jarig bestaan van dit blad werd van hem geschreven, dat het een moderne Boswell vereischte, om zijn gaven als ingenieur, wetenschappelijk man en opvoeder recht te doen wedervaren, evenals om zijn gaven als spreker, docent en vriend naar waarde te kunnen schatten.

Door zijn toedoen ontstond de uitbreiding van de Evening Polytechnic School van de North Eastern Universiteit, van welke hij tot 1929 dekaan was en hoogleeraar. De school maakt thans deel van het Lincoln-Instituut uit.

Penard bracht in 1921 een bezoek aan zijn geboorteland, waar ik het voorrecht had veel met hem te spreken. Dit bezoek was niet alleen een familiebezoek, maar tevens dienstbaar gemaakt aan de verzameling van gegevens op het gebied van folklore, land- en volkenkunde, waarover hij in De W. I. Gids veel geschreven heeft.

Ook in tal van buitenlandsche tijdschriften trof men geestesproducten van Penard aan. Hij bezat een groote verzameling Zuid-Amerikaansche vogelhuiden en zijn boekerij kan op dat gebied met die van de U.S. National Museum en het museum van Comparative Zoology van de Harvard University wedijveren. Sommige zijner artikelen publiceerde hij samen met zijn beide geleerde broeders Fred. en Arthur, zoowel in De W. I. Gids als in het Tijdschrift voor de taal- land- en volkenkunde van N. I. Ook deze beide broeders zijn niet meer in leven. Een smartelijke ziekte had beiden vele jaren uit de maatschappij verbannen, maar niettemin hebben zij hun studie en publicaties op het gebied van zoölogie en ethnologie onverdroten voortgezet, zij, de kenners der Indianen als weinigen.

De Penards stammen uit een Hugenotenfamilie, die nog voortleeft in Zuid-Afrika onder den naam Pienaar, en die zich ook in Suriname vestigde, waar een hunner lid van den Hove van Politie en Crimineele Justitie was. Met het verscheiden van Thomas Edward Penard ging een goed vriend (ook van mij) van ons heen, een begaafd en veelzijdig Surinamer, wiens afbeelding het Meinummer van 1931 van De W. I. Gids siert.

DE WEST-INDISCHE AFDEELING DER K.L.M.

DOOR

L. F. BOUMAN

De geboortedatum van dezen jongsten telg van de K.L.M.-familie is de 22e December 1934, de dag, waarop de Snip onder commando van Hondong na de geslaagde oceaanvlucht via Casablanca, de Kaap Verdische Eilanden, Paramaribo en La Guaira op het Curaçaosche vliegveld Hato landde. De voornaamste reden om de oceaanvlucht te ondernemen was een begin te kunnen maken met eenige experimenteele diensten in West-Indië.

Reeds eenige jaren voordien, in 1929, had de Pan American Airways, alvorens het recht verworven te hebben haar luchtdiensten door te trekken tot Venezuela, Curaçao uitgekozen als tijdelijk eindstation voor haar lijn langs de Noordkust van Colombia en Venezuela. Toen echter na langdurige onderhandelingen deze toestemming werd verleend, trok de P. A. A. haar luchtlijn van Curaçao terug om in plaats daarvan het havenplaatsje Cumarebo in haar dienstregeling op te nemen. Aldus was sinds 1931 Curaçao, een knooppunt van verscheidene belangrijke scheepvaartlijnen, de drukste haven van de Caraibische zee en de zetel van één van de grootste olie-raffinaderijen ter wereld, geheel en al uitgesloten van het internationale luchtverkeer.

Sinds geruimen tijd had de K.L.M. al een studie gemaakt van de mogelijkheid om in en rondom de Nederlandsche West-Indische eilanden luchtdiensten in te stellen, en ten slotte bracht het einde van 1934 de eerste stap tot verwezenlijking van dit plan. Nadat de Snip wederom was ingericht voor passagiersvervoer, en nadat gedurende eenigen tijd door het organiseeren van rondvluchten boven de eilanden aan de bevolking de gelegenheid was gegeven om zich met het nieuwe vervoermiddel vertrouwd te maken, werd op 19 Januari 1935 de eerste geregelde dienst geopend tusschen Curaçao en Aruba, een afstand van 130 K.M. Reeds van het eerste begin bleek deze bescheiden luchtverbinding, die aanvankelijk op

2 dagen in de week dubbeldaags werd uitgevoerd, en waarmede de reistijd van Curaçao naar Aruba, die per boot 7 tot 8 uur in beslag neemt, tot ca. 35 minuten werd teruggebracht, een succes.

Zooals te verwachten was, is het aantal reizigers, dat sindsdien van de boot gebruik maakte, eenigszins teruggeloopen. Dat de vliegdiensten echter niet op de bestaande langzamere middelen van vervoer parasiteeren, doch veeleer het reizigersverkeer krachtig bevorderen, is ook op Curaçao gebleken.

Voorheen toch was het onmogelijk om op 1 dag heen en weer van Curaçao naar Aruba te reizen. Thans vertrekt men op een geschikt uur des morgens van Curaçao, heeft dan op Aruba den geheelen voor- en namiddag voor zijn bezigheden beschikbaar, en vóór het eten is men weer terug. Zoowel voor Gouvernementsambtenaren als voor handelsreizigers is deze snelle verbinding van zeer veel waarde gebleken en het behoeft daarom geen verwondering te baren, dat sinds de instelling van den luchtdienst het totaalverkeer tusschen de beide eilanden met meer dan 60% is toegenomen.

Intusschen werkte het Gouvernement van Curaçao krachtig mede, om de exploitatie van de luchtdiensten mogelijk te maken. Het landingsterrein op Curaçao, dat indertijd reeds door de P.A.A. werd gebruikt, werd aanmerkelijk verbeterd, o.m. door het aanbrengen van een voldoende afwatering.

Vóór de aankomst van de Snip was reeds een kleine hangar geconstrueerd, teneinde aan dit vliegtuig althans eenig onderdak te kunnen verschaffen. Deze hangar is thans echter verbouwd tot een stationshal, waarin de verschillende kantoren, verband houdende met den dienst, zijn gevestigd en waar tevens lokalen beschikbaar zijn voor de douane, den immigratie- en den radiodienst. De passagiers vinden er een aangename wachtruimte, behoorlijk beschut voor zon en regen, terwijl er door de K.L.M. een buffet wordt geëxploïteerd, waar zoowel de wachtende reizigers als de bezoekers zich te goed kunnen doen aan een koelen drank. — Sinds het begin van 1936 heeft men op Hato bovendien de beschikking over een tweede, zeer ruime hangar, waarin een drietal vliegtuigen van de afmetingen van de Snip een onderdak kan vinden; in deze loods zijn tevens de kantoren van den Technischen dienst, enkele werkplaatsen, wasch- en kleedlokalen voor het personeel en een flink magazijn ingericht.

Op Aruba werd bij den aanvang van den dienst geland op en opgestegen van een strook hard strand nabij het dorpje Savoneta aan de Zuidkust van het eiland. Dit geïmproviseerde landings-

terrein bleek echter op den duur onbetrouwbaar, en met bekwamen spoed is het Gouvernement dan ook overgegaan tot den aanleg van een vliegveld op slechts enkele K.M. van Oranjestad en vrijwel in het midden van den autoweg, die de beide op Aruba gevestigde raffinaderijen verbindt.

Op het vliegveld van Aruba liet de K.L.M. een eenvoudig doch luchtig stationsgebouwtje verrijzen, dat allengs een zoodanigen aantrekkingskracht op bezoekers bleek uit te oefenen, dat het daarbij behoorende ververschingslokaal onlangs nog aanmerkelijk moest worden vergroot.

Tenslotte werd op Bonaire, een landingsterrein in orde gemaakt. De geringe bevolking van dit eiland rechtvaardigt niet de instelling van een geregelden luchtdienst, maar reeds kort na het gereedkomen van het terrein werden verscheidene vluchten in speciale opdracht daarnaartoe uitgevoerd, waarbij enkele in opdracht van het Gouvernement, teneinde een ernstig zieke naar het ziekenhuis in Curaçao over te brengen.

Toen eenige maanden na de opening van den dienst tusschen Curaçao en Aruba bleek, dat deze dienst bevredigende resultaten opleverde en inderdaad in een behoefte voorzag, werd besloten een tweede vliegtuig van hetzelfde type naar West-Indië te zenden, ditmaal in gedemonteerden toestand per boot. Dit toestel aanvankelijk Oehoe geheeten en later herdoopt in Oriol, werd in korten tijd op Curaçao gemonteerd en gereed gemaakt voor den dienst.

Sinds het einde van 1935 had dus de K.L.M. op Curaçao 2 vliegtuigen van het type F 18 beschikbaar, beide ingericht voor het vervoer van 12 tot 14 passagiers. In normale gevallen wordt met een bemanning van 3 personen aan boord gevlogen.

Het ligt voor de hand, dat het nimmer in de bedoeling van de K.L.M. heeft gelegen om zich te beperken tot een heen- en weer dienstje tusschen de Nederlandsche eilanden. In de eerste plaats was het wenschelijk om de aansluiting op de internationale luchtdiensten der P.A.A. te herstellen en op deze wijze Curaçao en Aruba weder te voorzien van een vlugge verbinding naar de Vereenigde de Staten en de verschillende staten van Zuid-Amerika.

De eerste uitbreiding zocht de K.L.M. derhalve in de richting van Venezuela. Reeds in Maart 1935 werden de onderhandelingen met de Regeering van deze Republiek aangevangen, teneinde toestemming te verkrijgen voor het onderhouden van geregelde luchtdiensten van en naar en ook in dit land.

Deze onderhandelingen hebben aanmerkelijk meer tijd in be-

slag genomen, dan de K.L.M. oorspronkelijk had verwacht. In Juli 1935 liet het zich aanzien, dat de onderteekening van het contract, dat volgens de Venezolaansche wet voor de exploitatie van dergelijke luchtverbindingen wordt vereischt, spoedig zou plaatsvinden. De kort daarop ingetreden ziekte van den President Gomez, gevolgd door diens overlijden in December 1935, bracht een onverwachte stagnatie, en hoewel de nadien in Venezuela opgetreden regeeringen in beginsel geenszins afkeerig waren van een overeenkomst met de K.L.M., was de voortdurende wisseling in het bestuur sinds het begin van 1936 er de oorzaak van, dat het definitieve contract pas in December 1936 zijn beslag kreeg. Dank zij echter de goede relaties van de K.L.M. in Venezuela mocht het gelukken om in Juni van dat jaar een voorloopige concessie te verkrijgen tot het exploiteeren van een 2×'s weekschen dienst Curaçao—Maracaibo, en tevens werd verscheidene malen toestemming verleend voor het uitvoeren van speciale vluchten, in het bijzonder naar de havenplaats Coro. Typisch is, dat de vluchten van en naar Coro in hoofdzaak ten doel hadden de bewoners van dit vrij geïsoleerde plaatsje in de gelegenheid te stellen op Curaçao inkoopen te doen.

Met ingang van 1 Juli 1936 werd de 2×'s weeksche dienst naar Maracaibo ingesteld. Inclusief ca. een half uur oponthoud op Aruba, noodig voor het gereedmaken der nogal omvangrijke documenten ten behoeve van douane en immigratie, wordt de afstand Curaçao—Maracaibo (400 K.M.) binnen de 2½ uur afgelegd. Te Maracaibo wordt zooveel doenlijk aansluiting gegeven op de diensten der P.A.A., zoodanig, dat New York van Curaçao uit via de P.A.A. en de Eastern Air Linies in 2½ dag bereikbaar is. Doordat men slechts de beschikking had over een tweetal vliegtuigen, waarvan er één als reserve diende te worden beschouwd, was het niet wel mogelijk de dienstregeling geheel en al in te richten op een wijze, dat altijd een directe aansluiting op de diensten der P.A.A. wordt verkregen.

Toen het contract eenmaal werkelijkheid was geworden, stond er niets meer in den weg voor een volgende uitbreiding van het luchtnet der K.L.M. in West-Indië. Dit was de lijn van Curaçao naar La Guaira, een afstand van 280 K.M. Deze laatste plaats is de haven van de hoofdstad der Republiek, Caracas. Hoewel in het algemeen het verkeer van reizigers tusschen La Guaira en Curaçao niet zoo groot is, als tusschen Curaçao en Maracaibo, bestaat toch de verwachting, dat juist de vliegdiensten het verkeer tusschen Curaçao en Caracas, dat bekend is om zijn koele

bergklimaat en dat wat meer vertier biedt dan de meeste andere plaatsen in de omgeving, zal kunnen stimuleeren; in dat verband zou het van veel belang zijn, indien de thans nog eenigszins bezwarende immigratiebepalingen in de toekomst wat worden verzacht.

Tegelijk werd in den aanvang van 1937 het aantal diensten op Maracaibo met 1 per week uitgebreid, zoodat thans de K.L.M. een dagelijkschen dienst op Aruba, een 3× 's weekschen dienst op Maracaibo en een 2× 's weekschen dienst op La Guaira heeft.

De K.L.M. is verder van plan haar net naar het Westen uit te strekken tot Barranquila, de eerste havenplaats van de Republiek Colombia en een zeer belangrijke knooppunt van luchtlijnen. De afstand van Maracaibo tot Barranquilla is bijna 400 K.M.; de duur van de vlucht zal in de toekomst derhalve nog geen anderhalf uur bedragen en de reisduur van Curaçao tot Barranquila zal dan nauwelijks 4 uur zijn, het oponthoud op Aruba en Maracaibo inbegrepen.

Noordwaarts van Barranquila exploiteert de P.A.A. haar bijna 2000 K.M. lange lijn dwars over de Caraibische Zee naar Jamaica, Cuba en de Vereenigde Staten. Westwaarts heeft dezelfde maatschappij een druk bezetten dienst naar Cristobal aan het Panamakanaal, en in Zuidelijke richting strekt zich het wijdvertakte luchtnet uit van de Scadta, waardoor het binnenland van Colombia slechts enkele uren van Barranquila is verwijderd. Tot kort geleden was Barranquila uitsluitend een waterluchthaven, want zoowel de P.A.A. als de Scadta gebruikten slechts amphibies en zeevliegtuigen voor de diensten, die Baranquilla aandeden. Sinds enkele maanden heeft de Scadta echter nabij Barranquilla een vliegveld ingericht, vanwaar snelle landvliegtuigen Bogotá in ruim 2½ uur kunnen bereiken. Voor de K.L.M., die van plan is haar diensten in West-Indië zooveel mogelijk met landvliegtuigen te exploiteeren, is het gereedkomen van het landingsterrein te Barranquila natuurlijk van het grootste belang.

De volgende phase zal zijn het doortrekken van de lijn Curaçao-La Guaira tot Port of Spain op Trinidad en van hier naar Barbados, een verlenging van circa 1000 K.M. Trinidad beschikt over een behoorlijk vliegterrein, indertijd door een Fransche maatschappij aangelegd, doch thans eigendom van het Gouvernement. Het eenige bezwaar is de vrij aanzienlijke afstand tot de stad. Vandaar dat men reeds geruimen tijd het voornemen koestert een gecombineerde land- en watervlieghaven te stichten in de nabijheid van de bestaande basis der P. A. A.

Barbados was tot nu toe verstoken van alle luchtverkeer als gevolg van het ontbreken van een beschermde reede, waardoor onvoldoende zekerheid geboden wordt voor een exploitatie met watervliegtuigen, zoodat ook de P.A.A. tot nu toe Barbados niet in haar net heeft kunnen opnemen. Het is de K.L.M. geweest, die den stoot heeft gegeven tot den aanleg van een landingsterrein op Barbados en daartoe uitvoerige adviezen heeft verstrekt. Inmiddels heeft de Engelsche Regeering in Februari j.l. er haar goedkeuring aan gehecht, dat de K.L.M. een luchtdienst van Barbados via Trinidad naar Curaçao in het leven roept.

Voorts is een project in studie van een uitbreiding van het K.L.M.-net van Curaçao naar Haiti en vandaar rechtstreeks naar de Vereenigde Staten. Of dit laatste traject door de K.L.M. zelf zal worden gevlogen, of dat op Haiti aansluiting zal worden gegeven op de P.A.A., hangt nog van verschillende factoren af. Deze lijn, welke vrijwel even lang is als die van de P.A.A. tusschen Barranquila en Miami, zal nog een aanzienlijke verkorting van de reisduur tusschen Venezuela en Curaçao eenerzijds en de Ver. Staten anderzijds mogelijk maken. Een belangrijk feit in verband daarmede is, dat in den zomer van 1936 reeds de Regeering van Haiti met de K.L.M. een contract aanging, waarbij aan de K.L.M. een concessie werd verleend tot het onderhouden van een luchtverbinding van en naar deze republiek. De hier bedoelde luchtlijn opent de mogelijkheid New York te bereiken 22 uur na het vertrek uit Curaçao. Het lijdt geen twijfel of deze verbinding zal een zeer belangrijke schakel kunnen vormen in het luchtverkeer tusschen Noord- en Zuid-Amerika.

Het is wellicht interessant hieronder enkele cijfers betreffende het vervoer van de K.L.M. in West-Indië te doen volgen. In 1935, dus het eerste jaar van exploitatie, waarin nog geen geregelde buitenlandsche verbinding werd onderhouden, reisden met de K.L.M. 2645 passagiers, terwijl ruim 4400 Kg. extra bagage, 4000 Kg. vracht en 307 Kg post werden vervoerd. Het jaar 1936 gaf reeds een belangrijke toename van het vervoer te zien. In dat jaar toch vervoerde de K.L.M. in West-Indië 3501 passagiers, waarvan 2836 tusschen Curaçao en Aruba en 311 tusschen Curaçao en Maracaibo gedurende de 6 maanden, dat deze lijn in bedrijf was. Alleen naar Coro werden tijdens de daarheen georganiseerde extra vluchten 240 passagiers vervoerd, terwijl van en naar Bonaire 112 personen per vliegtuig reisden. Aan extra bagage werd 8811 Kg., aan vracht ruim 11126 Kg. vervoerd. Het postvervoer bedroeg 790 Kg.

De verscheepte vracht bestond uit artikelen van de meest uiteenloopenden aard. In de richting Curaçao–Aruba vertegenwoordigden dagbladen het grootste gewicht. In omgekeerde richting werd meermalen versche visch verscheept. Uit de bergstreken van Caracas werden voorts geregeld bloemen naar de Nederlandsche eilanden, waar dit artikel zeer schaarsch is, verzonden. De hooge tolmuren in Venezuela zijn uiteraard niet zeer bevorderlijk voor den invoer.

In West-Indië is ook op bescheiden schaal het luchtfotobedrijf ter hand genomen. O.a. werden van de olie-maatschappijen eenige niet onbelangrijke opdrachten ontvangen. Behalve dat in Midden-Amerika met Curaçao als centraal punt propaganda werd gemaakt voor het West-Indische bedrijf der K.L.M., dank zij de instelling van een zeventiental agentschappen over dit gebied, kon ook meer dan vroeger in deze streken bekendheid worden gegeven aan het Europeesche bedrijf der K.L.M. en aan deAmsterdam-Batavia lijn.

Alhoewel in het bovenstaande met nog geen enkel woord gerept is van Suriname, behoeft het geen betoog, dat de K.L.M. wel degelijk haar oog hierop heeft gevestigd. Een luchtlijn Curaçao–Paramaribo, enkel ingesteld op het locale verkeer heeft door de zeer beperkte relaties van de beide gebiedsdeelen geen levensvatbaarheid. Doch zeer groote beteekenis heeft Paramaribo als technisch steunpunt voor de transatlantische luchtverbinding Amsterdam–Paramaribo–Curaçao, aan de ontwikkeling, waarvan de K.L.M. thans haar volle aandacht wijdt.

Terwijl zoowel in het Noordelijke als in het Zuidelijke gedeelte van den Atlantischen Oceaan de groote buitenlandsche luchtvaartondernemingen zich werpen op de exploïtatie van de wereldvliegdiensten ter verbinding van de beide continenten, ziet de K.L.M. voor ons land de kans om zich te handhaven in de rij der luchtvarende mogendheden in het instellen van een lijn, welke de kortste verbinding vormt tusschen Noord-West-Europa en Midden-Amerika. Aan weerszijden vormen de locale luchtnetten de voedingssystemen voor deze lijn; zij zijn de pijlers van de brug, die straks over het midden-gedeelte van den Oceaan zal worden geslagen.

Het is zeer waarschijnlijk, dat voor de ontworpen weekdienst Lissabon en Porto-Praia op de Kaap Verdische Eilanden als tusschenstations zullen worden gekozen. Geruimen tijd geleden reeds is de Technische dienst der K.L.M. aangevangen met het berekenen en uitwerken van een project voor een vliegtuig, dat in staat

zal zijn met een behoorlijke hoeveelheid post, eenige passagiers met hun bagage en een ruime reservevoorraad brandstof het langste van deze trajecten, nl. dat van Porto–Praia naar Paramaribo, of, hetgeen nog moeilijker is, van Paramaribo naar Porto Praia in een snel tempo af te leggen. Het is vrijwel zeker, dat dit vliegtuig in Nederland zal worden vervaardigd, en indien het aan de gestelde verwachtingen voldoet, zal het natuurlijk bij een enkel exemplaar niet blijven.

Vermoedelijk zal de reis Amsterdam–Paramaribo slechts $2^1/_2$ dag in beslag nemen; vóór den avond van den derden dag zou Curaçao kunnen worden bereikt. Wanneer dit plan zich zal laten verwezenlijken, is thans nog niet met zekerheid te voorspellen. De K.L.M. hoopt echter, dat binnen twee jaar de opening van den geregelden dienst voor de deur staat. Dat Suriname zoowel direct als indirect er van zal profiteeren, indien Paramaribo een belangrijk punt in het wereldluchtverkeer wordt, zal wel door niemand worden betwijfeld.

Intusschen zijn er voor Suriname nog andere aspecten, die verband houden met het vliegwezen, in de eerste plaats de luchtkaarteering en de luchtverkenning en wellicht ook een zich aan de plaatselijke behoeften aanpassend bescheiden binnenlandsch luchtverkeer om de per aardsch vervoermiddel moeilijk bereikbare plaatsen dichter bij elkaar te brengen. 't Spreekt vanzelf, dat dergelijke plannen meer kans op verwezenlijking bieden, wanneer om andere reden in dit geval de exploïtatie van den Oceaandienst toch reeds een luchtvaartbasis moet worden ingericht, waar ook ter zake kundig personeel zal zijn gedetacheerd. Het valt buiten het bestek van dit artikel dit vraagstuk hier uitvoeriger te belichten, doch ongetwijfeld biedt het een hoopvol perspectief.

Bij het vernemen van de verschillende plannen van de K.L.M. in de West rijst vaak de vraag, of men niet bevreesd is voor de concurrentie van de Pan American Airways, welke maatschappij immers door haar zeer hooge subsidies zich overal in Midden- en Zuid-Amerika zulk een bijzonder sterke positie heeft weten te verschaffen en deze ook zal wenschen te behouden. Inderdaad zal de K.L.M. op enkele routes parallel vliegen met de P.A.A. Voor een groot deel echter zijn de lijnen van de K.L.M. rondom Curaçao gegroepeerd, dat door de P.A.A. uit eigen beweging werd verlaten. Wel is het voor de K.L.M. natuurlijk van het uiterste belang, dat in het bijzonder daar, waar haar verbindingen samenkomen met die van de P.A.A., haar diensten qua snelheid, comfort en service in geen enkel opzicht voor de buitenlandsche onderdoen. Het pu-

bliek toch maakt onmiddellijk vergelijkingen en alleen dan zal de K.L.M. zich in West-Indië kunnen handhaven en ontwikkelen, indien zij tijdig de beschikking heeft over materieel, dat dien toets volledig kan doorstaan. Vandaar dat, toen de concessies, die voor de verdere ontplooiïng van het bedrijf in West-Indië noodig waren, afkwamen, met spoed diende te worden voorzien in de behoefte aan moderne vliegtuigen, die volledig aan de eischen voor dit verkeer beantwoorden; vandaar, dat dan ook bij gebrek aan tijd voor langdurige experimenten, besloten werd voor West-Indië een tweetal Lockheed Super Electra vliegtuigen aan te schaffen, welke in October van dit jaar reeds op Curaçao kunnen worden verwacht. Waarschijnlijk zullen deze beide vliegtuigen rechtstreeks van de fabriek naar Curaçao worden overgevlogen en zij zullen dus reeds kort na aankomst in gebruik kunnen worden genomen.

De thans in exploitatie zijnde diensten zullen al direct een aanzienlijke versnelling ondergaan. Immers, de kruissnelheid der Lockheeds bedraagt ruim 340 K.M. tegen 200 bij de Snip en Oriol. Van meer beteekenis is, dat dan met spoed zal worden overgegaan tot uitbreiding van de bestaande diensten. Barranquila en Trinidad, later Barbados zullen weldra in rechtstreeksche verbinding staan met Curaçao. Geleidelijk zullen de luchtlijnen rond Curaçao zich moeten ontplooien, zoodat wanneer de tijd rijp is voor de opening van den transatlantischen dienst, een wijdvertakt voedingsnet in de West kan zorgen voor een ruime toevoer van passagiers en post.

25 Maart 1937.

DE WEST EN DE K.R.O.

DOOR

PAUL DE WAART

Vier jaar is het nu geleden, dat de Katholieke Radio Omroep buiten de vaderlandse in de wereld-aether stapte. Om het wat normaler te zeggen en niet in radio-jargon: In Juni 1933 begon de K.R.O. met de uitzendingen voor *alle Nederlanders* in de overzeese gebieden. Wel luidde de omschrijving van de doelstelling „het verzorgen van programma's meer bijzonder voor de talrijke missionarissen", doch dit is nooit een exclusiviteit geweest, wel een accentuering. De leider van deze K.R.O.-uitzendingen, pater lector J. Dito O.P., wees daarop destijds zeer nadrukkelijk voor de microfoon. In het algemeen zal de Nederlander niet-missionaris gemakkelijker in de gelegenheid zijn contact te hebben met Europeanen om hem heen, met vrienden en zakenrelaties. Hij zal zich door zijn zakelijke post en berichtgeving eerder kunnen orienteren dan de meeste missionarissen, die werkzaam zijn in soms veel te uitgebreide gebieden, en die practisch verkeren in een isolement.

Dat bij het projecteren van de „wereld-uitzendingen" op de eerste plaats gedacht is aan de missionarissen, de honderden priesters en religieuzen, zonen en dochters van ons volk, die hun beste jaren geven om anderen te dienen, werd vier jaar geleden vanzelfsprekend beschouwd. Maar dat de geboden programma's ten voordele waren van alle Nederlandse luisteraars in Oost en West, werd niet alleen door de K.R.O. bedoeld en verwacht, maar werd door deze luisteraars zelf in de loop der jaren herhaaldelijk bevestigd.

Regelmatig kwamen rapporten binnen van missionarissen, van mariniers, van schepelingen, van particulieren, die hun vreugde en erkentelijkheid betuigden over het verschijnen van de Nederlandse stem in de aether, het contact met het vaderland; die aanmoedigden tot volhouden, vingerwijzingen gaven, en soms vol-

ledige luisterrapporten over de technische kwaliteit van de uitzendingen schreven. Vooral over de beroemde nacht van de Pelikaan werd gerapporteerd, toen alle man van Neêrlands stam over de gehele aardbol — als eigen toestelbezitters, of als „gasten" — hingen aan de luidspreker, en de „thrill" doorleefden dat de K.L.M.-vogel uit de mist eindelijk veilig neerstreek op het Amsterdamse nest. Tienduizende harten hebben toen sneller geklopt, tienduizenden hebben herademd en gebeden. Wat de radio betekent als band tusschen allen, die onze taal spreken, tussen allen zelfs, die zich fier en veilig voelen onder onze driekleur, waar die ter wereld ook wappert, is toen wel heel duidelijk gebleken.

Maar ook voor de gewone wekelijkse programma's groeide de belangstelling dermate, dat de K.R.O. besloot niet meer eens per week voor alle werelddelen uit te zenden — omdat de verscheidenheid en kwaliteit er nu eens hier en dan weer elders ter wereld onder leed — doch op verschillende uren voor bepaalde gebiedsdelen met een programma in de aether te komen. Dat gebeurde in Februari '36, na langdurige voorbereiding. De eigenaar van de PHOHI- en P.C.J.-zenders, Philips te Eindhoven, schreef daarover in het jaarverslag van 1936: „aan de K.R.O. komt de eer toe dat hij als eerste der Nederlandse omroep-organisaties er toe overgegaan is zich met de uitzending van dergelijke (d.i. voor de gehele Nederlandse gemeenschap bestemde — de schr. —) programma's via de PHOHI-zenders te belasten. Na uitvoerige besprekingen tussen den Minister van Binnenlandse Zaken, de Radio-raad, de K.R.O. en de PHOHI heeft de minister zijn goedkeuring hieraan gehecht".

Op 16 Febr. 1936 vonden de eerste K.R.O.-PHOHI-wereld-uitzendingen plaats.... met recht werden daarvoor de woorden van toepassing „de stem van Nederland klinkt over Oceanen en werelddelen als een levendige getuigenis van de plaats, die Nederland in de rij der volkeren inneemt".

En sedert een jaar dus is de K.R.O. Zondags vier maal in de wereld-aether t.w. (gerekend naar Amsterdamse tijd): In de voormiddag voor Azië, Japan en Achter-Indië; iets later „voor de onderscheidene gebiedsdelen van het rijk buiten Europa"; in de vooravond voor Afrika, en iets na middernacht voor Midden- en Zuid-Amerika.

Op deze wijze is het mogelijk gebleken, alle Nederlandse oren over de gehele aardbol te bereiken, in de West zelfs twee keer n.l.: door de middag-uitzending van het z.g. Koloniaal program, en door de latere uitzending voor Midden- en Zuid-Amerika. Deze

uitbreiding van de K.R.O.-wereldprogramma's is algemeen gewaardeerd, zooals ons gebleken is uit de stroom van rapporten na de eerste uitzendingen volgens het nieuwe plan. Daaronder waren niet alleen brieven, gelukwensen en verlanglijstjes van Aruba, Curaçao, St. Eustatius, Paramaribo, enz., maar ook van tal van Nederlandse schepen, die in de omgeving van de West varen.

Wat de verlanglijstjes betreft, deze leren, dat men in hoofdzaak prijs stelt op het gesproken woord; en wel op de actualiteit en het nieuws. Drie rubrieken zijn aan actualiteit gewijd: n.l.: De Wereld in Vogelvlucht, welke een korte samenvatting geeft van het internationale gebeuren; de Vaderlandse kroniek, waarin de belangrijkste gebeurtenissen in het vaderland worden vermeld, hetzij in berichtvorm, hetzij als causerie, hetzij als korte reportages van „faits divers", als daar zijn: het openen van de Moerdijkbrug, het in gebruik stellen van de kruiser De Ruyter, monumentonthullingen, stedelijke vieringen, jubilea van bekende Nederlanders, persgesprekken met deskundigen op verschillend gebied enz.; en „Van en voor de Missiepost". De laatste rubriek is meer bijzonder voor de werkenden in de Missie, die worden ingelicht over mutaties, repatrieringen, het uitkomen van versterking, benoemingen, overlijden enz.

Daarop wordt zozeer prijs gesteld, dat men de K.R.O. er bijna aansprakelijk voor stelt, wanneer er geen nieuws is. Natuurlijk houdt de rapporten-stroom niet aan. Het is zelfs als een goed teken te beschouwen, dat men niet, gelijk in den beginne, op elke uitzending reageert, doch alleen op de zeer opmerkelijke. Wij noemen daarvan nog het vertrek van de Snip voor zijn Kerstvlucht naar de West. Het K.R.O.-Wereldprogramma heeft zijn plaats in het luisteraars-leven veroverd. Het wordt als een vanzelfsprekendheid aanvaard, dat wij Zondagsavonds in de West er met ons programma zijn. Er wordt op gerekend. En. b.v. in het R.K. Militair-tehuis te Curaçao komen de militairen zich elke week trouw scharen om de luidspreker. (Ter bestrijding van de kosten, wordt er van tijd tot tijd uit de soldij „gelapt".) Het detachement mariniers van Aruba rapporteerde eind October '36, hoe het in dienst stellen van Hr. Ms. de Ruyter er was ontvangen. De K.R.O. werd voor deze reportage bedankt met de aanvullende opmerking: „De radio is hier voor ons vrijwel het enigste wat wij hebben, aangezien het hier erg klein is, en dus van zelf niet veel te beleven.... Wij hopen dan ook van harte, dat U met dergelijke uitzendingen zult doorgaan, en U kunt er

van verzekerd zijn, dat zij bij ons een gretig gehoor hebben, verders groet ik U namens het detachement. . . . "

Het is de bedoeling niet dit artikel te maken tot een samenvatting van rapporten. Daar zijn er anders zéér merkwaardige onder. De rapporten echter geven de bevestiging, dat de K.R.O. „in een behoefte voorziet". Leken en missionarissen schrijven hunkerend uit te zien naar het uurtje, „dat van Holland spreekt", en het contact onderhoudt tussen de soms eenzamen en het vaderland. Zo juist bracht de mail ons een brief uit St. Eustatius. Men heeft zich daar gericht tot de pas in gebruik genomen zender te Curaçao, „om toch niet Zondagsavonds te gaan uitzenden, wanneer de K.R.O. doorkomt". Zulk een verzoek houdt een getuigenis in en een waardering voor ons werk, méér dan uit honderd rapporten-citaten valt te bewijzen. Sommigen hebben ons gevraagd, géén — resp. alléén — Nederlandse muziek te geven; het eerste noch het laatste is in de praktijk mogelijk. Zelfs de beste spijs moet worden opgediend. Nu is de muziek tussen het gesproken woord juist de spreekwoordelijke verandering van spijs, welke doet eten. Al wordt zoveel mogelijk aan het Nederlandse lied en de Nederlandse compositie plaats ingeruimd in het programma, dan is er toch niet voldoende, om 52 maal per jaar ongewenste herhaling te vermijden. En zijn er ook verlangens t.a.z. van voordrachten, causerieën, die sommigen wel, anderen in het geheel niet, of slechts zeer sporadisch, wensen te horen, dan geldt ook hier, gelijk bij de Omroep in Nederland, dat in onze wereldprogramma's niet altijd iedereen zijn wensen vervuld kan krijgen. Wie het niet interessant vindt, te luisteren naar de generaal, die over onze weermacht spreekt, is een volgende maal misschien geboeid, als de Dambeiaardier vertelt van het carillon, of een dokter over behandeling van tropische ziekte, of een ingenieur over de Zuiderzeewerken.

Het is reeds van veel belang, dat wat de K.R.O. begon uit evenzeer idealistische, Katholieke, als nationale overwegingen, nl. de uitzending van vrij kostbare Nederlandse wereldprogramma's, (waartegen geen enkele geldelijke vergoeding staat) grote waardering ontmoet bij hén, voor wie dit werk werd ondernomen. De K.R.O. prijst zich gelukkig, bijtijds de Nederlandse stem in de wereldaether te hebben doen klinken, vooral nu zelfs enkele vreemde landen zich in onze taal tot de Nederlandse overzeese gebieden richten.

Misschien dat andere omroepen in ons vaderland ook hun deel

in dit nationale werk willen gaan leveren. Doch in elk geval, hoopt de K.R.O. te kunnen volhouden, in het belang van onze cultuur, en om de noodzakelijkheid van het contact, dat — juist in deze tijd — elke Nederlander met het land van zijn geboorte moet onderhouden.

KRONIEK

SURINAME

De memorie van toelichting dd. 2 Maart op het ontwerp der voorloopige huishoudelijke begrooting voor 1938 vangt aan met de mededeeling, dat de „conjunctuursomslag" gedurende de tweede helft van 1936 en de eerste maanden van 1937 ook in het Surinaamsche bedrijfsleven meer tot uiting gekomen is.

Hetgeen er dan volgt zou kunnen strekken om hen, die het Surinameprobleem, voor zoover het een economisch probleem is, meenden te begrijpen, aan de juistheid van hun inzicht te doen twijfelen.

Immers, dat het uitvoercijfer voor 1936 hooger was dan dat voor 1935 en het invoersaldo verminderd is, wijst volgens den gouverneur niet alleen op betere verhoudingen, maar ook op een versterking der positie van Suriname. Zal hieruit niet gelezen kunnen worden, dat het met de z a k e n weer wat beter gaat in Suriname en dat d u s de vooruitzichten voor het l a n d wat minder ongunstig geworden zijn? Een eigenaardigheid echter, juist van Suriname, is dat voorspoed in het bedrijfsleven niet vereenzelvigd worden mag met welvaart van het land, d.w.z. van de daar aanwezige volksgemeenschap.

De uitvoerstatistiek in het Gouv. Adv. Blad van 9 Februari wijst aan dat, naar de waarde, circa twee derden van den totalen export in 1936 geleverd werden door het bauxietbedrijf, dat geheel voor Amerikaansche en de suikercultuur, welke geheel voor Europeesche rekening gedreven wordt.

Het bauxieterts in verreweg het voornaamste Surinaamsche uitvoerproduct; in de uitvoerstatistiek komt bauxiet voor met een waarde van 2.923.865 gld. in 1936, tegenover 1.439.865 gld. in 1935; vooruitgang dus 1.484.000 gld. De waarde van den totalen Surinaamschen uitvoer (onbewerkt goud, niet van Surinaamschen oorsprong, alsmede zilveren munten, buiten beschouwing gelaten) was in 1936 iets meer dan 1.400.000 hooger dan in 1935, dus het totale accres bleef beneden dat van het bauxieterts.

Met dit voorbeeld laat zich duidelijk aantoonen, welke beteekenis stijging der waarde van den uitvoer voor Suriname heeft en niet heeft. Wanneer de export van een voor buitenlandsche rekening gewonnen bodemproduct (hetzij een boven- of een ondergrondsch) naar de waarde toeneemt, dan behoeft dit nog niet te wijzen op een verbetering der vooruitzichten voor het land, of een verhooging der volkswelvaart. Trouwens, de hoeveelheid uitgevoerd bauxieterts, in tonnen, is al één maal (in 1930) grooter geweest dan in 1936; in dat recordjaar was desniettemin het Surinaamsche invoersaldo hooger dan in 1936.

Intusschen echter heeft de export van bauxiet in 1936 ook kwantitatief meer bedragen dan in 1935 (meer dan twee maal zoo veel) en voor Suriname is de hoeveelheid van meer belang dan de waarde. Het bedrijf immers werkt met inheemsche arbeiders en niet, zooals de groote landbouw, met uit Azië aangevoerde koelies. Al gaat het dan ook slechts om enkele honderden personen, een groote export wijst op een groote productie en een groote productie beteekent weekloonen van zes dagloonen; aan gelegenheid om een behoorlijk arbeidsloon te verdienen ontbreekt het in Suriname voor een niet onaanzienlijk deel der bevolking, hoe vreemd dat sommigen in Nederland misschien moge schijnen.

Het belang dat 's lands kas bij de bauxietwinning heeft, is wel niet zéér groot, maar Suriname is arm en iedere vermeerdering van inkomsten is welkom. Volgens de begrootingsstukken genoot de fiscus in 1936 aan belasting op bauxiet en aan vergunnings- en andere rechten voor het ontginnen van bauxiet op domeingrond, tezamen bijna 118.000 gulden, d.i. ruim 40% meer dan het gemiddelde der driejarige periode 1934/36.

De finantieele politiek, zegt de memorie van toelichting, moet een zoodanige zijn dat, door behoud van het thans verkregen uitgavenpeil, de meerdere inkomsten besteed kunnen worden aan den economischen opbouw van het land, de versterking van het productievermogen en de bevordering van den export.

Hierbij zou opgemerkt kunnen worden dat, speciaal voor Suriname, het vraagstuk van productiviteit en uitvoercapaciteit niet uitsluitend beschouwd mag worden als een kwestie van materieele outilleering. Gesteld dat het gelukken zou Suriname wederom te maken tot een goed toegeruste exploitatiekolonie, met belangrijk exportvermogen, dan zou het nog de vraag zijn of Nederland daarmede zijn taak vervuld zou hebben, zelfs of Suriname dan op zou houden, voor de kosten der eigen huishouding ten deele van het moederland afhankelijk te zijn. Ook vroeger,

in den slaventijd, zijn bloei van het bedrijfsleven en activiteit op het gebied van den export, samen gegaan met afwezigheid van welvaart bij het gros der bevolking en geldnood bij de overheid.

Suriname heeft in de eerste plaats behoefte aan een productiviteit, welke aan de eigen gemeenschap ten goede komt en een uitvoer waardoor een wezenlijke vordering op het buitenland ontstaat. Hiervoor is niet alleen materieele toerusting noodig, doch vooral economische ontwikkeling der bevolking; het laatste levert een nog moeilijker probleem op dan het eerste.

Behalve de suiker- is alleen nog de koffiecultuur overgebleven van het aloude plantagebedrijf; deze laatste cultuur is, gelijk bekend, in de crisisjaren met steun uit de openbare kas in het leven gehouden. De uitvoer van koffie was in 1936 geringer dan in 1935, zoowel kwantitatief als ad valorem. In laatstgenoemd jaar waren, volgens het verslag der Kamer van Koophandel en Fabrieken te Paramaribo, de weekloonen der arbeiders op de koffieplantages, evenals in 1934, „zeer minimaal". Hoe groot het kapitaalsbelang is, dat de Surinaamsche volksgemeenschap nog bij de koffiecultuur heeft, valt niet na te gaan.

De rijstbouw, de Surinaamsche bevolkingscultuur bij uitnemendheid, leverde in 1935 vrijwel geen bijdrage in den uitvoer; in 1936 werd weder een 1300 ton uitgevoerd, ter waarde van ruim 53000 gld., geen cijfers van beteekenis dus. Er zijn vroeger al eens hoogere bereikt.

Wat de z.g. boschbedrijven betreft, welke arbeidsgelegenheid geven aan wat het creoolsche bevolkingselement heet, wijst de statistiek voor 1936 een flinke toename van den uitvoer van goud aan, vergeleken bij 1935; de niet veel meer beteekenende uitvoer van balata ging iets vooruit, de heelemaal niet belangrijke houtuitvoer achteruit. Volgens de begrootingsstukken bedroegen de inkomsten van 's lands kas, rechtstreeks verband houdend met de goud-, balata-, hout,- en bauxietexploitatie, in 1936 rond 61.700 gld. meer dan in 1935; het bauxiet (zie hooger) had in dit accres een aandeel van ruim 47.500 gld.

Een eigenaardig verschijnsel — kenmerkend voor Suriname — is, dat terwijl voor zekere groepen der bevolking de arbeidsgelegenheid onvoldoende is, in een bepaald bedrijf — den plantagelandbouw — bij een geringe opleving direct handen te kort komen. Reeds in haar verslag over 1935 voorzag de K.v.K. voor de naaste toekomst een te kort aan voor den plantage-arbeid geschikte werkkrachten, „waartoe de inlanders niet geacht worden te behooren". In hetzelfde verslag constateerde de Kamer

werkloosheid, over het geheele land waarneembaar; in 1936 zal deze werkloosheid wel niet geheel verdwenen zijn.

Ook in Nederland zou in een te kort aan landbouwwerkkrachten wel niet door andere, onder werkloosheid lijdende economische groepen voorzien kunnen worden; in Suriname, met zijn scherpe afscheiding tusschen de ten behoeve der plantages aangevoerde „immigranten" en de aan geheel andere arbeids- èn levensvoorwaarden gewende „inheemschen", is aanvulling van de eene groep uit de andere nog minder denkbaar.

Wanneer het plantagebedrijf handen te kort komt, dan blijkt daaruit overigens niet alleen dat de creolen, uit de stad en van het land, geen plantage-arbeid wenschen te verrichten, of er niet geschikt voor geacht worden, maar eveneens dat die arbeid ook voor de vrije Aziaten niet in voldoende mate aantrekkelijk is.

Intusschen, in 1935 en 1936 had geen aanvoer van immigranten plaats, terwijl in die beide jaren wel Aziaten naar de landen hunner herkomst terugkeerden. Hervatting der immigratie is, wegens gebleken te kort aan plantage-arbeiders, noodig en zal wellicht nog in het thans loopende jaar plaats hebben, hoewel er op de begrooting voor 1937 geen gelden voor uitgetrokken zijn. Op die voor 1938 komt een post van 200.000 gld. voor aanvoer van 800 Javanen voor, alsmede een van 153.000 gld. echter voor terugvoer en voor het afwenden der noodzakelijkheid van terugvoer, door de gebruikelijke uitkeeringen aan immigranten die van hun recht op vrije retourpassage afzien.

Wat de begrooting in haar geheel betreft, worden de uitgaven voor 1938 op een kleine 20.000 meer geraamd dan voor 1937 en op een kleine 19.000 minder dan voor 1936 toegestaan was; de werkelijke uitgaven voor laatstgenoemd jaar zullen waarschijnlijk de raming slechts met een kleinigheid overtreffen.

Er wordt voor 1938 een rijksbijdrage noodig geacht van ruim twee en drie kwart miljoen; zooals gebruikelijk is wordt deze geraamde bijdrage gesplitst in een bedrag, te besteden voor de bevordering der welvaart en een ander tot dekking van het te kort op den gewonen dienst, een onderscheiding waaraan men nog steeds zekere waarde schijnt toe te kennen. Bedacht dient te worden, dat in de uitgaven begrepen zijn de rente en de aflossing van geleende gelden, voor 1938 geraamd op ruim 460.000 gld.; een deel van wat het moederland bijpast betaalt het aan zich zelf terug.

Interessant ten slotte is het financieele overzicht der periode sedert 1890, welke als bijlage aan de begrooting toegevoegd is.

Laten wij buiten beschouwing de jaren 1935 tot en met 1938, waarvan de cijfers nog niet vaststaan, dan kunnen wij een vergelijking maken tusschen de wezenlijke uitkomsten van 1890 en die van 1934; de bevolking van Suriname (boschnegers en indianen niet medegerekend) is in dit tijdsverloop met ruim 154% aangegroeid.

De eigen inkomsten van het land, dus geleende gelden en subsidiën uit 's Rijks schatkist buiten beschouwing gelaten, namen met ± 98% toe, de totale uitgaven, met inbegrip van rente en aflossing van geleende gelden, met bijna 330%.

Stellen wij de zuivere uitgaven voor ieder begrootingsonderdeel (dus na aftrek der ontvangsten welke bij bepaalde onderdeelen rechtstreeks tegenover de uitgaven staan) voor 1890 tegenover die voor 1934, dan verkrijgen wij het volgende overzicht van het accres der netto uitgaven voor eenige belangrijke takken van beheer en overheidszorg.

Algemeen en gewestelijk bestuur, administratie van finantiën, domeinwezen enz. en belastingwezen, toegenomen met 113%, rechtswezen, gevangeniswezen, justitie en politie, toegenomen met 57%, immigratie en kolonisatie, toegenomen met 362%, eeredienst, toegenomen met 102%, armenzorg, toegenomen met 101%, openbare gezondheidsdienst, toegenomen met 394%, openbare werken, toegenomen met 256%, pensioenen, wachtgelden enz., toegenomen met 701%, onderwijs, toegenomen met 816%, allerlei (diverse uitgaven, niet nader omschreven), toegenomen met 2737% (crisisuitgaven?). Van het totaal der voor 1938 geraamde netto uitgaven is bestemd voor pensioenen, wachtgelden enz. 17.5%, voor onderwijs 17.4%, voor openbaren gezondheidsdienst 13.4%, voor rechtswezen, gevangeniswezen, justitie en politie 9.5%, voor openbare werken 8.7%, voor alg. en gew. bestuur, adm. v. fin., domeinw. enz. en belastingwezen 8.6%, voor rente en afl. van geleende gelden 8.1%, voor immigratie en kolonisatie 6.6%, voor landbouw enz, 2.9% en voor allerlei 2.6%.

15 April 1937.

CURAÇAO

De Curom

Op 1 Maart 1936 is de *Cu*raçaosche *R*adio-*om*roep haar werkzaamheden begonnen. Bij de inwijding hebben de heeren Molen-

kamp, directeur van 's Lands radiodienst, en de voorzitter van de *C*uraçaosche *R*adio*v*ereeniging, de heer A. Moron jr. het woord gevoerd. De heer Molenkamp is de welbekende voortrekker op radio gebied in Curaçao. Begrijpen wij diens rede goed, dan is de organisatie van den radio-omroep in Curaçao aldus, dat het gouvernement eigenaar is van het zendstation, dat op een ultra-korte golf van 31.67 M. werkt en wordt dit verhuurd aan de C.R.V., die voor één jaar machtiging tot het doen van uitzendingen heeft. Ten onrechte meende de spreker, volgens het verslag in de bladen, dat deze organisatie eenige overeenkomst heeft met die in Nederland. Immers heeft men daar gehad de particuliere zender-eigenaars, als hoedanig de N.S.F. te Hilversum nog bestaat, terwijl het gemengd bedrijf de *N*ederlandsche *o*mroep*ze*nder *ma*atschappij de oprichting van een eigen zender voorbereid. In afwachting daarvan geschieden de uitzendingen op de lange golf over den rijkszender te Kootwijk. Alleen met dit tusschenstadium heeft de Curaçaosche organisatie eenige overeenkomst.

Gaarne hadden wij iets meer vernomen over de C.R.V. Leeft deze, zooals de Nederlandsche omroepvereenigingen, op eigen krachten? geniet zij geen gouvernementssteun? Bestaat er contrôle van overheidswege op de uitzendingen?

In één punt althans bestaat een hemelsbreed verschil tusschen de Nederlandsche en de Curaçaosche radio-omroep. Wat aan eerstgenoemde volstrekt verboden is, is aan laatstgenoemde uitdrukkelijk toegestaan, het uitzenden van reclame, en wij zagen in de programma's dan ook al eenige reclame-uitzendingen vermeld. Waarschijnlijk zal de C.R.V. daaruit een deel van haar inkomsten moeten trekken.

Hoezeer de Curom in een behoefte voorziet, blijkt wel uit een bericht van de St. Maartensche *Slag om slag* (wat mag dat toch wel beteekenen?), dat het lied „Het plekje bij de molen" daar door de radio zoo populair is geworden, dat men het dagelijks in de straten hoort fluiten en neuriën.

Zou de radio ook bevorderlijk kunnen zijn aan het gebruik van het Nederlandsch op de bovenwindsche eilanden?

Mr. Ph. F. Bichon van IJsselmonde

De *Amigoe di Curaçao* deelt mee, dat de heer mr. F. Ph. Bichon van IJsselmonde den Kolonialen raad gaat verlaten. Met alle stemmen der aanwezige leden werd de heer Bichon van IJsselmonde destijds door den raad op de eerste plaats der voordracht

in de vacature mr. G. H. Eskes gezet. In de vergadering van 5 Mei 1934 deed hij zijn intree, dankte den voorzitter voor diens woorden van welkom, H.M. de Koningin voor de benoeming, den gouverneur voor zijn advies en den raad voor zijn voordracht, waarmee hij zich vereerd gevoelde; hij verklaarde naar zijn beste weten en krachten aan de behartiging van de belangen van Curaçao te zullen meewerken, en riep Gods zegen over den arbeid van het college in.

Drie jaren slechts zal mr. Bichon van IJsselmonde zitting hebben gehad, maar in dien tijd heeft hij meer werk verzet dan anderen in veel langeren zittingstijd. Hij is in dit opzicht getreden in de voetstappen van zijn voorganger. Evenals deze had hij het oor van den raad, waarin hij een leidende positie innam. Dit heengaan is een onmiskenbaar verlies voor het „vertegenwoordigend" lichaam De heer C. W. J. Joncker is in zijn plaats benoemd.

Emmastad

De naamgeving „Emmastad", oorspronkelijk, in 1929, bepaald tot Negropont, Asiento en Valentijn, is thans uitgebreid tot Rio Canario, in hetzelfde jaar van landswege onteigend en thans in erfpacht bij de C.P.I.M.

Ellis en Dania

Curaçao heeft oude handelshuizen. Waarschijnlijk is na het Maduro-bedrijf de oudste de firma Ellis en Dania, die in 1867 werd opgericht en 3 Maart l.l. dus haar 70-jarig bestaan vierde. Merkwaardig is wel, dat een der procuratiehouders al dien tijd als zoodanig bij de firma werkzaam is en bovendien nog niet ouder dan „meer dan 80 jaar" is.

Rotary

Ook Curaçao heeft zijn rotaryclub gekregen.

De begrooting voor 1938

Deze is onder dagteekening van 1 Maart 1927 ingediend. De ontvangsten zijn geraamd op ƒ 8.172.192,—, de uitgaven op ƒ 8.190.037,—. Het overschot van ƒ 17.845,— kan niet veel tegenvallers en niet veel suppletoire begrooting lijden.

De middelen

Januari was niet gunstig. Deze maand bleef f 100.000,— beneden de raming. Vele posten bleven lager, Inkomstenbelasting zelfs *f* 120.000,—, loodsgelden *f* 10.000,—. Gedistilleerdaccijns was *f* 9000.— en motor- en rijwielbelasting *f* 43.000,— boven de raming.

De notulen van den Kolonialen raad

Over dit onderwerp is er belangrijk nieuws. Het spreekt vanzelf, dat wij dit niet uit de notulen halen. De *Amigoe* van 10 Maart 1937 deelt mee, dat de notulen der vergadering van 16 Juni 1936 werkelijk nu verschenen zijn. Het is haast ongelooflijk. Zelf ontvingen wij die ook. De *Amigoe* wil het uitzoeken der redenen van de vertraging aan de autoriteiten overlaten. Wij meenen die te weten; men schijnt gewacht te hebben op de aankomst van een bezending slechter papier dan het tot nu toe gebruikelijke. Zouden de leden zelf zoo weinig belangstelling voor deze zaak hebben?

Nieuwe plannen

Bij den Kolonialen raad — natuurlijk ontleenen wij ook deze mededeeling aan de *Amigoe* — is een brief ingekomen van den heer Nijmegen Schoonegevel van de C.P.I.M. om de aandacht van den raad te vragen voor: de cultuur van doornlooze cactussen, de effectieve bestrijding van venerische ziekten, de winning van bromide uit zeewater, de verstrekking van goedkoope visch als volksvoedsel door oprichting van een Curaçaosche trawlervaart, „hoewel niet in de eerste plaats bemand met inheemse krachten".

Wat de raad met dezen brief gedaan heeft wordt niet meegedeeld.

BOEKBESPREKING

Almanaque de Curaçao para el año de 1937.
Compilación de W. H. Hoyer.

Een oude bekende langzamerhand en als vraagbaak een goede vriend. Toch liet hij ons ditmaal in de steek, toen wij de namen Van Lindonk en Kroeze zochten. Van dezen laatste is zelfs de heele kerk niet genoemd.

Het is wel jammer, dat de statistische gegevens niet verder gaan dan tot 1935. Dit hangt wellicht samen met de verschijning vóór 1 Januari van de almanak, maar misschien zouden in het vervolg de cijfers der eerste drie kwartalen van het loopende jaar gegeven kunnen worden.

Prins Bernhard had zich al wel een plaats kunnen zien toegewezen.

Amsterdam, 20 Maart 1937. D. G. F.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

West India Committee Circular. 25 Februari 1937, no. 1002. The Bahamas Legislature; Social Progress in Barbados; Jamaica's Tourist Industry. New Bureau opened by the Governor; Grenada's Banana Industry; Trinidad's Cocoa Export; Agricultural News (St. Lucia's Banana Industry — Nitrogen Fixation in Rice Soils — Palestine Citrus Industry — The Aroma of Chocolate).

Idem. 11 Maart 1937, no. 1003. The Sea Island Cotton Industry; Its Progress in the West Indies, door W. N. Sands; Guiana's Constitutional History, door Sir Donald Cameron; Jamaica's Banana Export; Jamaica and Trinidad in London; Tobago's Steamer Services; Agricultural News (Chocolate is rich in Iron — Cacao Shells for for Milch Cattle — Humus and Public Health — Developing Rice Industry).

Algemeen Handelsblad. 17 Maart 1937. Avondblad. Een hoopvol geluid uit Suriname door J. Sibinga Mullder.

Echo's uit de Missies. 25 Maart 1937, no. 4. Het vorstelijk huwelijksfeest in Suriname (poppententoonstelling: 't leven van prinses Juliana) door Sr. Marie Crispine; Gerardina de Mulattin, door Sr. M. B.

De West. 15 Febr. 1937, no. 3055. Cacao. II (slot), door S. B(eck).

Idem. Moetoetoe and its gold or the discovery of the lost „Cedar Creek" door C. B. Braithwaite.

Idem. 22 en 24 Februari 1937, nos. 3058 en 3059. Het Bacoven Comité wordt omgezet in een N.V. Surinaamsche Landbouw Export Mij.

The Daily Chronicle. British Guiana. 20 Februari. The Governor opens reorganized B. G. Museum.

Agricultural Journal British Guiana. 7de Jrg., no. 4. An Experiment with Dairy Cattle in British Guiana, door H. A. F. and T. B.

International Sugar. 7de Jrg. no. 39. The Sugar Cane in British Guiana; The Fractional Lining and Double Heating Process at Caymanas (Jamaica).

Neerlandia. April 1937, no. 4 Ned. Antillen. Hoe Aruba meeleefde met het prinselijk huwelijk, door H. E. Lampe; Rolprentvertooning op Curaçao.

Amigoe di Curaçao. 10 Maart 1937, no. 2828. Het laatste avontuur op het Duivels-eiland, door Roger Backwell.

Panorama. 11 Maart 1937, no. 10. Oude plaatjes van Suriname.

Suriname. 12, 16, 19 en 23 Februari en 2 Maart. nrs. 13, 14, 15, 16 en 18. Onze uitvoer over 1936 met ruim 1,2 millioen vooruitgegaan.

Tropical Agriculture Trinidad. 14de Jrg. no. 2. Notes on the Physiology and Biochemistry of tropical Fruits. I. Avocados, door O. W. Wardlaw; Avocado oil.

Tropisch Nederland. 22 Maart en 5 April 1937, no. 24 en 25. Goudindustrie in Suriname, door C. K. Kesler.

The Lamp. New York. Februari 1937. Silver Peg's Province. Haven of Caribean Pirates. Stamping Ground of Peter Stuyvesant and Now Tourists's Paradise. Curaçao Pauses to Honor S. E. L. Maduro & Sons, Company Agents.

Nieuw Israelietisch Weekblad. 1 April 1937, no. 48. Het eeuwfeest der Synagoge te Paramaribo. [Artikelen van L. H. Sarlouis, Prof. Mr. J. C. Kielstra, C. S. Pos en P. Kikkert].

Idem. 16 April 1937. De Joden in Suriname en hun geschiedenis. Lezing van den Eerw. Heer J. Roos voor het genootschap voor de Joodsche Wetenschap; Overheidsbemoeiïng ten aanzien van Israëlieten in Suriname, door Ph. A. Samson.

De Rijkseenheid. 14, 28 April en 5 Mei 1937, no. 28, 30 en 31. De mogelijkheid van Landbouwkolonisatie voor blanken in Suriname, door T. B. [bespreking van het proefschrift van dr. E. F. Verkade–Cartier van Dissel].

Ons Suriname. Maart 1937, no. 3. Bericht van Zr. Nelly de Borst; Berichten van Alkmaar, door J. J. F. Endert.

Idem. April 1937, no. 4. In fellen strijd met de machten der duisternis [in Suriname], door J. Leerdam; Een Amerikaansch bezoeker over ons werk in Suriname, [Henry Beets].

Centraalblad. Algemeen Joods Weekblad. 1 April 1937, no. 5. Een belangrijk Jubileum door E. Gr. [van de Synagoge van Ned. Isr. Gemeente]; Eeuwfeest van de Synagoge te Paramaribo. [Artikelen van Prof. Mr. J. C. Kielstra, L. H. Sarlouis, P. Kikkert en C. S. Pos]; Een Hoogduitsche Gemeente met een Portugeesche ritus en uitspraak, door I. Agtsteribbe; Jubileum der Synagoge „Newe Sjalom" in Suriname, door J. S. Roos; Eeuwfeest van de Synagoge der Nederl. Israëlietische Gemeente in Suriname, door Ph. A. Samson; Bij het eeuwfeest onzer Synagoge, door S. M. Levie.

Nieuwe Rotterdamsche Courant. 14 Maart 1937, Ochtendblad A. De catastrophe van Martinique. De uitbarsting van de Mont Pelée in 1902, door J. Heyligers.

Bull. Mens. Inst. Col. Havre. 9de Jrg. no. 87 (1937). Les bois de la Guyane. l'Angélique et ses usages, door M. Demongeat.

N. Guianeaer. 7de Jrg. no. 10*b*. Nederlandsche kolonisten in Suriname. Uitvoerige beschrijving van hun bestaan, door R. R. de Bije.

Shell Aviation News. No. 76 (1937). The K.L.M. in the West Indies.

Oost en West. April 1937. Korte golfjes uit Suriname en Curaçao. De mogelijkheid van Landbouw-Kolonisatie voor blanken in Suriname, door Fred. Oudschans Dentz [bespreking proefschrift Dr. Verkade-Cartier van Dissel].

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

A Constitutional History of British Guiana, door sir Cecil Clementi. Messrs Macmillan and Comp. 1937. 20/-.

Sawarie-noten uit Suriname, door ir. W. Spoon. Berichten van de Afd. Handelsmuseum van de Kon. Vereeniging Koloniaal Instituut. No. 109 (overdruk uit De Indische Mercuur van 6 Jan. 1937, no. I).

Jaarverslag over 1936 *van de Afdeeling Boekverspreiding van het Algemeen Nederl. Verbond,* door Fred. Oudschans Dentz (D. Zuid-Amerika en de Nederlandsche Overzeesche Gewesten: Suriname en Curaçao).

Een reisje naar de goudvelden in het Surinaamsche binnenland, door W. Kraan. Overdruk van artikelen verschenen in De West. Uitgave: Boekhandel E. Ritter, Van Woustr. 237, Amsterdam. *f* 0.60.

Jamaica Inn. Famous Novel, door D. du Maurier. *f* 1.25.

Suriname Folk-Lore, door Melville J. Herskovits and Francis S. Herkovits. With transcriptions of Suriname Songs and Musicological Analysis, door Dr. M. Kolinsky. Columbia University Contributions to Anthropology. Volume XXVII. New York. Columbia University Press. 1936. *f* 12.50.

What to see in the British Guiana Museum. Carnegie Building, Georgetown, door Philip S. Peberdy. 1937.

Curaçao in 1830 (met 4 illustratiën), door W. M. Hoyer. Tip. Mercantil. Curaçao. 1937.

Curaçao. Nederlandsch West-Indië. De winkelwijk van Antilia. Kruispunt aller wegen. Een gidsje voor bezoekers. Uitgegeven door de Kamer van Koophandel.

O. D.

„CUENTA DI NANZI"

DOOR

M. D. LATOUR O.P.

Nederland heeft zijn sprookjes van Moeder de Gans, die niet meer verteld worden, maar waarvan mooie bundels bestaan, die een merkwaardige kijk geven op de tijd, waarin ze waarschijnlijk ontstaan zijn, en op de fantasie, het beschavingspeil en de godsdienstige overtuiging van de mensen, die ze, al vertellende, aan ons hebben overgeleverd.

Curaçao heeft óók zijn sprookjes, hoewel het woord „sprookje" in het Papiamento — de volkstaal van Curaçao — niet bestaat. Wel kent de Curaçaoenaar het woord vertelsel of vertelling, dat hij weergeeft door „cuenta", maar dat is niet aequivalent met het Nederlandse „sprookje". Om toch ondubbelzinnig te zeggen, dat men een echt sprookje wil vertellen, moet men in het Papiamento zeggen: cuenta di Nanzi.

Wie of wat is Nanzi?

Nanzi of Anansi is een woord van vermoedelijk Afrikaanse oorsprong en betekent „spin". Nederlandse schrijvers, die zich ooit met deze sprookjes hebben ingelaten — en dat zijn er zéér weinigen — vertalen cuenta di Nanzi daarom niet onverdienstelijk door „spinvertellingen".

Het zijn meest vrij korte verhalen, waarin Nanzi, de Spin, die eigenlijk een wijze man is (maar dan wijs te verstaan in de zin van sluw, listig), tevens gewetenloos en banaal-grappig, de hoofdrol speelt. Wie zich niet in kan denken, wat een Spin is, die eigenlijk een wijze man is, heeft geen voldoende fantasie om van sprookjes te genieten, maar wil hij zich die fantasie eigen maken, dan sla hij „Mythen en Sagen uit West Indië" op en bekijke eens de geestige tekening van Willem Backer, die tot onderschrift draagt: „. . . . bij een hut, waarvoor een stokoude vrouw zat, die in werkelijkheid een kikvorsch was."

Dat Nanzi een Spin zou zijn, blijkt uit de vertellingen zelf niet,

maar het is wel opvallend, dat er veel dieren in voorkomen: de Tiger (tijger), Scarpion (schorpioen), Cargapilon (kan ik niet met zekerheid vertalen; de Spaanse dictionnaire maakt me niet veel wijzer; vermoedelijk wordt de kameel bedoeld) en Zeze, de tsé-tsé vlieg. Dikwijls zien we Nanzi ook in gezelschap van den koning, met wien hij nog al gemoedelijk omspringt.

Het karakteristieke van al deze sprookjes is, dat Nanzi altijd de eindoverwinning behaalt, aan alle straffen weet te ontsnappen, ook al moet een onschuldige er de dupe van worden, en steeds tegenstanders ontmoet, die veel dommer zijn dan hij.

Slechts bij uitzondering is hij het kind van de rekening. Hij sterft meermalen, maar niemand verwondere zich daarover, als zelfs Sherlock Holmes, de held van Conan Doyle's beroemde romans, na in een moeras verdronken te zijn, in een later boek weer fris op de proppen komt. Een edel karakter heeft Nanzi niet; hij is gulzig, liegt weergaloos en ziet zelfs niet op tegen een moord. Maar dat is blijkbaar bijzaak. De sprookjes zijn er niet om er christelijke zeden uit te leren; integendeel, verraden ze vaak de laag staande morele opvattingen van het volk, waaronder ze ontstaan zijn.

Wie zijn de oorspronkelijke vertellers van de cuenta di Nanzi?

Het woord Anansi (spin) wijst al naar Afrika. Ook het karakter van de sprookjes doet met zéér grote waarschijnlijkheid hetzelfde denken. Wie mocht tegenwerpen, dat er toch vroeger op Curaçao Indianen gewoond hebben, en wel vóór de negers, en dat men dus rekening moet houden met de mogelijkheid van Indiaanse oorsprong, verliest enige voorname feiten uit het oog.

Ten eerste was het aantal Indianen in 1634 — het jaar waarin de Hollanders Curaçao bezetten — niet groter dan 1415. Ten tweede vertrokken bijna alle Indianen van het eiland met hun Spaanse meesters en vestigden zich in het naburige Venezuela. Ten derde is de aard van het Indiaanse volksverhaal zeer verschillend van dat van de cuenta di Nanzi. Het Indianenverhaal is bijna zonder uitzondering geheimzinnig, somber en griezelig, terwijl de negervertellingen steeds de lachlust van de toehoorders opwekken en hen vol bewondering voor den held van het verhaal doen uitroepen: Nanzi ta sabí! (Nanzi is slim!).

De Curaçaoenaar is een goed verteller en de beste vertellers, chadó di cuenta [1]) genoemd, weten door een expressief gebaren-

---

[1]) De chadó di cuenta komt het meest tot zijn recht bij de viering van de „ocho dia", de acht nachtwaken na het overlijden van een

spel, door het nabootsen van de dierengeluiden en door hun mimiek het vertellen tot een kunst op te voeren, waarbij de luisteraar roerloos met open mond en ingehouden adem toehoort, of zwijgend van enige afstand toeziet, terwijl men op zijn gezicht als op een spiegel het gehele verloop van het verhaal volgen kan.

De bloeitijd van het vertellen is echter voorbij. Men luistert niet meer naar sprookjes, maar leest de krant. Het is geen kunst om Curaçaose kinderen te ontmoeten — ook, die *niet* in een katholieke inrichting zijn opgevoed — die niet éen negersprookje meer weten te verhalen.

Dr. H. van Cappelle — de schrijver van bovengenoemde „Mythen en Sagen uit West Indië" — betreurt het (zie blz. 353 van dit werk), dat er tot nu toe (hij schreef in 1926) zo weinig over dit onderwerp in het licht was gegeven, „daar het verzamelde materiaal het mogelijk zou gemaakt hebben de wijzigingen te leeren kennen, die door vreemden invloed in een zelfde uit Afrika afkomstige dierenfabel tot stand zijn gekomen."

Volgens zijn zeggen kon hij niet meer cuenta's machtig worden, dan de vier, die hij vond in het derde Jaarverslag van het Geschied-, Taal-, Land-, en Volkenkundig Genootschap te Willemstad, Curaçao (1899). Daarin staan: Cha Nanzi y Baca pintá (Nanzi en de bonte koe), Cha Nanzi y Temecu-Temebè (Nanzi en Temecu-Temebè), Cha Nanzi cu Cha Cargapilon, (Nanzi en de kameel). Verder werd hem door den oud-gezaghebber van St. Eustatius, den heer G. J. van Grol, een op dit eiland opgetekende spinvertelling toegezonden, getiteld: Braha Nanci en Braha Toekema.

Natuurlijk heeft het milieu, waarin de Curaçaose neger leeft, en zijn vroegtijdige kennismaking met de katholieke missionarissen enige invloed gehad op zijn sprookjes. In de Surinaamse Spinvertellingen heet de vrouw van Nanzi b.v. altijd Akoeba, een Afrikaans woord, dat in de papiamentse sprookjes vervangen is door Shi Maria. Dr. Van Cappelle schrijft: Chi Maria, en voegt er nog tussen haakjes bij, om vergissing te voorkomen, dat Chi wordt uitgesproken als Tsji en het lidwoord is voor een vrouwennaam in het Papiamento. Het woord Chi is mij absoluut onbekend

Curaçaoenaar. Eerst wordt er vrij lang gebeden bij de(n) dode en daarna treedt de verteller in actie, om de aanwezige bewakers van het lijk wakker te houden en hen de tijd te helpen passeren. (De Encycl. v. W. I. geeft op: hinchadó. Hincha betekent „opzwellen". Hechador of zoals het volk zegt: ichadó, komt van het Spaanse „echar cuentos", vertellen. Dit lijkt me dus een juistere schrijfwijze).

zowel als lidwoord, als op ieder andere manier. Wel bestaat Shi in de Curaçaose volkstaal (uitgesproken Sji); zo heb ik het meermalen gehoord en ook Jesurun [1]) schrijft Shi en niet Chi. Bovendien is noch Chi, noch Shi een lidwoord. Er bestaat in het Papiamento maar één lidwoord en dat is het onbepaalde lidwoord un: een. Er zijn wel auteurs, die ook een bepalend lidwoord opgeven in het Papiamento, maar er zou over gedisputeerd kunnen worden, of dat helemaal juist is. Als ik in het Papiamento vertaal: Het leven van mijn broer is in gevaar, dan zeg ik: Bida di mi ruman ta na peligro; en niet: E bida di mi ruman ta na peligro. Men kan natuurlijk ook voorbeelden aanhalen, waarin het Nederlandse bepalende lidwoord in het Papiamento door „e" vertaald wordt, maar deze voorbeelden zullen juist duidelijk bewijzen, dat „e" meer een aanwijzend voornaamwoord is, dan wel een lidwoord.

Over Cha valt nagenoeg het zelfde te zeggen. Het is geen lidwoord, maar zowel Shi als Cha zijn aanspreektitels met een niet gemakkelijk definieerbare inhoud. Wie Shi vertaalt door mevrouw, juffrouw, vrouw, moeder, vertaalt het niet slecht; wie het helemaal onvertaald laat, handelt echter even goed. Een adaequate vertaling bestaat er niet voor.

Ook Cha is op verschillende wijzen vertaalbaar; het betekent baas, vriend, mijnheer, papa, en omdat het zoveel betekent, betekent het eigenlijk niets. Men kan het in de vertaling gevoegelijk weglaten.

Behalve de naamsverandering in Shi Maria ziet Dr. Cappelle terecht ook de christelijke invloed in het „bij God gaan", dat voorkomt in „Nanzi en Temecu-Temebè". De Goudkust-negers, van welke deze sprookjes heten afkomstig te zijn, zullen vermoedelijk in plaats van God wel „tovenaar" gezegd hebben of de naam van hun opperste wezen, dat hoofd was van een hele collectie mindere godheden. Ook zal „God" bij hen niet aanstonds betekend hebben: de ene ware God, maar de God van de Blanken. Als de Blanken zelf al zooveel machtiger zijn dan de Zwarten, wat moet hun God dan wel niet machtig zijn! Zeker veel machtiger dan de Afrikaanse godjes!

Een ander woord, dat nog al eens in de Cuenta's voorkomt, is „Shon". Hiervan is de oorsprong en betekenis met veel meer ze-

---

[1]) Dr. H. v. Cappelle houdt Hamelberg voor de verzamelaar van de vier sprookjes in genoemd Jaarverslag. De heer Michaël Römer, gepensioneerd onderwijzer en Curaçaoenaar van geboorte, verzekerde mij echter zeer stellig, dat ze van den heer Abraham Jesurun zijn.

kerheid na te gaan. Het komt zo goed als zeker van het Spaanse Señor of het Portugese Senhor, welke woorden „heer" betekenen. De oude negerslaven hebben het tot Shon verfomfaaid en duidden er hun meesters (massa, master), heren (shon, señor) mee aan. Dit woord is met de slavernij niet uitgestorven; we zouden haast zeggen: integendeel! Op het ogenblik is op Curaçao iedereen shon: ouden en jongen, blanken en zwarten, dames en heren, jongens en meisjes, armen en rijken, baas en bediende, directeur en loopjongen. De oorspronkelijke betekenis van slavenbezitter, „voornaam heerschap", is eigenlijk uitgestorven, hoewel de Curaçaoenaar nog altijd een neiging heeft om iemand van stand Shon te noemen, daarbij denkende aan „hoge Piet", „rijke mijnheer", „plantagehouder". Meestal echter zal men shon moeten vertalen, naar gelang het voorkomt. Spreekt men van een dame, dan betekent shon: mevrouw of dame; gaat het over een ongehuwde vrouw, dan vertaalt men het door: juffrouw, enz.

Verder wordt Nanzi dikwijls genoemd „Compa Nanzi". Dit Compa is een afkorting van compader, dat letterlijk betekent: medevader. In het Papiamento heet zo de man, die peter, peetoom, is over een kind. Door het feit, dat men een compader, medevader, krijgt, wordt men het zelf ook. De vader van het kind en de peter van het kind, noemen elkander dus wederkerig compader.

Dit zelfde woord wordt echter in de dagelijkse omgang ook vaak gebruikt bij wijze van gemoedelijke aanspraaktitel. Men zou het kunnen vergelijken met het gebruik om kleine meisjes „zus" en kleine jongens „broer" te noemen, zonder daarmee te willen bedoelen, dat inderdaad alle kleine meisjes en alle kleine jongens zusjes en broertjes van ons zouden zijn. Zo noemt men hier veel mannen compa of compader, zonder nu juist aan te willen geven, dat al die mannen als peter van een van zijn kinderen gestaan hebben. Het is niet meer dan een vriendelijke, gemoedelijke aanspreektitel. Men kan het misschien het best weergeven door papa, of onvertaald laten.

Mochten er hier of daar in de sprookjes nog enkele dingen voorkomen, die enige nadere verklaring behoeven voor den Nederlandsen lezer, dan zal ik die ter plaatse gaarne geven.

De Europeaan heeft reeds muziek en dans van den neger overgenomen; hij neme nu ook kennis van diens sprookjes. Moge de kennismaking een aangename zijn en aan den geleerde voldoende materiaal bieden om de factoren na te gaan, die in verschillende landen de oorspronkelijke Afrikaanse dierenfabel gewijzigd hebben

De uitgave van een kleine bundel van deze sprookjes is in voorbereiding. Enige voorbeelden mogen hier volgen ter kennismaking.

NANZI EN DE WARAWARA (Compa Nanzi y Coma Warawara)

Op zekere dag zond Nanzi zijn zoon Pegasaya (Klis) naar Comader [1]) Warawara (een roofvogel) om een beetje vuur te halen. Warawara was de pepe [2]) van Pegasaya en hield veel van hem. Zij gaf hem het vuur en tevens enige pinda's. Hij ging naar huis met het vuur en at onderweg de pinda's op behalve een, die hij bij aankomst aan zijn vader gaf.

Deze gooide onmiddellijk het vuur in het water, zodat het uitdoofde en ging zelf naar Warawara.

„Comader moet weten, dat Pegasaya een echt ondeugend kind is; hij heeft het vuur zo maar in het water gegooid", loog Nanzi.

Maar Comader Warawara was niet van gisteren en begreep heel goed, dat de pinda's Nanzi hierheen gebracht hadden. Zij gaf hem enige pinda's en een beetje vuur.

Nanzi peuzelde ze met smaak op en vroeg: „Waar haalt Comader die heerlijke pinda's vandaan?"

„Aha", zeide Warawara, „ik wist wel, dat je enkel maar om de pinda's kwam, maar je bent veel te gulzig, anders zou ik het je wel zeggen."

Maar Nanzi liet niet meer los en na veel heen en weer praten, vertelde Warawara, dat ze die 's morgens vroeg gapte te Coro (kustplaats in Venezuela, dicht bij Curaçao). Verder legde de roofvogel hem uit, dat hij veren bij elkaar moest zoeken, om vleugels te maken. Vóór het eerste hanengekraai moesten ze klaar zijn.

„Best", zei Nanzi, en hij maakte prachtige vleugels, die Warawara met boter aan zijn schouders plakte.

's Avonds kon Nanzi geen oog dicht doen. Hij stond zachtjes op, kroop achter het huis van Warawara, vlak bij de kamer, waar deze sliep en kraaide zo goed hij kon: „Kukelekuuuuu!!!!"

Warawara dacht echter bij zichzelf: ik lig nauwelijks in bed, het kan nog geen tijd zijn; en trachtte rustig door te slapen.

Nanzi stond doodstil te luisteren, maar begreep al spoedig, dat Warawara niet van plan was op te staan.

---

[1]) Vrouwelijke compader, dus de vrouw, die een kind ten doop heeft gehouden. Deze vrouw is comader van de ouders van het kind en meter van het kind zelf.

[2]) Pepe = madrina = meter.

Toen sloop Nanzi op zijn tenen naar huis en ontstak even later een groot vuur ten Oosten van het huis van de roofvogel.

Warawara vloog haar bed uit, zag het vuur voor de rijzende zon aan en meende, dat zij zich verslapen had. Nanzi bluste toen het vuur weer gauw en holde naar huis om zich slapend te houden. Comader Warawara klopte bij Nanzi op de deur en drong aan op een haastig vertrek, daar ze toch al een beetje laat waren.

Ze zouden enige lege zakken met zich meenemen, om de buit in te bergen. Warawara, een goede vliegster, nam niet meer dan twee zakken mee, maar de mateloos gulzige Nanzi sleepte er wel vijf mee.

Hij werd nog gewaarschuwd door de roofvogel: „Denk er nu aan, je bent geen eerste-rangs-vlieger en je neemt nog meer zakken mee dan ik." Maar Nanzi luisterde naar geen goede raad.

Beide vlogen toen naar Coro. Daar laadde Warawara twee zakken vol en Compa Nanzi werkte zich dood om alle vijf de zakken vol te krijgen.

Comader Warawara zei niets meer en liet Nanzi maar begaan.

Op een gegeven ogenblik kwamen er mensen aanlopen, die de twee dieven gezien hadden en Warawara riep: „Opschieten, Compader, daar komen de mensen."

Beide vlogen op en kozen de richting Curaçao. Na enige ogenbikken hoorde Warawara achter zich roepen: „Warawara, hé, hé, hé!

— Wat is er, Compader? —

— Er valt een zak in het water! —

— Laat maar vallen, Compader. —

Enige minuten stilte. Toen steeg er weer een noodkreet op:

— Warawara, hé, hé, hé! —

— Wat is er Compader? —

— De tweede zak valt in het water! —

— Laat maar vallen, Compader, —

Na enige ogenblikken steeg de derde noodkreet op:

— Warawara, hé, hé, hé! —

— Wat is er Compader? —

— De derde zak valt in het water! —

— Laat maar vallen, Compader. —

Kort daarop klonk een nieuw alarm over de wateren:

— Warawara, hé, hé, hé! —

— Wat is er Compader? —

— Ook de vierde zak valt omlaag! —

— Laat maar vallen, Compader. —

Toen slaakte de arme Nanzi voor de vijfde maal zijn hulpkreet:
— Warawara, hé, hé, hé! —
— Wat is er Compader? —
— Mijn laatste zak pinda's valt in het water! —
— Laat maar vallen, Compader. —
Warawara dacht: nu zal het wel afgelopen zijn met noodsignalen, maar na enige ogenblikken weerklonk opnieuw een angstgeschrei:
— Warawara, hé, hé, hé!!! —
— Wat is er Compader? —
— Nu val ik zelf, mijn vleugels laten los!!! —
Toen keerde Warawara zich om en schoot als een pijl uit een boog op Nanzi af en greep hem in de val.
„Verberg je maar onder mijn vleugels", zei Comader Warawara.
Een paar minuten later hoorde de vogel een geluid als iemand, die over moet geven.
„Wat is er aan de hand", vroeg zij enigszins kregelig.
„Het stinkt ondragelijk onder je vleugels, Comader."
„Als je nu niet je gemak houdt, laat ik je in zee vallen", klonk het dreigende antwoord.
Even was het stil. Toen klonk weer de stem van Nanzi: „Comader, doe met me wat je wil, maar ik kan het hier niet meer harden."
Toen had de vogel er genoeg van. Zij opende haar vleugels zo wijd als ze kon; Nanzi slipte uit de veren, viel in de zee en verdronk.
N.B. Waarschijnlijk stamt van deze fabel het papiamentse spreekwoord: E ta bula cu ala di manteca. (Hij vliegt met vleugels van boter). Hij doet meer dan hij kan, leeft boven zijn stand.

HOE NANZI DEN DUIVEL ER TUSSEN NAM (Com Nanzi a nek Diabel)

De heer Nanzi was rijk geworden en voerde niets meer uit. Hij reed de hele dag in een auto, at er goed van, deed veel aan spelletjes, enfin hij leidde een leven als een prins en voelde zich zeer gelukkig. Zijn vrienden begonnen jaloers op hem te worden.

Maar wat gebeurde er? Zonder dat hij precies uit kon leggen, hoe het gebeurd was, ontdekte Nanzi op een kwade morgen, dat er van zijn grote rijkdom zo goed als niets meer over was en dat hij binnenkort op straat zou komen te staan.

Het greep Nanzi erg aan; hij werd verdrietig. Zijn verdriet groeide met de dag aan, tot hij ten laatste als een wanhopige, ten

einde raad, bijna als een waanzinnige op en neer liep en verre zwerftochten begon door de bossen.

Zwijgend en diep in gedachten verzonken, bemerkte Nanzi niet, dat op een gegeven ogenblik de duivel recht voor hem stond.

„Hé daar, vriendje, waar tob jij zo over? waarom ben je zo stil en zo bedroefd?" vroeg hij hem.

„Ach, beste mijnheer," zei Nanzi, „ik had hier op de wereld alles, waar ik maar zin in had, maar het lot heeft een andere wending genomen; ik heb alles verloren. Daarom ben ik in de eenzaamheid gevlucht om te sterven. Ik kan zoveel ellende niet verdragen."

„Luister eens hier", zei de duivel, „wil je dat ik je help?"

„Heel graag, mijnheer", antwoordde Nanzi.

„Goed", vervolgde de duivel, „ik zal je weer alles geven, wat je op aarde bezat, en wat je nog meer wenst, hoef je maar te vragen en ik zal het je geven. Maar onder één voorwaarde: Over twee weken kom ik hier bij je terug en dan moet je me in eens weten te zeggen, hoe lang ik al op de wereld ben. Als je dat kunt, zal ik je alles geven, wat ik beloofd heb; weet je niet te antwoorden, dan krijg je niet alleen niets, maar ik sleep je onmiddellijk met me mee naar de hel."

Nanzi, half dol van plezier bij de gedachte aan zijn herwonnen rijkdommen, dacht geen ogenblik aan de kwade kansen, die er aan verbonden waren en nam het voorstel met beide handen aan.

„Goed", zei de duivel, „hier heb je een fluit; je fluit maar en dan komt alles voor de dag, wat je wenst. Tot over twee weken."

Shon Nanzi begon aanstonds overnieuw met fuiven en vergat totaal de voorwaarde van den duivel, tot er nog maar vier dagen restten. Toen kreeg hij het weer benauwd en wist niet, wat hij aan moest vangen, om zijn zaakjes in der minne te regelen met den heer Duivel. Hij praktizeerde zich suf en zei ten slotte: „Er is geen uitkomen aan. Ik moet een list verzinnen, waarmee ik de duivel kan te pakken krijgen."

Toen hem wat te binnen schoot, ging hij naar zijn huis, slachtte vier kippen en liet ze bederven. Hij zocht een ezel en drie zakken veren, een pond stijfsel, een paardenstaart en een koeienkop. Hij bestreek de ezel van onder tot boven met de stijfsel en strooide er toen de veren op uit, bevestigde de koeienkop met de paardenstaart aan des ezels achterdeel, terwijl de vier vergane kippen het vertrek met een ondragelijke lucht vervulden. De toegetakelde ezel zag er uit als een onmogelijk dwaas monster.

Nanzi was zeer tevreden over zijn werk en sloot de kamer af.

Toen ging hij zeer verdrietig de komst van den duivel zitten afwachten.

Eindelijk, na lang wachten, verscheen de duivel.

Hij klopte aan en de deur was nog niet achter zijn rug gesloten, of hij begon te schreeuwen: „Vooruit, en gauw een beetje; zeg direkt, hoe lang ik op de wereld ben. Ik heb geen tijd om lang op antwoord te wachten."

Nanzi begon te stotteren van de schrik: „O...o...mijnheer de d-d-d-d-duivel, k-k-k-kom toch eerst eens kijken; ik m-m-m-moet je wat la-la-la-la-laten zezezezezien," zei Nanzi, die beefde van kruin tot tenen en last kreeg van koude rillers.

„Néé, vooruit, schiet op, ik heb niets te zien, zeg me onmiddellijk, wat ik weten wil," antwoordde de duivel.

„Nee, duivel, hier heb je de sleutel en kijk eerst eens, wat er in die kamer is", zei Nanzi weer.

„Goed", zei de duivel, „geef me de sleutel en maak een beetje voort."

De duivel nam de sleutel aan en opende de deur van het afgesloten vertrek.

„Nee maar", riep hij verbaasd uit, „nu ben ik toch al tachtig jaar op de wereld, en wil je wel geloven, dat ik nog nooit zo'n afschuwelijk lelijk en stinkend monster gezien heb!"

De verpestende lucht van de vergane kippen was te veel voor den duivel en hij ging van zichzelf.

Nanzi had niet voor niets twee oren aan zijn hoofd. Hij sprong dol van blijdschap in het rond en deed zijn best om den duivel weer bij te brengen. Toen deze eindelijk weer overeind krabbelde, zei hij tot Nanzi: „Zeg me nu alsjeblieft dadelijk, hoe lang ik al op de wereld ben."

„Tachtig jaar", riep Nanzi.

„Wel", zei de duivel teleurgesteld, „jij bent de enige, die me te slim af bent. Houd, wat je hebt en ga maar door met vragen en blijf maar hier op de wereld tot het einde van je leven. Dan kom ik je halen en dan ga je zonder pardon met me mee naar de hel."

Toen ging de duivel er met een vaart vandoor. De hele familie Nanzi stond lange neuzen achter hem te maken.

Naschrift der redactie.

Wij willen niet nalaten te verwijzen naar Lou Lichtvelds onderzoek naar den oorsprong der spinfiguur in de West-Afrikaansche verbeeldingswereld, opgenomen in den twaalfden jaargang van *De West-Indische Gids*, blz. 209 e.v. en 305 e.v.

Waarom zou „hinchado di cuenta" niet te maken hebben met het Spaansche hinchar (Portugeesch: inchar) maar met echar, dat werpen beteekent? Ook het Engelsch kent het werkwoord to gas in de beteekenis van bluffen of opblazen, speciaal als een conversationeele eigenschap.

Het is jammer, dat de schrijver geen verklaring weet te vinden van cargapilon. Hoyer geeft voor kameel het Hollandsche woord. Een cargahuesos is in Spaansch-Amerika een vogel (zie den grooten Espasa). Volgens Cohen Henriquez en Hesseling (*De West-Indische Gids* 17de jrg. blz. 165 is de Kargapilon de olifant.

Compère (comère) en compadre (comadre) hebben ook in het Fransch, het Spaansch en het Portugeesch een ruimere beteekenis dan die van doopvader (doopmoeder).

Wanneer chi geen lidwoord is, wat is het dan wèl?

Wij zien met verlangen verdere bijdragen van pater Latour op het gebied der Papiamentsche folkore tegemoet.

DE HEROVERING VAN SURINAME

Toespraak tot de „Haagse Jongerengroep" der Koninklijke Vereeniging „Oost en West" ter gelegenheid van „Crynssendag-1937", door Mr. F. G. Schalkwijk, rechter i/d Arrondissements-Rechtbank te Rotterdam, oud-rechter in Suriname en Curaçao.

Indien mijn vriend Oudschans Dentz, het historisch geweten van Suriname, in den West-Indischen Gids er niet bescheiden de aandacht op had gevestigd, dat het op 27 Februari j.l. 270 jaren was geleden, dat de kloeke Zeeuwsche vlootvoogd Abraham Crynssen, in opdracht van zijn Staten, Suriname had veroverd; indien ook Uw Secretaresse mij in hare uitnoodiging om hedenavond hier te spreken, daaraan niet had herinnerd; die gebeurtenis, zou, vrees ik, mijn aandacht zijn ontgaan.

Kortgeleden nog hebben wij het feit herdacht en gevierd, dat Curaçao vóór 300 jaren Nederlandsch bezit was geworden. Misschien ware het eigenaardiger geweest ook voor Suriname nog een dertigtal jaren te wachten, alvorens feest te vieren.

Doch als ik bedenk, dat de dames onder U dan 30 jaren ouder zouden zijn, kan ik begrijpen, dat Uw Bestuur, vol jeugdig vuur, er de voorkeur aan heeft gegeven, heden Crynssen en Suriname te bejubelen.

Ik heb er vrede mede, indien Crynssen's daad dan maar de aanleiding is om ons nog eens te bezinnen over wat Suriname thans voor ons, Nederlanders, beteekent.

Dezer dagen is in ons Parlement de jaarlijksche begrooting van Suriname behandeld. Wanneer men, zooals ik pleeg te doen, later in de Handelingen naleest wat daarbij gesproken is, krijgt men eerbied voor de werkkracht en de toewijding van verscheidene Kamerleden en van den Minister, die over die begrooting, met kennis van zaken, het woord hebben gevoerd.

Geen Surinaamsche culture, geen middel om de welvaart van dat gebied te bevorderen, welke daar niet besproken is.

Jongeren, dat is sombere lectuur! Het ééne Kamerlid ziet nog wel een lichtpunt in de opkomende citruscultuur, maar behoort

toch door het verloop van andere proefnemingen tot hen, die aangaande de toekomst van Suriname zonder hoop zijn. een ander lid heeft in de rijstproefnemingen nog wel vertrouwen, maar laat de lippen hangen, omdat juist die cultures, welke de kurk vormden, waarop Suriname tot dusver dreef, teleurstellen.

En waarom nu al die lange gezichten? Voornamelijk, omdat de Surinaamsche huishouding niet rond kan komen, zonder een bijdrage van het Moederland.

Nu is het braaf en verstandig om zuinig te wezen, doch wanneer ik nu met U, Jongeren, een oogenblik spreken mag over Suriname, zou ik mij toch schamen hier te staan om met U enkel te klagen, zooals dat op het Binnenhof gebruikelijk is: met een jong nichtje spreekt men nu eenmaal anders dan met een oude tante! Laten wij liever om te beginnen nu eens van het zeer zonnige Suriname de zonzijde bezien!

Die cultures, die zoo slecht gaan, die proefnemingen, daar, welke maar steeds mislukken?

Ik heb als rechter in Suriname meer dan één zulk een proefneming mede gemaakt, doch daar werd niet geklaagd, werd niet gezucht, daar, in de Kolonie zelf, heerschte allerminst die toon van mismoedigheid.

Ik denk hierbij, bijv. aan het weder aanpakken van de katoencultuur in Nickerie, het meest Westelijke district van Suriname. Suriname is vroeger een belangrijk katoenproduceerend en -exporteerend land geweest, vooral in Nickerie en Coronie, waar deze cultuur in handen was van Schotten. Zij is door allerlei oorzaken te niet gegaan.

Toen ik in 1924, meen ik, Nickerie als rechter bediende, was echter juist een Amerikaansche onderneming bezig om op vrij groote schaal proeven te nemen met katoen, teneinde, zoo werd verteld, te trachten, daar een van Engelsch-Afrika onafhankelijke Amerikaansche katoenproductie te scheppen. Het aardige was, dat de leiding dier onderneming, de planters en employés, grootendeels geen echte Amerikanen waren, doch geëmigreerde Russen.

Er werd hard aangepakt: elke maand, dat ik van uit Paramaribo in Nickerie kwam en de rivier opvoer, was het van de Koloniale boot uit zichtbaar hoe weder enkele hectaren boschland waren schoongemaakt en al gedeeltelijk in cultuur waren gebracht. Heel Nickerie trilde van den arbeid en de energie van den leider, Mr. Anderson: het lied van den arbeid, zooals ik dat noemde. En wat voor een reizend rechter zeker niet onbelangrijk was, er was in die dagen in het anders stille Nickerie een opgewekt

gezelschapsleven er werd gewandeld, gebridged en wat daarbij behoort.

Totdat, in een heilloozen nacht de gevreesde katoenrups verscheen, alles kaal vrat en alle verwachtingen in duigen deed vallen. Mijn Amerikaansche vrienden vertrokken zonder verder naar hun werk om te zien en de Nickeriaansche strafrol, zoo sterk terug geloopen door den arbeid, welke de katoen aan zoovele handen had verschaft, breidde zich uit tot vroegere afmetingen. Nickerie werd voor een oogenblik weder stil en de rechter kreeg weder volop werk. In Holland viel, naar ik vermoed, de gebruikelijke parlementaire traan. Doch in Suriname werd geen klacht gehoord: men wachtte op nieuwe perspectieven!

Ongeveer in dien tijd kwam, weder in Nickerie, een Belgische Maatschappij, de „Tropica", haar geluk beproeven met het houtbedrijf. Ons gouvernementslogeergebouw zat in die dagen vol met Belgen, Italianen en hun aanhang. Er waren nieuwe vooruitzichten, er was nieuw werk en ieder had nu het hoofd vol van hout, zooals te voren van katoen. Ook deze onderneming is mislukt, er is wat Belgisch kapitaal verloren, veel toewijding van onze districtsbeambten is vergeefs gebracht, doch ook toen heeft in Suriname niemand geklaagd. Daar heeft de zon alle bezwaren weggeschenen.

En nu is er in Nickerie weder de proefneming met het mechanisch rijstbedrijf van Van Dijk en bij Domburg, niet ver van Paramaribo, het bedrijf van de Suriname Hoeve Maatschappij van den moedigen Surinamer Brandon. Daar pakt men aan, hier schudt men de wijze hoofden met hangende lippen.... een leelijk gezicht voor jonge menschen! Doch als ik mijn ervaring raadpleeg met al die proefnemingen, in Suriname en Curaçao, op de Bovenwindsche eilanden ook, waar ik ook eenigen tijd rechter ben geweest, dan zullen daar ook bij die nieuwe rijstbedrijven wel aardige menschen en momenten zijn, zooals overal, waar intelligente, voorvarende avonturiers iets nieuws probeeren.

Zoo heb ik — om daarbij nog even te blijven — ook den opbloei medegemaakt in Suriname van het later wat in de verdrukking geraakte Amerikaansch-Hollandsche bauxietbedrijf, daar in Moengo.

Wat een opgewektheid, een optimisme weder bij den toen Amerikaanschen manager en zijn White Staff!

Ik behoud van daar blijde herinneringen aan een mooie bauxiettennisbaan, een in de puntjes verzorgd diner daar in het oerwoud, aan de wandeling van den toen nog in aanleg zijnden boschweg van Moengo naar het lieve, aan de Marowijne gelegen Albina,

waarheen, zoo stelde men zich toen al voor, 's namiddags, na afloop van het werk, de employé's van de „Bauxiet" met hunne dames in de rivier zouden gaan baden om dan, uitrustend van den oever, droomerig te kijken naar de lichten van het tegenover Albina gelegen St. Laurent, één der hoofdplaatsen van het grimmige, beruchte Fransche bagno, waar ook nu nog geween is en knarsen van tanden, om het prikkelende genoegen te smaken de hel te zien van uit ons Surinaamsche paradijs!

De cacao is door natuurlijke invloeden te loor gegaan als één der meest waardevolle cultures, terwijl de balata, een soort rubber, die aan zoovele creolen een welkome gelegenheid gaf om wekenlang te avonturen in het bosch, door economische oorzaken eveneens voor het oogenblik voor Suriname zoo goed als zonder beteekenis is. Maar het land is rijk en mild en de goudwinning — ook als klein volksbedrijf — schenkt nu weder aan velen, wat in de balata verloren scheen. Het hoofd laat men daar niet hangen!

Er is in Suriname — om even over te gaan van de materieele naar de geestelijke dingen — geen ontroerender werk dan dat van de Evangelische Broedergemeente en van de Roomsch-Katholieke Missie onder creolen, Boschnegers, Indianen en Aziaten; niets is haar liever dan dat men komt om te zien, wat zij heeft gewrocht in moeilijke jaren, ook op praktisch ontginningsgebied.

Die Missie's zijn trotsch op haar werk. Zouden hare leiders klagen? Zij weten, dat haar arbeid gezegend is. ook al blijft gehoopt voordeel zoo dikwijls uit!

Hebben wij Hollanders voor Suriname tot dusver eigenlijk wel veel meer belangstelling dan de gemiddelde geldbelegger voor het interne bedrijf, waarin hij zijn geld geplaatst heeft, voor zijn Steeltjes, zijn Koninklijke, zijn Farben?

In bijna geen stad ter wereld vindt men meer rassen bijeen en vreemder dooreen gemengd dan in het vriendelijke Paramaribo. Daar vindt Gij de uit Afrika geimporteerde Negerbevolking, daar ontmoet gij Boschnegers, de afstammelingen van weggeloopen slaven in vorige eeuwen, daar de restanten van de Chineesche en Madeireesche immigranten, daar zijn de vroeger als werkkrachten ingevoerde Britsch-Indiërs, de Javanen ook, die als plantagearbeiders nog steeds worden aangevoerd, daar zijn, dicht bij de stad, de Hollandsche Boeren, de afstammelingen van de blanken kolonisatie uit de vorige eeuw, daar is, niet zoover in het binnenland, de oorspronkelijke Indianenbevolking.

Een ethnologisch-sociologisch laboratorium, zou men zeggen,

dat elk volk ons zou kunnen benijden. Hebben wij, Hollanders, daarvan geprofiteerd?

Om even met genoemde groep der Hollandsche Boeren te beginnen: de kritische studie welke zoo juist van de hand van Mevrouw Verkade-Cartier van Dissel is verschenen over de beteekenis van deze volksgroep voor Suriname en het vraagstuk der blanken kolonisatie, verstrekt gegevens en biedt inzichten, in vele opzichten nieuw.

Men vraagt, waarom een dergelijke belangstelling zoo lang is uitgebleven?

Is er beeldrijker uitdrukkingswijze denkbaar dan die van het Negerengelsch, de in volkskringen in Suriname nog levende voertaal? De Hollander in Suriname heeft daarvoor en voor de negerfolklore als regel niet meer dan een smalenden glimlach over. De diepe bron van volkskennis vindt slechts bij enkelen onzer wetenschappelijke belangstelling.

Vaststaat, dat de Boschnegers ethnologisch tot de belangrijkste verschijnselen in de wereld behooren, omdat zij leven en denken als hunne Afrikaansche voorouders en zij de schakels zijn, die hun eigenlijke vaderland met de Nieuwe Wereld verbindt. Waarom laten wij, Nederlanders, de studie van zulk een, ook bestuurlijk, zoo belangrijke bevolkingsgroep voornamelijk over aan Amerikaansche geleerden. aan onderzoekers als de Herskowitsen, met hun mooie, belangwekkende boeken?

Ofschoon de Britsch-Indiër in 1877 reeds zijn intrede als immigrant-contractarbeider in Suriname heeft gedaan, was men, een goede tien jaren geleden, toen ik daar kwam, niet verder gekomen dan dat men hem — den afstammeling van één der oudste en diepzinnigste volken ter wereld — niet anders wist aan te duiden dan als „koelie", om wiens zeden en gewoonten, zijn godsdienstige plechtigheden, zijn uiterlijk, men slechts lachte. Deze onkunde, ook uit een bestuursoogpunt verkeerd achtende, heb ik toen een Duitsch geleerde uitgenoodigd en bereid gevonden naar mijn aanwijzingen een leerboek te schrijven over de Britsch-Indiërs in Suriname.

Gelukkig, dat de wetenschappelijke belangstelling voor onze Surinaamsche Indianen in Hollandsche handen is gebleven. Het doet goed, dat ik dezer dagen van den bekenden ontdekkingsreiziger De Goeije, mocht vernemen, dat hij thans weder op het punt staat naar Suriname te vertrekken voor taal- en volkenkundig onderzoek, voornamelijk bij de binnenlandsche Indianen.

Trouwens, ook de Hollandsche Katholieke Missionarissen hebben op dit gebied voortreffelijk werk geleverd.

Er is over Suriname heel wat geschreven, er is heel wat over gedokterd en heel wat rapporten zijn verschenen over de middelen om Suriname's welvaart te herstellen.

Het past mij hier in dezen kring in de eerste plaats te noemen het doorwrochte rapport van de Welvaartcommissie van 1911, waarvan Uw waardige burgemeester de Monchy de hoogst bekwame penvoerder was. En daarnaast herinner ik aan het rapport van het Studie-Syndicaat waaraan de naam van den Heer Kasteleyn voor altijd verbonden is. De West-Indische Gids is een periodiek van ongemeen rijken inhoud. Maar in de meeste dier knappe rapporten praevaleert — de opdracht drong er nu eenmaal toe — het materieele element, de vraag hoe Suriname het voordeeligst te exploiteeren is.

En nu mogen wij veroveraars zijn van Suriname, er zijn echter in de wereldgeschiedenis veroveraars, die zich anders gedroegen.

Toen aan Julius Caesar de beide Galliën als bestuursgebied werden toegewezen, maakte de verovering dier „provinciae", de onderwerping van de in- en aanwonende stammen, geen gering deel uit van zijn taak. „De bello Gallico", de Gallische oorlog, noemt hij het boek, dat hij zelf over die bestuursperiode schreef. Maar Caesar, de man met het scherpe, dikwijls meedoogenlooze zwaard, achtte het toch niet beneden zijn waardigheid om, als bestuurder, nauwkeurig acht te geven op alles wat den socialen, economischen en cultureelen toestand dier stammen betrof en dit in zijn „Commentarii" te vermelden met niet minder uitvoerigheid dan de geschiedenis zijner Romeinsche legioenen.

Enkele weken geleden maakte ik een verhandeling mede in een wetenschappelijk gezelschap over den toestand van den grondeigendom in het oude Rome. Enkele teksten uit Caesar's boek daaromtrent vormden de kern der discussie. Een veroveraar, die Caesar! Ja, maar met welk een belangstelling en liefde voor het land, dat hij door het zwaard tot Romeinsch imperium maakte!

En Napoleon? Toen hij na de inlijving van het Koninkrijk Holland bij het Fransche rijk ons land bezocht had, schreef hij: „Ce pays est fort intéressant."

Maar bij deze exclamatie bleef het allerminst: hij, het middenpunt van een machtig keizerrijk, is persoonlijk voortdurend in contact met de over ons gestelde Fransche ambtenaren: het eene ambtelijke rapport — gij kunt het in de z.g. Gedenkstukken lezen — volgt het andere. Geen bijzonderheid over ons land, dat nieuwverworven gebied, van persoonlijken of zakelijken aard, is den nieuwen machthebber te gering om te vermelden, niets,

schijnbaar, plaatselijk zoo onbelangrijk of de Keizer reageert daarop — met eigen hand.

Veroveraars, met het zwaard, maar ook met den geest, en met de pen!

In dat licht bezien, ontsnapt men niet aan de gedachte: wat laten wij, zuinige Hollanders, een schat aan ethnologie, aan sociologie, aan kennis van eigen onderdanen daar ginder, in Suriname, onachtzaam slingeren!

Zijn wij, Hollanders, dan slechte kolonisatoren?

Het tegendeel is waar.

Op Nederlandsch St. Maarten, het Bovenwindsche eiland, kon men op den weg, welke het Fransche gedeelte van het eiland verbindt met het Nederlandsche, aan het keurige onderhoud, op den meter na zien, waar ons territoir begon.

Het lijdt geen twijfel, dat op die internationale groep der kleine Antillen in de Caraibische Zee, de organisatie van onze rechtspraak de best uitgeruste is.

Curaçao, het hoofdeiland, gelegen in de nabijheid van zoovele Zuid-Amerikaansche Staten, is een paradijs van vrijheid, waar vreemde ballingen niet tevergeefs een schuilplaats zoeken.

Wie de Amerikanen in onze West met nieuwe ondernemingen bezig heeft gezien, bespeurt al spoedig het verschil tusschen de Amerikaansche en Hollandsche wijze van werken, hoe energiek en optimist de Amerikanen zijn, zoolang het hun voor den wind gaat, hoe de Hollanders echter weten vol te houden bij tegenspoed wanneer anderen bij de pakken neerzitten. Een overval van de katoenrups deed in Nickerie de Amerikanen in enkele dagen de vlucht nemen, maar het ongedierte in het mechanische rijstbedrijf van ir. van Dijk heeft hem nog niet verjaagd!

Trouwens, voor slechte beheerders heeft nog niemand, de Hollanders, gehouden.!

En toch zijn wij, Hollanders, in onze West niet bemind!

Wij zijn — zoo heet het euphemistisch — door onzen wat rationalistischen volksaard niet zoo geschikt de atmosfeer der tropen aan te voelen; wij missen „kolonialen geest." Ik zou dit scherper, eerlijker willen zeggen, door te bekennen, dat wij, Hollanders, zeer materieel zijn, dat wij dikwijls te duidelijk toonen, dat tastbaar voordeel voor ons bij het koloniseeren voorop staat, dat wij ons daarom weinig moeite geven om de bevolking te begrijpen en haar cultuur te verstaan en lief te hebben, dat wij er te weinig van doordrongen zijn, dat een land regeeren beteekent het hart van het volk te kennen. Ik herinner U het antwoord van Generaal

Marmont aan Napoleon, toen deze hem vroeg of een inlijving van Holland in het belang van Frankrijk zou zijn: „la fortune est leur idole", zeide hij van de Hollanders, „au lieu que la gloire est celle des Français." Ziehier een tegenstelling, die teekent!

Conflicten, misverstanden tusschen Hollandsche en koloniale bestuursinstanties, zooals wij die nog dezer dagen hebben beleefd, kunnen van een dergelijke geestesgesteldheid het gevolg zijn.

Dat is jammer, omdat daardoor de vele goede eigenschappen van ons koloniaal beleid, — integriteit en doorzettingskracht in de eerste plaats — vaak niet voldoende tot haar recht komen.

Ik heb steeds den indruk gehad, dat met een geringe wijziging in onze houding dit alles ten goede veranderen kan. Wij, Nederlanders, moeten elkander niet jaarlijks bij de Surinaamsche begrootingsdebatten min of meer bedektelijk verwijten, dat dit land niet meer de voordeelen opbrengt, welke wij op grond vanvroegere ervaringen daarvan meenen te mogen verwachten. Indien deze voordeelen uitblijven, ligt dat niet in de eerste plaats aan onze bestuurlijke toewijding, niet aan gebrek aan tropische ervaring, of kolonisatietalenten, doch veeleer aan natuurlijke en economische oorzaken, welke het bijna tot een toeval zouden maken, wanneer Suriname thans wel prospereerde. Ook economisch staan wij m.i. wat Suriname betreft, niet aan het einde, doch eerst aan het begin.

Vergeet ook niet, bij het klagen over het huidige subsidie aan Suriname, dat Oost-Indië den laatsten tijd ook de finantieele steun van het Moederland niet heeft kunnen ontberen, dat ook daar gebiedsdeelen zijn, die blijvend kwijnen, dat ook in Nederland een groot aantal gemeenten door Rijk en Provincie worden gesubsidieerd, zonder dat wij ons tegenover hen gedragen, alsof wij hun dat kwalijk nemen of dat wij die gemeenten er minder om achten!

Gij weet, dat in oude tijden talrijke tochten naar de Wilde Kust van de Guyana's, ook naar Suriname, zijn ondernomen. omdat de legende ging, dat daar aan het zoutmeer van Parima de gouden stad lag van El Dorado, de „Vergulde Man", wiens kleeding bestond uit stofgoud.

Is dit enkel een legende, een sprookje?

Dan zeg ik, neen, dat is geen sprookje, dat is werkelijkheid.

En dan bedoel ik niet het goud, dat in Suriname op de goudvelden nog steeds in vrij groote hoeveelheid gewonnen wordt, doch dat immer meer teleurstelling dan voordeel gegeven heeft, maar dan bedoel ik die kostbaarheden, waarvan ik u zooeven

sprak, de onontgonnen schatten aan ethnologie, aan volkspsychologie, aan kennis van cultures en cultuur van één der belangwekkendste uithoekjes van Zuid-Amerika, schatten, waarnaar niemand tevergeefs zal delven.

De liefde voor de dingen, heeft Leonardo da Vinci gezegd, spruit uit kennis voort. Hoe meer wij van de dingen weten, hoe branderder onze liefde daarvoor. Hoe meer wij van Suriname weten, hoe sterker wij het zullen leeren liefhebben.

Dat is geen verwachting, geen wensch, maar een realiteit voor hen, die daar eenmaal waren en werkten.

Wie uit Suriname terugkeert, is er voor gewonnen. Dat mooie, geheimzinnige tropenland, die aardige, bonte bevolking, die laten hem niet meer los. Niemand van ons, die daar werkte, is met stofgoud, met schatten teruggekeerd: den West-Indischen oud-gediende zult gij hier in Holland als regel in zeer bescheiden omstandigheden aantreffen.

Doch de oud-ambtenaar brengt uit Suriname als regel wat beters mede, een brandende belangstelling voor het land, waar hij diende en die voor velen voldoende is om verder hun het leven rijk te maken. Het is hem een lust, neen, een onbluschbare behoefte om daarvan te getuigen en ondanks een dikwijls drukken werkkring, immer weder bereid te zijn, als missionaris, enkel „pour l'amour de Dieu", rond te gaan om in Hollandsche harten te planten het evangelie van de liefde voor Suriname.

Merkwaardig is het voor ons altijd weder te zien hoe die liefde in Nederland latent reeds bestaat. Ik vond haar bij mijn lezingen op de Veluwe, in het hooge Noorden, in Drenthe.

Doch nimmer ontliep ik de vraag, of het waar is, dat Suriname niet kan bestaan zonder een moederlandsch subsidie en of het dan maar niet beter is het te verkoopen!

Bewust is de belangstelling van het Nederlandsche publiek aangewakkerd door Gouverneur van Heemstra, die in 1922 den bekenden, toen Rotterdamschen journalist, Dr. M. van Blankensteyn naar Suriname riep om hem te toonen, wat wij daar aan schatten bezitten en die, als alle bezoekers van het het land, door ideëele goudkoorts bevangen, dat mooie boek, „Suriname" schreef, waardoor hij in grooten kring het ietwat vergeten Suriname wederom onder de aandacht van het Nederlandsche publiek bracht; dat boek, waarin iets ligt van verwondering, hoe wij een cultureel zoo kostbaar bezit, zoo weinig weten te waardeeren, maar ook van blijheid over iets heel moois, dat verloren was en teruggevonden is.

Wilt gij weten van de liefde van den Surinamer voor zijn eigen land, leest dan „Zuid-Zuid-West" van Albert Helman: gij ruikt er in die eigenaardige geur van de houten huizen van Paramaribo, de zoete geur van het oerwoud. Wilt gij de locale sfeer van Suriname op wat eenvoudiger wijze aanvoelen, neemt dan nog eens ter hand, dat aardige, bekende Leesboek voor Surinaamsche Scholen van Jacobs en Lobato „Uit onze omgeving": kinderlijker, doch niet minder echt vindt gij daarin het Surinaamsche leven van allen dag, in zijn eenvoud weergegeven, terwijl ook de Crynssendag van 20 jaar geleden, daarin zoo aardig beschreven wordt.

„Suriname's trotsche stroomen,
Suriname's heerlijk land,
Suriname's fiere boomen,
Trouw zijn wij aan U verpand,"

Zoo voelen, zoo denken, zoo zingen de Surinaamsche jongens en meisjes.

Wat ik van U, Jongeren, wil, is, in rond-Hollandsch, dit, dat gij Suriname niet zult beschouwen als een West-Indische Compagnie, als een N.V.; de jaarlijksche zittingen van het Parlement, gewijd aan haar begrooting, niet als aandeelhoudersvergaderingen, waar geklaagd wordt over het uitblijven van dividend, doch als een kostbaar familiestuk, ons overgeleverd door den vooruitzienden blik van Zeeuwsche Regenten en de kloekheid van hun vlootvoogd, Abraham Crynssen. Want dat moet Gij goed weten: maken wij ons nu niet los van de sfeer van de West-Indische Compagnie, blijven wij Suriname beschouwen als een N.V., als een exploïtatiekolonie, dan moeten wij die zoo spoedig mogelijk liquideeren. Een bedrijf, waar jaarlijks een paar miljoen bij moet, is ten doode gedoemd: de faillissementsrol van de Haagsche Rechtbank is daarvoor het aangewezen roemloos einde!

En eveneens moet Gij dit beseffen: dat andere volken bereid zijn dien faillieten boedel van ons Hollanders over te nemen, stante pede, nu dadelijk! En dan zijn wij niet alleen een oude, echt-Nederlandsche volksplanting kwijt, doch tevens, voor altijd, onze reputatie als koloniseerende mogendheid!

Indien Gij, Jongeren, dit niet wilt — en ik weet zeker, dat Gij dat niet wilt! — dan moet Gij er mede beginnen onze houding ten opzichte van Suriname te veranderen; dan moet van U de stoot uitgaan, dat wij te boven komen de commercieele sfeer van de West-Indische Compagnie; dan moet Gij vooral duidelijk toonen te begrijpen, dat ook een gebiedsdeel, hetwelk geen winst

afwerpt, voor ons Nederlanders, een schat kan beteekenen.

Crynssen veroverde destijds Suriname voor ons met krijgsgeweld. Aan U thans dat land te *heroveren*, niet met het zwaard, doch met Uw geest en met Uw hart.

Dat is Uw taak, Jongeren!

Den Haag, 20 Maart 1937.

KRONIEK

SURINAME

De Surinamer heeft, in zijn nummer van 7 April, in uiterst vriendelijke bewoordingen de verschijning onzer maandelijksche kroniek aangekondigd, waarvoor redactie en kroniekschrijver het blad zeer dankbaar zijn.

Terecht wijst het Surinaamsche blad op de voorbarigheid waaraan wij ons in onze eerste kroniek (W.I.G. Maart) schuldig gemaakt hebben, door te constateeren, dat ook in Suriname geen plechtige herdenking van den Crijnssendag plaats gehad zou hebben; volgens de later ontvangen mailberichten heeft te Paramaribo de herdenking aan plechtigheid niets te wenschen overgelaten. Wij schijnen ons te veel te hebben laten leiden door de herinnering aan de Curaçaoherdenking van 1934; ware er voor Februari 1937 h.t.l. of in Suriname iets in denzelfden geest op touw gezet, dan hadden wij dit bij het ter perse gaan van ons Maartnummer moeten weten. Ook had de telegraaf ons geen bericht gebracht van eenige plechtigheid te Paramaribo op 27 Februari.

Dan verwijt De Surinamer ons — eveneens in welwillende bewoordingen — miskenning van de diligentie der Surinaamsche pers ter zake van de „omgemotiveerde terugzetting der wijzers", zooals het blad den wetgevenden maatregel noemt, waardoor het vertegenwoordigend lichaam van Suriname, na meer dan dertig jaren, van een geheel uit gekozene weder tot een gedeeltelijk uit benoemde leden bestaand college teruggebracht is. Met name de redactie van De Surinamer zelf heeft destijds bezwaren op dit punt tegen de nieuwe Surinaamsche staatsregeling te berde gebracht en aan ernst heeft het haar betoog niet ontbroken.

Het doet ons genoegen, dat De Surinamer — en misschien ook andere locale bladen — opgekomen zijn voor een verkregen recht der Surinaamsche kiezers — waarvan zij nimmer een afkeurenswaardig gebruik gemaakt hadden — door den moederlandschen wetgever en wij kunnen hieraan toevoegen, dat De Surinamer ook

nog onlangs (nummer van 27 Maart) de destijds geuite bezwaren en grieven in herinnering gebracht heeft.

Met alle respect echter voor het plichtsbesef, den rechtvaardigheidszin en het verantwoordelijksgevoel van dit, of eenig ander Surinaamsch persorgaan, moeten wij er toch de aandacht op vestigen, dat wij onder „ernstige protesten uit Suriname" niet in de eerste plaats de uitingen verstaan der Surinaamsche bladen, vooral niet in een geval als het onderhavige, t.w. een verandering van het regeeringsreglement waarbij het voorrecht der Surinaamsche gemeenschap om zelf haar vertegenwoordigers aan te wijzen, beperkt werd, zonder dat daarvoor werkelijk deugdelijke argumenten aangevoerd konden worden. Onder een ernstig protest uit Suriname verstaan wij in zulk een geval een protest uit den boezem der Surinaamsche bevolking zelf, openlijk en rechtstreeks ter kennis gebracht der bevoegde moederlandsche instanties, Kroon, Volksvertegenwoordiging en Regeering.

Wanneer de geschiedenis geschreven zal worden van het Nederlandsche beleid onzer dagen ten opzichte van onze volkplantingen in de nieuwe wereld, dan zal gewezen moeten worden op twéé kenmerkende factoren, vooral ten opzichte van Suriname. Ten eerste het streven om dat beleid in „Indische" richting te stuwen, ten tweede de neiging om de regeling van Surinaamsche aangelegenheden zooveel mogelijk buiten de „Surinaamsche sfeer" te houden. Bestek en strekking dezer kroniek gedoogen, met betrekking tot deze beide karakteriseerende bijzonderheden, niet veel meer dan de enkele vaststelling harer aanwezigheid.

Welke bezwaren er verbonden zijn aan de „Indianiseering" van Suriname, alleen reeds voor zoover deze leidt tot de aanwijzing van oud-indische ambtenaren voor den Surinaamschen gouvernementsdienst, kwam op nog al treffende wijze aan het licht, door eenige beschouwingen van een gewezen Surinaamsch hoofdambtenaar, met eerdere ervaringen in Nederlandsch Indië, in De Haagsche Post van 1 Mei.

De schrijver heeft in Suriname een minderwaardigheidscomplex geconstateerd, dat zijn oorzaak zou hebben in de voormalige slavernij, en dat zich uiten zou in geringschatting voor zekere bezigheden enz. Nu is het verband tusschen dien vroegeren staat van onvrijheid (van twee derden der totale bevolking van 1863) en dien tegenzin tegen bepaalde werkzaamheden en verrichtingen, al eens eerder gelegd, maar het woord minderwaardigheidscomplex deed ons hier wat vreemd aan. Het wordt,

naar wij meenen, in de oostersche volkspsychologie wel gebruikt om den samenhang aan te duiden tusschen heftige uitwendige reacties en het opgekropte gevoel van vernederd, gekrenkt, klein gemaakt te zijn. Moet het woord zóó verstaan worden, dan zouden wij het toch, met betrekking tot de Surinaamsche volkspsyche, liever niet bezigen.

Wat den Hollander in de tropen aangaat, acht de schrijver in De H.P. het blijkbaar van zelf sprekend, dat deze zich in Suriname beter aanpast, wanneer hij te voren in Nederlandsch Indië reeds aan het klimaat en de natuur der heete luchtstreek gewend geraakt is. Alsof dàt de hoofdzaak ware!

Neen, in de eenige eeuwen oude Nederlandsche k o l o n i e Suriname zal de Hollander zich eerder thuis voelen, juist wanneer hij géén Indische ervaringen meebrengt, zich niet behoeft los te maken van Indische opvattingen, niet de idée fixe te overwinnen heeft dat, zooals „wij dat in Indië doen", het ook in Suriname zou behooren te gebeuren. Dit alles is veel belangrijker dan het zich moeten gewennen aan een warm klimaat, een tropischen plantengroei en gekleurde menschen.

In Suriname, zegt de oud-gouvernementssecretaris, nemen de huisbedienden het u kwalijk, wanneer gij hun geen goeden morgen wenscht en heeft de bode van een landskantoor er bezwaar tegen, in de naburige societeit een glaasje limonade voor zijn chef te gaan halen. Maar, in welk Hollandsch gezin wenschen de familieleden en de dienstbode elkander géén goeden morgen en welke oogen zou een Haagsche departementsbode opzetten, wanneer een ambtenaar hem het Plein zou willen laten oversteken, met een glas bier of een kop koffie in de hand?

In alle Europeesche vestigingen in tropisch en subtropisch Amerika zijn langen tijd de verhoudingen beheerscht geworden door de tegenstelling vrij of onvrij; toen deze tegenstelling was komen te vervallen, bleven die vestigingen desniettemin Europeesche volkplantingen. Indische verhoudingen hadden er te voren niet bestaan en konden er zich later niet vormen. De toestand der Europeesche machtsgebieden in Azië, waar de blanke zich neergezet heeft onder de reeds aanwezige bevolking en gaandeweg het gezag aan zich getrokken heeft, is niet louter staatsrechtelijk, maar is intrinsiek een geheel andere dan die in Suriname, waar de geheele bevolking een onder Europeesche leiding en Europeesche signatuur van elders aangevoerde is. Suriname is eenvoudig een in een ander werelddeel gelegen Nederlandsche provincie. Dat een aantal gezagsposities door moeder-

landsche Nederlanders bekleed worden, dat de inheemschen ten deele kolonisten van oudere, ten deele van jongere vestiging zijn, dat er ongelijkheid van ras en huidkleur bestaat, brengt hierin geen verandering. Voor personen met een eenmaal verkregen Indische mentaliteit misschien moeilijk te begrijpen!

Als voorbeeld van het andere kenmerkende element van het moederlandsche beleid, de zucht om de dingen voor Suriname te regelen buiten Suriname om, kan de thans weder veel besproken waterleidingkwestie dienen. Evenals in andere, analoge gevallen, zijn ook thans weder de gerezen moeilijkheden vooral verklaarbaar uit een minder gelukkigen grondslag. Er zijn destijds ook in dit tijdschrift aan de mérites van het waterleidingplan eenige critische beschouwingen gewijd [1]).

Hoewel het toch een bij uitstek interne aangelegenheid gold, werd zij de facto hier te lande geregeld. Hoewel het er hier niet om te doen was in watergebrek te voorzien, maar verbetering der hygiënische levensomstandigheden van het armste, slechtst behuisde deel der inheemsche stadsbevolking het doel was, werd de voorziening niet door de overheid ter hand genomen, maar aan een particuliere, commercieele onderneming toevertrouwd. Een en ander blijkbaar met het oog op de Surinaamsche „mentaliteit".

Bedenkingen tegen de kostbaarheid van het plan, in verband met de geringe draagkracht der bevolking, werden ter zijde gesteld en het risico dat de openbare kas op het einde toch het tekort bij zou moeten passen, werd aanvaard. Op het belang der volksgezondheid werd de nadruk gelegd, terwijl van bevoegde zijde aangevoerd werd, dat het gevaar, hetwelk men bezweren wilde, toch van een anderen kant die volksgezondheid zou blijven bedreigen.

Aan de waterleidingmaatschappij werd toegestaan aansluitings- en leveringsvoorwaarden te stellen, waarvan de toelaatbaarheid en de uitvoerbaarheid niet steeds buiten alle twijfel waren. Op grond der concessie behoefde die maatschappij eerst aan verlaging harer tarieven te gaan denken, wanneer het haar zóó goed zou gaan, dat het dividend harer aandeelhouders een — tamelijk hoog gesteld — maximum bereiken zou. Alleen reeds het in uitzicht stellen, zij het dan ook maar theoretisch, van dividenden van 10%, was bedenkelijk, in aanmerking genomen dat de onderneming monopoliehoudster werd voor de

[1]) De W. I. Gids XIII. 397, 534, 535, 569/571.

levering van een onontbeerlijke levensbehoefte, aan een grootendeels arme bevolking.

Nu is er in de practijk van winsten geen sprake geweest, integendeel, het waterleidingbedrijf leidt een kwijnend bestaan, zóó kwijnend, dat ettelijke malen een beroep is gedaan moeten worden op de indertijd door het gouvernement verleende rentegarantie. De waterleiding kost dus geld aan de openbare kas en uitzicht op verbetering bestaat er weinig; de toestand heeft zich ontwikkeld in den geest als te voren eigenlijk wel te voorzien geweest was.

Of de overheid zou behooren in te zien een verkeerden weg ingeslagen te hebben en nu de consequenties voor haar rekening zou moeten en kunnen nemen, blijve hier buiten beschouwing. Het gouvernement wil trachten den toestand te redden, door thans bij verordening een verplichting tot aansluiting in het leven te roepen, zoodoende het waterdebiet voor de maatschappij te vergrooten en haar een rendabele exploitatie te verzekeren.

De Surinaamsche vertegenwoordiging, nog samengesteld krachtens de bepalingen van het oude regeeringsreglement en dus geheel uit gekozen leden bestaande, heeft de betreffende ontwerp-verordening met algemeene stemmen verworpen en wederom is dus een conflict ontstaan tusschen gouverneur en Staten.

In een der Nederlandsche dagbladen (Alg. Handelsbl. 1 Mei avondbl.) werden aan deze kwestie beschouwingen gewijd, vooral haar finantieele aspecten rakende, in verband met de draagkracht der bevolking. Het Amsterdamsche blad berekende, dat wanneer te Paramaribo aan de minder goed gesitueerden de gelegenheid ontnomen wordt zelf hemelwater op te vangen — en te bewaren — en de hier bedoelde categorie der bevolking gedwongen zal worden zich uit de waterleiding te voorzien, op den voet als voorgesteld, dit voor de bewoners der zeer talrijke z.g. kleine woningen (meerendeels één kamer bevattende, huur 3 à 4 gulden per maand) neer zal komen op een uitgave voor water, 25% hooger dan wat hier te Amsterdam voor hetzelfde doel uitgegeven wordt door bewoners van een klein type arbeiderswoningen met vier kamers. Natuurlijk is het verschil veel en veel grooter; de Amsterdamsche arbeider, levende in de woning van het bedoelde type, is een richard, vergeleken bij den Surinamer in zijn éénkamerwoning en betaalt dan ook 6 à 10 maal zoo veel huur als laatstgenoemde.

De Surinamer (14 April) sprak de hoop uit dat er naar ge-

streefd zal worden, het conflict op eigen terrein tot een einde te brengen, zoodat niet de eindbeslissing weder genomen zal moeten worden door „organen, die nooit, maar dan ook nooit, „volledig op de hoogte zijn van hetgeen hier noodig of wenschelijk is.''

Moge het getal der Surinaamsche pia vota niet nog met deze eene vermeerderd worden!

Amsterdam, 15 Mei 1937.

CURAÇAO

Het Curaçaosch verslag 1936

De verbetering, die eenigen tijd merkbaar is geweest in de vaststelling der Curaçaosche verslagen van bestuur en staat, behoort alweer tot het verleden. In April ll. ontvingen wij het verslag over 1935. Dit is vooral jammer, omdat deze verslagen sinds eenige jaren in belangrijkheid gewonnen hebben, al is het verdwijnen van sommige gegevens, die vroeger verstrekt werden, te betreuren.

Het verslag is tegenwoordig verdeeld in zes afdeelingen: I. Staatkundige-, II. Financieële-, III. Economische-, IV. Cultureele-, V. Sociale toestand, VI. Centrale overheid. Ditmaal trok het meest hoofdstuk IV en hoofdstuk V onze aandacht.

In IV, waartoe de Eeredienst behoort, vindt men de ontwikkeling van de Gereformeerde kerk op Curaçao en Aruba in korte trekken geschetst. Ook leest men van de Zevende dag adventisten, die zich op dezelfde eilanden gevestigd hebben; op Aruba vestigde zich bovendien de Pinkstergemeente. De Roomsch Katholieken hebben op St. Maarten de Wesleyanen (er staat: Westleyanen) overvleugeld; eerstgenoemde kerk telt 975 parochianen, de Wesleyaansche heeft 608 leden. Op Saba is de verhouding tusschen R. Katholieken, 950, en Anglikanen, 550, evenzeer reeds lang ten gunste van eerstgenoemden gewijzigd. Alleen op St. Eustatius hebben de Protestanten nog de overhand; daar wonen 325 Roomsch Katholieken tegen 750 Anglikanen.

Wat „Recht en rechtsbedeeling'' betreft is op alle eilanden behalve op Saba een groote toeneming der criminaliteit waar te nemen. Men oordeele naar dit staatje van de behandelde strafzaken:

	1933	1934	1935
Hof van Justitie	39	33	49
Kantongerecht Curaçao	2072	1789	3339
Aruba.	279	443	740
Bonaire	1	13	16
St. Maarten . . .	17	46	64
St. Eustatius . . .	9	1	6
Saba	8	14	2

Op een andere plaats in het verslag wordt gezegd, dat de ter zake van misdrijven opgemaakte processen-verbaal in aantal niet veel verschillen van dat in 1934.

Het is wel heel jammer, dat sinds eenige jaren de mededeelingen van belangrijke rechterlijke beslissingen niet meer in deze verslagen voorkomt.

De werkzaamheden van de Voogdijraden zijn allengs een beteekenende plaats in het Curaçaosche maatschappelijk en rechtsleven gaan innemen. Nog te veel schijnt daar eraan te worden vastgehouden aan de meening, dat het instellen van een vaderschapsactie afhankelijk moet worden gesteld van het door de verwekkers niet vrijwillig voldoen tot tevredenheid der moeders aan hun verplichtingen, ongeacht de zekerheid voor de toekomst, die alleen een rechterlijke beslissing geeft. Om op erkenning van natuurlijke kinderen door de moeders aan te dringen, wordt gewezen op de wenschelijkheid daarvan ter voorkoming van verschillende moeilijkheden ten aanzien van erfrecht, nationaliteit enz., terwijl toch de ideëele band tusschen moeder en kind primair mag worden geacht. En hoe staat het met het aandringen op erkenning door de vaders? zouden wij willen vragen. Van hetgeen de voogdijraden buiten Curaçao op het stuk der erkenningen doen, leest men in het verslag niets.

Vrijwillig bemoeit de secretaris van den voogdijraad zich ook met het onderhoud van wettige kinderen door hun vaders. Het daarvoor aangevoerde motief — dat de moeders de praktizijnskosten niet kunnen betalen — is wat vreemd, daar Curaçao toch ook de kostelooze procedure kent.

De bestrijding der onzedelijkheid boekt in 1935 op Aruba en Curaçao een goede post in haar credit, n.l. het verbod van vrouwelijke bediening in vergunnings- en verlofslokaliteiten.

Middelen

De gewone middelen zijn ook in Februari ver achter gebleven bij de ramingen; in plaats van ƒ 663.085.— hebben zij opgebracht ƒ 417.882.—. Ver beneden het 1/12 der raming zijn gebleven o.a. invoerrecht ƒ 35.000.—, grondbelasting ƒ 14.000.—, inkomstenbelasting ƒ 113.000.—, motorrijtuig-, motorrijwiel- en motorbootbelasting ƒ 5.000.—, terwijl boven het 1/12 de der raming uitkwamen: accijns op gedistilleerd ƒ 30.000.—, huur van landsgronden en -eigendommen ƒ 8.000.—, posterij ƒ 4.500.—, radiodienst ƒ 7.000.—, loodsgelden ƒ 16.500.—. Over de eerste twee maanden 1937 is de opbrengst ƒ 250.000.— beneden de raming gebleven, en ƒ 700.000.— beneden dien tijd in 1936. Ook de scheepvaart staat nog achter bij 1936 wat de stoomvaart betreft; er kwamen in 1937 (Jan. en Febr.) 111 stoomschepen minder; de tonnenmaat bleef 198.321 M^3 netto lager.

Voorheen en thans

Als men leest van de plechtigheden, waarmee vroeger de invoering van belangrijke wettelijke voorschriften en maatregelen gepaard ging — wij denken aan de invoering van het regeeringsreglement van 1865 en van de nieuwe codificatie in 1869, en ook aan de afkondiging in 1922 in het moederland van de grondwetsherziening — dan verwondert men zich erover, dat de nieuwe Curaçaosche staatsregeling 1 April ll. zoo stilletjes is in werking getreden.

Intusschen is het „Curaçaosche Kiesreglement" bij Kon. besluit van 11 Maart 1937 tot stand gekomen en bereids afgekondigd. De voorbereidingen voor de verkiezingen der Koloniale staten zijn in vollen gang.

Er zijn 4 kiesdistricten: Curaçao, Aruba, Bonaire en de bovenwindsche eilanden.

Een der belangrijkste vragen was: hoe zal het kiesreglement de eischen van verstandelijke ontwikkeling, waaraan de capaciteiten-kiezer moet voldoen, vaststellen? Als criterium wordt genomen het voldoen aan de eischen, die gesteld kunnen worden aan iemand, die met goed gevolg het zevende leerjaar uitgebreid lager onderwijs heeft doorloopen. Dit kan ook blijken uit het onderzoek eener commissie onder leiding van den inspecteur van het onderwijs.

Hoewel een stelsel van evenredige vertegenwoordiging aan-

genomen is, heeft men de tusschentijdsche verkiezingen behouden.

Het censuskiesrecht eischt als minimum jaarlijksch inkomen een bedrag van *f* 1200,— of, op de bovenwindsche eilanden, eigendom van onroerend goed ter waarde of — in geval van verhypothekeering — met een overwaarde van ten minste *f* 500.— op St. Maarten en van *f* 300.— op Saba, gerekend per overigens kiesbevoegden eigenaar.

De kiezerslijsten worden den 15den September vastgesteld. Het examen voor capaciteitenkiezer wordt in Mei afgenomen.

De bovenwindsche eilanden te zamen en Bonaire krijgen elk een zetel in de Staten, Curaçao en Aruba te zamen 8 zetels, te verdeelen door den gouverneur naar een berekening, gegrond op het aantal der kiezers dezer eilanden.

De candidaatstelling bij de gewone verkiezing valt in de derde week van November, de stemming na 20 December; bij tusschentijdsche vacaturen, die na 1 October van het jaar vóor de periodieke verkiezing ontstaan, wordt in de open plaatsen niet meer voorzien.

De verschillende — ook o.i. zeer en onnoodig ingewikkelde — bepalingen zijn in de Curaçaosche bladen niet met groote ingenomenheid begroet. Aan voorspellingen van wat het worden zal, waagt men zich — terecht — niet. Een inzender in het Arubaansche blad *El Despertador* is van oordeel, dat van de kiezers daar 90% censuskiezers zal zijn.

Inmiddels begint ook het politieke verkiezingsvuur op te laaien.

N.S. Het bovenstaande was geschreven, toen wij, onder andere uitvoeringsbesluiten ontvingen dat betreffende het „bekwaamheidskiesrecht". Daar zijn de eischen omschreven, waaraan moet worden voldaan. Zij zijn niet hoog gesteld:

1°. het bezit van voldoende kennis van een der talen, die als voertaal dienen bij de onderwijsinrichtingen, welker diploma dit examen kan vervangen, blijkende uit het verstaan en mondeling terugvertellen van een eenvoudig krantenbericht of andere mededeeling;

2°. het zonder grove taalfouten kunnen schrijven van een eenvoudig stukje in de gekozen taal;

3°. blijken geven eenvoudige bewerkingen te kunnen uitvoeren met geheele of gebroken getallen en met de maten en gewichten van het metriek of een ander stelsel;

4°. voldoende kennis bezitten van de topographische aardrijkskunde van het gebiedsdeel Curaçao en omgeving en zeer in het algemeen van de landen der aarde;

5°. eenig begrip hebben omtrent de taak der Staten, van het bestuur van Curaçao en van de voornaamste gouvernementsdiensten.

Het examen duurt ten hoogste anderhalf uur. Aan de leden der examencommissie is geheimhouding opgelegd.

HET DRINKWATERVRAAGSTUK IN SURINAME EN HET STADIUM ZIJNER OPLOSSING

DOOR

G. PH. ZAAL
Lid der Staten van Suriname

Over dit vraagstuk schrijvende, past het in eere te gedenken wijlen het Tweede-Kamerlid H. van Kol, die, nu al langer dan 35 jaren geleden, begon te pleiten voor een oplossing.

Een vrij omvangrijk dossier zou kunnen worden samengesteld van de officieele bescheiden en boeken, welke betrekking hebben op het vraagstuk en den aanleg eener waterleiding voor Paramaribo.

Aanleiding voor den aan al die schrifturen besteden arbeid was aanvankelijk gelegen in de omstandigheid dat, ofschoon de regenval in Suriname ruim voldoende is om in de behoefte der bevolking aan drink- en menagewater te voorzien, er in abnormaal lang durende droge seizoenen — welke soms lang uitblijven — gebrek aan water zou zijn geleden, indien door de overheid daartegen geen maatregelen waren genomen. Deze maatregelen waren een gevolg van de in aantal onvoldoende waterreservoirs binnen Paramaribo (onder- en bovenaardsche steenen en betonnen bakken, tanks, vaten en putten). In het nieuwere stadsgedeelte, de buitenwijken ,alwaar de mindere bevolking het meest gevestigd is, was dat tekort veel grooter dan in de oude stad, waardoor gebrek aan water zich dan ook aldaar het eerst en ook in normale jaargetijden deed gevoelen.

In het tekort werd bij buitengewone droogte voorzien door het inzetten van extra-treinen tot vervoer van water uit de Saramacca-rivier naar de stad, dat dan door de belanghebbende veelal over groote afstanden moest worden gedragen naar de plaatsen hunner woningen.

Later is nog als motief voor de verbetering der watervoorziening van Paramaribo in aanmerking gekomen de wenschelijk-

heid van aanleg eener centrale waterleiding, waarmede tevens volksziekten, z.a. filaria, malaria, enz. zouden kunnen worden voorkomen en bestreden.

Met betrekking tot de buitendistricten is een dergelijke afdoende oplossing niet aan de hand gedaan en dit is m.i. ook niet gemakkelijk.

Daarnaast is te stellen, dat Prof. Flu in zijn verslag van zijn in 1927 in Suriname gemaakte studie (blz. 57 en 58) vermeldt, dat bij een door hem ingesteld onderzoek naar de verbreiding van de filariawormziekte gebleken was, „dat de kans met filaria geïnfecteerd te worden practisch alleen te Paramaribo bestaat". Voor Paramaribo blijft het dus, gelijk ook door Prof. Flu herhaaldelijk is aangetoond, een dringende eisch de bestrijding van de filariasis krachtig te bevorderen. Het in 1909–1910 door hem verricht onderzoek bracht toch aan het licht dat te Paramaribo met filaria geïnfecteerd waren:

blanken (Europeanen)		1,2%
Israëlieten		25 %
Sociaal bevoorrechte kleurlingen		23 %
Britsch-Indiërs		6 %
Nederlandsch-Indiërs		0,7%
De overige bevolking	mannen	50 %
	vrouwen	60 %

Uit mededeelingen, aan den genoemden hoogleeraar in 1927 gedaan door personen, die in het toenmalige militair hospitaal te Paramaribo het onderzoek van nachtbloed der patienten verrichtten, een onderzoek, dat systematisch bij haast elken patient werd gedaan, moet ook toen de infectiegraad ongeveer tusschen dezelfde getallen geschommeld hebben.

Men weet, dat de infectie wordt overgebracht door den steek van een met filaria geïnfecteerde muskiet en dat de broedplaatsen der muskieten voornamelijk zijn „stagnant waters". „„No stag- „nant waters"" moet dan de leuze zijn, want al kan en moet „men de insecten dooden waar mogelijk, het is veel beter de „broedplaatsen weg te nemen, dan wel de larven te dooden." (blz. 531 van *Naar de Antillen en Venezuela* door H. van Kol 1904).

Met betrekking tot de filariawormziekte zegt Flu „dat hare „doelmatige bestrijding onmogelijk zal zijn zoolang men niet over „een waterleiding beschikt en men in aansluiting daaraan het „houden van reservoirs, die tot broedplaatsen van culex en „stegomyia kunnen dienen, verbiedt. Eerst dan zal men ook alle

„voordeelen kunnen trekken van de rioleering, die nu gelukkig „zoo krachtig wordt aangepakt.

„Natuurlijk moet men zich niet voorstellen dat Paramaribo, „nadat deze antilarvaire maatregelen getroffen zijn, een stad „zonder muskieten zal zijn, wel zal de stad arm aan muskieten „worden en, daar de verbreiding van een ziekte als de filaria- „wormziekte eerst mogelijk is als de muskietendichtheid een „zeker maximum overschrijdt, zal een sterke vermindering van „het muggental reeds een belangrijke daling van de infectiekans „met zich meebrengen, een kans die men door opvoeding der be- „volking, door strenge contrôle op reinheid van erven, door op- „ruiming van eventueel ontdekte broedplaatsen enz. op den duur „tot practisch nut zal kunnen maken". (blz. 64 van het reeds aangehaald studieverslag 1927).

Verdiept men zich in de geschiedenis der onderwerpelijke aangelegenheid dan wordt het volgende gevonden.

Overeenkomstig het advies eener in Mei 1900 door den Gouverneur Mr. W. Tonckens JLz. ingestelde commissie, die haar rapport over de watervoorziening in Paramaribo in October 1902 uitbracht aan den Gouverneur C. Lely, is men in het laatst van 1902 op het Sivaplein te Paramaribo begonnen door diepboring, bronnen met goed drinkwater op te sporen. Tot het verrichten van meer soortgelijke boringen — er was ook beproefd door het in den grond slaan van Nortonpijpen het in dezen gewenschte succes te behalen — waren ter koloniale huishoudelijke begrootingen voor 1905 en 1907 de benoodigde credieten beschikbaar gesteld. Van deze credieten is evenwel geen gebruik gemaakt.

In 1907 stelde ook de heer Wardle, een Engelschman, op eigen risico door een tweetal boringen pogingen in het werk ter verkrijging van goed artesisch water te Paramaribo.

Evenmin als van die van het Sivaplein werden van de daarna verrichte boringen de gunstige resultaten verkregen, waarop men had gehoopt.

Inmiddels, in April 1907, was van den ingenieur E. Middelberg, destijds leider eener Mijnexploitatie van Gouvernementswege (1906/1907), een rapport ontvangen omtrent ondiepe boringen, door hem verricht met het doel om na te gaan of ook op die wijze goed drinkwater ware te verkrijgen. De tot het voortzetten dezer proeven vereischte gelden werden eveneens door de Regeering gevoteerd (begrootingen voor 1908, 1909, 1910 en 1911).

Doch ook van deze fondsen is geen of een zoo gering mogelijk gebruik gemaakt.

Dit stond in verband met de door Gouverneur Mr. D. Fock gekoesterde meening, dat de uitvoering van het plan-Middelberg, ook blijkbaar naar het oordeel van den steller daarvan, bij welslagen slechts een matig bevredigenden toestand zou kunnen scheppen, terwijl die landvoogd voorts een waterleiding met aanvoer van (zij het dan ook geen artesisch) water tot in de huizen de oplossing van het vraagstuk der drinkwatervoorziening achtte.

Van dit een en ander blijkt uit de Memorie van Toelichting van dien landvoogd betreffende de voorloopige huishoudelijke begrooting voor 1910 (blz. 43/44).

Gouverneur Lely, die blijkens de Memorie van Toelichting betreffende de begrooting voor 1905 (blz. 28/29) den aanvoer van artesisch water tot in de huizen terloops ter sprake had gebracht, was van meening, dat dit denkbeeld destijds voorloopig onbesproken kon blijven, ook omdat eene dergelijke waterleiding meer ten nutte van de betere standen zou strekken, wier woningen gewoonlijk van voldoende regenwaterreservoirs zijn voorzien, waardoor verbetering, ofschoon zeker wenschelijk, niet die urgentie had als voor de mindere bevolking.

Gouverneur Fock is dus de eerste autoriteit, die onbewimpeld, verklaard heeft, dat *de* oplossing van het probleem der watervoorziening van Paramaribo gelegen is in eene waterleiding met aanvoer van water tot in de huizen.

Het ter zake door hem met de Regeering gepleegd overleg leidde tot de bestudeering der aangelegenheid door den ingenieur J. van Hasselt, oud-Directeur van Openbare Werken te Amsterdam en den heer G. J. Hoogesteger, een der leidende ingenieurs van Nederland.

Onder dagteekening van 7 November 1909 brachten deze deskundigen een voorloopig rapport uit aan den Minister van Koloniën. Daaruit bleek, dat een watervoorziening met grond- of rivierwater als prise d'eau kans van slagen had en dat de aanleg daarvan op niet minder dan *f* 1.200.000 werd gesteld. Bovendien moest ten behoeve van dien aanleg een vooronderzoek naar een prise d'eau plaats hebben, waarmede naar schatting, een uitgaaf van ongeveer *f* 50.000 zou gemoeid zijn.

Het was de eveneens toen bestaande niet-rooskleurige toestand, waarin de geldmiddelen der kolonie verkeeren, die de uitvoering van dit plan niet deed ter hand nemen. (Memorie van Toelichting betreffende de begrooting voor 1911, blz. 43).

W. H. D. Baron van Asbeck, die Mr. Fock als Gouverneur van

dit gewest opvolgde, deelde op blz. 34 zijner Memorie van Toelichting betreffende de begrooting voor 1913 mede, dat uit Nederland een tweede plan was ontvangen voor den aanleg van een drinkwaterleiding voor Paramaribo, gebaseerd op den aanvoer van boschwater uit den Tawajarizwamp. De raming voor dit plan sloot met eene som van rond één millioen gulden (*f* 1.000.000).

Dit eveneens aanzienlijk bedrag der raming had aan Gouverneur Fock aanleiding gegeven in Februari 1911 eene commissie te benoemen, aan wie ter beantwoording werd voorgelegd de vraag: of met het oog op den hygiënischen toestand, vooral onder de lagere bevolking, de aanleg van een drinkwaterleiding overeenkomstig of in den geest van dit plan noodig en dus gerechtvaardigd was.

Deze Commissie — de commissie-Sack — bracht aan Gouverneur Baron van Asbeck in Januari 1912 haar rapport uit en kwam daarbij tot de uitspraak:

„dat de regenval in Suriname voldoende is om in de behoefte „aan drink- en menagewater te voorzien;

„dat de regenwaterberging echter niet voldoende is vooral niet „in de nieuwere stadsgedeelten;

„dat het water uit de openbare putten, dat bij gebrek aan re„genwater, dienen moet ter voorziening in de behoefte ook aan „drinkwater, uit een medisch oogpunt beschouwd niet onvoldoend „of slecht voor de gezondheid kan worden genoemd.

„De Commissie meende daarom, dat de oplossing van het „vraagstuk in andere goedkoopere richting, dan door aanleg van „eene waterleiding, kan worden gezocht en beval in dien zin aan:

„1. het invoeren van eene verordening, waarbij bepaald wordt „hoe groot de berging van regenwater bij iedere woning moet zijn;

„2. het maken van onderaardsche waterbewaarplaatsen, waar„uit bij droogte water kan worden verstrekt;

„3. het geleidelijk vermeerderen van openbare putten op „doelmatige plaatsen en deze onder zeer strenge contrôle te „plaatsen."

Dit een en ander, in zijne voormelde Memorie van Toelichting aan de Koloniale Staten van Suriname mededeelende, voegde de Gouverneur daaraan toe dat Zijne Excellentie zich heeft kunnen vereenigen met het inzicht der Commissie, dat ten slotte ook werd gedeeld door den Chef van het Bouwdepartement en dat ook reeds tevoren door anderen ter oplossing van het vraagstuk was voorgestaan.

Een door den Gouverneur Fock in Juli 1910 benoemde woning-

commissie had inmiddels in Juni 1912 rapport uitgebracht aan Gouverneur van Asbeck. Aan de hand van de door die commissie verzamelde gegevens — aldus werd toen wijders aan het college der Staten toegezegd — zou worden onderzocht op welke grondslagen eene verordening tot verplichte waterberging voor Paramaribo moest worden gebaseerd, opdat zulk een verordening spoedig kon worden ontworpen en ingediend.

Tot heden wordt nog op de indiening dezer verordening gewacht! Van een dusdanige verordening is nochtans niet slechts een verbetering van de watervoorziening te verwachten; zij zal ook dienstbaar kunnen zijn aan de opvoeding en de gezondheid der lagere bevolkingsklassen.

Wel werd in Maart 1928 door den Gouverneur Dr. A. A. L. Rutgers eene nieuwe commissie benoemd, die had te onderzoeken hoe van Overheidswege eischen zijn te stellen bij het bouwen en verbouwen van woningen en maatregelen zijn te treffen ter verbetering van de Volkshuisvesting in Paramaribo. Hoe ver deze commissie is gekomen met de volbrenging van de haar toegewezen taak is niet kunnen achterhaald worden.

In 1933 is opgericht eene Roomsch Katholieke Vereeniging tot verbetering van de volkshuisvesting. In den drang tot stichting dezer vereeniging mag wel de in de aangelegenheid bestaande urgentie worden gezien. Voorzitter dezer vereeniging is Mr. J. C. Brons, President van het Hof van Justitie van Suriname.

Het belangrijkste deel der voorstellen der commissie-Sack werd in petto gehouden. Nochtans had sedert herhaaldelijk een chemisch en bacteriologisch onderzoek plaats der verschillende drinkwaterputten en werden in de daarvoor geschikte stadsgedeelten eenige putten bijgebouwd, terwijl verdere verontreiniging van den bodem van Paramaribo door wettelijke bepalingen betreffende het maken van beerputten wordt tegengegaan. Tot verplichte waterberging is het nooit gekomen.

In dit stadium der zaak werden in Suriname de resultaten bekend van in Demerary verrichte diepboringen, waarmede goed artesisch water in groote hoeveelheden was verkregen.

De toenmalige Directeur van Openbare Werken en Verkeer, de ingenieur J. F. Schönfeld, bepleitte toen hij Nota van Februari 1914 de wenschelijkheid van aanschaffing eener diepboorinstallatie. Hij grondde zijn voorstel op de overeenkomst der geologische gesteldheid van Suriname met die van Demerara.

In hetzelfde jaar mocht Suriname een bezoek ontvangen van

Prof. Harrison, den bekenden geoloog van Britsch Guyana, op wiens instigatie de diepboringen in die kolonie moeten hebben plaats gevonden, welke met gunstig gevolg waren bekroond.

Genoemde geoloog werd in Juli 1914 bereid bevonden zijn inzichten aan het Surinaamsche Bestuur mede te deelen.

De daarna gedane nieuwe proefnemingen beantwoordden niet aan de verwachting. Zij waren trouwens slechts ondiepe boringen, eensdeels omdat ter plaatsen, waar zij verricht waren, op een grondsoort werd aangestooten, die het dieper boren onmogelijk maakte, anderdeels omdat men niet over voldoende boorbuizen de beschikking had. Bij een dier boringen werd evenwel een krachtige stroom drinkbaar water geconstateerd, dat bij den bouw van een nieuwe brug over de nabijgelegen Coropinakreek door het werkvolk als drinkwater was gebruikt.

De hierop gevolgde gedachtenwisseling tusschen Prof. Harrison en den ingenieur J. Witteveen, opvolger van den ingenieur Schönfeld als Directeur van Openbare Werken en Verkeer in Suriname, leidde den heer Witteveen ertoe in Maart 1916 een rapport samen te stellen betreffende een voorloopig plan, een voorontwerp, voor de watervoorziening van Paramaribo, teneinde te kunnen nagaan of de kosten van een hoogdruk-waterleiding met als prise d'eau artesische bronnen, de draagkracht der bevolking niet te boven gaan, zooals ten aanzien van andere plannen moest worden aangenomen.

In dat voorontwerp worden begroot:

de aanlegkosten op	*f* 670.000
de exploitatie- en onderhoudskosten op	*f* 27.000
terwijl, zal de waterleiding rendeeren (4½%) en op de exploitatie afschrijving (3½%) plaats kunnen hebben, als opbrengst door de ingezetenen van Paramaribo werd gerekend op een som van	*f* 80.600

Wanneer echter eene ontijzeringsinrichting bij de waterleiding gebruikt zou moeten worden, dan moesten volgens dat voorontwerp in de plaats van de evengemelde cijfers, gesteld worden *f* 695.000, *f* 29.000 en *f* 84.600.

De hierbij voor opbrengst van aansluitingen aan de waterleiding in 1916 geraamde bedragen van *f* 80.600 en *f* 84.600 bedroegen respectievelijk ongeveer *f* 5.198 en *f* 1.198 minder dan de opbrengst der huurwaardebelasting in 1916 ad *f* 85.798.

Voorts is in dat voorontwerp de vraag behandeld of bij eventueelen aanleg eener waterleiding voor Paramaribo aan een Gou-

vernements- dan wel aan eene particuliere exploitatie de voorkeur moet worden gegeven.

Met klem van redenen is daarbij betoogd dat een onderneming als een waterleiding, waarmede de gezondheidstoestand van de bevolking heel nauw samenhangt, in overheidshanden behoort te zijn. Dit moet, aldus is toen verder opgemerkt, ook in vrijwel alle gemeenten in Nederland zijn ingezien, waarom aldaar de overheid ertoe overgaat den aanleg eener waterleiding zelf ter hand te nemen of ernaar streeft bestaande particuliere maatschappijen te naasten.

In de Staten-Generaal is in 1928 deze kwestie eveneens onder de oogen gezien, toen het denkbeeld van aanleg eener waterleiding voor Paramaribo bij de Regeering in eene phase van begin van uitvoering was getreden.

De dienaangaande ter vergadering der Tweede-Kamer van 18 December 1928 door het lid IJzerman gehouden beschouwingen mogen hieronder een plaats vinden. Zij luiden:

„Over de noodzakelijkheid van den aanleg eener waterleiding „voor Paramaribo en omgeving is al zooveel geschreven dat het „mij overbodig lijkt erover uit te weiden; dit zou geen ander „nuttig effect kunnen opleveren dan een vermeerdering van het „aantal uilen in dit Athene. Ik kan mij daarom bepalen tot een „opmerking omtrent de belangrijkste van de nieuwe stappen, die „thans gedaan zijn; de uitzending van Dr. J. W. Jenny Weyer-„man. De Memorie van Antwoord deelt mede, dat die uitzending „is geschied teneinde, in het belang van de eventueele geldschie-„ters van een op te richten waterleidingsmaatschappij, de renta-„biliteit te bestudeeren van een particuliere exploitatie, krachtens „te verleenen concessie.

„Nu acht ik een door een particuliere maatschappij geëxploi-„teerde waterleiding zeer verre te verkiezen boven in het geheel „geen waterleiding, maar ik zie niet in waarom wij alleen tusschen „die twee mogelijkheden hebben te kiezen, en waarom het denk-„beeld eener van overheidswege geëxploiteerde waterleiding hier „bij voorbaat uitgeschakeld is. Dat deze Minister (Dr. Konings-„berger) in het algemeen het particuliere bedrijf verre boven het „gemeenschaps- verkiest, is mij bekend. Maar hij zal toch niet „plus royaliste que le roi willen wezen. Onlangs, bij het algemeen „begrootingsdebat, heeft de heer Albarda herinnert aan een pas-„sage uit het meest bekende werk van Adam Smith, waarin deze „betoogt, dat voor de exploitatie van de meeste bedrijven de „jointstock company, de maatschappijvorm, ongeschikt is. De

„bezwaren, die, volgens Smith, aan de uitoefening van een bedrijf „door een vennootschap aankleven, zijn in wezen van denzelfden „aard als de bezwaren, welke Zijne Excellentie, als extra-parle- „mentair en ook als extra-doctrinair liberaal tegenover overheids- „exploitatie kan hebben. Daarom moge het Zijne Excellentie tot „nadenken stemmen en tot inkeer brengen, dat Adam Smith on- „der de enkele bedrijven, waarvoor z.i. die bezwaren niet gelden, „ook reeds noemde de bedrijven, welke zich met de drinkwater- „voorziening van een stad bezighouden. Van nog meer belang is „het, dat in ons land de ervaringen op dit gebied van dien aard „zijn, dat de tijd, waarin de exploitatie van waterleidingen als „overheidsbedrijf in liberale kringen sterk verzet ontmoette, thans „reeds meer dan een kwart eeuw achter ons ligt."

Ook de Kamerleden van andere richtingen dan de heer IJzerman, die dit punt bespraken — de heeren van Vuuren (R.K.) en Joekes (V.D.) — bleken, volgens het verslag der vermelde zitting, geen bezwaar te hebben tegen eene overheidsexploitatie eener waterleiding.

Na deze kleine uitweiding komen wij terug op het voorontwerp-Witteveen.

Naar aanleiding daarvan werd door Gouverneur Baron van Asbeck bij schrijven van 22 Maart 1916 aan het oordeel der Koloniale Staten onderworpen de mogelijkheid van een drinkwatervoorziening voor Paramaribo, door aanleg van een waterleiding in den geest van het ontwerp. In het daarop, bij brief van 23 November 1916 gegeven antwoord, komt het onderstaande voor:

„Ten aanzien van de zaak zelve waren de leden, die aan de be- „spreking daarvan deelnamen, overtuigd van het groote nut daar- „van uit een hygienisch oogpunt.

„In verband echter met den slechten economischen toestand „was de meerderheid dier leden van oordeel dat de geldelijke ge- „volgen, welke volgens de becijfering in de bedoelde Nota zouden „komen ten laste van de huiseigenaren, te zwaar zouden drukken „op hen, zoodat zij die moeilijk zouden kunnen opbrengen.

„Aanbeveling zoude het daarom verdienen te wachten tot „betere tijden.

„Inmiddels zou het Bestuur naar het inzien dezer leden een „woningverordening — op de totstandkoming waarvan dezer- „zijds meermalen werd aangedrongen — kunnen in het leven „roepen inhoudende dwingende bepalingen dat de huiseigenaren „door het maken van watertanks behoorlijk zouden voorzien in „de behoefte aan drinkwater van de bewoners hunner erven."

Als slot van dat schrijven is nog opgenomen:

„In elk geval meende men den Gouverneur in overweging te moeten geven om alvorens verder stappen te doen, te laten onder- „zoeken of de huiseigenaren in staat zullen zijn om de kosten ten „gevolge van aanleg en exploitatie van het werk te dragen."

Sedert is de zaak maar in petto gehouden en wel tot 1923.

Uit de vorenstaande mededeelingen is vast te stellen dat vroeger de aanleg van een waterleiding voor Paramaribo immer is afgestuit op den armoedigen economischen toestand, waarin Suriname verkeert.

Die toestand is sedert niet verbeterd, doch integendeel reeds ettelijke jaren lang in hooge mate verergerd en hierin is het eerste hoofdargument gelegen tegen aanneming der hieronder te vermelden ontwerp-verordeningen.

Dat de Nederlandsche Regeering van den benarden maatschappelijken toestand in Suriname op de hoogte was, was in 1922 gebleken uit de verslagen van de tusschen Haar en het Nederlandsche parlement gevoerde gedachtenwisseling over een aantal indertijd door Gouverneur Baron van Heemstra ten behoeve van den hygiënischen dienst aangevraagde credieten. Geen dezer credieten, tezamen tot eene som van ƒ 94.892, was in den Haag toegestaan. De motiveering dezer weigering luidde:

„De ondergeteekende is van oordeel dat de gedragslijn, welke „(derhalve) thans ter bevordering van het onderwerpelijk doel „zal dienen te worden gevolgd, veeleer behoort gericht te zijn op „het kweeken van daadwerkelijke belangstelling bij het thans nog „allerminst tot sanitaire of hygiënische voorzorgen geneigd gros „van de bevolking, en niet in de eerste plaats op kostbare orga- „nisaties van overheidswege, met alle kansen op mislukking, welke „ten overvloede vooral in tropische landen bij schier geen enkel „ander onderwerp zoozeer te duchten is als hierbij."

De Minister verwees daarbij, ter staving van zijn standpunt, naar „zoovele gemeenten hier te lande en elders, waar in dat opzicht met hoogst bescheiden voorzieningen genoegen wordt genomen, zelfs bij aanmerkelijk gunstiger maatschappelijke economische toestanden dan in de kolonie Suriname zich voordoen."

En zeer terecht vestigde die bewindsman, wat de verbetering van de drinkwatervoorziening betreft, de aandacht op het standpunt door de Koloniale Staten in 1916 daaromtrent ingenomen.

In zijn, in de Maart-aflevering van het Tijdschrift „De West-Indische Gids", 1922 verschenen artikel over „Sanitaire verhoudingen in Suriname", in welk artikel Prof. Flu te Leiden den aanleg eener waterleiding aanprees, had deze hoogleeraar zich blijk-

baar ook op het standpunt geplaatst, kort te voren door de Regeering ingenomen. Ongetwijfeld had hij mede rekening gehouden met de financieele draagkracht van Suriname. Want op zijne aanbeveling volgde deze tirade: „Maar eerst van uit Paramaribo zelf „de impuls. Hare bevolking lijdt onder de filariawormziekte, dat „die bevolking zich enkele offers getrooste en eene som bijeen „trachte te brengen als bijdrage in de kosten welke het vooronderzoek vragen zal. Toont zij op deze wijze haren ernstigen wil „om uit hare ellende te geraken, dan zal het Moederland moreel „verplicht zijn haar te helpen."

Het van haar gewenschte blijk is door de overgroote massa der Surinaamsche bevolking, als daartoe *financieel volkomen onmachtig*, niet gegeven kunnen worden. Hoe zeer ook het groote nut en gemak en de verdere zegeningen, welke een waterleiding kan afwerpen, in het algemeen, eveneens in Suriname worden beaamd en toegegeven, — men vermocht niet — en vermag nu nog minder — in te zien dat, gelet op den heerschenden noodtoestand waarin de meeste huiseigenaren en huurders van zoogenaamde kamerwoningen verkeeren (de werkeloosheid neemt hier meer en meer toe), de aanleg van een waterleiding gerechtvaardigd was te achten *bijaldien* daarmede het leggen van nieuwe lasten op betrokkenen zou moeten gepaard gaan.

Als tweede hoofdbezwaar tegen de hierna aan te duiden ontwerp-verordeningen is bij herhaling betoogd, dat, zoolang niet van overheidswege door dwingende bepalingen verbetering wordt gebracht in den bestaanden woningtoestand en de rioleering van Paramaribo, van de waterleiding heel weinig heil in het belang der volksgezondheid is te verwachten.

Het eerste der evenvermelde twee hoofdbezwaren, waarop het verzet in Suriname tegen eventueele, in verband met het bezit eener waterleiding, op de Surinaamsche bevolking te leggen dwangmaatregelen en nieuwe lasten is gegrond, was, blijkbaar ook door de Nederlandsche Regeering gevoeld, toen het voornemen om de waterleiding te doen aanleggen vaste vormen had verkregen.

Anders schijnt het niet te verklaren waarom bij de bevordering in 1930 van de totstandkoming der waterleiding vrijwel alle risico's van het bedrijf voor rekening van het Rijk waren genomen [1]).

[1]) Dit geschiedde door de opneming in het XIde Hoofdstuk der Rijksbegrooting voor 1930 van een nieuw artikel 13*a*, luidende: Betalingen ter garantie van rente en aflossing van eene leening groot *f* 2.300.000 uit te geven door eene onder leiding van de N.V. Neder-

Maar voornamelijk ook dáárom bleek het Statencollege van Suriname van oordeel te zijn, dat het niet verantwoord zou wezen zijne goedkeuring te hechten aan eene onder dagteekening van 28 Februari 1930 door den Gouverneur Dr. Rutgers aan dat College ingediende ontwerp-verordening *houdende verbodsbepalingen met betrekking tot watervergaarplaatsen.*

Nadat de eindbehandeling van dit ontwerp, naar aanleiding van een deswege door dien Gouverneur te kennen gegeven wensch, gedurende bijna 5 jaren was aangehouden in verband met den in Suriname bestaanden economischen nood, bood de tegenwoordige Gouverneur Prof. Mr. J. C. Kielstra onder dagteekening van 4 Juni 1936 aan de Koloniale Staten een nieuw (gewijzigd) ontwerp aan *houdende verbodsbepalingen met betrekking tot watervergaarplaatsen en voorschriften inzake verplichte aansluiting aan de waterleiding.*

Dat ook dit ontwerp voor het College niet was te aanvaarden zal wel na het voorgaande aan weinigen verwondering baren.

De openbare behandeling daarvan heeft onlangs, op 8 April d.j. plaats gevonden. Deze behoort tot de gedenkwaardige zittingen van het College, waarvan thans alleen wordt vermeld dat alle leden (13), op één na, aanwezig waren — het afwezige lid vertoeft in Nederland — en dat zoo goed als allen het woord hebben gevoerd ter motiveering van hun tegen het ontwerp uitgebrachte stem.

Het ontwerp-Kielstra is dus met algemeene stemmen door de Staten verworpen.

Thans valt te constateeren:

1. dat nu al ongeveer 4 jaren geleden is voltooid de aanleg van de waterleiding der N.V. „Surinaamsche waterleiding maatschappij";

2. dat die aanleg door de Nederlandsche Regeering werd bevorderd en Zij daartoe aanleiding had gevonden in eene nieuwe aanbeveling voorkomende in het verslag van een studiereis van

---

landsche Handelsmaatschappij op te richten naamlooze vennootschap, ten doel hebbende den aanleg en de exploitatie van een waterleiding voor Paramaribo en omgeving.

Bij de behandeling op 9 December 1930 van het desbetreffende wetsontwerp in de Tweede-Kamer der Staten-Generaal is door den heer IJzerman erop gewezen dat de Nederlandsche Staat feitelijk meer dan 90% der financiëele zijde der zaak zal dragen en dat ook dit de vraag deed rijzen: Waarom heeft de Staat dan ook niet de macht aan zich gehouden?

September–December 1927 in Suriname, gemaakt door Prof. P. C. Flu te Leiden;

3. dat, hoewel de waterleiding al bijna vier jaren functionneert, de daarmede behaalde financieele resultaten teleurstellend zijn. Over 1935 is slechts ontvangen ƒ 56.362.49.

4. dat dit financiëel échec een gevolg is van het feit dat het verbruik van leidingswater verre is gebleven beneden het cijfer in de berekeningen voor het plan, door Dr. Weyerman daarvoor aangenomen, hetgeen door het College der Staten was voorzien en waartegen was gewaarschuwd;

5. dat als een ander gevolg dier teleurstellende uitkomst de Nederlandsche Staat aan de genoemde maatschappij bereids voorschotten heeft moeten verleenen tot een som van p.m. ƒ 150.000, welke voorschotten zullen aangroeien;

6. dat de aanlegkosten van de waterleiding, blijkens de door Dr. Weyerman aan den Gouverneur van Suriname uitgebrachte rapporten van 7 Augustus 1929 en 27 Augustus 1930, geraamd op p.m. ƒ 2.300.000 (blz. 59), inderdaad op ongeveer dat bedrag zijn te staan gekomen; terwijl ten behoeve van het vooronderzoek naar een prise d'eau (de uitgaven aan het Rijksbureau voor drinkwatervoorziening daaronder begrepen), welke ten laste der kolonie kwamen, eene som van p.m. ƒ 150.000 is besteed;

7. dat volgens het evengemelde rapport (blz. 64) aan jaarlijksche inkomsten voor aansluiting aan de waterleiding, wil deze winstgevend zijn (5–10% over het aandeelenkapitaal ad ƒ 200.000), gerekend is op ƒ 328.500 — ƒ 394.200, als minima;

8. dat mitsdien het verbruik van leidingwater, naar deze becijferingen, onderscheidenlijk ƒ 221.648 — ƒ 287.348 méér bedraagt dan over 1936 in alle deelen van dit gewest aan huurwaardebelasting aan de Koloniale Kas is betaald, nl. ƒ 106.852. Houdt men alleen rekening met de opbrengst ad ƒ 90.431 van Paramaribo, dan worden de verschillen ƒ 238.069 — ƒ 303.769.

Het spreekt vanzelf, dat de opbrengsten van een bijkans 1¼ maal (125%) duurder geworden waterleiding, dan in het ontwerp-Witteveen was becijferd (ƒ 2.300.000 tegenover ƒ 695.000), wil die waterleiding winsten (5–10%) afwerpen, véél meer moeten bedragen dan de opbrengst der huurwaardebelasting, waarmede in het ontwerp-Witteveen rekening was gehouden en die over 1916 eene som van ƒ 85.798 heeft beloopen, doch sedert niet is gestegen in dezelfde mate als de aanlegkosten der waterleiding.

Voor eene vergelijking als de gemaakte kan veilig worden gebruik gemaakt van de in het ontwerp-Witteveen voorkomende

becijferingen, omdat het ontwerp is opgemaakt in een duren tijd, nl. tijdens den wereldbrand.

Neemt men nu in aanmerking, dat bij eene ongeveer aan de huurwaarde-belasting gelijke opbrengst van het leidingwater, in 1916 is moeten worden afgezien van den aanleg van een waterleiding, omdat de daaruit voort te vloeien nieuwe lasten, welke aan betrokkenen zouden zijn op te leggen, hun financieel vermogen verre zouden te boven gaan, hoeveel malen méér zal dit laatste wel het geval zijn, waar voor het waterverbruik is gerekend op de bedragen van *f* 328.500 — *f* 394.200, d.w.z. ruim 3 en 3¾ maal de totale opbrengst der gemelde belasting over 1936 ad *f* 106.852?

Het aandeel van Paramaribo, waaraan alléén de waterleiding ten goede moet komen, in de opbrengst der huurwaardebelasting over de jaren 1934, 1935 en 1936 bedroeg onderscheidenlijk *f* 79.765, *f* 83.011 en *f* 90.431 of gemiddeld *f* 84.402. De ten faveure der Waterleidingmaatschappij verwachte opbrengsten zijn 4 en ruim 4½ maal datgemiddelde!!

De gemaakte vergelijkingen, waarbij in het oog dient te worden gehouden, dat de economische toestand van dit gewest sterk is verslechterd, spreken voor zichzelf.

Zij houden mede eene rechtvaardiging in van het votum der Staten.

Moge dit ook zoo in Nederland worden ingezien en, mitsdien, de Regeering, zichzelve gelijk blijvende, de consequentie's blijven aanvaarden van den stap, waartoe Zij gemeend had te moeten overgaan.

Mogen overigens de alleszins redelijke bezwaren tegen het voorstel om de huiseigenaren van Paramaribo te verplichten hunne gebouwen te doen aansluiten aan de waterleiding — welke bezwaren wortelen in den zeer ongunstigen toestand der kolonie — de naamlooze vennootschap „Surinaamsche waterleiding maatschappij" doen besluiten hare *te* hooge tarieven te herzien, en in geschillen met de aangeslotenen milder op te treden, dan totnogtoe het geval was, haar bedrijf aldus te populariseeren. Vermindering van de tarieven zal ongetwijfeld, de vrijwillige aansluitingen doen toenemen. Thans bedraagt het tarief voor waterlevering aan eene kamerwoning p.m. 50% der huurwaarde van zoo'n huis!!!

Geraadpleegde bronnen.

Behalve de in het artikel aangehaalde, in de Handelingen der

Staten-Generaal en in die der Koloniale Staten te vinden stukken en de in het artikel aangeduide verslagen, rapporten en nota's, zijn de volgende boeken brochures en tijdschriften geraadpleegd.

„*Naar de Antillen en Venezuela*" door H. van Kol, 1904;

„*De Filariaziekte in Suriname*" door P. C. Flu, Officier van gezondheid 2e kl. N.-I. Leger; 1911;

„*De bestrijding der Filariaziekte*" door L. W. G. Cramer, arts, 1917;

„*Tropen-eubiotiek*" door E. de Vries, arts; 1922;

„*De West Indische Gids*" 4e jaargang 1922, blz. 577: „*Sanitaire verhoudingen in Suriname*" door Prof. P. C. Flu te Leiden;

„*De West Indische Gids*" 5e jaargang 1923, blz. 295: „*Eene waterleiding voor Paramaribo*" door Dr. J. W. Jenny Weyerman;

„*Sociaal-Hygienische Beschouwingen*", betreffende Suriname, door Dr. P. H. J. Lampe, 1927;

„*Verslag van een studiereis naar Suriname*" (Nederlandsch-Guyana) door Prof. P. C. Flu, 1928.

DE PHOHI IN DE WEST

DOOR

L. H. MOERHEUVEL

12 Maart 1927. Zij, die de ontwikkeling van de radio van nabij hebben gevolgd, zullen zich dezen dag nog levendig herinneren. 12 Maart 1927 was immers de historische dag in de radiogeschiedenis, waarop de proeven, welke in de laboratoria van Philips te Eindhoven genomen werden om een Trans-Atlantische radioverbinding tusschen Nederland en de Nederlandsche Overzeesche Gewesten tot stand te brengen, met succes werden bekroond.

Dank zij dezen pioniersarbeid — Nederland was het eerste land, dat een Trans-Atlantische radio-telefonische verbinding tot stand bracht — waren de Nederlandsche Overzeesche Gewesten niet langer van het contact met het Moederland verstoken, en was het „isolement" van onze landgenooten in de verre Overzeesche Gewesten opgeheven.

Geen wonder dan ook dat in Eindhoven een overweldigende stroom brieven en telegrammen binnenkwam, waarin onze landgenooten eenerzijds hun bewondering en dankbaarheid voor het tot stand gekomene uitten, anderzijds een geregelde radiodienst van het Moederland naar de Overzeesche Gewesten bepleitten. Hun pleidooi was niet tevergeefsch want reeds op 18 Juni van hetzelfde jaar werd op initiatief van den voortvarenden directeur der Philipsfabrieken, Dr. A. F. Philips, met medewerking van een aantal groote Nederlandsche cultuurondernemingen, petroleummaatschappijen, scheepvaartbedrijven, bankondernemingen, die er waarde aan hechtten, dat hun employés in de Tropen het contact met het Moederland niet zouden verliezen, de Phohi opgericht.

Het doel der Phohi was in de eerste plaats de Nederlandsche Overzeesche Gewesten met het Moederland in aanraking te brengen, dit contact te onderhouden en hechter te maken, en daarnaast om onze vaak op eenzame posten verblijvende landgenooten door gevarieerde en goed verzorgde radio-programma's wat ver-

strooiïng te brengen. De Phohi heeft dus een bij uitstek nationale taak.

Intusschen had ook H.M. de Koningin van deze „wonderlijke vinding" gebruik gemaakt om Hare onderdanen in de Overzeesche deelen des rijks toe te spreken.

Werkte de Phohi-zender, welke in Huizen is opgesteld, aanvankelijk op een golflengte van 16.88 m, spoedig bleek, dat hij, om het geheele jaar door goed gehoord te worden, ook nog de beschikking moest hebben over een langere, speciaal voor de wintermaanden geschikte golflengte; de Phohi werd dan ook spoedig voor een tweede golflengte nl. de 25.57 m geschikt gemaakt.

De energie van de Phohi bedraagt 23 kw. Met uitzondering van Woensdag, op welken dag de Phohi niet in de lucht is, zendt hij dagelijks ± 2 uur uit. Prefereeren de luisteraars in Holland muzikale programma's boven het gesproken woord, de ervaring heeft geleerd, dat onze landgenooten in de Overzeesche Gewesten zeer veel waarde aan het gesproken woord hechten, en het is dan ook om deze reden, dat de Phohi het zwaartepunt van zijn programma's doet vallen op voordrachten, causerieën, huldigingen, nationale gebeurtenissen, wedstrijdverslagen, nieuwsberichten, sportpraatjes, populaire economische beschouwingen, filmpraatjes, weekoverzichten, declamaties, tooneelavonden, en lezingen over die onderwerpen, welke de belangstelling der Indische luisteraars genieten.

Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat de Phohi-programma's *uitsluitend* uit het gesproken woord bestaan; ook voor muziek, zang, cabaret etc. is een behoorlijke plaats ingeruimd.

Met betrekking tot de beteekenis van de Phohi speciaal voor de West moet opgemerkt worden, dat de Phohi het steeds als een bezwaar gevoeld heeft en nog voelt, dat zijn uitzendingen, welke hier in Holland in de middaguren plaats vinden, in de West in tegenstelling met Oost-Indië, waar zij des avonds gehoord worden, op minder geschikte uren nl. des ochtends ontvangen worden. West-Indië kan dus wegens het tijdsverschil niet ten volle van de Phohi-uitzendingen profiteeren.

De reden hiervan is niet, dat het technisch niet mogelijk is om de West des avonds te bereiken. De experimenteele uitzendingen van den zender PCJ, welke regelmatig plaats vinden, om de noodige ervaring van een Nederlandschen Wereldomroep — laten wij hopen, dat de andere Nederlandsche omroepvereenigingen het goede voorbeeld van de K.R.O. spoedig zullen volgen — op te doen, alsmede de K.R.O. wereldprogramma's en wel in het bij-

zonder het voor de West bestemde uur, hebben ten duidelijkste bewezen dat het technisch zeer wel mogelijk is West-Indië des avonds te bereiken. Er is dan ook een andere oorzaak en wel een financiëele. De middelen van de Phohi worden nl. hoofdzakelijk gevormd door bijdragen van in Nederlandsch Oost-Indië geïnteresseerde ondernemingen. Waar deze gelden ter nauwernood toereikend zijn om de Phohi-uitzendingen naar Oost-Indië te bekostigen, is het natuurlijk niet mogelijk en zou het ook tegenover de Phohi-contribuanten niet verantwoord zijn, deze gelden aan te wenden voor uitzendingen, welke in de Oost niet beluisterd kunnen worden. Hieruit volgt, dat de reeds zoovele jaren door de Phohi gekoesterde wensch om naast programma's voor de Oost ook *geregeld* speciale voor de West bestemde uitzendingen te verzorgen, alleen dan in vervulling zal kunnen gaan, wanneer de daarvoor benoodigde gelden, zoo mogelijk aangevuld door een bijdrage van het Gouvernement, bijeengebracht worden. Tot zoolang zullen de speciaal voor de West bestemde uitzendingen beperkt moeten blijven tot het wekelijksche K.R.O. uur, herhalingen van belangrijke Phohi-programma's, b.v. van die programma's, welke gewijd zijn aan belangrijke nationale sportgebeurtenissen en de experimenteele uitzendingen van den zender PCJ. Dat ook deze laatste uitzendingen, hoewel zij een streng experimenteel karakter dragen en dus niet als radioprogramma's in den eigenlijken zin des woords beschouwd mogen worden, in de West bijzonder gewaardeerd worden en dat hiernaar steeds met verlangen wordt uitgezien, daarvoor spreken onderstaande tot den omroeper gerichte brieven van Westindische luisteraars wel een zeer duidelijke taal:

> ...... Ja, nu moet het gebeuren, want een volgende Woensdagavond durf ik niet meer af te wachten, alleen om het feit dat het heele mooie programma van gisteravond, dus 21–10–'36 haast in duigen was gevallen, daar mijn vrouw maar steeds aan het mopperen was: „Wanneer schrijf je nu dien Mijnheer eens, 't is schande want een half jaar geleden zou je dit al doen, foei wat ben je ondankbaar". En toen.... en toen, werd het mij te machtig!
>
> Mijnheer Startz, mijn vrouw heeft gelijk, want de Woensdagavond-uitzendingen worden schitterend ontvangen en de programma's vallen werkelijk in de smaak.
>
> Aruba B.

...... Ik kan niet nalaten U dezen brief te zenden, om U te laten bedanken voor de gezellige Woensdagavonden die wij hier te Curaçao van Uwe experimenteele uitzendingen genieten. Mijnheer Startz, als ik de waarheid moet vertellen, dan moet ik U zeggen dat de PCJ niet alleen the Happy Station is, maar ook een van de beste stations, die ik ontvang.

Curaçao S. E. C.

...... Als luisteraar van de Happy Station kan ik niet anders verklaren dan dat Uw programma's uitstekend in den smaak vallen. De uitzending komt goed door en is zeer duidelijk, zoodat zij niets te wenschen over laat.

Paramaribo J. J.

Als ik dan 's avonds op wacht een brul hoor, iets wat voor insiders is te definieeren als mijn naam, dan beteekent dat, dat U op de zoo bekende wijze staat te speechen en de radio wordt wat harder gezet, want geluidsterkte speelt geen rol bij ons, wij hooren U zoo hard als het ons lijkt, en hangende over de trap met het oog vooruit, een eenigszins lastige gekronkelde positie, die dat voordeel heeft, dat ik dan kan luisteren en wacht houden, geniet ik mede van het overvloedig gekweel uit Holland.

Kunt U zich voorstellen, dat als een schip in een haven ligt, dat een gezagvoerder aan boord blijft? Nee natuurlijk. Behalve dan op Woensdagavond. En dit vond ik volgens mij wel de prachtigste reclame die er voor een zoo zeer sympathiek doel kan bestaan.

Curaçao K.

Het is natuurlijk niet de bedoeling, dit artikeltje in een bloemlezing te doen ontaarden. Het weergeven dezer „luisteraarsstemmen" heeft uitsluitend en alleen ten doel aan te toonen, dat, zooals hierboven reeds gezegd, Nederland reeds de beschikking heeft over een zendapparatuur, welke ook gedurende de avonduren in de West uitstekend gehoord kan worden. Welnu, laat dan allen die hieraan kunnen medewerken er het hunne toe bijdragen, dat deze experimenteele uitzendingen, welke in wezen toch niets anders zijn dan, zij het dan ook smakelijk samengestelde en aangekondigde, internationale grammafoonplaten-programma's, zoo spoedig mogelijk omgezet worden in, laat ons hopen, dagelijksche,

speciaal voor de West bestemde radiouitzendingen, zooals de Phohi die gedurende 6 dagen voor de Oost en de K.R.O. gedurende één uur per week voor de West verzorgt. Nationale radioprogramma's dus, bestaande uit „levende muziek", gespeeld door Nederlandsche musici, uit op Nederland en het Nederlandsche leven betrekking hebbende lezingen, uit nieuwsberichten uit het Moederland, uit reportages van nationale gebeurtenissen, uit ooggetuigeverslagen van belangrijke nationale sportevenementen, zooals de interland voetbalwedstrijden, kortom radioprogramma's, waardoor onze landgenooten in de West datgene krijgen, wat zij daar zoozeer missen en waaraan zij zoozeer behoefte hebben. Wie dit streven steunt, werkt in het belang van een bij uitstek nationale zaak.

Naschrift. Naar aanleiding van het artikel van den heer De Waart in de Mei-aflevering zij opgemerkt, dat de Phohi-zender niet behoort aan de N.V. Philips doch aan de N.V. Philips' Omroep Holland-Indië.

NOG EENS HET EILAND DER REUZEN

DOOR

W. R. MENKMAN

Op bladz. 270 van den vorigen jaargang [1]) deelde ik mede op twee reproducties van Cosa's mapamundi tevergeefs naar den naam „isla de gigantes" gezocht te hebben.

De directeur van het Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum alhier maakte mij, naar aanleiding van deze opmerking, attent op een in genoemd museum aanwezige reproductie (geschenk van het Museo Naval te Madrid), waarop hij den naam *Gigan* gelezen had, wat dan natuurlijk een afkorting van gigantes zijn zou.

Bij bezichtiging bleek deze (gekleurde) reproductie dezelfde te zijn als die van het Kon. Ned. Aardrijksk. Genootsch., in de Un. Bibl. alhier aanwezig. En ook dat er inderdaad alles voor te zeggen is, dat het niet zeer duidelijke vijf-lettergrepige woord (gereproduceerd of ingeteekend?) bij het westelijkste der beide eilanden (naast den naam „y de brasil") met een G begint.

In Von Humboldt's reproductie, tegenover bladz. 128 van het vijfde deel van diens Examen critique, zijn de plaatsnamen zeer beslist *niet* gereproduceerd en men mag zich afvragen hoe de beroemde auteur er toe gekomen is, naast „I de Brasil" te laten drukken *Bigan*.

Ik heb ook in de Kon. Bibl. te 's-Gravenhage de Mappemonde de Jean de la Cosa geraadpleegd, gepubliceerd door M. Jomard [2]). Het bleek mij dat deze reproductie (welke indertijd ook afzonderlijk verkrijgbaar was) *niet* dezelfde is als de hooger genoemde gekleurde reproducties. Merkwaardigerwijze stelt Jomard, bij het door Von Humboldt onbenoemd gelaten oostelijke eiland óók een naam en wel „y de ge", welken ik niet weet te verklaren. In de

[1]) Vespucci en Ojeda in de geschiedenis van Curaçao, W.I.G. XVIII.

[2]) Les monuments de la géographie, ou recueil des anciennes cartes européennes et orientales. Paris (No. XVI eerste gedeelte).

inleiding tot Jomard's atlas [1]) zegt Cortambert dat de mapamundi door eerstgenoemde gereproduceerd is „en fac-simile „absolument complet, avec l'agrément de son possesseur" (Ch. A. Baron Walckenaer † 1852).

Bij het westelijke eiland vinden wij in Jomard's reproductie „y „de brasil" en (met vetter letters) *gigan*; dit laatste niet zeer duidelijk, kan ook gelezen worden als *giyan*.

J. G. Kohl [2]) hield dit eiland voor Aruba (de plaats komt zoowat overeen) en zegt: „Er (Hojeda) und seine Leute nannten sie „(die Insel) y de brasil (Färbeholz-Insel). Unter diesen Namen „steht sie auch auf der Karte von Cosa, der aber auch noch einen, „wie es scheint, indianischen Namen: *Gujan* hinzufügt". Ook Kohl heeft dus niet aan gigan(tes) gedacht.

De vraag is nu maar wat er inderdaad gestaan heeft op de, na meer dan drie eeuwen ontdekte en na Walckenaer's dood door de Spaansche regeering aangekochte origineele mapamundi; het zal wel niet meer met zekerheid uit te maken zijn.

Cosa's kaart gaf blijkbaar twee van onze drie Benedenwindsche eilanden en het ontbrekende kan Aruba geweest zijn, dat men licht kan misloopen, wanneer men de beide andere bezeild heeft en dan naar het vasteland oversteekt. Dat in de mapamundi het westelijkste der twee eilanden twee namen heeft gekregen, waarvan de eene met verfhout te maken had, zal ook wel niet twijfelachtig zijn, hoewel de Vespucciaansche geschriften niet van verfhout spreken; de verschillende reproducties echter stemmen op dit punt overeen. En de andere naam herinnert zeer sterk aan Vespucci's „isola di giganti" (Spaansch isla de los gigantes).

Was het westelijkste eiland Curaçao (en niet Aruba), dan was het andere Bonaire en dan was ook allicht dit laatste het eiland dat Vespucci bezocht voordat hij met dat der reuzen kennis maakte, wat iets waarschijnlijker lijkt dan dat het Margarita geweest zou zijn. Cosa had althans een deel der reis van 1499–1500 medegemaakt, beschikte over de gegevens van een nog vroegere reis en behoefde niet te weten wat er ten westen van de Costa de Perlas gevonden was, om Margarita in zijn mapamundi op te kunnen nemen.

Amsterdam, Februari 1937.

---

[1]) Introduction à l'atlas des monuments de la géographie par feu M. Jomard. M. E. Cortambert. Paris 1879.

[2]) Die zwei ältesten General-Karten von Amerika, Weimar 1860.

DE RAADPENSIONARIS MR. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL EN ZIJN KOLONIALE POLITIEK JEGENS DE WEST

EEN BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN WESTINDIË IN HET LAATST DER 18DE EEUW

DOOR

A. HALLEMA

„Van de Spiegel, de Raadpensionaris die de W(est) I(ndische) C(ompagnie) *opruimde*, had ook ten aanzien der O.I.C. geen illusie meer". „Ik had gaarne de O.I.C. behandeld als de West", verklaarde hij in 1795 aan Valckenaer, maar ik kreeg zooveel handen op mijn hoofd, dat ik dit moest laten varen. Zoo ik mij desaangaande gedurende mijn ministerie iets reprocheer, is het het gestadig secours in geld; dat lichaam is niet te redden". Intusschen dokterde men er nog lustig mede om."
Prof. H. T. COLENBRANDER, Koloniale Gesch., II, 297.

Deze uitspraak van een gezaghebbend deskundige op koloniaal-historisch gebied zou bij simpele lezing doen vermoeden, dat de bekwame Raadpensionaris Van de Spiegel aan de tweede Westindische Compagnie geen anderen dienst heeft bewezen dan haar „op te ruimen" en haar bezittingen in de West en aan de Westkust van Afrika te stellen onder patronaat van de Regeering der Republiek. Dit vermoeden dient echter als een onjuiste veronderstelling te worden gewraakt en bovendien mag op de groote beteekenis van Van de Spiegel's koloniale politiek, ook ten aanzien van de West, wel eens even de aandacht worden gevestigd, daar het hier een min of meer vergeten hoofdstuk in onze koloniale geschiedenis betreft. Een geschikte aanleiding daarvoor vonden wij in het feit, dat het op 19 Januari 1937 twee eeuwen geleden was, dat Laurens Pieter van de Spiegel te Middelburg het eerste levenslicht aanschouwde, in de stad dus, waar een der belangrijkste centra der Westindische belangen voor moederland en koloniën was gevestigd, waar eigenlijk de eerste draden van het groote web, dat in de 17de eeuw Zeeland met Holland en de Westindische Koloniën zou omspannen, zijn gesponnen.

Als een van Van de Spiegel's vele anonieme biografen weet te vertellen, hoezeer hij zich heeft ingespannen om naast de behartiging der staatkundige en economische belangen van het grondgebied der Republiek in Europa de koloniale belangen der natie, in de eerste plaats dus die der V.O.C. en W.I.C., te bevorderen, deze beide corporaties zoo lang mogelijk staande te houden en zoo goed mogelijk te reorganiseeren, dan past het ons ook voor dit moeilijke en hoogst ondankbare werk zijn nagedachtenis een eeresaluut te brengen en met enkele stukken aan te toonen, welke moeiten en zorgen hij zich tot dien einde heeft getroost. Samenvattend wat die heroieke arbeid voor de natie van toen en later dagen heeft beteekend, werd dit eens aldus weergegeven: „De toestand der financiën in Holland en die der O. en W. Indische Compagnie, welke met een geheelen ondergang werden bedreigd, vorderde Van de Spiegel's grootste inspanning, maar toch slaagde hij er in daarin eenige verbetering te brengen, ook ondanks tegenwerking en verzet. Hij trachtte een aantal misbruiken en gebreken in verschillende takken van bestuur te verhelpen, ook daarbij tegengewerkt door vooroordeel en baatzucht, terwijl de oorlog (1780—'84) hem het bereiken zijner oogmerken onmogelijk maakte. Het beheer der Westindische koloniën liet vooral veel te wenschen over en *overtuigd van het groote belang dezer aangelegenheid, rustte hij niet, voordat hij elke tegenkanting had overwonnen en een geheele verandering in dat bestuur had teweeggebracht, waarvan zich de voordeelen niet lang lieten wachten* [1]). Met al zijn vermogen en kennis van zaken betreffende de regeeringsvormen in eigen land en de omliggende Europeesche Staten, niet minder van de koloniale instellingen en belangen hier en in andere werelddeelen, trachtte hij bij de toenmaals bekende woelingen in Europa den vrede te bewaren en het kan allerminst worden ontkend, dat hij destijds inderdaad er veel toe heeft bijgedragen om de rust is ons werelddeel zooveel en zoolang mogelijk te handhaven. Hoe hij er naderhand voor beloond werd, bewijst zijn gevangenschap in Den Haag en op het Woerdensche kasteel, waar hij als vroegere staatsgevangenen zijn mémoires schreef."

Zoo neemt dus deze geheel eenige figuur haar plaats in binnen het raam der politieke en economische geschiedenis van de West en moge hier in de eerste plaats voor zijn persoon eenige belangstelling worden verwacht, om daarna de vraag te beantwoorden: Wanneer heeft Van de Spiegel het eerst zijn belangstelling getoond voor de belangen van de West.

[1]) Ik cursiveer, H.

Laurens Pieter van de Spiegel dan werd, als gezegd, 19 Januari 1737 te Middelburg geboren uit een aanzienlijk geslacht, oorspronkelijk uit Vlaanderen afkomstig maar in vroeger eeuwen tengevolge der godsdienstige beroeringen naar Zeeland geweken. Hij was nog pas veertien jaar oud, toen hij reeds wees werd, doordat zijn vader, kapitein ter zee in dienst der Oostindische Compagnie, stierf in den bloei zijner jaren, al spoedig gevolgd door zijn moeder, die haar veelbelovenden zoon voor den handel had bestemd. Jan Reinier Maartens, kiesheer der stad Middelburg en kassier van de Ver. Oostind. Compagnie en Mr. Johan Willem de Bruyn namen nu de zorg voor de drie ouderlooze kinderen op zich — Laurens Pieter had namelijk twee zusters, Cornelia Hendrina en Johanna Catharina —, welke spoedig uitstekende voogden voor de misdeelde kinderen bleken te zijn. Hoe reeds toen de aanleg voor het financiewezen zich in den knaap openbaarde, blijkt uit de mededeeling van Prof. Vreede, een der oudste biografen van Van de Spiegel. „De noodzakelijkheid" om voor eigen belang te waken, voor dat van geliefde zusters, weezen als hij, plegtig op te treden en het als het zijne te behartigen, oefende hem in de kennis van menschen en zaken en scherpte zijn geest op het cijferen. De ongunst der tijden leerde den toekomstigen financier het verschil tusschen rentegevende en onvruchtbare schuldbrieven, hetzij Staatspapier, of Oost- en Westindische obligatien en uitstaande vorderingen tegen bijzondere personen. Als de oudste van het drietal, had de veertienjarige Laurens Pieter na het overlijden van de betreurde moeder maanden lang het huishouden bestierd en uitgaven gedaan, die hem sedert „per affirmatie" werden terugbetaald".

Aan de Latijnsche school in zijn geboortestad bereidde hij zich voor tot de universitaire studiën, die hij te Leiden reeds op 17-jarigen leeftijd aanving, om zich voor het doctoraat in de beide rechten te bekwamen. In 1758 verwierf hij dien graad met veel lof en kwam nu, mede door zijn liefdesbetrekking met de Goesche burgemeestersdochter Digna Johanna Ossewaarde, het eerst in aanmerking voor de vervulling van de vacature op de secretarie te Goes. Bewees hij in die betrekking aan Zeeland en zijn bewoners reeds belangrijke diensten, mede door zijn afvaardiging ter Statenvergadering, dit werd nog van te meer importantie, toen hij in 1780 secretaris der Staten van Zeeland en in 1785 raadpensionaris van dat gewest werd. Ondanks de vele aan die openbare ambten verbonden werkzaamheden, vooral tengevolge van den vierden Engelschen Oorlog en de daarop gevolgde openlijke

partijschap tusschen de Patriotten en Prinsgezinden, wist Van de Spiegel nog vrijen tijd te vinden voor zijn studiën in de staatsleer en het staatsrecht, de economie en de geschiedenis, het financiewezen en de letteren. De geschriften, die hij reeds in deze jaren het licht deed zien, bewijzen zijn groote kennis en belezenheid in allerlei zeer uiteenloopende onderwerpen van studie en wat meer zegt, met de pen in de hand las en noteerde hij en legde in tal van handschriften vast wat hij wenschte te onthouden of wat hij voor het nageslacht van beteekenis achtte. Aan die loffelijke methode van onderzoek en voortdurende aanteekening van wat hem merkwaardig voorkwam, danken wij zooveel thans nog bewaard gebleven bijzonderheden, ook over koloniale aangelegenheden van zijn tijd. Zelf schreef hij daarover reeds in zijn Goesche periode aan Ds. Te Water (d.d. 19 Juni 1762), dat hij zich tot gewoonte en stelregel had aangenomen, om „nooit te lezen, voornamelijk niets nieuws zonder aan te teekenen (gelijk hij zich elders uitdrukt) hetgeen mij daarin opmerkelijk voorkomt en ook, hetgeen mij voorkomt pro modulo ingenii, dat daarbij zou kunnen gedaan of veranderd worden". Voor onze koloniale geschiedenis is die methode wel zeer vruchtdragend geweest, zooals hierna met eenige details uit zijn notities nader zal worden bewezen.

Reeds gedurende die Zeeuwsche periode pakten echter ook donkere wolken boven zijn hoofd samen, vooral het gevolg van de politieke woelingen en burgertwisten, die in zijn eigen gewest des te gevaarlijker vormen aannamen, doordat de partij, die verandering beoogde van den bestaanden staatkundigen toestand, er zeer machtig was en steeds driester het hoofd opstak. Zoolang Van de Spiegel als gematigd democraat en voorstander van het Vorstenhuis der Oranje's er zijn machtigen invloed kon laten gelden, bleef de bestaande orde van zaken gehandhaafd, dank zij zijn verstandige maatregelen, om alle geweld in de kiem te smoren. Deze handelwijze bevorderde ook zijn candidatuur voor het ambt van raadpensionaris in Holland, waartoe hij als de geschiktste persoon voor dit hoogste ambt in den Staat in 1787 werd benoemd. Toen hij dit ambt op het einde van genoemd jaar had aanvaard, trachtte hij ook in Holland de partijtwisten op den achtergrond te dringen en met wijze gematigdheid het algemeen belang voor te staan. Hoewel de politieke hartstochten telkens te hevig werden opgezweept, om dat goede voorbeeld algemeen navolging te doen vinden, bereikte hij toch in de periode 1787–'95, dat de staatsregeling voorloopig gehandhaafd bleef, de buiten-

landsche politiek van ons land werd gerugsteund door het defensief verbond van ons land met Engeland en Pruisen, vooral het werk van den raadpensionaris, dat de financiën der koloniën werden verbeterd, dat veel misbruiken in bestuur en financiewezen werden weggenomen, doch de bij herhaling fel oplaaiende partijschappen en de baatzucht van vele onderdanen, de stroef werkende staatsmachine en tal van vooroordeelen beletten te dikwijls, dat van zijn wijze bestuursmaatregelen ten volle profijt kon worden getrokken. Zijn pacifistische idealen, zijn memorie ter gelegenheid van het congres van Pilnitz in 1791, een waar meesterstuk van staatsmansbeleid en staatkundige omzichtigheid, alsmede zijn algemeen beleid in een der hachelijkste tijdsgewrichten van ons nationaal bestaan hebben overtuigend bewezen, welk een groot staatsman Van de Spiegel is geweest. Niet enkel intellectueel, vooral ook moreel. Man van plichtsbesef, die ontzettend veel van zich zelf eischte, wien geen inspanning of arbeid in 's lands belang te veel was, die niet zag op de uitkomst van, veel minder op loon voor den arbeid doch op de waarde van dien, die steeds zijn veelzijdige kennis en groote gaven van hoofd en hart besteedde voor het algemeen welzijn doch niettemin met grievenden ondank werd beloond, wien zelfs het recht om zich te verantwoorden en te verdedigen werd geweigerd, aldus kan in 't kort de karakteristiek van zijn ambtsvervulling als Hollands raadpensionaris worden samengevat.

Want toen de brand der Fransche revolutie ook naar ons land dreigde over te slaan, de Fransche republikeinen ons land en staatshoofd den oorlog verklaarden, was het weer Van de Spiegel, die het groote gevaar het eerst en het meest trachtte te bezweren. Deze ramp werd a.h.w. voor hem aanleiding om zijn energie en staatkunde nog wijder te ontplooien en met het steeds hachelijker worden van de omstandigheden werden zijn vele en groote diensten, den lande bewezen, van des te meer waarde, doch eveneens door de meesten miskend, die hun heil van Frankrijk verwachtten. En toen de Franschen in 1795 over de bevroren rivieren ons land binnendrongen, bleef weer Van de Spiegel op zijn post, ofschoon hij door bemiddeling der Engelsche ambassade een schip had kunnen krijgen om evenals de familie van den Stadhouder met de zijnen uit het land te wijken. Doch hij weigerde, als zijnde dit een vlucht, den verantwoordelijken staatsman onwaardig; hij gevoelde zich bovendien sterk, gerust, onschuldig en onafhankelijk in de overtuiging zijn plicht te hebben gedaan. Hoe werd echter ook hij ontnuchterd en in zijn idealisme smartelijk getrof-

fen, doordat het nieuwe Franschgezinde bestuur hem niet alleen van al zijn waardigheden ontzette, doch tevens zijn papieren en bescheiden verzegelde, hem persoonlijk, onder verdenking van politieke misdaden, in verzekerde bewaring stelde, hem als een berucht bandiet behandelde en elke gelegenheid tot verdediging en verantwoording ontzegde [1]). Maanden aaneen zat hij onschuldig in voorarrest in Den Haag, daarna nog drie jaren als gevangene, wiens zaak ter afdoening maar steeds werd uitgesteld, in het slot te Woerden. Met edele gelatenheid en Christelijke berusting droeg hij dit zoo zware en onverdiende leed, slechts getroost door de aanwezigheid van zijn trouwe echtgenoote en hun jongste kinderen, die als eenmaal de familie van Hugo de Groot in het slot Loevestein de wangunst der tijden deelden met hun door het lot gebroken man en vader. Wel zette hij ook hier onverpoosd zijn letterkundige studiën voort, doch toen hij en de zijnen eindelijk op het einde van 1798 den kerker mochten verlaten, wist Van de Spiegel al, dat zijn dagen spoedig gesteld zouden zijn. Zijn gezondheid had veel geleden door de beproevingen der laatste jaren, geestelijk was hij afgemat en hij bezat weinig weerstandsvermogen meer.

Eerst vestigde hij zich te IJselstein, doch toen er met den inval der Russen en Engelschen op Nederlandsch gebied in den zomer van 1799 opnieuw gevaar voor zijn persoonlijke veiligheid dreigde, en men van Den Haag uit werkelijk voornemens was hem wederom heimelijk gevangen te zetten, besloot hij deze kans niet af te wachten en zich bij den erfprins van Oranje (den lateren koning Willem I) te voegen, die zich toen te Lingen op Duitsch grondgebied ophield. Daar hield Van de Spiegel zich weldra onledig met de opstelling en het ontwerp van een nieuwe staatsregeling, naar het model van de historische Unie van Utrecht, doch ontdaan van haar fouten en gebreken. Dit is zijn laatste openbare en politieke werkzaamheid geweest, want kort nadat zijn vrouw en dochter zich te Lingen bij hem hadden gevoegd te zijner verpleging, werd hij door een nieuwen aanval van beroerte dermate getroffen, dat bij 7 Mei van het jaar 1800 nog vrij onverwacht overleed. In Lingen rustte sindsdien het gebeente van den eersten Minister van Zeeland en van Holland, voor wiens begrafenis en aandenken in den vreemde Scipio's woorden schenen

---

[1]) Zie mijn historisch feuilleton over deze smadelijke bejegening van den raadpensionaris in de Nieuwe Rotterdamsche Courant, 19 Januari 1937.

geschreven, als het meest op hem van toepassing zijnde grafschrift: Ingrata Patria, neque ossa mea habebis."

Wanneer wij na deze korte biografie ons nu de vraag stellen, welke beteekenis heeft, speciaal voor West-Indië en zijn verleden, het optreden van den raadpensionaris Van de Spiegel gehad, dan is het antwoord daarop niet zoo maar in enkele woorden samen te vatten.

Als men Van de Spiegel's „mondelijke verklaringen in den kerker" nog eens doorleest als — volgens opgave van den patriot Prof. Johan Valckenaer, de fiscaal in het proces van den afgezetten raadpensionaris — de „particulariteiten door Van de Spiegel aan mij (J. V.) verhaald op den avond van 2 December (1795) op de Voorpoorte" (te 's Gravenhage), dan vallen in verband met zijn bemoeiingen ten aanzien der koloniën vooral deze herinneringen op, uit zijn memorie zoo opgeschreven, als hier volgt:

„Gevraagd wat hij (Van de Spiegel) dacht over de ordres door den Prins uit Kew afgevaardigd naar onze Colonien? antwoordt hij: „dat die hem dat geraden had, hem een zeer slechten raad had gegeven.

„De Pruisische historie aan hunne leveranciers heeft 5 à 6 millioen gekost. Praesenten behalve de gouden medaille aan Brunswijk zijn aan niemand gegeven: ik zweer daarop en passeere condemnatie van mijn hoofd.

25 millioen aan de O.I. Comp.

Eenige sommen aan de West .

Vele aan de bijzondere steden. Ziedaar het emplooy, dat nooit door mijne handen is gegaan, maar tot een stuiver toe op de Financiën van Holland moet gevonden worden.

De West-Indische Coloniale Raad heeft mij zeer veel moeite gekost; dat men Suriname en de Berbice er bijgevoegd heeft, is zeer goed, maar men heeft het stuk zelve gerenverseerd. Bij mijn tijd was er 7 tonnen gouds producten meer (nisi fallor) dan bevorens in 't Vaderland geimporteerd.

Ik had gaarne de O.I. Compagnie behandeld als de West, maar ik kreeg zooveel handen op mijn hoofd, dat ik dit moest laten varen. Zoo ik mij desaangaande gedurende mijn Ministerie iets reprocheer, is het het gestadig secours in geld; dat Ligchaam is niet te redden; men moest het hebben laten springen en de Compagnie reduceren, tot de vaart op de producerende en agricolerende landen, Ceylon, de Kaap en de Molukkes. Voor de rest de vaart openzetten".

Deze „memorieposten" uit het regeeringsverslag van den raadpensionaris, door hem in zijn gevangenis op deze sobere wijze verantwoord, bewijzen duidelijk, hoezeer de koloniale belangen van zijn land steeds nauwlettend door hem waren behartigd. Door den steeds meer verslechterden toestand der koloniën, den desolaten staat der W.I. Compagnie en den achteruitgang van den Westindischen handel had hij ten slotte gepoogd, om nog te redden wat er te redden viel met het bekende resultaat. Geen handelslichaam met politieke strevingen en belangen had van de slechte uitkomst van den vierden Engelschen oorlog in die mate geleden als genoemde Compagnie en haar weerstandsvermogen na een lange lijdensperiode was nu geheel uitgeput. Twee maatschappijen, die achtereenvolgens bij octrooi het monopolie hadden gekregen om handel te drijven en zeevaart te ondernemen op de Westindische eilanden en de kusten van Amerika en Afrika, hadden allengs haar rechten moeten prijsgeven, haar invloed zien slinken, haar autoriteit verloren en haar kapitaal als sneeuw voor de zon zien verdwijnen. Wat was er in de tweede helft der 18de eeuw, toen Van de Spiegel zich haar lot moest aantrekken, van het staatsmonopolie overgebleven? Nergens vindt men dat juister en kernachtiger uitgedrukt dan bij Dr. A. J. van der Meulen in diens proefschrift „Studies over het Ministerie van Van de Spiegel" (Leiden 1905), die daarvoor het eerst gebruik maakte van Aristodemus en Sincerus' Brieven over het Bestuur der Coloniën Essequebo en Demerary (A'dam, 1785–'88, 12 dln.), een hoogste waardevolle bron, ook voor andere onderzoekingen betreffende de Westindische geschiedenis van dit tijdperk. Het meest karakteristiek is daaruit wel deze beschouwing:

„De vaart op de West-Indien was opengesteld tegen recognitie- en lastgelden voor alle Nederlanders; de Compagnie had daarentegen hare verplichtingen behouden. Zij beheerde onder souvereiniteit van H.H.M. de West-Indische bezittingen, bezorgde justitie, politie en religie, zelfs was zij met de verdediging belast. Een voordeelige zaak was de Compagnie onder zulke omstandigheden niet; zij ging meer en meer achteruit en schoof zich ongemerkt met het nog gereserveerde recht van slavenhandel weldra ook de verplichting om de koloniën van de noodige slaven en provisiën te voorzien van den hals. Ook de slavenhandel werd dus opengesteld voor Nederlandsche schepen. Toen de Compagnie zich daarvan ontlast had, vermoedde zij niet van welke vèrstrekkende gevolgen dat zou worden. Immers de landbouwende koloniën waren toen nog in haar opkomst, de Compagnie zag er

niet naar om. Omtrent het midden der 18de eeuw begonnen zij evenwel meer de aandacht te trekken; Essequebo en Demerary, vooral het laatste, namen een ongekende vlucht. Met den steun van Hollandsch en Zeeuwsch kapitaal werden uitgestrekte gronden in cultuur gebracht; de hoeveelheid suiker, cacao, katoen en koffie door deze jonge koloniën te Middelburg aan de markt gebracht, werd zeer aanzienlijk. Voor de verloopen West-Indische Compagnie waren zij een prachtige aanwinst: met begeerigheid vielen Bewindhebbers op de kolonisten aan om op hunne kosten de vervallen Compagnie wat op te halen. Ongelukkig voor de handelsmaatschappij was haar octrooi niet berekend op het beheer van plantagekoloniën met blanke planters. De planters waren voor een groot deel van Nederlandschen stam, van nature weinig aan tucht gewend en allerminst gediend van een maatschappij, wier doel het was winst te maken. Het duurde niet lang, of zij hadden gezorgd voor een vertegenwoordiging hunner belangen in den Kolonieraad, waarin zij zich niet altijd even lijdzaam betoonden tegenover de dikwijls despotieke maar bijna altijd taktlooze orders van Heeren X. Heeren X waren slechte meesters voor de planters. Terwijl zij de belangen van hun Compagnie altijd voor oogen hadden, werden die der planters schromelijk verwaarloosd; geen order werd uitgevaardigd, geen maatregel genomen of op de een of andere wijze ondervonden de kolonisten er nadeel van. In de eerste plaats hadden deze te lijden van den onderlingen naijver van Holland en Zeeland. Op niet geheel regelmatige wijze waren Essequebo en Demerary onder beheer der Compagnie gekomen [1]). Toen de koloniën voordeelen begonnen te beloven, had Zeeland zijn uitsluitend recht daarop willen handhaven, terwijl de Kamer van X zich de vette bout niet wilde zien ontgaan. Het geschil was reeds Willem IV ter beslechting opgedragen; Willem V deed eerst in 1770 uitspraak. Tot dien tijd had Zeeland uitsluitend de vaart op de koloniën gehad en aan die koloniën geleverd, alleen de prijzen van de aangebrachte goederen op de markt van Middelburg bepaald, alleen de prijzen van de aan de koloniën geleverde goederen naar de Middelburgsche markt vastgesteld, alleen de vrachten aangeboden, alleen dus de prijsbepaling ook daarvan in handen gehad. Geen wonder dus dat Zeeland niet gaarne zijn rechten aan de Kamer van X

[1]) Behalve de door Dr. v. d. Meulen genoemde bron: Verslag Oud-Archief Middelburg 1898 kan hier ook nog verwezen worden naar Netscher, Gesch. van Essequebo, Demerary en Berbice, 1888 en Rodway, Hist. of British Guiana, Georgetown, 1891–94.

afstond. In 1770 werd het uitsluitend recht van Zeeland door de arbitrale uitspraak van den Prins vernietigd. De vaart op deze koloniën werd nu voor alle Nederlanders opengesteld, doch slechts in naam daar de uitspraak tevens den Zeeuwen een concessie deed, waardoor inderdaad het voorrecht van uitsluitende vaart werd gehandhaafd. In 1772 werden de termen nog veranderd in dien geest, dat gedurende de eerste zes maanden van het jaar door de Zeeuwsche Kamer en de volgende zes maanden door alle Kamers gelijkelijk paspoorten voor Essequebo en Demerary konden worden uitgegeven. De Zeeuwsche Kamer behield daardoor een belangrijken voorsprong, omdat met voordeel alleen maar schepen voor de vaart op West-Indië konden worden uitgerust, wanneer de vaart onafgebroken kon plaats vinden. Desondanks nam evenwel de Hollandsche vaart op Essequebo en Demerary van jaar tot jaar toe; de Zeeuwen kregen concurrentie, zagen hun groote voordeelen verdwijnen. Toch bleven de voorrechten belangrijk genoeg; Zeeland kon door deze schikking nog altijd gemakkelijk concurreeren tegen Holland. Het totaal getal van naar Zeeland uitgeklaarde schepen was van 1771–1785 dan ook aanzienlijk grooter dan dat der voor de Hollandsche steden bestemde. En al was de meerdere vrijheid in de vaart den planters mede ten goede gekomen, toch bleven deze nog zuchten onder de nawerking van den vroegeren toestand, onder den druk van Zeeuwsche handelshuizen".

Het was echter niet alleen de concurrentie-zucht tusschen Zeeland en de andere belanghebbende gewesten, welke remmend werkte op de welvaart der kolonisten van Demerary en Essequebo. Het gebrek aan crediet en de stagnatie in de slaventransporten als gevolg van bedoeld credietgebrek veroorzaakten, dat er een levendige smokkelhandel ontstond met de Amerikaansche vrijbuiters, waardoor moederland en Compagnie ten zeerste werden benadeeld. Ook met die transporten van gekochte arbeidskrachten aan de kusten van Guinea, waar de slaven voor de Westindische bezittingen moesten gehaald worden, werd dusdanig geknoeid, dat de slaven ten slotte onbetaalbaar waren en de koloniën verliepen wegens gebrek aan werkkrachten, verschillende plantages in Essequebo en Berbice niet meer bebouwd konden worden en verlaten werden. De Amerikanen smokkelden nu in ruil voor suiker, melasse en rum slaven naar de gebieden, hetgeen door de maatregelen van een verouderde handelspolitiek niet langer kon worden belet. Ook de aangevoerde producten uit de Nederlanden waren veel te hoog geprijsd, soms 50% en meer

boven de waarde, zoodat de kolonisten zich van hout, meel en zout veel voordeeliger van Amerika uit konden laten bedienen, terwijl de door hen uitgevoerde producten koffie, suiker, katoen, rum, melasse enz. op de overvoerde markt in Nederland lage prijzen opbrachten. De kolonisten kochten — of liever ruilden, want specie in goud en zilver ontbrak, zoodat de handel met Amerika ook geen andere dan ruilhandel kon zijn —, tegen hun waren liever Amerikaansche visch en tabak, muilezels en paarden dan Hollandsche haring, die onderweg toch maar bedierf, en Amersfoortsche tabak, te slecht om gerookt te worden. Door den invoer van goud en zilver in specie als ruilmateriaal hadden de Bewindhebbers in elk geval den voor hen zoo nadeeligen ruilhandel in natuurproducten sterk kunnen beperken, doch zij deden ook in die richting niets. Vooral den katoenhandel, toen in opkomst, trok Engeland naar zich toe, dat wel goud of negers verschafte in ruil voor dit toen zeer gevraagde product van Essequebo en Demerary, voor welker vervoer de Nederlandsche schepen trouwens niet deugden. De hooge hypotheekrenten ten voordeele der Middelburgsche handelshuizen, waarmee de meeste plantages waren bezwaard, die op haar beurt weer betaald moesten worden met veel te laag getaxeerde producten van den bodem, veroorzaakten echter, dat ondanks den zeer winstgevenden smokkelhandel de economische toestanden der landbouwkoloniën van West-Indië verre van rooskleurig waren.

Dus kwam er een steeds meer groeiend verzet tot uiting onder de blanke kolonisten, die een beperkte vertegenwoordiging vonden in de Kolonieraden, terwijl de Bewindhebbers van hun kant niet minder ontevreden waren over het ongunstig verloop der zaken. Blijkens de Brieven van Aristodemus-Sincerus waren de lasten, die op het landbouwbedrijf in deze koloniën drukten, dan ook langzamerahnd zoo zwaar geworden, dat ze niet meer konden worden opgebracht zonder de geheele cultuur te vernietigen: hoofdgelden voor blanken en voor negers, akkergelden, productiegeld, uit- en invoerbelastingen, de laatste o.m. op paarden en rijtuigen, lasten op pluimvee, accijnsen, zegelrechten, veilgelden, huishuren, opcenten van de opbrengsten der plantages en der inkomsten van andere bedrijven, enz. enz. De klachten daarover bij de regeering des lands hadden vóór den vierden Engelschen oorlog bijkans geen andere uitwerking dan dat Zeeland met de andere provinciën in haar rechten op de koloniën werd erkend, waarvan Van de Spiegel dan ook het hiervoor gemelde besluit van den Prins van Oranje stadhouder Willem V, onder zijn bescheiden heeft opgenomen en van hetwelk de tekst als volgt luidt:

NADERE POINTEN RAKENDE DE VAART EN HANDEL OP DE COLONIE ESSEQUEBO EN DEMERARY DOOR ZYNE HOOGHEID BY ALTERATIE VAN HOOGSTDESZELFS REGLEMENT OP HET VOORSZ. SUBJECT IN DATO DEN 5 DECEMBER 1770 PROVISIONEELYK BERAAMD EN VASTGESTELD

1.

Dat de Actens van Permissie of Pasporten tot de Vaart en Handel op de gemelde Colonie jaarlyks, gedurende de zes eerste Maanden van ieder jaar, by de Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie, ter Kamer van Zeeland, alleen en privativelyk verleend en uitgegeven zullen worden, en dat daar en tegen, gedurende de zes laatste Maanden van ieder jaar de voorsz. Actens of Pasporten zo by de Bewindhebberen ter Kamer van Zeeland voornoemd, als by de Bewindhebbers van alle de andere Kamers van de West-Indische Compagnie, aan allen, en een iegelyk, der Ingezetenen onder hun Ressort geaccordeerd en geëxpedieerd zullen worden.

2.

Dat het aan de Schepen van de Commerciërende Onderdanen van den Staat, buiten de Provincie te huis horende, insgelyks vry zal staan om in de zes eerste Maanden van het Jaar op de voorsz. Colonie te mogen Navigeren, mits voorzien wezende met Pasporten of Hout- en Zout Brieven, by de Bewindhebberen ter Kamer van Zeeland afgegaan, en hunne Navigatie naar en uit de Colonie transitoir over de laatstgemelde Provincie dirigerende, op den voet, en in conformiteit van het gestatueerde by het 2. Articul van het bovengemelde Reglement.

3.

Dat met opzigt tot het innemen van de Retouren, en de terugreize der Schepen, deze regul zal moeten worden geobserveerd, dat de Schepen met Pasporten, of Hout- en Zout-Brieven van Bewindhebberen ter Kamer van Zeeland voorzien, eerst en voor alle andere tot het laden en innemen hunner Retouren geadmitteerd zullen moeten worden, met dien verstande nochtans, dat deze praeferentie zig niet verder als tot een bepaald getal van negen Schepen s'Jaarlyks zal uitstrekken, en voorts onder deze bepaling, dat van die praeferentie alleen zullen jouïsseren zodanige Schepen, op Pasporten of Hout- en Zout-Brieven van de Kamer van Zeeland Navigerende, welke voor het uiteinde van de Maand November van ieder Jaar in de Colonie zullen wezen aangeland, en dat overzulks, zo wanneer het voorzeide getal van zoodanige Schepen, op de Expiratie van den bovengemelden tyd in de Colonie bevonden mogt worden te deficiëren, alle de verdere Schepen, buiten de Provincie van Zeeland t'huis hoorende, en op de Pasporten van eenige der andere Kameren van de West-Indische Compagnie dezer Landen uitgegeven, immediaat daar op tot het laden, en innemen hunner Retouren toegelaten zullen worden.

Dat laatstelyk de Schepen, welke in de laatste Maanden van het Jaar uit deze Landen naar de voorsz. Colonie vertrekkende, niet eerder als in het volgende Jaar aanlanden, hunne Retouren niet zullen mogen innemen, voor en aleer alle Schepen, gedurende het vorige Jaar in de Colonie gearriveerd, volladen zullen zyn.

Wordende hier mede, en door het gunt voorschreven is, de Dispositie van het bovengemelde Reglement, voor zoo veel het zelve met de teneur dezer nadere Articulen is contrariëerende, mitsdezen gehouden voor gealtereerd en gederogeerd.

Gedaan in 's Gravenhage den 15. January 1772.

(Getekend) W. Pr. v. ORANGE" [1]).

Prof. G. W. Vreede verwees in een aanteekening bij dit stuk in 1874 reeds naar „Verg. aangaande Volkplanting NOVA ZELANDIA aan de rivier Essequebo, en over de langwijlige twisten der belanghebbende Kamers, het verhaal en de Bijlagen tot L U Z A C, HOLLANDS RIJKDOM II, 141 volg. 244 volgg. 255 en wijders in het Aanhangsel, de Staatstukken van 1750 ,1751, 1769, 1770–1772, bl. 188–247." Maar in niet mindere mate geldt die beteekenis als bron de reeds aangehaalde „Brieven over het Bestuur der Coloniën Essequebo en Demerary, gewisseld tusschen de Heeren Aristodemus en Sincerus, nevens bijlagen tot deze briefwisseling en eene voorreden van den Nederlandschen Uitgeever (Te Amsterdam bij W. Holtrop, 1785–1788 in 12 dln.)" en de hier nog niet eerder genoemde periodieken, naamloos uitgegeven onder den titel van „De Oost- en West-Indische Post, behelzende: consideratiën over de critique toestand der coloniën. Met Aanhangsel De Extra Oost- en West-Indische Post, En met Vervolg: De Oost- en West-Indische Post, behelzende: Den tegenwoordigen Staat en de middelen van herstel van de O.I. Comp. in Nederland." I–II daarvan zijn verschenen in de jaren 1784–'85 bij J. M. van Vloten en J. J. Besseling te Utrecht, terwijl nog een derde deeltje uitkwam bij J. Verlem. Het zijn in gematigd democratischen en Patriottischen geest gestelde klachten en verweerschriften in den toen zoo gangbaren briefvorm, waarmee vooral de kolonisten gelegenheid vonden om hun grieven tegen het vaak averechtsche bestuur der Bewindhebbers tot uiting te brengen. De redacteur maakte zich om die reden dan ook niet bekend evenmin als hij toeliet, dat zijn medewerkers hun namen onder de opgenomen epistels plaatsten. Met het derde deel werd echter de uitgave gestaakt, want de klachten en grieven „werden toch niet onderzocht" en de meeste ontoelaatbare toestanden „bleven

[1]) Luzac's Hollands Rijkdom, Leiden, 1780–83.

gelijk ze waren." Beide bronnen vullen elkander heel goed aan.

Vooral toen door en na den Engelschen oorlog de toestand der kolonisten eer beter dan slechter was geworden. Ook nadat de Franschen deze koloniën hadden heroverd, werd er meer voor de inwoners gedaan dan te voren: wegenaanleg, waarover de Bewindhebbers zich nimmer hadden bekreund! Maar na den vrede trad spoedig de oude toestand van het laisser faire weer in en stak de reactie driester dan ooit het hoofd weer op. Vergoeding voor de geleden schade tijdens den oorlog: de vruchten van twee jaren arbeid der kolonisten om in de kosten der verdediging bij te dragen, bederf van sommige producten, welke niet vervoerd konden worden, oorlogsschade ter zee, daaraan werd niet gedacht, maar bovendien trachtten de Bewindhebbers den invloed van den Kolonialen raad dermate te breidelen, dat de planters bijkans uitgesloten werden om in politiek en economisch opzicht eenigen invloed te doen gelden. Want de nieuwe Raad zou voortaan samengesteld zijn uit Compagniesdienaren en kolonisten, wier eed inhield, dat zij van alle zelfstandigheid ten aanzien van te nemen besluiten afstand moesten doen. Gevolg was dan ook, dat de planters zulk een lichaam niet wilden erkennen, waardoor eigenlijk een toestand van anarchie intrad. Noch de Directeur-Generaal, noch de Heeren X noch zelfs de Souverein, de Erfstadhouder, bleken van zins daarin verbetering te brengen en zoo kon het geschieden, dat de „Kamer" of Kolonieraad van Essequebo en Demerary een college werd, waar coöptatie bij de verkiezing van nieuwe leden regel werd en zulke nieuwe leden ten slotte niet eens meer werden gekozen of gecoöpteerd, wanneer de ambtenaren der Compagnie werden ontslagen, stierven of om andere redenen uit hun dienstverband traden. De planters hielden intusschen niet op hun ongenoegen en ergernis over dien toestand te doen weten aan elk, die maar naar hun klachten en grieven luisteren wilde, totdat de vergadering van Heeren X zich incompetent verklaarde, hierin verbetering te brengen en de Souverein zoowel als Heeren Hoogmogenden zich zeer ontstemd toonden over den „boozen, opgewonden" toon der verongelijkte planters en verdere kolonisten. Ook uit „particuliere brieven", sedert 1784 gericht aan de bovenaangehaalde „Oost- en West-Indische Post" blijkt nog duidelijker, hoe de situatie in de landbouwende kolonies Essequebo en Demerary was. Daarom volgt hier de tekst van een der stukken, dien men vindt in

„DE OOST- EN WEST-INDISCHE POST.
Extra No. 29.

OF

AANHANGZEL
Tot de ordinaire Nommers.

EXTRACT UIT EEN PARTICULIEREN BRIEF, ONTVANGEN VAN DEMERARIJ, 1784".

Het is dan zeeker dat men, in het Vaderland, overtuijgd is, dat de Administratie der Justitie, zelv na het ingevoerde Nieuwe Reglement, op de zelve, van den Jaare 1772, alhier niet zo overeenkomstig aan dat Nieuwe Reglement, nog aan de intentie en de volkoome noodzakelijkheid, is uijtgevoerd geworden; en dat, uit dien hoofde, volgens alle Berichten, men aldaar, ter geleegendheid van de Institutie deezer Colonie aan de Republicq, onder andere Poincten van Redres, insgelijks dit, als een der Hoofd-Poincten, in serieuse overweeging heeft genoomen; en daar aan zal trachten te subvenieeren; zo is het, dat ik het van mijnen indispensabelen plicht geoordeelt hebbe, UE., bij deezen het een en ander, tot dit stuk betrekkelijk, onder 't oog te brengen; als oordeelende van de uiterste noodzakelijkheid, EN HET ALLERGROOTSTE BELANG IN 'T ALGEMEEN, VOOR DE GEINTRESSEERDEN IN DEEZE VOLK-PLANTING, EN IN 'T BIJZONDER DIENVOLGENS OOK VOOR UE., als het belang der gezamenlijke belanghebbenden in de Negotiatie waarneemende.

Het schijnt, in 't algemeen, dat men, in 't Vaderland, genoegzaam overtuijgd is, dat de Ingezeetenen deezer Colonie merkelijk geleeden hebben bij deezen Oorlog; zo door het neemen; als herneemen, en de gevolgen van dien. Het zal dienvolgens onnoodig zijn, het zelve alhier in 't breede te detailleeren, en ik zal alleenig de Vrijheid neemen, UE. te doen aanmerken, dat, hoe zeer de verliezen, door het neemen van zo veele rijke Scheepen met producten, van hier gelaaden, en alle, door 't manqueeren der assurantie-ordres, in tijden, door de Planters en Eijgenaars geleeden, important zijn geweest, dezelve echter alle nog een gering gedeelte uitmaken, van 't geen de Colonie, in het algemeen, door den Oorlog heeft uitgestaan. Duurte van Levensmiddelen, enorme hooge assurantiën, ten tijde der Engelschen, schaarsheijd van, ja volkomen manquement aan geleegenheeden, om producten, die alhier daar door zijn moeten bederven, afte scheepen, gedurende een zeer geruijmen tijd, na de herneeming door de Franschen, om niet te zeggen gedurende bijna dien gantsche tijd, enorme hooge vragten en dan, 't geen nog 't allertreffendste is geweest, laage prijzen der producten in 't algemeen, en bijzonder der Suijkers, doe dezelve eindelijk in Europa ter markt zijn gekoomen, zijn de gevolgen geweest, welke de Hoofdslagen en de groote verliezen hebben veroorzaakt voor deeze Colonie voor de Planters en Eijgenaars der Plantagien direct, maar even zo zeer, schoon indirect, voor de geldschieters, en zelv, voor alle de Ingezeetenen van 't Vaderland, door de gevolgen van die verliezen der Planters, en Eygenaars van Plantagien; men zwijge van andere gevolgen van het Oorlog, ofschoon de schaarsheijd, ja men mag zeggen, *het geheel cesseeren, van aanvoering van Neegers* (eene weijnige, en dat

voor aller exorbitantse prijzen uijtgezonderd) insgelijks gecontribueerd heeft, in eene groote maate, tot enorme schaade voor deeze Colonie; en hoe zeer dat de verliezen, en schaaden, uit al dit opgenoemde, minder in 't oog loopen, dan wel de verliezen, door 't neemen der gelaade producten, zo zijn dezelve echter niet minder, maar zelfs veel importanter, alware het maar, dat dezelve veel algemeener, en volstrekt door een ieder, en generaal geleeden zijn, en van twee zijden hebben gewerkt; te weeten meerder en hooger uitgaaven voor noodwendigheeden, en minder en geringer ontfangst van inkoomen.

Dat nu deeze verliezen, betrekkelijk tot de faculteiten van de meeste Planters in 't algemeen, zo groot geweest zijn, dat die niet in staat zullen zijn, te kunnen voldoen aan alle hunne engagementen, lang voor den Oorlog gemaakt, en betrekkelijk tot de Geldschieters, schijnt in 't algemeen ook genoegzaam in Holland in aanmerking genoomen te worden, en in 't bijzonder door UE. blijkens de Missiven reeds voorleede Jaar van Heeren Directeuren aan mij, daar omtrent, schoon in algemeene bewoordingen, geschreeven [1]).

Dan het is ook bij mij ontwijffelbaar, alzoo men, onder alle Classes van menschen, er vind van verschillenden imborst, redeneering, denkens, en handelwijze, dat de zwaare verliezen, de gewoonte zeedert 3 Jaaren door noodzakelijkheid ingevoerd, *om alles in producten te betaalen*, en dat in het algemeen (naar mijn oordeel) tot wel hooger prijzen, dan dezelve, alle door een geslaagen, bij verzending, na Europa, voor eige reekening gerendeerd zouden hebben, het lage Netto provenue der producten voorleeden Jaar na Holland verzonden, de ongewoonte van intresten der genegotieerde penningen te betalen, en meer andere bijkomende oorzaken, bij zommigen voor uijtvlugten, en voor redens van mogelijk grootere onmacht, dan in der daad existeert, zullen worden aangehaald; en daar door zelvs reedelijke, en aanneemlijke voorslagen van remissie, van een gedeelte der verschuldigde intresten, door sommigen zullen worden geresuseerd, of nog gedaane beloften, daar aan niet zal worden voldaan; het is dan het vooruitzigt van dit, mijne Heeren, het geen mij doet voorkoomen dat het aller importantste poinct voor een ider bij deeze Colonie, het zij direct of indirect in 't Vaderland geinteresseerd, thans in *de bezorging van eene regulier: prompte en goede administratie van Justitie bestaat.*

Het zij 'er echter verre van daan, dat ik aan Ue. zoude willen voordraagen, als of de geldopneemers in UEd. Negotiatie, hetzij alle, het zij zommige Derselver, zouden behoren tot de Classis van Leeden, die zig van uijtvluchten zouden bedienen, reedelijke, en aanneemelijke voorslaagen van Remissien, afslaan, of Profiteeren willen van de mindere goede en prompte administratie van Justitie; dit zoude, ten uitersten onregtvaardig, en in mij te blameeren zijn, zo lang ik door ondervinding daar geen grond toe had; het zoude vermeetel van mij, hoonende en beleedigend voor hun alleen en voor ijder hunner in 't bijzonder zijn, dan dewijl het beste is, volgens de bekende Lateijnse spreuken, SICH TOT DEN KRIJG GEREED TE MAKEN, WAN-

---

[1]) De anonieme schrijver blijkt dus man van eenige autoriteit en invloed te zijn geweest, die met het Compagniesbestuur in patria in nauwe relatie stond.

NEER MEN DE VREEDE WIL BEHOUDEN, en dat somtijds reedelijke en aanneemelijke voorslagen zouden kunnen verworpen worden, niet uit kwaade grondbeginselen, maar om dat somtijds door verkeerde begrippen, en redeneeringen van sommige voor onreedelijk, en onaanneemelijk zoude worden aangezien, en dat zelfs een goede en prompte administratie van Justitie veele derzelven in staat zoude stellen, om te voldoen aan 't geen zij schuldig zijn, en verlangen te voldoen, door des te beeter te recouvreeren 't geen hun daar en teegens van andere, somwijlen minder weldenkende Debiteuren, verschuldigd is, so is het, dat ik, in dit tijdstip, heb geoordeeld, dat de bezorgen van eene prompte en goede administratie van Justitie, voor een ijder belanghebbende in deeze Colonie, meer dan ooit, hoognoodzakelijk en voor alle de geldschieters van het alleruiterste gewigt en belang is.

Het zoude overtollig, en te kort gedaan zijn aan UEd. verligt verstand, en aan dat van die geenen, aan wien de beschikking, omtrent de Administratie der Justitie alhier, voor 't vervolg, onder den souverain, toevertrouwd is, of toevertrouwd zal worden, om alhier in 't breede uit te leggen, den invloed van zodanige goede of kwaade administratie op de Bloeij Ja op de geheele Existentie eener maatschappij; dan, mijne Heeren! het is eene onwrikbaare waarheijd, dat geen verbeeldingskragt, geen beschouwing in Theorie, ooit op iemandt dien indruk kan maken, of aan dezelve zo Levendig kan voorstellen, de meenigte, ende aaneenschakeling van de nadeelige gevolgen zo voor den Bloeij en aanwasch van eene Maatschappij, in 't algemeen, als voor 't belang van ijder Lid derzelver, en van die daar bij, het zij direct of indirect belang hebben, dan dewelke de ondervinding maakt, niet van eene kwaade administratie van Justitie zelfs, maar eenvoudig van eene Justitie, welke niet, in allen deelen, regelmatig, en exact, na de ordre, door den wetgeever voorgeschreeven, word geadministreert, en geëxerceerd, en hoe veel meer dan, mijne Heeren! daarvoor, en bij een regtbank, van waar voor de Partijen de Revisie der sententien door hooger Rechters in 't Vaderland open is, zo verre van hier geleegen, en alwaar op de minste omissie, of afdwaling van de voorschreeve forme, volgens het recht en de wetten van den souverain, althans absolutie van de instantie moet werden verleend al waare anders de uijtspraak, in alle deelen, Conform alle Billijkheijd in de beschreeve rechten.

Dat de administratie der Justitie in deeze Colonie, zo wel voor, als na de opregting der Twee Hoven van Justitie, en het introduceeren van het nieuwe Reglement op dezelve, van den Jaare 1772 niet is gevoerd, en geëxerceerd geworden, Conform aan de Intentie, ofte aan de formen, volgens de Holls. wetten verëischt, blijkt ook allezints in het Vaderland bekend te zijn; ofschoon ik volstrekt moet geloven, jaa zelfs ten vollen overtuijgd, en verzeekerd ben, dat al het gebrekkige, al het Irreguliere daar van in geenen deelen, aldaar bekend is, ende althans op verre na niet genoegzaam bij die geene, aan wien het zal staan, en aan wien het zal toeberouwd zijn, of werden, omme daar efficasieus in te remedieeren, voor 't vervolg.

Dan zelf dit al eens toegestaan zijnde; zo blijft het grootste, het voornaamste, Point over, Het Poinct, mijne Heeren! daar alles van

afhangt, het Poinct, daar de groeij, Bloeij en aanwasch van deeze Colonie, thans voornamelijk, moet uit voortspruijten, en daar dienvolgens so veel aangeleegen ligt, voor alle planters, eijgenaars en Ingezeetenen van deeze Colonie, voor alle geldschieters op Effecten in dezelve, voor s'Lands Ingezeetenen die in Europa, door Commercie, en navigatie, onmiddellijke, en voor alle die door de voordeelen, weer verder uit die Commercie, en navigatie voortvloeijende, minder onmiddellijke, maar even gelijke Indirecte Belangen daar bij hebben; ik meene het poinct om Efficatieuse schikkingen te maken, ten einde, in 't vervolg, beetere, en meer Reguliere administratie van Justitie te bekomen.

Niet, dat ik daar door zo zeer beooge, mijne Heeren! als ofte de teegenswoordige en voorleeden regtbanken, alhier onrechtvaardige en eenzijdige uitspraaken gedaan, ofte Justitie geweigerd hadden. Dit zij verre van mij van alhier ter neertestellen, dit is verre buijten mijn bereik en geheel en al aliëen van mijn Bestek, om te onderzoeken" [1]).

Blijkt uit dezen brief, die nog met zekere reserve is geschreven, om de Heeren X, voor wie het epistel blijkbaar was bestemd, zij het dan ook langs den omweg van „goede vrienden", niet te zeer te vertoornen, hoe zeer het gebrek aan een goede rechtsbedeeling in de kolonie de grondslagen van een op het recht ingestelde samenleving ondermijnde, ook in economisch en politiek opzicht werd de toestand zoo precair, dat geen middel onbeproefd werd gelaten, om de berichten daarvan in het moederland te verspreiden. Was het al niet erg genoeg, dat Essequebo en Demerary in den Engelschen oorlog niet verdedigd konden worden, zoodat deze koloniën tot tweemaal toe door vreemde naties waren buitgemaakt? En bovendien verontrustten de Boschnegers en slaven hoe langer hoe meer de veiligheid der planters en verdere blanke kolonisten. Wat zou dit handvol blanken, bijkans zonder verdediging gelaten tegen buitenlandsche veroveraars zoowel als tegen binnenlandsche onruststokers, ten slotte ter zelfverdediging uitrichten tegen die negers en slaven, als de laatsten eens de handen in elkaar sloegen tot uitroeiïng hunner meesters en naburen? Sedert 1780 toch hadden er jaarlijks reeds negeropstanden plaats gehad en tegenover de ruim 30 duizend slaven van Essequebo en Demerary en de bijna 70 duizend, welke in de gezamenlijke landbouwende koloniën werkten, konden in de eerste beide slechts 200 Compagniessoldaten gesteld worden; in Suriname wel wat meer, doch in elk geval nog geen 500! Wat moest zoo'n legertje van bovendien slecht uitgeruste combattanten beginnen, als de opstand eens een algemeen en massaal karakter aannam? Want onder die in een uniform of monteering gestoken combattanten

---

[1]) O. en W.I. Post, II, 249–256.

waren ook nog de invaliden, ouden van dagen en verminkten begrepen, en hun officieren hadden van legerleiding en bevelvoering niet het minste begrip. De fortificaties verkeerden in den meest deplorabelen toestand, het geschut, de ammunitie waren pro rata, zoodat het militair verweer van geen waarde kon heeten. En den kolonisten ontbraken door den slechten financieelen toestand de middelen, om hierin verbetering te brengen. De schuld daarvan werd in den volgenden particulieren brief echter niet geheel het Compagniesbestuur in patria aangewreven, want ook de planters in de kolonie gingen allerminst vrij uit.

„Nader EXTRACT uit een Brief van een Heer in DEMERARIJ aan zijn Vriend in AMSTERDAM, geschreven, IN 'T JAAR 1784.

Ik kan niet zien dat eenige der Comptoiren zoo veel Intresten zullen uitdeelen, dat men de wezentlijke schadens door de Planters geleden, ras zal vergeten, zoo als UEd. zig schijnt te verbeelden, integendeel immers in deze Colonie, zijn de Planters veel meer vergeetende geworden, omtrent hun pligt en de verbanden, eertijds genomen: kwaade gebruiken maakt men zig ligt eijgen; zeedert drie Jaaren heeft men 't betalen van Intrest, het afzenden naar HOLLAND, weinig of niet gedaan, en men is het dus al vergeten: voeg hier bij, Dat de meeste ENGELSCHEN, welke hier zijn gekomen, na de verovering, der Colonie, volgens gewoonte veragten, wat andere natien doen, en bijzonder de gebruijken hunner aartsvijanden, de HOLLANDERS, alle Planters en bijzonder die van hun Natie d'ooren hebben volgeblazen, over de hardigheid der Hijpotheeken, en de onredelijkheid der Directeurs, en geldgeevers, aan welk weder veel meer, dan de waarheid wierd te last gelegt.

Na deeze Engelschen, koomen de FRANSCHEN, in wiens Eijlanden nog Hijpotheecq, nog arrest valide is, tegens, of op eenige Plantage of iets tot Plantagien behoorende, als zijn slaaven, Meubilen, Paarden, of andere Vee, gereetschappen etc. Deeze schreeuwden allen, bijzonder de opperhoofden, teegens de onmenschelijkheid der verbanden, door de Planters genomen (l'inhumanité des Engagements!) sommigen hebben wel getragt, met bezaadigheid, hun de weezentlijke gronden dier verbanden, en hunne Reedelijkheid, uijtteleggen, d'ongehouden feniteit en inschikkelijkheid aangetoond, welk deeze wreede Geldschieters (ces capitalistes implacables), omtrent de Planters gebruikten, 't hielp weinig — vooroordeelen worden zeldzaam door redeneeringen weggenoomen.

Voeg hier nu eens weeder verder bij, dat (om 't in korte woorden uit te drukken) hier nooit regt is gesprooken, nog in de oude, nog in de tegenswoordige Hollandsche tijden. Veel min in de Engelsche en Fransche tijd. Eindelijk; dat de possessie, geduurende eenige Jaaren, de Bezitter de onregtvaardigheid doet vergeeten, der wijze op welke daar is aangekomen" [1]).

[1]) O. en W.I. Post, dl. II, 290.

Maar eerst toen in 1787 — Maart — een officieel rapport over den staat van zaken betreffende de Westindische Compagnie was uitgebracht, zulks in verband met haar steeds dringender geworden subsidie - aanvragen en de tallooze links en rechts verspreide, geschreven en gedrukte klachten der kolonisten, de requesten om den slavenhandel op Essequebo en Demerary voor iedereen en onbeperkt open te stellen, de dringende vertoogen tot een vaartverbod voor vreemde schepen op de W.I. eilanden, bleek haar ware toestand en kon een doortastend man als onze Raadpensionaris Van de Spiegel ingrijpen. Wat hij tijdens zijn hooge ambt nog voor de West heeft willen doen en trachten te bereiken, wat hij in dit opzicht nog heeft kunnen doen, zal het slot van deze bijdrage aantoonen.

(*Wordt vervolgd*).

WELKE KANSEN BIEDT SURINAME VOOR LANDBOUW-KOLONISATIE DOOR BLANKEN?

DOOR

W. R. MENKMAN

„Aan de moedigen in de eenzaamheid" heeft Mevr. E. F. Verkade–Cartier van Dissel het academisch proefschrift opgedragen, door haar op 5 Februari d.j. verdedigd, ter verkrijging van den graad van doctor in de Letteren en Wijsbegeerte, aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, getiteld: *De mogelijkheid van landbouw-kolonisatie door blanken in Suriname.* H. J. Paris Amsterdam MCMXXXVII.

Die moedigen zijn blijkbaar de leden van den Nederlandschen stam die thans reeds in Suriname, in landelijke bedrijven, hun bestaan vinden en er zich in trachten te handhaven, of pogingen aanwenden om aldaar nieuwe agrarische bestaansbronnen voor blanken op te sporen. Moge deze sympathieke opdracht hun de overtuiging schenken dat het moederland met hen medeleeft!

Biedt Suriname kansen aan blanken, die zich als kolonisten blijvend in het land zouden willen vestigen, om daar, door het beoefenen van den tropischen landbouw, in hun onderhoud te voorzien en zouden zij mogen verwachten langs dezen weg zich een redelijken welstand te kunnen verwerven? Dit is de vraag welke Dr. Verkade zich gesteld moet hebben en dat zij er, noch in bevestigenden, noch in ontkennenden zin, een positief, afdoend antwoord op gevonden heeft, pleit voor haar ernst en objectiviteit bij de behandeling van haar onderwerp.

De verdienstelijkheid van haar werk is hierin gelegen, dat zij de mogelijkheden volgens wetenschappelijke methoden onderzocht heeft en haar conclusies pas getrokken heeft na zich ter plaatse van de toestanden grondig op de hoogte gesteld te hebben.

De schrijfster heeft zich blijkbaar meer geroepen gevoeld, een brandende kwestie aan alle kanten te belichten, dan te onder-

zoeken of de strijdvraag zelf wel actueel is. Zal eenmaal het blanke ras de gematigde luchtstreken moeten verlaten en is het daarom van belang zich thans reeds af te vragen hoe het zijn bestaan in de tropen zal kunnen voortzetten? Of, zou er, onder de tegenwoordige omstandigheden, door een geslaagde „blanke" kolonisatie in Suriname, eenig probleem opgelost worden, voor dit land zelf, voor Nederland, of voor beiden? Wie de eerste vraag niet als opportuun beschouwt en de tweede ontkennend beantwoordt, zal geen practische beteekenis vermogen toe te kennen aan de kwestie welke hier te lande de laatste tien jaar weder zoo druk besproken is.

Dr. V. vertelt ons alleen, dat de voorstanders der „blanke" kolonisatie in Suriname zich voorstellen een zekere groep der moederlandsche bevolking voor economischen ondergang te behoeden, door tijdige overbrenging naar de tropen; er zijn echter ook voorstanders die, door het middel van immigratie van blanken uit zekere Nederlandsche bevolkingsklasse, Suriname willen redden.

Laten wij echter aannemen, dat de kwestie der blijvende vestiging van blanken in de tropen om de eene of andere reden onder de oogen gezien moet worden, d.w.z. die eener vrijwillige vestiging, met verbetering der welvaartskansen van de landverhuizers tot doel. De schrijfster leert ons, dat wij dan niet alleen staan voor een tropisch-hygiënisch, maar ook voor een sociaal-economisch vraagstuk. En zij geeft er zich zeer goed rekenschap van, dat er zoowel met betrekking tot het eene als tot het andere, groot verschil bestaat tusschen tropen en tropen, zoodat hetgeen elders bereikt of niet bereikt is, als voorbeeld voor Suriname slechts betrekkelijke waarde heeft.

Zóó goed heeft zij zich in de litteratuur ingewerkt, dat zij zelfs over de vestiging van blanken op het kleine Saba iets weet mede te deelen; met recht noemt zij die vestiging, wat het blanke element betreft, geen voorbeeld eener zuivere landbouwkolonisatie. Toch stelle zij zich niet voor dat ambacht en huisvlijt daar nog iets te beteekenen hebben. Toen l'abbé Raynal zijn reis beschreef (1781) kon men er nog fraaie kousen koopen (à 10 écus het paar) en onder den commandeur Cantz'laar (1818) maakte men er nog kousen en handschoenen. De katoencultuur echter, waarop de huisvlijt berustte, is verdwenen en het kantwerk, dat de Sabaansche vrouwen uit geimporteerde garens vervaardigen, vindt nagenoeg geen afzet meer.

Ook aan de psychische, intellectueele, geestelijke, cultureele en moreele eischen, waaraan de blanke in de tropen in het algemeen,

dus buiten verband met landbouwkolonisatie, voldoen moet, maar niet altijd voldoet, wijdt Dr. V. beschouwingen. Inderdaad, dat de positie, welke de Europeaan doorgaans in de tropen inneemt, in het maatschappelijke leven en in zijn werkkring, niet steeds gerechtvaardigd wordt door zijn antecedenten van huis uit, kan moeilijk tegengesproken worden. Maar, daar staat tegenover, dat menigeen pas in de tropen de gelegenheid krijgt te toonen wat hij is en kan, in gunstigen zin.

Voor echte Tropenkoller intusschen is, in het tegenwoordige, onwelvarende Suriname, geen kweekbodem aanwezig; de leiders der Surinaamsche groot-landbouwbedrijven heeft Mevr. V. leeren kennen als gezonde, evenwichtige menschen.

In haar historisch overzicht der kolonisatie van blanken in Suriname bespreekt de schrijfster meer uitvoerig de kleine groep der z.g. Hollandsche Boeren, in de buurt van Paramaribo gevestigd, grootendeels het onverbasterde nageslacht der landverhuizers van 1845 en enkele volgende jaren.

Zij heeft zich niet bepaald tot het trieste relaas van het verloop dezer slecht voorbereide en niet minder slecht geleide kolonisatie, de bijzonderheden waarvan in een tamelijk omvangrijke litteratuur te vinden zijn. Nieuw zijn de resultaten van haar onderzoek in Nederland, in de gemeenten waaruit de emigranten afkomstig waren, resultaten welke bijdragen tot de kennis der oorzaken van de mislukking.

Van meer belang nog is dat Dr. V. met cijfers en met persoonlijke gegevens kan aantoonen, dat de huwelijksvruchtbaarheid onder deze menschen tot nu toe groot gebleven is, dat ook van geestelijke degeneratie bij hen geen sprake is, dat vermenging met gekleurden uitzondering is, dat de meeste raskenmerken behouden gebleven zijn. Deze groep kolonisten heeft tot dusver geïsoleerd geleefd, steeds handenarbeid verricht, weinig hygiëne gekend en zich sober gevoed.

De algemeene gezondheidstoestand evenwel is maar matig goed (ankylostoom en malaria hebben haar werk gedaan), de individuen hebben door de bank geen krachtig voorkomen (de voeding is vaak noch zeer doelmatig, noch volkomen toereikend) en de intellectualiteit is niet groot (buiten het boerenbedrijf brengt men het in de maatschappij niet ver).

De vestiging dicht bij de stad, waar althans een beperkte afzet verzekerd was van veeteeltproducten (van landbouw is eigenlijk nooit ernstig sprake geweest) was de eenige uitkomst voor de overlevenden van de kolonie aan de Saramacca-rivier. Niet alleen

echter dat deze laatste wijkplaaats geen uitzichten voor de toekomst opent, maar het bestaan der blanke kolonisten aldaar wordt al sedert geruimen tijd bedreigd door de concurrentie van Aziaten met geringere levenseischen.

Slechts enkele Hollandsche Boeren genieten eenige welvaart, de rest leidt een poover bestaan, of is op weg af te zakken tot den levensstandaard van den Aziatischen kolonist; de mogelijkheden voor de jongeren om buiten het bedrijf iets te bereiken zijn uiterst beperkt. Voor de geheele groep zijn de vooruitzichten somber.

Na het element der Hollandsche boeren — een handjevol menschen, die in het kolonisatieproces nooit een rol van eenige beteekenis gespeeld hebben — behandelt de schrijfster, zeer terecht, alle andere bevolkingselementen, met uitzondering van de Indianen, die geen kolonisten zijn en de Boschnegers, die dat op hun manier wèl zijn, maar buiten beschouwing gelaten kunnen worden, wanneer het gaat om kolonisatie van blanken, die van andere groepen concurrentie te duchten kunnen hebben, of uit andere groepen werkkrachten zullen moeten recruteeren.

Is het wel verantwoord, het deel der tegenwoordige bevolking dat Nederlandsch spreekt en verstaat te schatten op ongeveer 50% van het totaal?

Wat er aangeteekend wordt aangaande verreweg de grootste groep, die der inboorlingen of Surinamers, lijkt mij nogal oppervlakkig. Men mag m.i. niet zoo maar in het algemeen spreken van de „Creoolsche bevolking"; dit contingent bestaat slechts voor een deel uit nakomelingen der geëmancipeerde plantageslaven van 1863. Hoeveel vrije negers en kleurlingen woonden er destijds reeds in de stad en hoeveel huisslaven werden er vrijgemaakt, die evenmin bij den landbouw grootgebracht waren?

Zoo gaarne had ik iets meer vernomen aangaande hen die men in engeren zin creolen noemt, de kleine landbouwers n.l. van Afrikaansche afkomst, die er ook in den slaventijd al waren en rijst verbouwden voordat de Aziatische immigranten daaraan toe waren en die thans nog bijna $^3/_8$ gedeelte vormen van den niet aan de plantages gebonden landbouwenden stand. Zij hebben zich tot dusver niet kunnen verheugen over groote belangstelling van de zijde der overheid en worden ook niet met al te „westersch „ingesteld" onderwijs verwend.

De voornaamste eigenaardigheden van Britschindische en Javaansche immigranten in Suriname, zooals Dr. V. die beschrijft, waren natuurlijk bekend. Interessant is hetgeen zij mededeelt aangaande de positie welke eerstgenoemden, die nog altijd in de

meerderheid zijn tegenover laatstgenoemden, in de Surinaamsche samenleving zijn gaan innemen, over hun belangstelling voor het onderwijs, hun trekken naar de stad, hun binnendringen in de kringen der meer ontwikkelden. Wanneer er zich voor den landbouw weder vooruitzichten mochten openen, meent de schrijfster, dan zullen velen hunner zich weder voor dit bedrijf gaan interesseeren, als een middel echter, niet om een dagloon te verdienen, maar om hun ondernemingsgeest te bevredigen. Inderdaad, toen de cacaocultuur nog iets beteekende, hebben Britsch Indiërs, eenvoudige gewezen contractarbeiders, het daarin tot een zekeren welstand gebracht, evenals creolen trouwens.

De Javanen acht Dr. V. in het algemeen geen goede kolonisten, maar zij haalt ook wel voorbeelden aan van goed inzicht en neiging tot ordelijk werken, door hen aan den dag gelegd. Dat zij, onder bepaalde omstandigheden, ook als daglooners goed bruikbaar zijn, zou mogen afgeleid worden uit hetgeen de schrijfster mededeelt over den gang van zaken in het mechanische rijstbedrijf in Nickerie.

Wat den natuurlijken aanwas der bevolking betreft, komt schrijfster, aan de hand der in 1927 door den Heer P. H. J. Lampe verzamelde gegevens, tot een hoog opgroeiprocent voor de z.g. inboorlingen, terwijl de Britsch Indiërs een stationnaire en de Javanen een sterk regressieve groep zouden vormen. Intusschen echter zijn weder bijna tien jaar verloopen en misschien ware het goed geweest nog wat recenter gegevens te publiceeren.

Mevr. V. komt, na de natuurlijke gesteldheid van Suriname (klimaat, bodem, begroeïng) bestudeerd te hebben, tot de concusie dat er voorloopig van eenige kolonisatie in de binnenlanden geen sprake zijn kan, wat wel zeer voor de hand ligt, maar in Nederland helaas nog niet algemeen ingezien wordt. Voorshands echter is er in de meer bekende en toegankelijke kuststreek nog ruimte in overvloed.

Een tweede conclusie, evenzeer voor de hand liggend, maar evenzeer waard in ruimeren kring bekend te worden gemaakt, is deze, dat het eerste vereischte voor iedere verdere landbouwkolonisatie van Suriname is: de mogelijkheid dat de kolonisten van stonde af zich toe kunnen leggen op productie voor export. Inderdaad, iedere versterking der landbouwende bevolking is doelloos en schadelijk, zoolang aan dezen eisch niet voldaan wordt; thans reeds bestaat er een wanverhouding tusschen de hoeveelheid voedingsmiddelen voor directe consumptie, welke geproduceerd worden kan — resp. geproduceerd wordt — en die

welke op de locale markt koopers vinden kan; autarkie is voor een weinig ontwikkelde tropische volksgemeenschap ten eenen male ondenkbaar. Feitelijk levert de tegenwoordige Surinaamsche landbouw geen exportartikelen; de aloude suikercultuur en de zooveel jongere rijstcultuur bestaan bij de gratie der binnenlandsche consumptie, beide beschermd door hooge invoerrechten. En intusschen moeten tal van artikelen geïmporteerd worden, welke alleen industriegebieden in andere hemelstreken leveren kunnen, terwijl slechts een deel der waarde van hetgeen Suriname, behalve landbouwproducten, voortbrengt (voornamelijk bauxiet), tot betaling van den import strekken kan.

Zeer goed heeft Dr. V. ingezien, dat het probleem van den export van landbouwproducten lang niet uitsluitend een voortbrengingsprobleem, maar in niet mindere mate een markt- en transportprobleem is; de tijd is lang voorbij dat heel de „beschaafde" wereld hongerde naar de vruchten der heete luchtstreken en kleine zeilschepen het riskante transport bewerkstelligden.

Van goed inzicht geeft de schrijfster blijk, wanneer zij wijst op het risico aan boomcultures verbonden (citrus), omdat men wel den marktprijs kent bij het begin van den aanplant, maar niet weet welke prijs gelden zal wanneer deze aanplant, na een aantal jaren, vruchten zal gaan dragen. Toch lijkt het niet zeker of zij het marktvraagstuk wel geheel doorgrond heeft.

Suriname is inderdaad nu nog „a country of samples", zooals een vreemdeling eens opgemerkt heeft; men brengt alleen af en toe eens een monster op de markt, om te laten zien wat het land wel produceeren kan. Maar, die kleine hoeveelheid verstoort de markt niet en men betaalt er den prijs voor welke op het oogenblik van verkoop voor soortgelijke waren geldt. Mag men echter op dien prijs rekenen voor groote hoeveelheden, wanneer Suriname werkelijk als productiegebied voor het artikel in kwestie op zou treden? De wereldmarkt is in onzen tijd, wanneer het massaartikelen geldt, uiterst gevoelig.

Het is daarom van groot belang dat men, bij de keuze van nieuwe cultures voor exportproductie, zich in de eerste plaats toelegt op de zoodanige welke op kleine schaal begonnen en geleidelijk uitgebreid kunnen worden, waarvan dus het product zich langzaam een markt veroveren kan. In dit verband zou de rijstcultuur m.i. een betere kans hebben dan een hervatte bacovecultuur, welke laatste direct in het groot moet exporteeren, geen afzet meer in de V.S. vinden zou en dus op afzet in Europa, in de eerste plaats in Nederland, aangewezen zou zijn; om maar te zwij-

gen van de moeilijkheid om, in concurrentie met een bestaande, zeer machtige commercieele organisatie, een andere variëteit dan de bekende Gros Michel ingang te doen vinden.

Iets dergelijks als met betrekking tot het marktprobleem, doet zich voor ten aanzien van het vervoervraagstuk. Mevr. V. heeft goed begrepen dat Suriname, wat dit laatste betreft, in een ongunstige positie verkeert (afgelegen ligging, buiten de groote scheepvaartroutes, geen voor moderne, groote schepen toegankelijke havens) en dat een exportartikel als bananen van stonde af hooge eischen stelt (afgekoelde laadruimten, groote vaartsnelheid), waaraan wellicht ook bij uitvoer van boomvruchten (citrus), of ananas, in verschen staat, voldaan zou moeten worden.

Ook echter de vrachtprijs is een speculatieve factor. Men kan van een scheepvaart-onderneming, die een bestaanden lijndienst onderhoudt, een vrachtnoteering bekomen voor de proefzendingen, zelfs wanneer die eenige verandering in de inrichting der schepen noodig maken. Maar mag die noteering als basis gelden voor een toekomstig vervoer in het groot, dat wellicht den bouw van speciaal voor het doel ingerichte schepen noodig maken zou? En vooral, hoe zou de verhouding worden tusschen uit- en thuisvracht, wanneer Suriname geregeld groote hoeveelheden producten ging uitvoeren? Dr. V. is er zich van bewust geweest, dat voor een goedkoop en veel ruimte in beslag nemend artikel naar verhouding een hooge vracht betaald zal moeten worden, maar die vracht wordt nog veel hooger wanneer zij tevens de reis in omgekeerde richting goed moet maken. Onverschillig welk exportartikel het geldt, zal men altijd op een relatief hooge vracht moeten rekenen, wanneer Suriname kwantitatief veel meer gaat uitvoeren, zonder dat dit direct samen gaat met een kwantitatief even sterke toeneming van den import; tenzij dat dicht in de buurt zich het omgekeerde voor zou doen, waarop niet gerekend worden mag.

Wat de citruscultuur betreft dient bovendien nog bedacht te worden, dat onze scheepvaart groot belang heeft bij het tegenwoordige vervoer van sinaasappelen van de Middenlandsche Zeelanden naar noordwest Europa, terwijl de kansen van het Surinaamsche product voor haar een nog onbekende factor vormen.

Het spreekt vanzelf, dat afzet- en vervoerproblemen algemeene zijn, waarmede bij iedere poging om den Surinaamschen exportlandbouw aan te moedigen rekening gehouden moet worden; evenzeer echter ligt het voor de hand dat Mevr. Verkade die problemen onder de oogen heeft gezien, in verband met landbouwkolonisatie door blanken.

De proefneming in het district Nickerie(mechanisch rijstbedrijf) staat, volgens Mevr. V., in regelrecht verband met eventueele kolonisatie door Europeanen; voor mij althans is dit nieuw, want ik had uit de behandeling in de Tweede Kamer, nu vier jaar geleden, van het voorstel tot steunverleening aan dit proefbedrijf, den indruk gekregen dat men, eenigszins vagelijk, óók aan het stichten van kleine rijstbedrijven — Europeesche en inheemsche — dacht, maar dat het algemeene vraagstuk der mechanisatie van d e n landbouw in Suriname op den voorgrond stond.

Het mede door Dr. V. uitvoerig behandelde rijsthoeveplan is mij dan sympathieker, omdat het er meer op berekend schijnt, bij welslagen, aan inheemschen een kans te bieden om in middenstands-landbouwbedrijven een bestaan te vinden.

Even teekent de schrijfster nog aan, dat wat thans in het naburige Britsch Guiana als grootrijstbedrijf geldt, geheel steunt op de productie van den kleinen (Britschindischen) landbouwer, die met zijn gezin zijn perceel (deel van voormalig plantageterrein) bewerkt en die geen gehuurde werkkrachten zou kunnen betalen, hoogstens een ploeg bezit en die economisch nog nagenoeg geheel in het stadium der gesloten goederenhuishouding leeft.

De bacovecultuur besprekend, deelt Mevr. V. mede dat de aanplant voor de United Fruit Co. in Suriname indertijd door de S u r i n a a m s c h e Panamaziekte ten gronde gericht werd; het zal haar wel duidelijk geweest zijn evenwel, dat dit geen Surinaamsche plantenziekte was, maar een (misschien met het plantmateriaal uit Jamaica) geïmporteerde, of in ieder geval een welke zich elders reeds jaren te voren geopenbaard had in Gros Michel-aanplantingen.

Zij vermeldt niet dat een bacovecultuur, door Europeesche kolonisten beoefend, een nieuw experiment zijn zou. Op Jamaica geldt, meen ik, voor de U. F. C. de inheemsche „peasant", met zijn 5 tot 10 acres, nog steeds als „the backbone of the industry". Ook in het jongste Westindische bananenland, Haïti, van waar de vruchten onafgekoeld naar de V.S. vervoerd kunnen worden, moet het de „habitant" zijn die het product levert; voor 1937 verwacht men een export van 8 miljoen bossen, maar daarin schuilt misschien Amerikaansche overdrijving. In Suriname zouden indertijd 3000 H.A. anderhalf miljoen bossen per jaar hebben moeten leveren, welke beide cijfers nimmer bereikt zijn. Alleen de wekelijksche verschepingen naar de V.S. zijn gedurende eenige jaren gehandhaafd, met groot verlies voor de contractueel gebonden scheepvaartmaatschappij; dat de planters (met Aziati-

sche arbeiders werkend plantagebedrijf), resp. het gouvernement (dat de onderneming financierde), op den duur met de gemaakte prijzen goed uitgekomen zouden zijn, werd indertijd niet algemeen aangenomen.

Wat de citruscultuur aangaat, schijnt Mevr. V., terecht zou ik zeggen, te willen aanbevelen dat men rekene op vervoer in afgekoelde laadruimten. Van het groote bezwaar, zoowel met betrekking tot oogsten als ten aanzien van de verscheping, dat citrusvruchten niet het geheele jaar door geplukt en verzonden kunnen worden, geeft de schrijfster zich behoorlijk rekenschap.

Haar eindconclusie is, dat landbouw-kolonisatie door blanken in Suriname, d.w.z. in een zeker deel des lands (aangaande zeer groote uitgestrektheden valt nog niets te zeggen), slechts mogelijk zijn zou, wanneer aan een aantal voorwaarden voldaan werd, waarvan deze, dat een succes belovende exportcultuur aangewezen zou kunnen worden, niet de minst belangrijke is. Zij gaat zoo ver, te zeggen dat, indien deze laatste voorwaarde vervuld was, de Europeesche kolonisatie reeds lang in vollen gang zijn zou.

Laatstgenoemde conclusie (bladz. 194) lijkt, in verband met de overige resultaten van Dr. V.'s onderzoek, nogal gewaagd. Alles immers wijst er op, dat de schrijfster zich geen andere „blanke" kolonisatie denken kan (terecht, zou ik zeggen), dan een kolonisatie van uitgezochte, goed onderlegde en goed voorbereide, maar vooral tamelijk kapitaalkrachtige ondernemers, die uit de gehuurde inheemsche bevolkingsgroepen werkkrachten zouden moeten kunnen recruteeren; allerminst heeft zij dus het oog op keuterboertjes of boerenarbeiders, die in het moederland met economischen ondergang bedreigd worden. Of echter die aan alle eischen beantwoordende „kolonisten" (eigenlijk kleine plantagehouders) nog wel kolonisten genoemd zouden kunnen worden, betwijfelt zij; met recht, is men geneigd te zeggen.

Inderdaad, de geschiedenis der Britsche West Indiën heeft bewezen, dat het kapitalistische plantagebedrijf geen blanken in de tropen vermag vast te houden, te minder naarmate de resultaten gunstiger zijn. En wie niet geslaagd is, gaat eerst recht heen.

Er is wel eens op gewezen, dat in Suriname, in den Engelschen vóórtijd, evenals op de Westindische eilanden, de kolonisatie begonnen is met de vestiging van blanken, die eigenhandig den grond bebouwden. Die kleine tabaksproducenten in Britsch West Indië echter werden verdrongen door het met negerslaven werkende grootbedrijf (suikercultuur) en zij zouden een hoogst ongewenscht blijvend element in de Westindische samenleving zijn gaan

vormen, wanneer er geen uitweg voor hen bestaan had. De besten trokken naar de, in de 17e eeuw nog niet kapitalistische Noordamerikaansche koloniën, de rest werd zeeroover, boekanier, of „logwood cutter" in Centraal-Amerika.

Tegenwoordig is er minder dan ooit plaats voor een blank proletariaat in de West en teleurgestelde kolonisten zouden ook niet meer elders een heenkomen kunnen vinden. Zij zouden zich evenmin bij de mislukking neerleggen, zooals de overlevenden van 1845 gedaan hebben, doch verlangen, naar huis teruggezonden te worden, waar zij ook gelijk in zouden hebben. Maar, menschen die iets te verliezen hebben, kleine kapitalisten, mogen in geen geval aangemoedigd worden risico's te aanvaarden. De kwestie der verantwoordelijkheid, welke toch steeds, rechtstreeks of zijdelings, op de overheid zou komen te rusten, lijkt een uiterst moeilijke.

Mevr. V. heeft zich, uit den aard der zaak, minder met de geschiedenis bezig gehouden, dan met de toekomst. Iedere kolonisatie van blanken in Suriname, zegt zij in haar slotbeschouwingen, moet thans en voor de eerstvolgende jaren, ontraden worden, een zeer wijs en uitmuntend gefundeerd advies, dat wel niet bestreden worden zal.

Een andere zaak is, of het wenschelijk is maatregelen te nemen, met de strekking de mogelijkheid te scheppen voor zoodanige kolonisatie in de toekomst. Allereerst zal het moederland het toch met zich zelf eens moeten worden over de kwestie wat het met Suriname aan wil vangen, in welke richting er gewerkt moet worden, hoe men zich het toekomstige Suriname voorstelt. Wederom als een exploitatiekolonie in ouden stijl, als een zelfstandige volksgemeenschap van gekleurden, als een kolonisatiegebied voor blanken, of als een combinatie van het een en het ander? Pas wanneer op deze fundamenteele vraag een bevredigend antwoord gevonden is, zal er sprake kunnen zijn van het „welvaarts- „plan", waarom onze Tweede Kamer reeds ettelijke malen gevraagd heeft.

In Mevr. Verkade's dissertatie komen eenige germanismen en andere onzuiverheden op taalgebied voor (welk hedendaagsch geschrift is er vrij van?), maar het aantal is niet angstwekkend.

Haar promotor bleek bezwaar te hebben tegen het woord delven voor graven; de schrijfster heeft meer „Surinamismen" gebruikt, zooals: koelies voor Britschindische contractarbeiders, Demerara voor Britsch Guiana, trenzen voor slooten en bedelving voor een begrip dat, geloof ik, niet even goed met een ander

woord aangegeven zou kunnen worden. Ik voor mij mag wat lokale kleur wel, in een werk als dit. Het zou mij niet verwonderen wanneer Dr. V. ook het maleische perkara in Suriname had leeren kennen; met kappewierie echter heeft zij het negerengelsche woord voor secundair bosch niet geheel zuiver weergegeven [1]).

Ten slotte een enkel woord over No. VIII van Mevr. Verkade's stellingen: „Het is niet wenschelijk in het tegenwoordige stadium „van Suriname's ontwikkeling in de functie van districts-commis- „saris uitsluitend personen te benoemen,die de Indologische stu- „diën aan de Universiteit gevolgd hebben."

In haar verdediging betoogde de promovenda, dat de eigenlijke bestuursfuncties der ambtenaren in kwestie niet zeer belangrijk zijn en dat het meer aan de ontwikkeling van het land ten goede komen zou, wanneer zij in economische aangelegenheden practisch geschoold waren.

Het lijkt mij nuttig dat er eens op gewezen is, dat Suriname aan Indische B.B.-ambtenaren voorloopig geen behoefte heeft.

Amsterdam, Februari 1937.

---

[1]) Kapoeweri (Brazil. capoeira), Enc. v. Ned. W. I.
Capoeira = o.a. passage ouvert dans un fossé, petit bois, Valdez, Portugais-Français.

KRONIEK

SURINAME

De verzuchting waarmede onze vorige Kroniek eindigde, dat er een bevredigende oplossing gevonden zou mogen worden voor het conflict tusschen Bestuur en Staten inzake de waterleidingkwestie (ontwerp verordening aansluitingsdwang) is niet vervuld. De gouverneur heeft het desbetreffende ontwerp opnieuw ingediend, vrijwel ongewijzigd en enkel met een hernieuwde uiteenzetting van zijn standpunt als toelichting; de Staten hebben in hun verslag prompt geantwoord met de mededeeling dat zij zich met het voorstel niet vereenigen kunnen. Bij eventueele openbare behandeling zou het derhalve zeker ten tweede male verworpen worden en iets anders zal het Bestuur ook wel niet verwacht hebben.

Wij zeggen: bij eventueele openbare behandeling; het was nl. niet zeker of het daartoe komen zou. De gouverneur heeft gebruik gemaakt van zijn nieuwe bevoegdheid, een termijn te stellen binnen welken de Staten hem hun besluit moeten mededeelen; laten zij dezen termijn verloopen, dan kan de gouverneur de verordening op eigen gezag *en verantwoordelijkheid* vaststellen. De Staten kunnen dan, binnen zekeren tijd na de in werking treding, regeling vragen bij K.B. en zoodoende de kwestie naar het moederland overbrengen.

Dit laatste intusschen geschiedt automatisch, wanneer de Staten het voorstel verwerpen; de nieuwe staatsregeling voorziet in vaststelling bij K.B., wanneer ten tweeden male tusschen Bestuur en Staten geen overeenstemming verkregen is.

Bij een incident als het onderhavige wordt (abnormale gevallen buiten beschouwing gelaten) van het regelingsrecht der Kroon gebruik gemaakt en dat de Nederlandsche volksvertegenwoordiging den betrokken minister ter verantwoording roepen zou, valt niet te verwachten, ten zij daartoe een wel zeer bijzondere aanleiding bestaan zou. Ook in Suriname zal op deze beide punten wel niemand zich eenige illusie maken.

De Staten hebben er in hun verslag hun verwondering over uit-

gesproken, dat men hen, voor het nemen van een besluit op het ten tweede male aangeboden ontwerp, zoo haastte en een steekhoudend motief voor het stellen van een (en dan nog wel zeer korten) termijn is ook niet aangevoerd; dat het Bestuur de regeling in kwestie gaarne zoo spoedig mogelijk in werking wilde zien treden, sprak van zelf en maakte het geval niet meer dan gewoon spoedeischend.

Wat betreft het voor hen niet aannemelijke van het voorstel, was er voor de Staten geen aanleiding tot een uitvoerige motiveering; het tweede ontwerp kwam niet tegemoet aan eenig door hen tegen het eerste ingebracht bezwaar.

Zij brachten thans nog eens naar voren, dat reeds in eerste instantie de meerderheid tot medewerking bereid was, wanneer slechts zekerheid had kunnen worden verkregen, dat bij verplichte aansluiting voor de woningen der laagste categorie een redelijk tarief zou worden vastgesteld. De gouverneur van zijn kant liet nog eens uitkomen, dat hij slechts een termijn vastgesteld wil zien (vier jaar), binnen welken ook de woningcategorie in kwestie aangesloten behoort te zijn, met de bevoegdheid aan de zijde van het Bestuur om dien termijn van jaar tot jaar te verlengen, wanneer het tarief *ook dan* te hoog zou blijken, in verband met de draagkracht der bewoners.

Het lijkt vreemd dat — toegegeven dat het tegenwoordige te hoog (en veel te hoog) is — de hoop zou mogen gekoesterd worden dat de draagkracht, van de bevolkingsgroep in kwestie, zich over vier jaar aan het waterleiding-tarief aangepast zou hebben. Kan men echter aan den eenen kant de menschen niet dwingen water af te nemen tegen een voor hen onbetaalbaren prijs, aan den anderen kant kan redelijkerwijze van het watervoorzieningsbedrijf, dat wegens te geringen afzet niet loonend exploiteeren kan, niet geëischt worden, dat het zijn tarieven verlagen zal, wanneer het zelfs voor de toekomst niet op uitbreiding van het net rekenen kan. Ziedaar het dilemma!

Is het den Staten kwalijk te nemen, dat zij niet mede verantwoordelijk willen zijn voor een poging om den vicieuzen cirkel te verbreken, welke zijn ontstaan dankt aan minder wijs beleid van een vroegere Regeering en een vroeger Bestuur? Een poging welke bovendien weinig succes belooft en feitelijk aan de overheid de bevoegdheid geven zou, aan het armste deel der bevolking een ondragelijken last op te leggen. Dat de overheid daartoe nimmer over zou (kunnen) gaan, mag voor de Staten geen reden zijn om toe te geven; later zou hun verweten

kunnen worden, een onzuiveren toestand nog onzuiverder te hebben helpen maken.

In het voorloopig verslag betreffende de begrooting voor 1938 hebben de Staten gemeend nog eens hun ontevredenheid te moeten uiten over de tegenover Suriname en zijn vertegenwoordiging door moederlandsche instanties en gewestelijk bestuur betoonde beleid. Nederland, dat toch altijd het nadeelig saldo der rekening bij te passen krijgt, treft in Suriname voorzieningen welke aldaar onnoodig of niet wenschelijk geacht worden en de finantiëele draagkracht van het gewest te boven gaan; er is geen voldoende samenwerking tusschen Bestuur en vertegenwoordiging; de Staten worden niet gekend in aangelegenheden van internen aard; de gouverneur verzuimt zelfs die inlichtingen te geven, waardoor grieven misschien zouden kunnen weggenomen worden.

Inderdaad, er bestaat geen reden om met goede verwachtingen de nieuwe periode te begroeten, welke bij de op 1 April in werking getreden nieuwe staatsregeling aangevangen is. Veel zou anders kunnen zijn — en ook anders behooren te zijn — dan het is en de staatsrechtelijke bepalingen spelen daarbij niet de voornaamste rol; misschien is het wel daarom, dat men zich in Suriname over de nieuwe regeling niet al te druk gemaakt heeft.

Intusschen lijkt de vraag gerechtvaardigd, welk nut men er zich in het moederland van voorstelt, of welke genoegdoening er in gelegen kan zijn, tegenover het volkomen machtelooze en zich van zijn onmacht zeer wel bewuste Suriname, een zoo autoritaire houding aan te nemen. Misschien is de opvatting, dat Suriname er steeds op uit zou zijn van het moederland te profiteeren, tot een idée fixe geworden, maar daarom behoeven nog zekere voor de hand liggende consideraties niet ter zijde gesteld te worden.

De opening van het nieuwe zittingsjaar der Surinaamsche Staten heeft, conform een bepaling van het op 1 April buiten werking gestelde regeeringsreglement, plaats gehad op den tweeden Dinsdag der maand Mei, hoewel de nieuwe staatsregeling voor die opening den eersten Dinsdag in April aangeeft, wat in dit jaar zou beteekend hebben 6 April.

Opmerkelijk in de openingsrede van den gouverneur waren de woorden, aan het vraagstuk der werkloosheid gewijd; deze zou eigenlijk alleen in de stad Paramaribo te constateeren vallen en een gevolg zijn, minder van de crisis, dan wel van de reeds te voten bestaan hebbende wanverhouding, in getalsterkte, van stedelijke en landelijke bevolking.

Inderdaad, die wanverhouding is er een van ouden datum; zijn

de cijfers van vroeger en van tegenwoordig vergelijkbaar, dan leeren zij, dat op het einde van den slaventijd de stadsbevolking, naar verhouding, nog iets sterker was dan tegenwoordig.

Ook is het juist, dat er in de districten geen werkloosheid van beteekenis bestaan kan, wanneer men als maatstaf aanneemt, de noodzakelijkheid om een deel der dit jaar repatriëerende Javaansche immigranten door andere te vervangen, willen de plantages in staat gesteld worden den arbeid voort te zetten; voor 1938 wordt gerekend op terugvoer van 500 en aanvoer van 800 personen.

Toch zou het minder juist zijn de gevolgtrekking te maken, dat er ook voor de werkloozen in de stad een bestaan te vinden is op het land. Wanneer Javanen, wier contract verstreken is, naar huis terug willen, liever dan loonarbeid op de plantages te verrichten, of voor eigen rekening den kleinen landbouw te beoefenen, dan kan naar een psychologisch motief gezocht worden; men meent misschien dat in Ned. Indië thans weder een goede tijd voor den kleinen man aangebroken is. Maar een gunstig teeken voor de bestaansmogelijkheden in grooten en kleinen landbouw in Suriname is de uittocht van Javanen toch niet.

Het is gemakkelijk de verhuizing naar buiten voor te stellen als de eenige remedie tegen werkloosheid en, zooals de gouverneur deed, een ieder op te wekken om de overtuiging te helpen verbreiden, dat men op het land — en daar alleen — een toekomst heeft, maar het ligt voor de hand, dat daarmede alleen die verhuizing niet bevordert wordt.

Rijkdom en *bloei*, zooals die vroeger in Suriname hebben geheerscht, acht de gouverneur niet meer te verwachten; het moet den statenleden, wanneer zij de geschiedenis van hun land kennen, wel zeer eigenaardig aangedaan hebben, thans nog, zonder eenige restrictie, te hooren spreken over den rijkdom en den bloei der oude slavenkolonie. Mogelijkheden voor een bescheiden welvaart zeide de gouverneur wèl te zien, maar dan moet de bevolking beginnen met zelf alle krachten in te spannen ; tot welk deel der bevolking deze laatste opmerking meer in het bijzonder gericht was, bleek niet.

Elders in West-Indië — en zelfs dicht in de buurt — wordt op het punt van welvaart en vooruitgang nog wel iets bereikt, niettegenstaande moeilijkheden van allerlei aard (tijdelijke en aan land en volk inhaerente), welke niet uitsluitend in Suriname ondervonden worden. Dit bleek uit het verslag eener studiereis, door een Surinaamsch planter ondernomen, naar Trinidad, welk ver-

slag in een der te Paramaribo verschijnende bladen te vinden is.

Het belangrijkste dat deze planter op het naburige eiland waargenomen heeft is: dat de citrusteelt er reeds aanzienlijke afmetingen aangenomen heeft en de uitvoer van citrusvruchten er reeds belangrijk is; dat de cacaocultuur er ten doode opgeschreven schijnt en dat er in het algemeen van de bananencultuur niet veel meer verwacht wordt.

Wat er van de veeteelt gezegd wordt is misschien nog interessanter, omdat deze bij uitstek een industrie van den kleinen landman is. De verslaggever zag geiten met een melkproductie gelijk aan die van de koeien in Suriname; hem werden inlichtingen verstrekt en voorbeelden getoond van rasverbetering van varkens en pluimvee en van wat daarmede te bereiken valt. Men vraagt zich af, of daar ginds de plattelandsbevolking zoo veel energieker en intelligenter is dan in Suriname, dan wel de overheid met raad en daad de helpende hand geboden heeft.

Ouderen zullen zich nog de vee- en landbouwtentoontselling te Paramaribo herinneren van 1909. Destijds ging het gouvernement nog uit van de redeneering, dat men niet altijd maar de stedelingen naar het land verwijzen moet, maar ook zoo af en toe het land eens naar de stad, moet brengen; dan blijkt niet alleen wat het land reeds bereikt heeft, maar ook wat het nog noodig heeft, dan wordt belangstelling getoond en ook belangstelling opgewekt.

15 Juni 1937.

CURAÇAO

De openingsrede

Voor de eerste en laatste maal, zooals hij zelf niet onaardig zei, — immers straks komen de Koloniale Staten — heeft gouverneur Wouters de vergadering van den Kolonialen raad geopend. Vroeger namen wij deze rede in haar geheel op; plaatsgebrek deed de redactie voor eenige jaren daarvan afzien en wij zijn verheugd, nu tenminste weer een uittreksel te kunnen geven.

De economische toestand, aldus de gouverneur, geeft alleszins reden tot tevredenheid, deels als gevolg van de nog steeds toenemende bedrijvigheid bij de olie-industrieën op Curaçao en Aruba, deels ook door de algemeene ontplooiïng van het verkeersleven, die overal handel en scheepvaart begunstigt. De fabricage van olieproducten, in- en doorvoer van materialen en handelsgoederen blijven zich in stijgende lijn bewegen. Voor het vliegverkeer zijn nieuwe vooruitzichten geopend.

Op landbouw- en tuinbouwgebied en op dat van de veeteelt is naar des gouverneurs oordeel nog niet alles bereikt, wat kan en moet bereikt worden. Ook de visscherij gaat weer de aandacht vragen.

De staat der financiën is gunstig: 1936 leverde vermoedelijk een batig slot van *f* 1.300.000.— op.

Werkeloosheid komt niet voor; wel gebeurt het veelvuldig, dat jongelui in den leeftijd van 14 tot 20 jaar geen werk kunnen vinden.

Het vraagstuk der drinkwatervoorziening blijkt nog altijd niet opgelost te zijn.

Landbouw en visscherij, die al zoovele duizenden verslonden hebben, komen dus weer opnieuw aan de orde. Moge het succes ditmaal grooter zijn.

De slechte uitkomsten der middelen hebben den gouverneur blijkbaar niet ontmoedigd, ofschoon de uitkomsten der eerste drie maanden over 1937 hem bekend moeten zijn geweest. Maart 1937 met een opbrengst van *f* 769.429 bracht maar 50% van Maart 1936 op, wat voor het overgroote deel op rekening van *f* 700.000.— mindere opbrengst der inkomstenbelasting komt. Vergelijkt men het eerste kwartaal 1937 met dat van 1936, dan is er een verschil van *f* 1.700.000.— ten nadeele van 1937. Echter was de raming voor 1937 veel lager dan de opbrengst over 1936, zoodat het laatste kwartaal maar *f* 150.000.— beneden de raming gebleven is.

Politiek

Het hoofdbestuur van de R.K. partij in Curaçao heeft zich tot den gouverneur gewend o.a. met het verzoek, dat de proeve van bekwaamheid ter verkrijging van het capaciteitenkiesrecht ook in de landstaal zal mogen worden afgelegd.

Stroohoedenvlechtnijverheid

In 1934 is De Curaçaosche vereeniging van hoedenvlechtsters „Arbeid Adelt" na een veertienjarig bestaan ontbonden. De heer Rustige heeft de geschiedenis ervan beschreven, die nu, keurig uitgevoerd, verschenen is, opgedragen aan den heer H. J. Cohen Henriquez, leider dezer nijverheid en voorzitter der vereeniging.

BOEKBESPREKING

Wat is dat? De encyclopaedie voor jongeren.
N.V. Hollandia-drukkerij. Baarn. afl. 1 en 2.

Eerst uit de tot nu toe verschenen afleveringen van den tweeden druk hebben wij deze uitgave leeren kennen. En met genoegen. Natuurlijk hebben wij den inhoud getoetst aan wat er in staat over onze West en daarop hebben wij geen aanmerkingen, gelet op den kring, waarvoor deze encyclopaedie bestemd is. Uit den aard der zaak bevat zij veel teekeningen.

F.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

West India Committee Circular. 25 Maart 1937, no. 1004. The Sea Island Cotton Industry, door W. N. Sands; Affairs in British Guiana; Agricultural News [West Indian Cotton Bales — Cultivation and Uses of Derris — Citrus Fruit Juices in Palestine — Storage of Sugar Cane Molasses]; A Book about Barbados.

Idem. 8 April 1937, no. 1005. Jamaica's Finances and Trade; Trinidad in 1936; Georgetown's Centenary; Agricultural News [The Cacao Pruner of Brazil — Insect Pests of Timber — Lord Howard of Penrith and Castilloa — Cashew Nuts in Ceylon]; The First Jewish Freeman Came to London from Barbados.

Idem. 22 April 1937, no. 1006. The Trinidad Harbour; Colonel Davson's Speech in Georgetown; Jamaica's Sugar Crop; Agricultural News (Cotton Bags for Sugar — Cacao Thrips Parasite — The Travels of a Plant Disease — Prevention of Citrus Mould —. Cane Pests in Cuba).

Idem. 6 Mei 1937, no. 1007. British Guiana's Recovery; Jamaica's Telephone System; Trinidad Chamber of Commerce; The Barbados Railway. Jamaica's Sugar Crop; Agricultural News [Yellow and White Maize — Results of American Cotton Restriction — Sugar Production in India — Budding the Mango].

Idem. 20 Mei 1937, no. 1008. The King in the West Indies, door Taylor Darbyshire; Bahama's Tourist Trade. A Record Season; Trinidad's Cocoa Exports; Agricultural News (Montserrat Vegetable Industry — The Tobacco Industry of Jamaica — Patenting Sugar Cane Varieties — Expanding Banana Industries); The Butterflies of Tobago.

Idem. 3 Juni 1937, no. 1009. Co-operation in the Banana Industry; Agriculture in St. Lucia; Jamaica's Sugar Industry; St. Lucia Banana Association; Agricultural News (Moisture Content of Copra — Sae Island Cotton in the U.S.A. — Research in Agriculture — Early Forest Reserves of Tobago).

De Rijkseenheid. 12 Mei 1937, no. 32. De mogelijkheid van Landbouw-kolonisatie voor blanken in Suriname, door dr. E. F. Cartier van Dissel III. (Besproken door T. B.).

Haagsch Maandblad. Mei 1937, no. 5. Surinaamsch Allerlei, door mr. dr. J. H. Heslinga.

De Haagsche Post. 1 Mei 1937, no. 1229. Suriname, ons Stiefkind, door Mr. Dr. J. H. Heslinga.

La Quinzaine Coloniale. 10 Mei 1937, no. 735. La production cotonnière des Antilles anglaises.

Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap. Amsterdam. Mei 1937. no. 3. De mogelijkheid van landbouw-kolonisatie voor blanken in Suriname door dr. E. F. Verkade-Cartier van Dissel, besproken door J. Luymes; Beknopte aardrijkskunde van Suriname, door A. T. Calor, besproken door J. van H(inte).

Algemeen Handelsblad. 24 April 1937. Avondblad. Werk- en wilskracht in Suriname, door dr. J. F. E. Einaar.

De Curaçaosche Volkskrant. 14 April 1937. no. 968. Wat men van het Papiamento zegt, door W. M. Hoyer.

Neerlandia. Mei 1937, no. 5. Bewijzen van Oranjeliefde uit de West; Rolprentvertooning te Paramaribo; Dr. H. Beets bezoekt Suriname.

Idem. Juni 1937, no. 6. Uit Paramaribo.

Tropisch Nederland. 17 Mei 1937, no. 2. In Suriname voor honderd jaar. Vorstelijk bezoek en inwijding eener synagoge, door C. K. Kesler.

Tropical Agriculture Trinidad. 14de Jrg. no. 3. Tropical Fruits and Vegetables; it account of their Storage and Transport, door C. W. Wardlaw; Soil Conservation in the Tropics, door R. C. W.; Recent Investigations on Sugar-cane and sugar-cane Soils in Trinidad. II.

Gordian. 42ste Jrg. no. 1004. Kakaobohnen Surinam.

Journal Jamaica Agricultural Society. 40ste Jrg. no. II. Regulations governing exportation of Lime, door C. C. Woolley.

Oost en West. Mei 1937, no. 5. Korte Golfjes uit Suriname en Curaçao; Welvaart en Architectuur op Curaçao, door W. R. Menkman.

Amigoe di Curaçao. 17 en 21 April 1937. nos. 2838 en 2839. Landbouw op Curaçao.

Idem. 31 Maart 1937, no. 2834. Surinaamsche Schetsen. De Gek, door Jacques Smeulders.

Idem. 1 Mei 1937, no. 2842. De verering voor de spin, door M. L. Vis; Vis en Vissery op Curaçao.

Onze Overzeesche Gewesten. Bijblad van de Avondpost. 6 en 13 Juni 1937. Sociale en Economische vraagstukken in Suriname, door W. R. Menkman.

De Wereldkroniek. 22 Mei 1937, no. 2250. Ons groot bezit der Kleine Antillen.

Contact. Mei 1937. Indië-nummer. Het belang van de West voor ons land, door C. K. Kesler.

Ons Suriname. Mei 1937, no. 5. Jaarverslag 1936 van Kerk en Zending der Evangelische Broedergemeente in Suriname; Statistiek der Evang. Broedergemeente 1936; De Jaarrekening 1936.

Suriname. 27 en 30 April 1937 nos. 34 en 35. Onze Citruscultuur, door A. A. Dragten.

Missionnary Monthly. Mei 1937, no. 479. Gereformeerde arbeid op Curaçao, door H. B(eets).

Dameskroniek. 15 Mei 1937, no. 37. Een wondere redding in de Caraïbische zee, door H. B. C. de Graag–van Meyer.

Koloniaal Missie Tijdschrift. 15 April 1937, Afl. IV. Franciscanen in Suriname, door fr. M. F. Abbenhuis.

Idem. 15 Mei 1937, Afl. V. Het Apostolisch Vicariaat van Suriname, door fr. M. F. Abbenhuis.

Taxandria. 23 April 1937, Afl. 4. Een miskelk uit de 15de eeuw in Berbice, door Fred. Oudschans Dentz.

De Verkenner. April 1937, no. 4. De „Johan Maurits van Nassau" op Saba, door M. van der Maarel Jr.

Idem. Mei 1937. no. 5. Een zondagmiddag in de Sabaansche bergen, door M. van der Maarel Jr.

Onze Aarde. Een toeristenreis per s.s. Venezuela naar Porto Limon, door mej. H. A. C. Spoelstra (bekroond met den 2den prijs in den wedstrijd in 1936 door de K.N.S.M. uitgeschreven).

De West 24 Maart, 1937, no. 3071. Waarom zooveel critiek. Staaltjes van willekeur.

Idem. 22 Maart 1937, no. 3070. De uitbreiding van het Bauxietbedrijf.

Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland. 20 Mei 1937. Het Eeuwfeest van de Synagoge te Paramaribo, door L. Benjamin.

Chron. Col. 17de Jrg. no. 7. l'Appèl de la Guyane française, door J. Jameau.

Prod. Col. Mat. Col. no. 153 (1937) l'Exportation aurifère en Guyane, door V. Lebedeff.

Proc. Agr. Soc. Trinidad, Tabago. 36ste Jrg. no. 1–3. Rearing better Queen Bees for Increasing Honey Production, door E. A. Edmond.

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Een Leidraad voor het kweeken van fruit, door C. A. S. Hynam (C.I.C. T.A.) Gouvernements landbouwkundige voor de Bovenwindsche eilanden. Vrij vertaald uit het Engelsch, door H. A. Hessling. Commies ter Gouvernements-Secretarie.

Sociale en economische vraagstukken in Suriname, door Siegfr. Beck (Overdrukken uit „De West" October 1936 tot Maart 1937) Uitg. door de Surinaamsche Landbouw Vereeniging. Boekhandel E. Ritter Van Woustr. 237 Amsterdam Z. *f* 0.60

De Gids. Almanak voor Suriname 1937. Met officieele gegevens, samengesteld en uitgegeven door A. W. Marcus. Drukkerij „De Tijd" O. C. Marcus, Knuffelsgracht 12, Paramaribo.

Bijblad op het Gouvernements Advertentieblad van Suriname. Uitg. van Bestuurswege. Overzicht van beschikkingen, circulaires, enz. no. 125.

The West Indies. Handbook prepared particularly for study by stewards at Missionary Exhibitions by the Society for the Propagation of the Gospel. 1/— Tufton Str. Westminster. London. S.W. I.

Surinaamsch Staatsrecht, door Dr. Mr. J. H. E. Buiskool. Paris Amsterdam *f* 3.25.

The Caribbean Readers, door A. J. Newman. Mico Training College, Jamaica en P. M. Sherlock, Wolmers Training School Kingston. Introductory Book. One: 1/—. Introductory Book Two: 1/4. Teacher's Manual: 2/6. Ginn and Comp. Ltd., 7 Queen Square, London. W.C. I.

Programma van den Herdenkingsdienst van het eeuwfeest der inwijding der Synagoge „Newee Sjaloom" der Nederlandsch Israëlietische Gemeente in Suriname op Woensdag 18 Ijar 5697 (28 April 1937).

Surinaamsche Bank. Jaarverslag 1936.

Barbados² British West Indies, door Raymons Savage. London. Arthur Barker Ltd. 5/—.

Laat de kinderkens tot mij komen, door P. M. Lêgene. Zendingsgenootschap der Evang. Broedergemeente te Zeist.

De Curaçaosche Vereeniging van hoedenvlechtsters alsmede eenige algemeene opmerkingen over de Curaçaosche stroohoedenvlecht-nijverheid, door J. Rustige.

Kamer van Koophandel en Fabrieken te Paramaribo. De economische toestand van Suriname in 1936.

Kol. Verg Koloniaal Instituut. Mededeeling no. XLI. Afd. Handelsmuseum no. 17. Inlichtingen en Onderzoekingen van de Afd. Handelsmuseum 1936. *f* 2.—. (Curaçao-aloë — Demerara greenheart — Groenhart — Surinaamsche sinaasappelen — Sawarie-noten uit Suriname).

O.D.

STAATKUNDIGE GESCHIEDENIS VAN CURAÇAO
(De Curaçaosche begrooting voor 1937)

DOOR

B. DE GAAY FORTMAN

Het treft wel eigenaardig samen, dat de totstandkoming van de Curaçaosche staatsregeling nagenoeg samenvalt met het overlijden van den heer G. J. Staal, den voorzitter der commissie, waaraan vijftien jaar geleden de voorbereiding van dit werk is opgedragen. Naast het gevoelvolle woord, dat de heer Dr. A. A. L. Rutgers in dit tijdschrift aan den heer Staal wijdde zij hier op zijn plaats een kort woord ter herinnering aan zijn arbeid in deze commissie, waardoor de heer Staal met Suriname Curaçao aan zich heeft verplicht.

Met voortvarendheid en beleid heeft de heer Staal deze commissie, die ook tot taak had den minister van Koloniën van raad te dienen over de mogelijkheid om door overbrenging van bepaalde uitgaven naar de staasbegrooting tot sluitende koloniale begrootingen te komen, geleid. Den 5den Mei 1922 installeerde de minister de commissie, en nog geen jaar later, 29 Maart 1923, bracht deze haar verslag uit. Curaçao kende de heer Staal, zelfs niet van aanzien, naar ik meen, maar dit belette hem niet al dadelijk in antwoord op de installatierede van den minister de in verband met de taak der commissie vermeldenswaardige verschilpunten tusschen beide koloniën, zooals men toen nog deze gebiedsdeelen mocht noemen, naar voren te brengen.

Tegenover de hoofdzaak van de taak der commissie stond de heer Staal allerminst als een vreemde. In den derden jaargang van dit tijdschrift komt van zijn hand een bijdrage voor over „De grondwetsherziening en Suriname", die van zijn bezonken kennis van dit onderwerp blijk geeft.

Ik kan hier Staals aandeel in het werk der commissie niet weergeven, maar een enkel punt mag ik wel naar voren brengen. In het genoemde artikel blijkt vooral de scherpe doordenking van de consequenties der grondwetsherziening wat betreft de positie van

den gouverneur. Daarbij zou voor het vervolg niet meer passen een voorschrift als dat der „stipte inachtneming van 's Konings bevelen", en het is zeker aan den heer Staal, die na de ontbinding der commissie den minister over de herziening van het regeeringsreglement bleef adviseeren, te danken, dat — ondanks het desbetreffend amendement-Feber, dat „'s Konings aanwijzingen" in het Nederlandsch-Indische regeeringsreglement bracht — de ontwerpen der West-Indische reglementen meer dan tien jaar later bij de Staten-Generaal werden ingediend zonder deze invoeging, die, zooals werd toegelicht, zou „kunnen doen denken aan volstrekte onzelfstandigheid van den Landvoogd". De minister heeft bij de schriftelijke voorbereiding van de openbare behandeling op dit punt op het allerlaatste oogenblik toegegeven, waarschijnlijk niet met instemming van den heer Staal. Hoezeer dezen dit punt ter harte ging, blijkt wel uit het slot zijner opmerkingen, drie jaren later in dit tijdschrift gemaakt aan het adres van den heer Van Limburg Stirum, waarin hij de staf brak over de inmiddels in de Indische staatsregeling opgenomen bepaling.

Zeker bewaart ieder lid der commissie prettige herinneringen aan de voortvarende leiding van haar voorzitter, die in meer dan een praeadvies de beraadslaging voorbereidde. Zijn arbeid is na dertien jaren, toen de wetten in het staatsblad verschenen, in Mei 1936, bekroond met zijn benoeming tot grootkruis in de Oranje-Nassau-orde. Wat tot stand gekomen is, wijkt wel in veel opzichten af van de ontwerpen der commissie. En niet alles, zou hij een verbetering willen noemen, zooals hij mij schreef.

De West heeft groote verplichtingen aan dezen mensch, man van het woord en van de pen tegelijk, die zichzelf niet naar voren bracht.

In het verslagjaar 1936/7 zijn eenige naar voren springende momenten aanwijsbaar, die in de geschiedenis van het gebiedsdeel vermeld zullen blijven. Naar tijdsorde zijn zij: het optreden van den gouverneuer Wouters op 13 Juli 1936, de devaluatie in September en de inwerkingtreding van de Curaçaosche staatsregeling 1 April 1937. Over alle drie een enkel woord.

Gouverneur Wouters is, terwijl ik dit schrijf, nog geen jaar aan het hoofd van het gewest, te kort om ook maar een proefbalans op te maken. De betrekkelijke magerheid van het Publicatieblad 1936 zou daarop ten onrechte als een debetpost van zijn bestuur voorkomen.

Zooals bij de bestuurswisselingen sedert die, welke gouverneur

Helfrich op het gouvernementshuis te Willemstad bracht, gewoonte is geweest, heeft de nieuwe gouverneur zich op het Plein te 's-Gravenhage, onder leiding van den heer Mühlenfeld, zooals hijzelf verklaard heeft, en voorgelicht door den oud-gouverneur Helfrich, voor zijn taak voorbereid. De samenspreking met belanghebbenden en belangstellenden, die deel van deze voorbereiding plegen uitmaken, zullen zeker nuttig zijn. De vraag is echter, of die tijd van voorbereiding — de bootreis geeft tot studie ook veel gelegenheid — niet moet worden ingekort, als daarvan het gevolg kan zijn, dat de nieuwe gouverneur de gelegenheid tot mondeling overleg met zijn voorganger in het ambt kan krijgen, waarvan de voordeelen allicht grooter dan de nadeelen, zoo deze er zijn, zullen blijken. Misschien is dit in strijd met een of ander protocol, maar tegen afschaffing daarvan zal dan wel niemand bezwaar hebben.

Al heel spoedig is gouverneur Wouters gekomen met de vervulling van een, naar men zegt, door gouverneur Van Slobbe steeds afgewezen, wensch van eenige hoofdambtenaren, bestaande in een wijziging der bureau-uren op de verschillende gouvernementskantoren naar Oost-Indisch voorbeeld. Het zou een proef zijn, deelde de plaatselijke pers mee, maar voor hoe lang en of deze geslaagd is, las ik nog niet.

In November maakte de gouverneur een reis naar Aruba en Bonaire en in December een naar de bovenwindsche eilanden; twee maanden later ging hij naar den president van Venezuela op bezoek. Een en ander zal des gouverneurs kennis verrijkt hebben.

Waarschijnlijk mag men als een der eerste gevolgen van zijn voorbereiding op het ministerie en zijn inwerking ter plaatse, wat betreft de economische omstandigheden van het gewest, beschouwen de aankondiging in de openingsrede van 1937 in den Koloniaten raad van de hervatting der maatregelen ter bevordering van visscherij en landbouw, ook op de benedenwindsche eilanden.

Bijna even lang als de bloei der „Petroleum"-bedrijven met de daaraan verbonden welvaart, eerst op Curaçao en daarna ook op Aruba, is de vraag van velen, ook in den Kolonialen raad meermalen tot uiting gekomen: wat zal het zijn, wanneer de petroleum in Venezuela op is, en van deze industrie in Curaçao slechts de herinnering en wellicht de ruïnes over zijn? Meer voor de hand liggend lijkt de wijze, waarop in zijn laatste rede als lid van den Kolonialen raad de heer Bichon van Ysselmonde de toekomst van Curaçao bezag met het oog op de beëindiging van de uitbreiding der petroleumbedrijven op Curaçao, door daaraan als gevolg te verbinden, dat men nu verder van de zuivere exploitatie zal moe-

ten leven, een inderdaad gezondere toestand dan een, die van allerlei tijdelijke voordeelen de vruchten plukt.

Als ik verderop behandel het bestuursvoorstel tot wijziging der begrooting voor 1937, zal er alle reden zijn, om èn op de desbetreffende plannen van den gouverneur èn op deze rede van den heer Bichon terug te komen. —

Op het oog zijn de dadelijke binnenlandsche gevolgen van de devaluatie voor Curaçao sprekender geweest dan voor het moederland. Op den 27sten September 1936 bepaalde de gouverneur de onmiddellijke inwerkingtreding van een ten vorigen jare tot stand gekomen verordening, houdende een uitvoerverbod van Nederlandsch gemunt goud, van Nederlandsch en koloniaal gemunt zilver en van ongemunt goud en zilver, een dag later uitgebreid tot alle gemunt goud. In den Kolonialen raad was in de morgenvergadering van denzelfden 28sten door den voorzitter de aandacht gevestigd op de omstandigheid, dat op Curaçao voor doorvoer aangebracht wordt goud, dat clandestien uit de naburige republieken is uitgevoerd. Indien deze doorvoer ook verboden wordt, aldus de voorzitter van den raad, zal Curaçao zich een belangrijk doorvoerartikel ontnomen zien. De bestuursgemachtigde kon hierover geen uitsluitsel geven, en hoe de zaak geloopen is, blijkt den buitenstaander niet.

Een andere maatregel was de verordening van 2 Oct. 1936 (Pb. 1936 no. 99) tegen prijsopdrijving. Bezwaren, ten behoeve van den handel in den Kolonialen raad geopperd, leidden tot een bepaling, die de verordening op 1 Januari 1937 zou doen vervallen. Te bekwamer tijd diende de gouverneur een nieuw ontwerp in, dat nog vier maanden langer zou gelden, en waarbij een commissie van advies uit den handel werd ingeschakeld. In de afdeelingen van den raad ontmoette dit ontwerp veel verzet. Uitdrukkelijk werd in het Voorloopig verslag gezegd, dat de meerderheid van het college tegen het ontwerp was. Het oordeel was, dat Curaçao aan dezen maatregel geen behoefte had. Ten slotte vereenigde zich de raad met een eenvoudige verlenging der bestaande verordening tot 1 Februari 1937. Juist vóór het verstrijken van den termijn kwam de gouverneur met een nieuw ontwerp, en eerst vier maanden later verscheen het Eindverslag van den raad, waaruit weinig geneigdheid bleek, den gouverneur te volgen. Tot het Publicatieblad heeft het ontwerp het (nog) niet gebracht.

Ook is Curaçao in het begin van 1937 overgegaan tot verhooging der ambtenarensalarissen als gevolg van den duurderen levensstandaard. —

En nu de nieuwe staatsregeling.

Verleden jaar heb ik daarvan een overzicht gegeven. 1 April 1937 is zij zonder uiterlijk vertoon in werking getreden. Met bekwamen spoed zijn daarna de uitvoeringsmaatregelen afgekondigd wat de regeling van het kiesrecht betreft, en reeds is men begonnen met het onderzoek, dat bekwaamheids-kiezers moet afleveren. Nog een jaar lang, tot 1 April 1938, zal de Koloniale raad blijven. En dan? Men krijgt uit de Curaçaosche pers den indruk, dat men zich ginds nog geen voorstelling kan vormen van den vóór 15 Sept. a.s. vast te stellen kiezerslijst. Wel verluidt hier en daar dat men weinig verwachting heeft, dat het kiezerscorps zich ver in de volksklassen zal uitstrekken, en daarom wordt het door sommigen onbevredigend geacht. Tegelijkertijd schijnt er geen groote politieke belangstelling onder geheele bevolking te zijn; alleen de Roomsch-Katholieke partij doet van zich spreken. De waarnemende gouverneur mr. Jas heeft in den Kolonialen raad bij de aanvaarding van zijn interim de hem gebleken onafhankelijkheid der leden tegenover het bestuur gebruikt als argument tegen de theorie, dat aanwijzing van de leden van een vertegenwoordigend lichaam door de uitvoerende macht, afbreuk aan de onafhankelijkheid van dat vertegenwoordigend lichaam zou doen.

De vraag, bij de begrooting voor 1938 gedaan, of in dat jaar er nog wel raden van politie op de eilanden zullen bestaan, heeft tot het volgende ietwat sphinxachtige bescheid geleid: „Het is mogelijk, dat in 1938 de Raden van Politie nog op de eilanden zullen bestaan. Het ligt niet in het voornemen van het Bestuur om nog voor de tot standkoming der Staten bij Uwen Raad een voorstel tot reorganisatie der bestuursressorten op de eilanden in te dienen". Het antwoord had iets positiever kunnen zijn, dunkt me. Art. 117 der nieuwe staatsregeling bepaalt: De indeeling van Curaçao in bestuursressorten geschiedt bij landsverordening, en de overgangsbepaling luidt: Alle op het tijdstip der inwerkingtreding der Curaçaosche staatsregeling verbindende wettelijke regelingen blijven van kracht totdat zij door andere zijn vervangen.

Uit het vorig zittingsjaar — O, die notulen! — dient nog iets te worden vermeld. Het is een oude kwestie, in deze overzichten reeds vermeld. Het betreft de rechtersplaats op de bovenwindsche eilanden. Volgens de Rechterlijke organisatie moet daar altijd een kantonrechter zijn. Sinds 1934 is deze bepaling niet nageleefd, en — inmiddels is het aantal leden van het Hof van justitie met één verminderd — het bestuur stelde voor te bepalen, dat het vol-

doende zou zijn, wanneer de bovenwindsche rechter daar zou verblijven, zoolang de dienst dit zou vereischen, doch elk halfjaar ten minste drie maanden achtereen. De Koloniale raad wilde dezen termijn doen vervallen en de duur van het verblijf aan het inzicht van den voorzitter van het Hof — later aan de eischen van een goede rechtsbedeeling — overlaten; ten slotte werd een amendement voorgesteld om de duur tot twee maanden minimum te beperken. Ondanks de onaannemelijkverklaring door den bestuursgemachtigde werd dit voorstel aangenomen, waarop het ontwerp werd ingetrokken. Een motie van den raad om een nieuw ontwerp in te dienen, rekening houdende met dit amendement, voerde het bestuur niet uit. Het kwam met een ander voorstel, waarin de aanwijzing van het rechterschap op de bovenwindsche eilanden zonder meer „voor ten hoogste een jaar" is geregeld.

Nu het feit zich voorgedaan heeft, is curiositeitshalve vermeldenswaard, dat ook in Curaçao het begrip „ordening" zijn intreê heeft gedaan. De Curaçaosche bakkerspatroonsvereeniging heeft in afschrift aan den Kolonialen raad meegedeeld een klacht, harerzijds tot de Kamer van koophandel en nijverheid gericht, over pogingen, die een lid dezer kamer in Nederland zou hebben gedaan, om bakkers te bewegen zich op Curaçao te vestigen. Er zijn er al te veel, aldus de vereeniging, en op „ordening" dringen wij niet aan, maar de kamer behoeft toch ook niet noodeloos den strijd der Curaçaosche bakkers voor hun bestaan te verzwaren. Wat de Koloniale raad met dit stuk en het antwoord van de kamer, die zijn afwezig lid verloochend heeft, gedaan heeft, melden de notulen niet.

Uit het oogpunt van algemeene wetgeving is van belang een wijziging van het Reglement op het notarisambt, nog door gouverneur Van Slobbe aanhangig gemaakt, maar eerst in 1937 afgekondigd. Men weet, dat de wetgeving op het stuk van het notariaat valt onder het concordantieartikel van het regeeringsreglement, en ook hoe angstvallig men voor naleving dezer bepaling in de latere jaren is gaan waken. Zoo moest ook in Curaçao aan de orde komen de wijziging, zes jaar geleden in de wet op het notarisambt aangebracht, die bedoelt het toezicht over de notarissen meer doeltreffend te regelen, en te voorkomen, dat notarissen in zoodanige geldelijke moeilijkheden komen te verkeeren, dat de hun toevertrouwde gelden gevaar loopen. De gouverneur stelde den Kolonialen raad voor alleen de laatste groep bepalingen over te nemen, daar hij het toezicht over de notarissen bevredigend geregeld achtte. Reeds dit is merkwaardig, dat de gouverneur in de Memorie van toelichting het concordantievraagstuk aldus stelt: onder-

geteekende had te overwegen, of de voor Nederland getroffen voorzieningen door Curaçao moesten worden overgenomen. Voorheen was de gedachtengang veelal: in Nederland is het zoo gewijzigd, en volgens het concordantieartikel moet het dus in Curaçao ook zoo worden. De gouverneur zelf wees bij deze gelegenheid op de nieuwe regeling der surséance van betaling, die — eveneens in dit jaar — werd overgenomen, ofschoon in Curaçao van dit instituut nog nimmer werd gebruik gemaakt. En nu is ditmaal de Koloniale raad nog verder gegaan, zich stellende op het standpunt, dat het in Curaçao niet voorkomt, dat notarissen vermogensbestanddeelen van anderen in bewaring hebben of beheeren, heeft men de verplichting tot het voeren van een boekhouding, waaruit hun rechten en verplichtingen te allen tijde kunnen worden gekend, bij amendement beperkt tot gevallen, waarin vermogensbestanddeelen van anderen door hen worden bewaard of beheerd. In dit geval is, naar het mij voorkomt, de verordening op deze wijze niet onbelangrijk verslechterd, maar verblijdend acht ik het, dat bestuur en raad schijnen gebroken te hebben met het beginsel en de praktijk van een slaafsche navolging der moederlandsche wetgeving zonder te vragen naar hetgeen de Curaçaosche maatschappij noodig heeft.

Het nieuwe reglement voor de haven van Curaçao heeft in 1936 eindelijk zijn beslag gekregen.

Zeer uitvoerig zijn besproken de nog in het zittingsjaar 1934/5 ingediende ontwerpen der ongevallen- en ziekteregelingen, deze laatste zoowel ten aanzien van beroeps- als van andere ziekten, regelingen, die vergelijkbaar zijn met de zee-ongevallenverzekering in Nederland, met verplichte *verzekering* voor de kleine werkgevers. De openbare behandeling is geëindigd met de aanneming der sterk geamendeerde ontwerpen. De heer Bichon van Ysselmonde heeft de meening bestreden, dat hier van een mijlpaal in de geschiedenis van Curaçao zou kunnen worden gesproken, van een intree der sociale rechtvaardigheid in de Curaçaosche samenleving, immers de overgroote meerderheid der arbeiders ontvangt reeds vrijwillig een schadeloosstelling bij ongeval en een tegemoetkoming bij ziekte. Tot de kleine groep arbeiders, met welke dit niet het geval is, behooren die.... in gouvernementsdienst, en deze gaan dus nu van de wettelijke regelingen genieten.

Anders oordeelde de bestuursgemachtigde, die van oordeel was, dat slechts een kleine groep bij bedrijfsongevallen een uitkeering krijgt. Bijna had dit nog tot een onaangename gedachtenwisseling over de bestaande „arbeidscontracten" tusschen beide spre-

kers geleid, maar het uitzicht op de berg amendementen, die dien avond nog verzet zou moeten worden, werkte kalmeerend. Het ging bij deze amendementen voor een groot deel om een meer of minder van bedragen en percentages; het grootste deel werd tegen den zin van het bestuur, bijna steeds met groote meerderheid, door den raad aangenomen.

Het zal voor een buitenstaander — als de insiders het al niet eens zijn — moeilijk zijn uit te maken, of een meerderheid dan wel een minderheid der Curaçaosche arbeiders van de nieuwe regelingen, die nog niet afgekondigd zijn, zal profiteeren. Maar dat hier niet van een mijlpaal in de wetgeving zou moeten worden gesproken, lijkt mij niet verdedigbaar. Het is de sociale *wetgeving*, misschien iets anders dan de sociale rechtvaardigheid, die straks haar intrede doet. Hiervan komt de eer toe aan den gouverneur Van Slobbe. Vermelding verdient, dat in 1936 1009 ongevallen werden aangegeven.

Een oud ontwerp, in de zitting 1932/3 onder anderen naam ingediend, en ook hier meermalen besproken (D. W. I. G. 1936/7 blz. 99), nl. dat betreffende ondernemingen, waarin een bedrijf wordt uitgeoefend, heeft het eindelijk zoover gebracht, dat het kan worden afgekondigd. Het voert een soort handelsregister in en een vergunningsstelsel voor het vestigen van vreemde handelszaken en nijverheidsondernemingen. De bedoeling is, op deze wijze den Curaçaoschen handel, die in de laatste jaren veel van mededinging van vreemde zaken te lijden heeft gehad, te beschermen. In de loop der vier jaren, na de indiening verstreken, is veel ten gunste van Curaçao gewijzigd, maar niet daarom alleen werd in den raad op matiging bij de toepassing der nieuwe verordening aangedrongen: men vreesde ook represailles van het buitenland. In de Nota naar aanleiding van het eindverslag had de gouverneur nog den nadruk gelegd op de mogelijkheid om door het stellen van voorwaarden voor toelating de invoering van vreemde arbeidskrachten te weren. Hiertegen rees verzet in den raad, omdat er eerder een tekort dan een overschot van inlandsche arbeidskrachten zou zijn. De heer Bichon van Ysselmonde, die zich tot tolk van deze bezwaren maakte, wees er ook op, dat men op den Curaçaoschen arbeider niet zou kunnen rekenen, en was slechts bereid een desbetreffend amendement in te trekken, indien het bestuur met den grootsten spoed ervoor zou willen zorgen, den Curaçaoschen arbeider op het peil te brengen, waarop hij de concurrentie met den vreemden arbeider niet meer te vreezen zou hebben. Het amendement is aangenomen; daarna ook het ontwerp.

Men kent het euvel der wanbetaling van belastingen in Curaçao, dat jarenlang hoogtij heeft kunnen vieren, zelfs bij een noodlijdende schatkist. Het lijkt wat kras om met een der raadsleden vast te stellen, dat de schuld van den achterstand zeker niet den belastingschuldigen mag worden verweten, maar omgekeerd heeft ook niemand de moed te beweren, dat de fiscus vrij uitgaat. Hieraan zal, naar men hoopt, nu een einde komen door wijziging van de verordening op de rechtspleging en invordering in zake van belastingen. De behandeling ervan gaf het aanzijn aan een motie, waarin de noodzakelijkheid werd betoogd van beperking van het derdenbeslag op loon in den geest van art. 1638*g* van het Ned. B. W.

In allerlei opzicht is de raad aan het opruimen geweest. Daarbij moest hij ook tegenkomen een ontwerp uit het zittingsjaar 1930/1, regelende de toelating en uitzetting van vreemdelingen (art. 6 Rr.). In 1933 is Eindverslag uitgebracht, en nòg ligt het ontwerp onafgedaan. Nu heeft men de staatsrechtelijk wel heel vreemde figuur vertoond, dat de raad bij brief een eigen ontwerp aan den gouverneur heeft ingezonden met verzoek, dit als bestuursontwerp bij den raad te willen indienen; „met het oog op het belang der zaak spoedig". Het staat er werkelijk zoo. De gouverneur heeft aan dit verzoek — het is van Augustus 1936 — niet voldaan.

Wat de van lateren tijd dagteekenende ontwerpen betreft, moet worden vermeld als in dit zittingsjaar tot stand gekomen de wettelijke regeling van koop en verkoop op afbetaling en de wijziging van de bepalingen in het wetboek van strafrecht tot betere bescherming van minderjarigen, beide concordantieverordeningen.

Een der merkwaardigste verordeningen in een bepaald opzicht is zeker wel die van 31 Dec. 1936 (Pb. 1936 no. 139). Daarbij toch zijn twee fouten, in de artt. 1706 en 1770 B.W., verbeterd. In het eerste artikel stond „onroerende" in plaats van „roerende" goederen, en in art. 1770 „leener" in plaats van „uitleener". Het is wel eigenaardig, dat deze fouten zeventig jaar lang hun bestaan hebben kunnen rekken zonder opgemerkt te worden, althans zonder in de praktijk blijkbaar aanleiding tot moeilijkheden te geven.

Bij K. b. van 27 April 1936 S. no. 941, in werking getreden 1 Januari 1937, is het pensioenfonds voor burgerlijke ambtenaren en onderwijzers bij het bijzonder onderwijs, hun weduwen en weezen, in het leven geroepen. De jaarlijksche uitkeeringen aan het fonds ten laste van de Curaçaosche geldmiddelen zullen worden geregeld na verschijning van de eerste wetenschappelijke balans van het fonds per 31 Dec. 1941. Tot zoo lang zullen de pensioenbijdragen der ambtenaren erin gestort worden plus het bedrag, dat

in de Curaçaosche begrooting onder de middelen als batig saldo van de begrootingsrekening over een vorig dienstjaar wordt opgenomen, indien en voor zoover dit saldo niet behoeft te strekken ter voorziening in de dekking van nadeelige saldi van begrootingsrekeningen over vroegere dienstjaren.

Tot openbare behandeling, na het op 24 Dec. 1936 uitgebrachte Eindverslag, heeft het nog niet kunnen brengen de regeling van het eedsvraagstuk, waaraan de gouverneur op het laatste oogenblik heeft verbonden een uitbreiding van de hulpofficieren met den adjudant-onderofficier (Zie D. W. I. G. 1936/7, blz. 113/4 en 385).

De begrooting voor 1937, zooals deze bij den Kolonialen raad werd ingediend, raamde de ontvangsten op *f* 7.455.900.— en de uitgaven, waaronder *f* 280.533.— aan terugbetaling der tekorten over 1896 en 1897, op *f* 7.449.187.—, zoodat gerekend werd op een overschot van niet meer dan *f* 6713.—. Gedurende de schriftelijke gedachtenwisseling werden de middelen verhoogd met een batig saldo over 1933 ad *f* 501.120.— en de uitgaven verhoogd tot *f* 7.955.759.—, waardoor het overschot tot *f* 1261.— daalde, om door schrapping van een klein bedrag der uitgaven gedurende de openbare behandeling tot nog *f* 4953.— te stijgen. Daar de Kroon de begrooting goedkeurde, werd zij niet in de Staten-generaal behandeld. In de loop van 1937 zijn de uitgaven nog belangrijk verhoogd, en wel tot *f* 8.263.339.—, gepaard gaande met een hoogere raming der middelen van *f* 311.000.—, waardoor het voordeelig overschot bijna *f* 5000.— werd.

Het is niet veel belangrijks, wat bij de oorspronkelijke begrooting is te berde gebracht. In het algemeen kan niet gezegd worden, dat de Koloniale raad de groote lijnen uit het oog verliest, maar wel, dat hij in bijzonderheden te veel afdaalt. (Een mooi voorbeeld levert de behandeling van de begrooting voor 1938, waarbij de Koloniale raad zich heeft bezig gehouden met de plaatsing van een lichtsignaal, een verkeersagent en een urinoir.) Ditmaal waren het bij de schriftelijke gedachtenwisseling uitsluitend middelsoort-opmerkingen, die gemaakt werden. Als voornaamste kunnen worden genoemd: de slechte telefoondienst, de dure watervoorziening, de verkeersregeling, alle drie onderwerpen het eiland Curaçao betreffende, het ambtenarencorps en de politie.

Het is bekend, dat het uitkomen van ambtenaren uit het Moederland velen ginds een doorn in het oog is. Theoretisch zijn bestuur en raad het wel eens: ook de hoogste rangen moeten voor Curaçaoënaars openstaan, mits zij de vereischte bekwaamheid

hebben. In de practijk verschilt men — misschien niet wat de allereerste, en wat de technische plaatsen betreft — over de vraag, of deze laatste factor aanwezig is. Het is eenerzijds niet weg te cijferen, dat bij de verbetering van de geldelijke en economische omstandigheden van Curaçao steeds meer ambtenaren uitgekomen zijn, maar daarbij moet niet vergeten worden, dat dit veroorzaakt is, mede veroorzaakt althans, door het telkens weer aanvatten van nieuwe, en het reorganiseeren van bestaande, goeddeels technische, diensten als bevolkingsregister, kadaster, burgerlijke stand sociale „verzekeringen", politie, accountants-dienst, kiesrecht. Ditmaal heeft de heer Sprockel de verleden jaar door het raadslid Martijn geopperde gedachte, vorming van een studiefonds voor opleiding van begaafde jongelieden in Nederland, weer naar voren gebracht. Ook heeft dit keer nogmaals de opleiding in Nederland van Curaçaoënaars voor de politie een punt van bespreking uitgemaakt. Deze proef leek aanvankelijk geslaagd, maar de commandant der militaire politietroepen wilde niet tot uitbreiding der opleiding overgaan, voor en aleer ook de praktische dienst der opgeleiden zou blijken te voldoen. De heer Bichon, die het warm voor de Curaçaosche jongelui opnam, heeft dit zelfs in een motie uitgedrukt, waarin zoo spoedig mogelijke opleiding van Curaçaosche jongelieden tot politie-militairen „dringend gewenscht" wordt genoemd. Na een toezegging van den commandant-bestuursgemachtigde, om reeds nu naar geschikte jongelui te gaan zoeken, is deze motie ingetrokken.

Met dit onderwerp staat zijdelings in verband het amendement van den voorzitter van den Kolonialen raad, om het voor den gouvernementsaccountant uitgetrokken salaris van *f* 9270.— terug te brengen op *f* 7200.—. Daarbij is een staatsrechtelijk debat ontstaan tusschen den bestuursgemachtigde en den heer Cohen Henriquez. Eerstgeoemden meende, dat door het amendement ingegrepen werd in de bevoegdheid van het bestuur om de bezoldigingen vast te stellen. Ten onrechte. De betaling uit s Lands kas der door den gouverneur bepaalde salarissen is gebonden aan het budgetrecht van den raad. Het amendement is met algemeene stemmen aangenomen. Intusschen valt het op, dat, ofschoon het amendement een vermindering van *f* 2500.— inhoudt, de totaalpost op de vastgestelde begrooting (Pb. 1936 no. 55) slechts *f* 792.— minder is.

Wat de opnieuw voor de Kamer van koophandel en nijverheid aangevraagde gelden betreft, heeft de Koloniale raad principieel zijn standpunt van het vorige jaar gehandhaafd. —

Gelijk reeds gezegd is, is deze begrooting in de loop van 1937 gewijzigd.

Het ontwerp daartoe werd den 25sten Januari van dat jaar ingediend. O.a. werden daarbij aangevraagd: *f* 27.000.— voor bouw en uitbreiding van R.K. scholen op Aruba; *f* 6000.— hoogere subsidie in verband met grooter postvervoer aan de K.L.M.; *f* 6000.— voor een plaatsvervangend commandant der politietroepen; *f* 7200.— voor een ambtenaar, belast met de uitvoering van de Ongevallenregeling 1936; *f* 5100.— voor een loods meer, als gevolg van de toeneming van het havenverkeer; *f* 225.000.— voor salarisverhooging van ambtenaren als gevolg van de devaluatie; *f* 90.000.— als voorschot voor woningbouwvereenigingen; *f* 6000. voor deskundig toezicht op de plantsoenen en voorlichting op landbouwkundig gebied; *f* 12.000.— voor straatverlichting in Willemstad; *f* 125.000.— voor openbare werken (douanekantoor op Curaçao, passangrahan op St. Maarten, douanen-woningen op Aruba.

Tot dekking van deze uitgaven werd voorgesteld de bijdrage aan het pensioenfonds te verminderen met het bedrag der salarisverhooging, en verder de opbrengst van verschillende middelen *f* 311.000.— hooger te ramen.

Een van de belangrijke punten, die bij de behandeling dezer voorstellen aan de orde zijn gekomen, is weer geweest het vraagstuk voor de politie. Hiermee werd voortgebouwd op de zoo juist vermelde beraadslagingen. Het bestuur deelde nl. mee, dat de proef met de opleiding der Curaçaosche jongelui bij de politie als mislukt moet worden beschouwd; de theoretische opleiding was ruim voldoende geweest, maar „in de inderdaad moeilijke practijk van het politievak.... (waren) deze krachten in het algemeen niet geschikt bevonden". Aan verdere opleidingen wilde het bestuur zich niet wagen. Handig maakten de afdeelingen van den Kolonialen raad bij haar aandrang tot voortzetting van de proef gebruik van een opmerking van het bestuur tot voortzetting of liever tot hervatting der landbouw-maatregelen, nl. „dat vroegere pogingen schipbreuk hebben geleden mag geen reden zijn om bij de pakken neer te gaan zitten"; ook niet alle uitgezonden politiemannen zijn goed, en hebben nu deze Curaçaoënaars niet voldaan, een volgende groep voldoet misschien wel.

Het raadslid Winkel heeft gemeend, dat hierbij het oordeel en de wenschen van „de Bevolking van Curaçao" een rol kon spelen. Met verontwaardiging, zei hij, heeft die bevolking de mededeeling omtrent de mislukking van de proef gelezen, en het is „een zeer

algemeene wensch, dat het aantal Inheemsche krachten in de Politiekorpsen wordt uitgebreid".

In denzelfden geest sprak de heer Capriles, die terecht veronderstelde, dat in twee opzichten althans de Curaçaosche politieman zou uitmunten boven de uitgezondenen, t.w. in kennis zoowel van de landstaal als van de mentaliteit der bevolking.

De bestuursgemachtigde heeft desgevraagd meegedeeld, dat de fouten der opgeleiden zijn gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel en ongeschiktheid om zelfstandig op te treden. Desalniettemin gaf een raadslid nog in overweging om de politie tot een bestaansbron voor de bevolking te maken, waarbij, indien geen Hollanders meer zouden worden uitgezonden, ƒ 600.000.— zou kunnen worden verdiend.

Het debat werd wat pijnlijk toen een ander raadslid een argument voor zijn standpunt ten gunste van de plaatsing van Curaçaosche jongelui bij de politie scheen te vinden in zijn opmerking: niet-inheemschen geven blijk niet te voldoen aan deze eisch van geschiktheid voor den politiedienst: goede vormen bezitten, en zich behoorlijk en tactvol in het openbaar weten te gedragen. Een opmerking, al even ontactvol als de repliek van den bestuursgemachtigde: als ik moet kiezen tusschen een ontactvolle, onbeleefde maar betrouwbare politieman en een die tactvol, zeer beleefd maar minder betrouwbaar is, kies ik de eerste.

Intusschen heeft het bestuur ondanks alle aandrang in den raad zijn standpunt gehandhaafd.

Een ander punt, dat opnieuw ter sprake kwam, is de ambtenarenkwestie in het algemeen. De gouverneur deelde mee, de promotiekansen te willen verbeteren door meer adjunct-commiezen, commiezen en hoofdcommiezen aan te stellen. Ook invoering van den rang van referendaris werd overwogen. Een vakexamen zal ertoe moeten dienen om het peil op te voeren. Overplaatsingen zouden verminderd worden. Op deze wijze zou, meende de gouverneur, mèt de stijging der kansen op bevordering de behoefte aan ambtenaren uit Nederland aanzienlijk verminderen. Natuurlijk zal voor de hoogste ambtenaren een met hun werkkring overeenkomende kennis moeten verlangd worden.

Maar, hoewel instemmende met de beperking der overplaatsingen, was het andere, dat werd voorgesteld — aanstelling van referendarissen en van meer adjuct-commiezen, commiezen en hoofdcommiezen — iets, dat de raad nu juist niet wilde. Het zou ook in strijd zijn met de straks te vermelden, door de raad uitgestippelde „welvaartspolitiek". Natuurlijk liet de raad niet na zijn instem-

ming te betuigen met het resultaat, dat het bestuur zich voorstelde: minder ambtenaren uit Nederland doordat de Curaçaoënaars in het corps meer bekwaamd worden voor de hoogere rangen. Zelfs zóó zijn die uitgekomen ambtenaren een nachtmerrie voor den raad, dat hij bij voorbaat de verwachting uitsprak, dat de krachten voor opleiding tot het vakexamen in het eigen land gevonden zouden kunnen worden.

De verhooging der ambtenarensalarissen ten koste van de uitkeering aan het pensioenfonds lokte verzet. Echter verklaarde het bestuur geen anderen weg te zien, en, gelet op den juist verschenen middelenstaat van Januari 1937, wilde het met name niet overgaan tot een nog hoogere raming der middelen.

Alvorens deze gedachtenwisseling over de wijziging der begrooting voor 1937 te besluiten met de vermelding van hetgeen over den economischen toestand gezegd is, moet volledigheidshalve — en ook omdat de kwestie zelve aanleiding tot eenige rumor in casu heeft gegeven — vermeld worden, dat het raadslid Winkel gepleit heeft voor Aruba. Men wenscht daar een nieuwe haven, misschien iets minder dan die van Curaçao, maar in ieder geval een, die niet alleen de scheepvaart van nu dienen kan, doch ook voor de toekomst iets beloofd. Het bestuur meent dezen wensch niet te kunnen vervullen, en ook de heer Winkel scheen die niet zonder meer voor zijn rekening te willen nemen, maar wel drong hij aan op verbreeding en verlenging van de bestaande pier en op bouw van een gouvernementsbergplaats.

Welvaartspolitiek! Terugkomende op wat ik reeds zeide over de bezorgdheid voor de toekomst van Curaçao als de petroleumbron eenmaal opgedroogd zal zijn, trekt het de aandacht, dat de gouverneur in zijn Memorie van antwoord verband legde tusschen zijn landbouwvoorstellen en de omstandigheid, dat men er ook z.i. mee rekening zou moeten houden, „dat wel eens en misschien reeds spoedig een einde zou kunnen komen aan het bestaan der olieraffinaderijen in het Gebiedsdeel". Zulks naast hetgeen de raad placht voor te staan: bevordering van handel en industrie en van vreemdelingenverkeer. Het zou hierbij gaan om de levensbelangen der koenoekoebewoners, die de aandacht vragen voor verbetering van land- en tuinbouw en van veeteelt.

De voorgestelde maatregelen lokten tegenstand uit. Had het bestuur ter aanbeveling van den landbouwkundige aanvankelijk de behoefte aan een deskundige plantsoenendienst naar voren gebracht — de raad voelde daarvoor niets. Dan eerder een landbouwkundige, die desnoods een oogje op de plantsoenen zou kunnen houden

den; de *bestaande* plantsoenen, wel te verstaan, want van uitbreiding, die de gouverneur wilde om de aantrekkelijkheid van de stad voor vreemdelingen te vergrooten, moest alleen reeds de duurte van het voor besproeiïng noodige water terughouden. Eén lid had in het Voorloopig verslag verklaard wel aan de aanstelling van een landbouwkundige op de benedenwindsche eilanden te willen meewerken, maar alle leden konden zich slechts vinden in de gedachte om af en toe den deskundige van de bovenwindsche eilanden een poosje op Curaçao te laten vertoeven.

Het bestuur had een grootscher voorstelling van het werk van den man, dien het begeerde; hij zou een „belangrijke en veel omvattende" taak hebben. De koenoekoebewoner diende met zijn geiten, kippen, varkens en koe in de eerste plaats in het onderhoud van zijn gezin te kunnen voorzien, en met het overschot, coöperatief ter markt gebracht, een bescheiden inkomen trachten te verwerven. Daarbij zou de landbouwkundige de rol kunnen vervullen van de vakkundigen der boerenbonden in het moederland, die de landbouwers bezoeken en hun aanwijzingen geven.

In het Eindverslag was de stemming van den raad al wat gunstiger. Algemeen werd toegegeven, dat bij de jeugd met nieuwere en betere methodes nog wel eer te behalen zou zijn. Maar bij de openbare beraadslaging scheen het weer mis te gaan. De heer Winkel kwam met het oude recept: wij hebben water noodig, niet een landbouwkundige, althans geen Europeeschen; liever een Chinees van die, welke getoond hebben hier in den tuinbouw iets te kunnen bereiken. Maar tegelijkertijd kwam dit raadslid met een reeks problemen als: vermeerdering van den watervoorraad, damaanleg, putten, molens, verzorging van de oranjeappelboomen en van de mispelboomen, aanplant van veevoeder — vraagstukken, die meer wijsheid en praktijk schijnen te eischen om dit op te lossen, dan „hard werken en taai geduld" geven kunnen. —

In het Eindverslag heeft de Koloniale raad de stelling geponeerd: Curaçao kent jaren van boom en jaren van teruggang naar gelang de oliemaatschappijen zich uitbreiden of niet. Daarvan uitgaande wil men een „welvaartspolitiek" gevoerd zien. Uitgewerkt werd dit plan alleen voor het „Bestuursapparaat": Slechts personeel in vasten dienst voor het werk in tijden, waarin de oliemaatschappijen zich niet uitbreiden, en tijdelijk personeel daarbij in tijden van nieuwbouw. Het klinkt wat simplistisch, zoo het aantal ambtenaren afhankelijk te stellen niet van den arbeid, die verricht moet worden maar van de welvaart der maatschappij.

Intusschen het uitgangspunt was volgens de heer Bichon van Ysselmonde juist. Deze afgevaardigde wijdde zijn laatste rede aan de toekomst van Curaçao, maar hij knoopte zijn gedachten daarover vast aan het verleden en aan het heden. Wat het heden betreft — van de afloop van de wereldcrisis heeft Curaçao geen hausse te wachten, omdat het niet of nagenoeg niet gedeeld heeft in die crisis, buiten de wereldmarkt als het staat.

1928–1930 was een periode van nieuwbouw, het geld wordt met handenvol uitgegeven, allerlei nieuwe zaken en handeltjes worden opgezet, de gouvernementsuitgaven stijgen van $5^1/_2$ tot 8 millioen; 1931–1933 de nieuwbouw is tot stand gekomen, de opgezette zaken zijn niet winstgevend, schulden worden gemaakt, belastingachterstand ontstaat, de uitgaven dalen tot ± *f* 6.3000.000.—; 1934–1936 nieuwbouw, de schulden worden betaald, welvaart, de uitgaven loopen weer op tot 8 millioen. Spreker achtte in dien gedachtengang thans, nu de nieuwbouw weer tot stand is gekomen, een periode van teruggang te wachten, en waarschuwde daarom tegen verdere stijging der vaste posten op de begrooting.

Uitdrukkelijk zij gezegd, dat de heer Bichon de verdwijning der olieïndustrie niet in een nabije toekomst schijnt te verwachten, maar hij cijferde deze ook niet weg. Daarom: de voorgenomen landbouwverbetering is verheugend, handel en scheepvaart blijven de aandacht vereischen, nieuwe industrieën moeten gelokt worden; dit laatste zal geld kosten, maar deze uitgaven zijn dringender dan die voor den bouw van allerlei landsgebouwen en voor den snellen wegenbouw.

Zoo was de zwanenzang van Mr. Bichon.

Er volgden nog afscheidsreden van weerszijden. Ik behoef van dit afscheid niets meer te zeggen, na de woorden, die ik in mijn kroniek reeds wijdde aan dit verdienstelijk raadslid.

Met hem was voor het laatst aanwezig de bestuursgemachtigde, de heer Schreuder, inspecteur van het onderwijs, die tien jaren in de kolonie vertoefde, en veel goed werk heeft verricht. De herinnering aan hem wordt bewaard in de Schreuderschool. Juist is de benoeming van zijn opvolger, dr. Goslinga, inspecteur van het onderwijs te 's-Gravenhage, afgekomen.

Zoo was de behandeling dezer aanvullende begrooting voor 1937 heel wat belangrijker dan die van de eerste voor dit jaar. —

Tot den in het thans behandelde zittingsjaar verrichten begrootingsarbeid behoort ook een wijziging van de begrooting voor 1936. Hierbij werd o.a. het commando der politietroepen uitgebreid tot twee oficieren; werden gelden aangevraagd voor brand-

verzekering van 's Lands eigendommen, voor woningbouw (*f* 50.000.—), voor wegenverbetering (*f* 97.500.—), voor nieuwe bouwwerken (*f* 190.000.—). De gouverneur was van oordeel, dat hiermee kon gepaard gaan een hoogere raming der middelen ten beloope van *f* 360.000.—.

Hoe uitvoerig de schriftelijke en mondelinge gedachtenwisseling over dit ontwerp ook geweest is, ik moet volstaan met te vermelden, dat zij aanleiding was tot een grondige bespreking van de grondpolitiek van het gouvernement en van het verkeersvraagstuk, beide alweer onderwerpen, die alleen het hoofdeiland raken. Het betoog uit den raad kwam hierop neer, dat de grondpolitiek, die het bestuur volgt, den particulieren woningbouw belemmert door te hooge huurprijzen en canon te vragen en gronden niet te verkoopen, maar slechts in huur of erfpacht af te staan. De bestuursgemachtigde heeft dit eerst met een beroep op feiten en cijfers ontkend, en de uitgifte van grond alleen in erfpacht — onder gouverneur Van Slobbe als stelsel aanvaard — verdedigd als middel om speculatie in gronden tegen te gaan, en als parallel voor groote panden van het huurgrondjesstelsel, dat de kleine man voor vervreemding en verpanding van zijn bezit vrijwaart.

Wat de begrooting voor 1935 betreft, is een regularisatie-ontwerp ingediend, dat geenerlei tegenstand ontmoet heeft.

Op hoofdstuk XIII (Koloniën) der staatsbegrooting 1937 is voor Curaçao uitgetrokken *f* 459.348.—, zijnde ruim *f* 75.000. — meer dan voor 1936, hoofdzakelijk veroorzaakt door versterking van het detachement mariniers in verband met den onzekeren politieken toestand in Venezuela na het overlijden van president Gomez.

Uit de Tweede kamer zijn stemmen opgegaan om een gedeelte der kosten van leger en vloot ten laste van de Curaçaosche begrooting te brengen. Het vorige jaar heeft de minister zelf reeds die mogelijkheid geopperd ten aanzien van de kosten van het stationsschip. Ditmaal is overleg met den gouverneur over de daartoe noodige wijziging van de Curaçaosche staatsregeling toegezegd.

Wat laat was de Tweede kamer met de opmerking, dat na vereffening der schulden aan het moederland ernstig overwogen moet worden wat geschieden moet met de Curaçaosche overschotten. Immers zijn die batige saldi reeds als middel op latere begrootingen gebracht, en bij de oprichting van het pensioenfonds zijn die overschotten daarvoor opgeëischt.

Ook niet geheel „bij" is de meening van sommige leden, dat „reeds thans" behoort te worden overgegaan tot voorzieningen op het gebied der sociale wetgeving als ongevallenverzekering en een veiligheidswet. De minister heeft in antwoord hierop even opgesomd wat reeds gedaan is, en een veiligheidswetgeving in uitzicht gesteld.

Amsterdam, 24 Juli 1937.

KRONIEK

SURINAME

Wanneer onze Surinaamsche kroniek hoofdzakelijk een politiek overzicht is, dan ligt dit niet aan den kroniekschrijver, maar aan de omstandigheden. Berichten welke ook maar een lichtstraaltje zouden werpen op het sombere beeld van den algemeenen toestand des lands, komen uit Suriname niet tot ons, uitingen van ontevredenheid bij de vertegenwoordiging der bevolking over het beleid van regeering en bestuur echter zooveel te meer.

De gedachtenwisseling over het tweede ontwerp-waterleiding verordening, waarvan thans uit de gedrukte stukken kennis is kunnen worden genomen, toonde nog eens opnieuw aan dat hier geen sprake is van een moeilijkheid welke door welwillende samenwerking der betrokken instanties overwonnen worden kan.

In een nota naar aanleiding van het eindverslag deed de gouverneur mededeeling van een toezegging van de zijde der directie van het waterleidingbedrijf. Deze laatste zou, ***indien de verordening*** (op verplichte aansluiting) ***aanvaard zou worden***, mede willen werken tot een verlaging van het tarief voor de woningen der minst vermogende bevolkingsgroep.

Het principe werd dus gehandhaafd, dat de bevolking door een maatregel van wetgeving gedwongen mag worden om zich van drinkwater te voorzien bij een geconcessionneerde onderneming, met uitsluiting van elke andere mogelijkheid om water te verkrijgen en zonder dat de wetgever ter zelfden tijd de zekerheid schept voor den verbruiker, dat hij, zoolang de dwang op hem rusten zal, ook tegen een voor hem betaalbaren prijs water zal kunnen bekomen. Wat natuurlijk ook onmogelijk wettelijk geregeld worden ***kan.***

Het was intusschen niet het zonderlinge dezer figuur op wetgevend gebied, dat den Staten in hun verzet deed volharden; zij lieten vooral het bezwaar gelden, dat in het nieuwe tarief, zooals de gouvernuur zich dat ***gedacht*** had, wel in een verlaging voorzien werd voor de laagsten categorie van woningen, maar dat deze ver-

laging gepaard ging met een verhooging voor een andere categorie.

Zooals reeds in een vorige kroniek medegedeeld werd, is ook de tweede waterleidingverordening verworpen; de Staten hebben besloten zich met een adres tot de Kroon te wenden, in het belang eener voor de Surinaamsche bevolking aanvaardbare oplossing van het watervraagstuk.

Even is er nog getracht, door een wijziging in het ontwerp, te doen uitkomen dat tegen het op eigen erf opvangen en bewaren van *leiding*water geen bezwaar bestaat, wat natuurlijk aan de Staten de vraag ontlokte, waar dan het hygiënische principe bleef, om der wille waarvan de geheele watervoorziening ter hand genomen is. Inderdaad, het uitgangspunt is geweest, dat alle water, in een bak, vat etc. bewaard, gevaar oplevert. De gouverneur heeft dan ook de voorgestelde wijziging maar weder teruggenomen, na eerst te hebben verklaard, dat die wijziging door zijn toelichting „buiten twijfel gesteld" was.

In het ten slotte dus niet gewijzigde artikel (het „dwang"-artikel) kon men ook lezen, dat het wèl geoorlooft zijn zou een bak, vat, emmer etc. op zijn erf te hebben staan, mits zoodanig voorwerp „watervrij" zijn „of gehouden" worden zou. Men moge zich afvragen, of zulk fraais in aanmerking komen zal om in een algemeenen Koninklijken maatregel van bestuur overgenomen te worden.

De behandeling der begrooting voor 1938 was voor eenige Statenleden een nieuwe gelegenheid om uiting te geven aan hun grieven tegen het huidige bestuur, eerst bij de schriftelijke, daarna bij mondelinge gedachtenwisseling. De houding van den gouverneur tegenover de vertegenwoordiging schijnt op deze laatste den indruk te maken van weinig welwillend, weinig waardeerend en weinig bevorderlijk aan een vruchtbare samenwerking.

Men kan moeilijk tot een andere conclusie komen dan deze, dat wrijving en ontstemming nagenoeg steeds voorkomen hadden kunnen worden, zonder schade aan het prestige, of aan eenig ander belang. Het is zoo jammer dat, terwijl het land er slecht aan toe is — wat niemand's schuld is en waar niemand iets aan verhelpen kan — de toestand nog verergerd wordt door nutteloos krakeel.

Aan een krachtfiguur, die met sterke hand en onverzettelijken wil, tot heil van land en volk, een zeker hervormings- of ontwikkelingsplan ten uitvoer tracht te brengen, zoo mogelijk met de medewerking der bevolking zelf, maar desnoods zonder die medewerking, aan zulk een figuur zou veel vergeven moeten en kunnen worden. Er bestaat echter in de Surinaamsche landvoogdij aan

een zoodanige figuur geen behoefte en zij zou er ook niet op haar plaats zijn, om de eenvoudige reden dat de middelen niet aanwezig zijn om ook maar te trachten in Suriname groote dingen tot stand te brengen. Zelfs aan een program van actie heeft men zich tot dusver niet gewaagd en dat is misschien maar goed ook.

Toch behoort ook de gouverneur met een vrijwel uitsluitend administratieve taak, over bijzondere gaven te beschikken. Hij moet een sterk persoonlijk en zeer objectief oordeel bezitten en den moed hebben dat te doen gelden. Niet alleen echter tegenover de vertegenwoordiging der bevolking, doch ook tegenover eigen adviseurs en desnoods zelfs tegenover het opperbestuur, wat in vele gevallen wel zal beteekenen tegenover de departementale bureaux in Den Haag. Aan den anderen kant bestaat er geen goede reden om er aan te twijfelen, of een onbevangen, principieel, wezenlijk superieur beleid wel de waardeering vinden zal welke het verdient, zoowel in Suriname als in het moederland. Van onoverbrugbare tegenstellingen is in de Surinaamsche politiek zelden of nooit sprake.

Is er iets, misschien zelfs wel veel voor te zeggen, zich te onthouden van stelselmatige, uiterst kostbare pogingen om den uit den aard der zaak zeer langzame ontwikkeling der Surinaamsche volksgemeenschap in belangrijke mate te versnellen, met de groote kans dat met forceeren niets goeds te bereiken zal blijken, zoo behoort alle bedenkelijk geliefhebber zeker achterwege te blijven. De vrees schijnt gewettigd, dat als zoodanig gekwalificeerd moet worden het voorstel om in Suriname dorpsgemeenten in te stellen en te organiseeren.

Er bestaan in dit uitgestrekte land, buiten de hoofdstad, eenige bevolkingscentra, welke, naar Europeeschen maatstaf, als dorpen zouden kunnen gelden, maar deze kleine centra worden door den gouverneur juist niet bedoeld. Het gaat om de nederzettingen van kleine landbouwers, menschen wier leven, of wier verblijf in Suriname op het land aangevangen is en die nooit stedelingen of dorpelingen geweest zijn.

Districts commissarissen en andere functionarissen, zonder bestuursopleiding, maar met veel ijver, toewijding en geschiktheid, hebben soms in dergelijke vestigingen een goede, op het algemeen welzijn gerichte samenwerking weten te verkrijgen, zonder dat er van eenig wettelijk verband of eenige staatsrechtelijke organisatie sprake was.

Thans beoogt het gouvernement zoodanige vestigingen tot wettelijk erkende gemeenschappen te maken, den opgezetenen

zekere verplichtingen op te leggen, dorpsbesturen in te stellen. Dat de landelijke gemeenschappen voor erkenning rijp zijn en het gemis van organisatie moeilijkheden oplevert, welke slechts door wettelijke regelingen opgelost kunnen worden, wordt niet met overtuigende argumenten aangetoond. Men wil kunstmatig in het leven roepen, wat elders uit natuurlijke oorzaken ontstaan en historisch gegroeid is.

Dit laatste kan, in een nieuw land, verdedigbaar zijn, wanneer er een redelijke kans bestaat, dat er een begeerlijk doel mede bereikt worden zal. De gouverneur echter verdedigt zijn voorstel door op de wenschelijkheid te wijzen, dat het leven ten platten lande aantrekkelijker gemaakt worde, ten einde een dam op te werpen tegen den trek naar de stad en een migratie in omgekeerde richting, van de stad naar het land, te bevorderen.

Dit nu klinkt wel erg naief-theoretisch en het ligt voor de hand, dat de Statenleden, grootendeels kinderen des lands, des gouverneurs uitgangspunt niet als juist kunnen erkennen.

Dat er in Suriname een wanverhouding bestaat tusschen de numerieke sterkten der stads- en der plattelandsbevolking, is een oude en reeds vaak verkondigde waarheid; dat zij bestaan gebleven is en, onder de huidige omstandigheden, de neiging toont om nog grooter te worden, is het gevolg van oorzaken, welke zich niet laten wegredeneeren; de bloote bewering dat de bestaansvoorwaarden op het land „de, relatief gesproken, beste vooruitzichten „bieden" heeft weinig waarde. In ieder geval kan van de voorgestelde maatregelen weinig verbetering verwacht worden, ten aanzien van de wanverhouding in kwestie; zelfs zouden in de practijk, zooals de Staten opmerkten, die maatregelen wel eens een zeer ongewenscht effect kunnen hebben.

Of het ontwerp al dan niet aangenomen zal worden, zal wel voornamelijk afhangen van het lot van een amendement der Staten, tot doel hebbende dat een nederzetting bij verordening, niet bij besluit van den gouverneur, tot dorpsgemeente verklaard worden kan.

Bij de behandeling van het nieuwe kiesreglement bleek dat reeds het Statencollege van 1932 zich op het standpunt gesteld heeft, dat de nieuwe bepalingen op de samenstelling der vertegenwoordiging een schrede achteruit beteekenen zouden, moeilijk te rijmen met den geest der grondwetsherziening van 1922. Toch schijnen er indertijd nog voorstanders geweest te zijn van een gedeeltelijk gekozen college, doch op andere gronden dan door de regeering ten slotte aangevoerd zijn, ter verdediging der terugkeer tot dit stelsel.

Het zwakke punt in de thans voorgestelde wijziging van het Surinaamsche kiesreglement is de regeling van het nieuw ingevoerde capaciteitskiesrecht, een innovatie welke in een samenleving als de onderhavige eigenaardige moeilijkheden oplevert. Men kan in een land als Suriname een heele Piet zijn en aan betrekkelijk hooge eischen van verstandelijke ontwikkeling voldoen, zonder evenwel in staat te zijn, door middel van een diploma zijn „capaciteit" te bewijzen. Vroeger, toen er slechts één criterium van kiesbevoegdheid bestond, was het mogelijk dat een totaal onwetend persoon, als belastingbetaler, kiezer was en ook thans nog wordt aan den censuskiezer geen enkele eisch van verstandelijke ontwikkeling gesteld. Doet het nu niet vreemd aan, den gouverneur te hooren betoogen, dat men zeer voorzichtig behoort te zijn bij het toekennen van kiesbevoegdheid, juist op grond van verstandelijke ontwikkeling? Alsof iemand die behoorlijk lager onderwijs, op Nederlandsche basis, genoten heeft, een minder wenschelijk kiezer zijn zou, dan b.v. een Aziaat die lezen noch schrijven kan en geen Nederlandsch verstaat, maar naar een zeer bescheiden inkomen belasting betaalt!

Ook op de kiesrechtverordening zijn eenige amendementen ingediend; worden deze aangenomen, maar blijken zij voor het bestuur onaanvaardbaar, dan is regeling bij K.B. weder de eenige uitweg. De vertegenwoordiging kan op deze manier alle verantwoordelijkheid voor de wetgeving op de Kroon overdragen.

Een enkele maal hebben de Staten zich een opmerking veroorloofd aangaande onnauwkeurigheden in de redactie van verordeningsontwerpen. De stijl echter waarin de toelichtende memories vervat zijn, is ook niet altijd onberispelijk. Wat b.v. te zeggen van een zinsnede als deze: „was de ondergeteekende *inmiddels* van „meening, dat het *aangewezen* was voor de nieuwe regeling van „een *bepaalde basis* uit te gaan"? (M.v.a. Kiesregl.).

Den toevloed van „gezagsondermijnende drukwerken", meestal uit Nederland afkomstig, meent het gouvernement te kunnen stuiten door middel van een verordening tot wijziging en aanvulling van een K. B. van 1933. Gegeven vroegere ervaringen op het punt van beperking der drukpersvrijheid, lijkt goedkeuring van het ontwerp nogal kwestieus.

Tevoren was reeds, volgens een krantenbericht, een partij „roode lectuur" ten huize van een particulier in beslag genomen, waaronder afleveringen van een communistisch tijdschrift, waarmede, nog maar kort geleden, hier in Amsterdam openlijk op straat gecolporteerd werd. Wat is eigenlijk gezagsondermijnend

drukwerk, of, om nauwkeuriger te zijn, drukwerk met gezagsondermijnenden inhoud?

Het uitwendige gezag dient gehandhaafd te worden, in Suriname niet krachtiger of minder krachtig dan elders, zonder aarzeling en zonder aanzien des persoons, desnoods op de meest forsche wijze; dat spreekt van zelf. Wanneer men echter gaat spreken over ondermijning, wat iets anders is dan feitelijke aanranding van het gezag, of de poging, dan wel de opruiïng daartoe, dan betreedt men een geheel ander terrein, dan wil men blijkbaar het prestige beveiligen, waartoe, in een vrij land, wettelijke maatregelen weinig dienstig lijken.

Wie de handelingen der Surinaamsche Staten van den laatsten tijd doorleest, kan moeilijk anders constateeren dan een ernstig tekort aan waardeering en respect, om het maar zacht uit te drukken, voor de overheid des lands en voor den hoogsten drager van het overheidsgezag persoonlijk, bij de gekozen vertegenwoordiging der bevolking. De vanzelf sprekende machteloosheid tegenover de uitingen van ontevredenheid en misnoegen, der vertrouwensmannen van de bevolking, moet wel een schrille tegenstelling vormen met de wettelijke bevoegdheid, welke blijkbaar wenschelijk geacht wordt, om diezelfde bevolking te vrijwaren voor extremistische invloeden van buiten.

Eenige maanden geleden maakte de pers gewag van een kleine beroering, onder de inwoners van zeker district, veroorzaakt door het verkeerd begrijpen van een nieuwe bepaling op het begraven, ten doel hebbende de mogelijkheid te scheppen (niet de verplichting) van de ter aarde bestelling van ongekiste lijken. Dat komt ervan, wanneer men meent ongevraagd tegemoet te moeten komen aan veronderstelde bijzondere behoeften van bepaalde bevolkingsgroepen.

Er is in Suriname een comité gevormd, dat zich ten doel stelt gelden in te zamelen tot het koopen van een geschenk, aan te bieden aan ons Prinselijk echtpaar, ter gelegenheid van zekere te verwachten blijde gebeurtenis. Het denkbeeld is sympathiek en wie de Surinaamsche bevolking kent, zal er niet aan twijfelen of het zal weerklank vinden.

Het verslag van Bestuur en Staat 1936 maakte nog melding van het bestaan eener padvindersorganisatie in Suriname. Op de Wereldjamboree te Vogelenzang echter zagen wij geen Surinaamsche padvinders, wel Indische, Curaçaosche en Sabaansche.

17 Augustus 1937.

CURAÇAO

Het jaarverslag der „Koninklijke" 1936

Het volgende worde daaruit hier vermeld:

Aruba. De door de Canadian Eagle gekochte ruwe olie, welke in de raffinaderij van de Arend Petroleum Mij. werd verwerkt, bedroeg in totaal ongeveer 2.190.000 (v.j. 2.830.000) barrels.

Curaçao. In verband met de noodzakelijkheid te blijven voldoen aan de steeds toenemende eischen van de markt, werd besloten een installatie te bouwen voor het verwerken van de kraakgassen tot grondstof voor zeer hoogwaardige koolwaterstoffen.

Maatregelen werden genomen ten einde verouderde gedeelten der fabriek door moderne te vervangen.

De transportvloot zal worden vergroot met 3 schepen, welke in den loop van 1937 in de vaart zullen komen, terwijl bovendien voor de vervanging van oudere schepen 3 nieuwe tankers in bestelling zijn gegeven, welke in 1938 zullen worden afgeleverd.

De fabriek verwerkte gedurende 1936 7.024.355 (.vj. 6.702.894) kg ton ruwe olie.

Curaçaosche Handel-maatschappij

Deze maatschappij keert over 1936 een dividend uit van 7%.

In 1937 werden *f* 1.500.000.— nieuwe aandeelen uitgegeven tegen den koers van 120%.

Opbrengst der middelen

Vergeten is in de Juli/Aug. aflevering iets te zeggen van de middelenstaat over Maart van dit jaar. Inmiddels is de staat over Mei reeds verschenen. Daartoe mij bepalende, valt het volgende op te merken:

De baten zijn niet weinig versterkt, daar de inkomsten van onderscheiden aard vermelden een bedrag van ruim *f* 500.000.— als batig saldo over een afgesloten dienstjaar. De middelen zijn daardoor over de maanden Januari tot Mei gestegen tot *f* 4.707.107.— hetgeen *f* 230.000.— boven 1936 en *f* 1.250.000.— boven de raming is.

De inkomstenbelasting bracht in Aruba in Mei bijna een millioen op, en is daardoor bijna *f* 250.000.— boven de opbrengst in de eerste vijf maanden van 1936 uitgekomen. Belangrijk is, dat

de loodsgelden in Mei 1937 *f* 17.000.— meer dan in dezelfde maand van 1936 opbrachten.

Sanatorium „Het groene kruis"

Reeds eenige maanden geleden werd het bekend, dat van Curaçao uit aan den Bond der Nederlandsche diakonessenhuizen is verzocht de verzorging van het sanatorium „Het groene kruis" op zich te nemen. Thans vermeldt het jaarverslag van dezen bond: „*De N.V. Sanatorium het Groene Kruis te Curaçao* werd in het afgeloopen jaar geholpen door een commissie uit ons bestuur, bestaande uit de Heeren Dr. O. Norel (voorz.), Jhr. D. W. Sickinghe (secr.) en Dr. A. de Mol van Otterloo. Reeds werden eenige personen uitgezonden; de werkzaamheden gingen nu en dan nog wat stroef, het contact met Curaçao is moeilijk en de omstandigheden aldaar zijn ons nog te onbekend. Wij vertrouwen dat zulks zal verbeteren nu Zr. Dersjant, de eerste directrice, te Willemstad is aangekomen en ons kan inlichten, met kennis van zaken aan deze zijde tegelijkertijd."

West-Indische kamer

Het jaarverslag over 1936 klaagt over de onvoldoende aanraking tusschen de kamer met de daarvoor in aanmerking komende organen in Curaçao ondanks de harerzijds aangewende pogingen om daarin verbetering te brengen. „Zoo mochten in het begin van 1936 gevoerde besprekingen met den heer W. van Eyck, Lid der Kamer van Koophandel op Curaçao, welke besprekingen ons de hoop hadden doen koesteren, eindelijk tot een gewenschte verhouding te kunnen komen, tot dusver nog geen resultaat opleveren. De nadere berichten van genoemde Kamer van Koophandel, ons door den heer Van Eyck toegezegd, lieten nog steeds op zich wachten."

Dit is natuurlijk te betreuren, maar als men de rollen eens omkeerde, en een vertegenwoordiger van de West-Indische kamer naar Curaçao zond!

Uit de verwerkte gegevens betreffende Curaçao worden hier de volgende vermeld:

Van den invoer, de olie buiten rekening gelaten, ter waarde van bijna 12 millioen gulden komt voor rekening van Nederland slechts ongeveer 3 millioen gulden, dus niet meer dan ongeveer 25%. Op de lijst der invoerende landen neemt het Moederland dan ook eerst de 4de plaats in, twee plaatsen onder de Ver. staten van

N. Amerika. Gedeeltelijk is dit te verklaren door den grooteren afstand (reis Amsterdam–Curaçao 19 dagen; Curaçao–New York 7 dagen), maar toch niet geheel daardoor. Japan b.v., op veel grooteren afstand gelegen, komt op de 6de plaats en wordt alleen door Engeland overtroffen.

De kamer hoopt in de loop van 1937 een nieuw handelsadresboek voor Curaçao uit te geven.

Bijbeltentoonstelling

In Amsterdam is in Juni en Juli een Bijbeltentoonstelling gehouden, ingericht door het Ned. Bijbelgenootschap bij de herdenking der 300-jarige statenvertaling. Onder No. 187 zag ik als bijzonder exemplaar vermeld: Sjako-Bijbel. Uitg. J. Enschedé en Zonen Haarlem. 1825. Inschrift „U. 209 C. Conradi". „Uitgereikt op den dag van onze uittogt tegen de Belgen". C. Conradi was student in de theologie. Mevr. C. Ferguson–Jens, 's-Gravenhage wordt als inzendster opgegeven. Zooals men weet, was ds. C. Conradi van 1837 tot 1855 predikant op Curaçao.

Verkiezingen

Mijn aandacht werd getrokken door een oproeping in El Despertador van 3 Juli 1937, waarin de gezaghebber kiesbevoegden oproept voor de landraadverkiezing. De stembriefjes, zoo wordt meegedeeld, kunnen van 6 tot 20 Juli worden afgehaald. — Eigenlijk toch wel erg, dat dit verouderd en gevaarlijk stelsel tot 1937 heeft kunnen standhouden.

Een nieuwe politieke partij is voor den dag gekomen, de „Curaçaosche politieke Unie". Haar beginselen zijn uit de advertentie in La Prensa van 5 Juli ll., waarin zij „kiezers" oproept, niet op te maken.

Op St. Maarten is men het verst met de verkiezingen voor de Staten. Twee candidaten worden genoemd de heeren Plantz, Statiaan van geboorte, gouvernementsambtenaar op Curaçao, en A. R. Brouwer, redacteur-uitgever van De slag om slag te St. Maarten.

Volgens laatstgenoemd blad van 29 Mei ll. is daar een voorloopige kiezerslijst van 56 personen opgemaakt; volgens een later nummer zouden hieraan nog 57 namen zijn toe te voegen.

Geschiedkundige sprokkeling

Een adres uit Curaçao aan de Tweede Kamer in 1853.

Den 9den Aug. 1853 kwam in de Tweede Kamer aan de orde

een adres van Genereux P. R. de Lima en 101 andere ingezetenen der kolonie Curaçao naar aanleiding van het bij die Kamer aanhangig ontwerp-Regeeringsreglement, het zoogenaamde eerste ontwerp-Pahud, waarbij o.a. werd voorgesteld een Koloniale raad, samengesteld uit 12, door stemgerechtigden gekozen, leden.

Vijf bezwaren werden geopperd:

1°. tegen de bepaling, waarbij *f* 60.— als maximum en *f* 20.— als minimum van den census voor het kiesrecht werd genoemd. Aangevoerd wordt, dat bij dit minimum „een zeer aanzienlijk aantal nuttige en nijvere ingezetenen van het kiesregt zouden worden uitgesloten, wier middellijke deelneming in de koloniale wetgeving een zeer nuttigen invloed op het welzijn der kolonie zou vermogen uit te oefenen". Voorgesteld wordt een minimum van *f* 10.—;

2°. tegen de eisch van actief kiesrecht voor het passieve. Daardoor zouden „welligt de meest geschikte ingezetenen, als bijv. regtsgeleerden, geneesheeren enz., van de koloniale vertegenwoordiging ... kunnen worden uitgesloten";

3°. de niet-toekenning van het recht van amendement en van dat van initiatief aan den Kolonialen raad;

4°. tegen het recht van den gouverneur om niet slechts vreemdelingen maar ook ingezetenen uit de kolonie te verwijderen, en om zoodanige personen zonder vorm van proces in hechtenis te nemen. Adressanten „hebben tegen deze aan den Gouverneur toegekende magt groot bezwaar. Zij vermeenen, dat de bepaling van dit artikel alle andere bepalingen van het reglement tot ijdele klanken maakt; zij beschouwen eene dergelijke bepaling, althans in tijd van vrede, ten eenen male nutteloos, ja zelfs gevaarlijk in eene kolonie, waar men door middel der geregelde paketvaart binnen minder dan een maand over en weder met het moederland kan corresponderen; zij zal vreemdelingen terughouden om zich met hunne kapitalen in de kolonie te vestigen, en inboorlingen wêerhouden om hun elders verdiend vermogen aldaar in den handel, landbouw of nijverheid te steken, daar zij overal elders in de West-Indien tegen eene zoodanige willekeurige magt door de wet des lands gewaarborgd worden";

5°. tegen de bepaling betreffende de drukpers, die zij in overeenstemming met de wet op de drukpers in Nederland wenschen geregeld te zien.

BOEKBESPREKING

The Barama River Caribs of British Guiana by John Gillin (Papers of the Peabody Museum of American Archaeology and Ethnology, Harvard University, Vol. XIV No. 2, Cambridge, Mass., U.S.A., 1936). XIV en 274 blz., 30 platen, 13 tekstillustraties.

Dit is een wetenschappelijk werk van goede kwaliteit.

Aan de Barama-rivier in het Westen van Britsch Guyana wonen Akawai's en Kaliña's (Kariben of Galibi's) en bij l.g. heeft Gillins, wiens expeditie gefinancierd werd door Harvard University, zes maanden doorgebracht.

De eerste hoofdstukken behandelen de materieele zijde van het leven dezer Indianen; hoewel daarvan reeds vrij veel bekend was, is het toch goed ook te vernemen, hoe het is bij deze westelijke groep van den stam. Het valt op, dat enkele zaken met arawaksche namen worden aangeduid.

Vervolgens belangrijke mededeelingen over de sociologie dezer menschen. Daarna religie en magie en mythen; hoewel de schrijver het hier niet gemakkelijk had, omdat de tijd natuurlijk onvoldoende was om geheel thuis te raken in de taal, geeft hij toch heel wat, dat een zeer welkome aanvulling is van hetgeen reeds bekend was.

Daarna de uitkomsten der anthropologische metingen, enz. Tenslotte taalgegevens, waarbij de interpretatie wel eens minder juist lijkt, terwijl men ook liever zoude zien, dat de onderzoeker fonetische spelling had gebezigd.

In de bibliografie ontbreekt het allerbelangrijkste werk over de Kaliña's: Ahlbrinck's Encyclopaedie der Karaïben (1931) zoomede de publikaties der Penards (1907—'28) Goede foto's.

C. H. DE GOEJE

Wat is dat? De encyclopedie voor jongeren
Afl. 3 tot 6. N.V. Hollandia-drukkerij-Baarn.

Vier aardige deeltjes, waarin heel wat West-Indisch goed voorkomt. Ik doe een greep. Bolivar (Brion ontbreekt), Bosnegers (hier op 20.000, in het laatste Surinaamsche verslag op 17.000, geraamd), Broedergemeente. Ietwat vreemd is, dat de Benedenwindsche eilanden van Curaçao behandeld worden bij „Bovenwindse Eilanden". Op hetgeen hier gezegd wordt is wel wat af te dingen: o.a. de verklaring van de begrippen beneden- en bovenwindsche eilanden, de benaming St. Martin, de bevolking van Aruba en Bonaire (ongeveer 10.000 inwoners te laag gesteld); Aruba komt in zijn geweldige ontwikkeling in het geheel niet tot zijn recht. Bij „Cochenille" had ik gaarne aan de West gedacht gezien; ook „Columbia" had misschien vermeld kunnen worden.

De uitvoering dezer afleveringen is heel mooi; zij is rijk voorzien van veel mooie plaatjes, ook een van het gouvernementshuis op Curaçao.

F.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Amigoe di Curaçao. 12 Juli 1937, no. 2853. Uit de geschiedenis van onze brug (ontleend aan de brochure: Plan tot het aanleggen van gemeenschapsmiddelen tusschen Pietermaai, Stadszijde, Scharlo en Overzijde, ontworpen door den Gouverneur der kolonie Curaçao en toegelicht door eene Commissie van deskundigen, 1868).

West India Committee Circular. 17 Juni 1937, no. 1010. Trinidad's Wireless Services. Progress of Negociations; To Kaieteur by Air. British Guiana's Great Attraction; The Guide to Jamaica; Agricultural News (Balsa Wood — Supplementary Tropical Stock Feeds — Baboons and the Prickly Pear — Sea Island Cotton, Season 1935–36).

Idem. 1 Juli 1937, no. 1011. Unrest in Trinidad; Trinidad's Petroleum Industry; Air-Minded Barbados; British Guiana's Gold; Jamaica's Sugar and Rum; Agricultural News (St. Vincent Arrowroot-Cotton and Mixed Farming); Sea Island Cotton Progress in the British West Indies.

Perfumery Essential Oil Record. 28ste Jrg., no. 4. Vetiver Oil from Jamaica.

Agricultural Journal of British Guiana, 8ste Jrg., no. 1. Padi Variety Trials, door F. Burnett; Cane Growth Studies in British Guiana, door G. C. St. Cooper.

Tropical Agriculture Trinidad. 14de Jrg. no. 4. The West-Indian Fruit and Vegetable Council; Are sour Oranges due to lack of Phosphorus?, door J. E. van der Plank en F. A. S. Turner; The Citrus weevil Investigation, door R. G. Fennah; Storage and Transport of Tropical Fruits and Vegetables, door C. W. Wardlaw; The Cacao industry of Trinidad. Some economic aspects. Series II. A Financial Survey of Estates during the seven Years 1923/4 to 1929/30, door C. Y. Shephard.

Idem. 14de Jrg., no. 5. Preliminary report on Termites and Termite Damages in Trinidad, West Indies, door A. M. Adamson.

Idem. 14de Jrg. no. 6. Lepidopterous pests of the sour-sop in Trinidad, door R. G. Fennah. I. Cerconota (Stenoma) anonella Sepp.

Ons Suriname. Juni 1937, no. 6. Bericht van Zr. Nelly de Borst; Hoe Ganzee het huwelijksfeest van Prinses Juliana met Prins Bernhard vierde.

Koloniaal Missie Tijdschrift. 15 Juni 1937, Afl. VI. De Katholieke Missie van Suriname in 1936.

Echo's uit de Missies. 25 Juni 1937, no. 7. Pa Dominé [een vrijgelatene uit den slaventijd]; Alweer 'n nieuwe onderneming in de missie van Curaçao [de Kruisvaarders van St. Jan].

Comm. Intell. Journal. 55ste Jrg., no. 1737 (1937). Conditions in Jamaica, door F. W. Fraser.

Idem. No. 1735. Trade of Trinidad and Tobago in 1936, door M. B. Palmer.

Nieuwe Rotterdamsche Courant. 29 en 30 Juli 1937. Avondblad A. Moeilijkheden en mogelijkheden voor Suriname, door H. G. Brandon.

Nature. Jrg. 139, no. 3526 (1937). Montserrat and the West Indian Vulcanoes, door G. Lenox-Conyngham.

Bulletin Chambre Agriculture Commercial Guyane française. Jrg. 6, no. 19 (1937). Le recensement de 1936 [volkstelling].

Tropisch Nederland. 28 Juni 1936, no. 5. Drie „Empire"-Builders in het Westen uit de 17e eeuw, door C. K. Kesler [Stuyvesant].

Idem. 12 Juli 1937, no. 6. Drie „Empire Builders in het Westen uit de 17e eeuw, door C. K. Kesler, II. (slot). [Van Aerssen van Sommelsdijk].

Het Vaderland. 14 en 17 Juli 1937. Avondblad A. Eenige hygiënische beschouwingen over Paramaribo, door Traveller.

Ons Suriname. Juli 1937, no. 7. Uit het Jaarverslag van B. Maass [zending onder Javanen]; Jaarverslag 1936 over het Jeugdwerk der Ev. Broedergemeente in Suriname.

De Rijkseenheid. 14 Juli 1937, no. 40 en 41. Surinaamsche incidenten, door M(enkman).

Missionary Monthly. Juli 1937, no. 481. Surinamers op Curaçao. Behoefte aan Bearbeiding, door H. B(eets).

Chem. Industrie. 60ste Jrg. no. 22. Ausfuhr von Blauholzextract [campêchehout] in Jamaica.

Bulletin Agriculture Martinique. 6de Jrg. no. 1. Les plantes utiles et ornementales de la Martinique, door D. Kervegant. II. Plantes fruitières.

Mem. Imp. Coll. Trop. Agriculture Trinidad. No. 5 (1937). Antiseptic and other Treatments in the Storage of Trinidad Citrus fruits, door C. W. Wardlaw en E. R. Leonard.

Times Trade Eng. 40ste Jrg., no. 878 (1937). British Guiana's Trade.

De Indische Gids. April 1937, no. 4. De K.L.M. en de West.

Rev. Intern. Prod. Col. 12de Jrg., no. 136. La culture de la banane en Guyane française, door D. Adam.

Prod. Agriculture Society of Trinidad, Tobago. 37ste Jrg., no. 1, 2 en 3. The Paw Paw (Caria Papaya) in Trinidad agriculturally and industrially treated, door E. Castelli.

La Quinzaine Coloniale. 25 Juni 1937, no. 738. La Guyane doit renaître.

Neerlandia. Juli 1937, no. 7. Nederlandsche Antillen. Julianarolprent van Aruba, aangeboden aan Hunne Koninklijke Hoogheden Prinses Juliana en Prins Bernhard.

Algemeen Handelsblad. 29 en 31 Juli 1937. Avondblad. Het Stiefkind van het Rijk en Ontwikkelingskansen in Suriname.

DE RAADPENSIONARIS MR. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL EN ZIJN KOLONIALE POLITIEK JEGENS DE WEST

EEN BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN WEST-INDIË IN HET LAATST DER 18DE EEUW

DOOR

A. HALLEMA

II

De kolonisten en inzonderheid de planters mochten nog zooveel klagen en protesteeren, verzoeken en requestreeren, de commissie van rapporteurs harerzijds betoogen, dat onmiddellijk hulp aan al de Westindische koloniën diende te worden geboden, zou men deze bezittingen niet ontijdig aan een buitenlandschen vriend of vijand moeten overgeven, er was in het moederland te weinig belangstelling voor deze belangrijke aangelegenheid. Het jaar 1787 was een te bewogen jaar voor de natie, gesplitst in twee uiterst vijandige kampen, van wie de Prinsgezinden naar hulp uit Pruisen en Engeland uitzagen, en de Patriotten hun oog gericht bleven houden op Frankrijk, dan dat men er zich hier te lande veel over bekreunde, wat daar ginds in de West geschiedde. Nu ja, de Bewindhebbers en participanten der W.I.C., zij, die hun verwanten in de West of op de Goudkust van Afrika hadden, de aandeelhouders der tot ondergang gedoemde vennootschap, de gewestelijke regeeringen van Zeeland en Holland, zij hielden aan dat bezit nog wel vast, gispten eenerzijds den inhoud van het allerminst gunstige rapport van Maart 1787, laakten anderzijds het uitblijven van hulp en geldelijken steun, te verstrekken door de centrale regeering. En nog het meest de verzetsactie der planters, die door de nonchalance en zorgeloosheid jegens de West in het moederland wel het ergst gedupeerd werden en zich steeds meer bedreigd zagen door de gedroste slaven en de steeds vijandiger houding der Boschnegers, die bovendien stiekum werden aangemoedigd van de Fransche kolonie aan de overzijde der Marowijne uit.

Het was dan ook wel een zonderlinge verhouding, welke zich in de koloniale politiek van dit tijdperk afteekende, ten aanzien zoowel van de Oost als van de West. Wat deze laatste betreft, slechts deze singuliere aspecten en uitwijkende lijnen in de teekening. Kapitein Smissaert en zijn helpers hadden voor het ontwerp der verbeterde militaire versterking in 1786 in de kolonie poolshoogte genomen en dienden na hun terugkomst een daartoe strekkend rapport in, waar en hoe met de minste kosten en het meeste effect verbeteringen zouden kunnen worden aangebracht. Geen resultaat, wel veel critiek aan beide zijden, zoowel hier te lande als in de West. Ondertusschen worstelden de Bewindhebbers met zulk een geldschaarschte, dat ze zelfs het allernoodigste aan levensmiddelen, verdedigingsmiddelen, het benoodigde voor binnenlandsch bestuur, justitie, enz. niet meer naar de koloniën konden zenden en dus ook de handel stil lag. De kas liet den bodem zien en werd op het dringendste hulpgeroep niet aangevuld. Er werd maanden- en zelfs jarenlang gedelibereerd over de opheffing van het monopolie en de toekenning van het recht op de vrije vaart aan alle ingezetenen der Republiek, zonder dat er besluiten genomen werden. De strijd ging tenslotte vooral tusschen Holland en Zeeland, dat zich het meest in zijn gewestelijke belangen geschaad achtte. De aanstelling van een soort van commissarissen-politiek, om het „onderonsje" van Heeren Bewindhebbers op te heffen en de zaken van de West meer naar het publieke forum te brengen, was ook al niet voldoende, om de zoo noodzakelijke snelle verbeteringen aan te brengen, want de andere gewesten erkenden dit niet als een forum competens. Toen wilde Zeeland uit eigen middelen helpen, maar zóó, dat alleen Essequebo en Demerary daarmee voor het oogenblik waren gediend, hetgeen evenmin fair play was. Requesten, om hun belangen beter behartigd te zien, door de planters rechtstreeks aan hun Gouverneurs ingediend, toen alle hulp uit het moederland wegbleef, maakten de woede en verbolgenheid van bestuurders als Jan Espinasse, Directeur-Generaal van de kolonie Essequebo en Demerary, en Jan Cornelis Bent, Commandeur der rivier Essequebo, dermate gaande, dat zij den fiscaal gelastten om de voornaamste der requestenschrijvers in boeten te slaan, bij weigering waarvan lijfsdwang zou worden toegepast.

En uit Suriname werd bij voortduring geklaagd aan de Regeering in patria, dat de W.I.C. jaar in, jaar uit in gebreke bleef om te voldoen aan haar verplichting, om jaarlijks 2500 slaven aan Suriname te leveren. De Hollandsche Patriotten waren steeds

meer afkeerig geworden van den handel in menschen, geheel consequent overeenkomstig hun leer betreffende de rechten van den mensch en burger, gelijkheid van allen voor de wet, vrijheid in politiek, economisch en sociaal opzicht, broederschap tusschen alle menschen, ongeacht natie en ras. De Zeeuwsche Patriotten waren ten dezen meer inconsequent, want onder hen vond men nog de ijverigste voorstanders van den slavenhandel. Ook op dit punt dus antagonisme en eigenlijk ontbrak dat nergens en sloeg daardoor elk gemeenschappelijk streven tot restauratie van de West met lamheid. Dat bleek o.m. ook, toen eerst de Gouverneur-Generaal van Suriname, Mr. Jan Gerhard Wichers, vervolgens de Heeren X en ten slotte de Heeren Hoogmogenden zich achtereenvolgens bij den Franschen Gouverneur van Cayenne en den Franschen koning Lodewijk XVI beklaagden over de hulp, die op Fransch gebied werd verstrekt aan de Marrons, wier aantal steeds toenam en die sedert 1772 onder hun gevreesde opperhoofden Bonni en Baron de grootste vijanden der blanken in de kolonie Suriname waren geworden, totdat twintig jaren later Bonni's dorp door de Aucaners werd verwoest en Bonni door de hand van Bambi sneuvelde. Maar in de jaren 1787, '88 en '89 sloten zich telkens gedroste slaven bij de Marrons aan, in 1788 bijv. uit Cottica en Perica meer dan 200, die het jaar daarop de plantage Nieuw-Clarenbeek plunderden, den opzichter vermoordden en den gezagvoerder gevangen namen, terwijl kort daarop de Bonninegers een nederlaag leden op het Stoelmanseiland. Vanuit Cayenne werden zij steeds ruim van geweren en ammunitie voorzien en eerst de tusschenkomst van den Franschen gezant Graaf De Vergennes maakte voor korten tijd een einde aan de Fransche inmenging in deze koloniale aangelegenheid.

Overweegt men het vorenstaande in betrekking tot den algemeenen toestand der Westindische koloniën in en omstreeks 1787, dan geldt ongetwijfeld voor waar, wat een der Patriottische specialiteiten op dit gebied als zijn meening boekstaafde. „Wanneer wij zien," aldus deze zegsman, „op den Staat en gelegenheid der West-Indische Volksplantingen in dezen tijd en in 't algemeen, dan kunnen wij niet nalaaten daaruit op te maaken, dat'er tusschen de Bewindvoerders in dezelve en de Ingezetenen veel en aanhoudende stoffe tot misnoegen en geschil was. Werden 's Lands Hooge Magten daar mede gemoeid, men liet hier niet naa, zo in gesprekken als in geschriften over de oorzaken breed uit te haalen. En, schoon wij geen geloof slaan aan alle Berigten, waarop de wederzijdsche beschuldigingen steunden, mogen wij ons verzekerd hou-

den, dat in die afgeleegene Bezittingen het gedrag veeler Landzaaten den dag schuwde en om verbetering schreeuwde."

Maar evenzeer dat der Patriottische bewindsleden in patria, die er oorzaak van waren, dat de W.I.C. van den eenen dag in den anderen leefde en steeds meer achterop geraakte, totdat de „sterke man" van dezen tijd, Mr. Laurens Pieter van de Spiegel, in het crisisjaar 1787 als Raadpensionaris aan het bewind gekomen, zijn doortastende maatregelen nam en reeds dadelijk meer belangstelling in breeden kring voor de nationale belangen der W.I.C. wist te wekken. De verontrustende berichten uit de koloniën zelf gebruikte hij daarbij als sensatie-middelen, om de heeren regenten uit den dut te wekken en het volk een betere kennis van de koloniale aangelegenheden bij te brengen. De financieele hulp kon echter ook door die opwekking niet meer aan de geheel onttakelde W.I.C. worden geboden, want bij nader inzien bleek elk weldenkend burger, dat het hier goed geld naar kwaad geld toewerpen beteekende. De grootste crediteur Holland wist thans het oogenblik aangebroken voor algeheele liquidatie en de zorg der centrale regeering zou slechts zijn om de koloniën voor Nederland te behouden buiten de W.I.C. om.

In verband met deze situatie merkte Dr. A. J. van der Meulen dan ook in zijn „Van de Spiegel-studies" het volgende op: „De Hollandsche regeeringsleden, die zich bij de beraadslagingen over het rapport van 1787 voor de Compagnie hadden geïnteresseerd, waren de een voor, de andere na, zóó overtuigd geworden van het wanbeheer der Bewindhebbers, dat zij inzagen, dat de toestand niet kon blijven gelijk hij was. Van de Spiegel, Hartsinck, Van de Poll, Dedel, G. K. van Hogendorp, zelfs de Bewindhebber ter Kamer van Amsterdam, Bourcourt, en de advocaat der Compagnie De Kempenaer spraken onomwonden de meening uit, dat de Compagnie niet langer kon voortbestaan en dat zij zoo spoedig mogelijk ontbonden moest worden. Afbreken was evenwel gemakkelijker dan opbouwen. Wat moest in de plaats treden van de Compagnie? Ziedaar de moeilijke vraag, die beantwoord moest worden, vóór men in de richting van ontbinding kon sturen."

De laatste beide heeren hadden met Van de Spiegel reeds eerder geconfereerd over hun ideeën te dezer zake: een combinatie van particuliere ondernemers-aandeelhouders in samenwerking met regeeringsvertegenwoordigers uit alle gewesten doch uit Holland en Zeeland de meeste representanten De zorg voor de financiën, de defensie en de justitie zou de eerste beraadslagingen van die „gemengde commissie", daartoe met belangrijke regeeringssubsidies

werkende, moeten uitmaken en zij zou tot dat doel moeten worden bijgestaan door experts en adviseurs voor financiën, defensie en justitie. Inzonderheid De Kempenaer interesseerde zich krachtens zijn aanleg, studie en beroep voor de laatste materie, want hij wist uit de klaagbrieven der planters en kolonisten, die bij voortduring om een aan behoorlijke eischen voldoende rechtspleging en rechtsbedeeling schreeuwden, door de dossiers van processen zonder einde, tengevolge van de moeilijkheden, om juristen van hieruit naar de koloniën te zenden, aangezien ze in de koloniën zelf witte raven waren, hoeveel hieraan haperde. Bovendien verklaarde de Regeering aldaar zich zeer terecht incompetent, om in zuiver justitieele aangelegenheden een beslissing te nemen, waardoor tal van zaken sleepende werden gehouden, financieele afwikkeling niet kon volgen, zakelijke overwegingen moesten afstuiten op het gebrek aan de meest elementaire toepassing van het burgerlijk, handels- en procesrecht, waarvoor zelfs vaak alle normen ontbraken. Hoe daarop telkens met klem vanuit de Westindische koloniën zelf gewezen werd, bewijst duidelijk de volgende brief uit de reeds eerder aangehaalde „Oost- en West-Indische Post," welke daarom in dit verband hier even moge volgen. Het is een lange klacht over de gebrekkige en onvoldoende rechtsbedeeling als gevolg van het gemis aan vakbekwame juristen en rechterlijke ambtenaren, het verschil van taal onder de bewoners en de verkeerde zuinigheid in patria, die ook hier de wijsheid bedroog!

„Dan, ik meene, hier door, alleenig eene administratie, en exercitie, van Justitie, meer conform aan de voorschriten, form en en plegtigheeden, geordonneerd door den Wetgeever; en welke alle hun but hebben, waar toe dezelve tendeeren, en geene willekeurig, of zonder behoorlijke beweegredenen, van tijd tot tijd zijn gestatueerd geworden; hoe zeer veele derzelve, nutteloos, overboodig, jaa zelfs onereus aan min doorzigtige, en min in practijk ervaren, moogen voorkomen, en welke, zelfs al eens, als nutteloos en overboodig toegestaan zijnde, echter dezelve nadeelige gevolgen moeten hebben, voor de pleijtende partijen, in cas van provisie, als of ze niet overboodig waren, wanneer alhier niet alle behoorlijk zijn nagekomen, ten minsten zo lang als de Wetgeever dezelve niet geabrogeerd, en dus, voor nutteloos en overboodig, verklaard zal hebben.

Dit gewigtige poinct dan, om efficasieuse schikkingen, tot Redres in de administratie der Justitie, te maken, is het, 't welk ik, met allen eerbied gezegd, oordeele, jaa voor mij zelve ten volle overtuijgd ben, *dat niet volkoomen, ja zelf, op verre na niet genoegzaam, in 't Vaderland verstaan of begreepen word* [1]); en ik zoude zelv niet vermeetel genoeg

[1]) Ik cursiveer hier.

zijn, om dit zo stellig ter neer te stellen; indien ik niet een ijder alhier met mij van het zelve begrip vond; ik spreeke van die geenen, aan wien den eene minder, den andere meer, de omstandigheeden, en de persoonen, in het Vaderland, bekend zijn.

De twee Hoofd-Obstaculen, en welke behooren uit den weg geruimd te worden, ten deezen, zijn, naar mijn begrip. — Eerstelijk, dat men zig niet genoeg voorstelt, of kan voorstellen, *het geringe getal van Ingezeetenen, die, zo tot het rechters ampt, als tot suppoosten, van de eerste, tot de allerlaagste Classis, zonder uitzondering, ingeslooten, bekwaam zijn* [1]. — Ten tweede de zuijnigheid in het emploij der publicque penningen, die politicque deugd, daar ons Vaderland van alle eeuwen af, en over de gantsche wereld, zo berucht door is, en waar aan zij haare opkomst, aanwasch, Bloeij, en stand hoofdzakelijk te danken heeft, en verschuldigd is; dog welke zelve deugd, even gelijk alle andere, wanneer te sterk word gepousseerd, zo niet in ondeugd verandert, ten minsten even nadeelige gevolgen na zich sleept als de grootste ondeugd.

Wat het eerste poinct aanbelangt, dewijl het zelve in een fait bestaat, zo schijnt het niet wel anders beweezen te kunnen worden, dan door attestatien, verzeekeringen, enz. van diverse geloovwaardige lieden: deeze waaren licht te bekomen: dan ik vleije mij, uijt het vertrouwen, 't geen UEd. toonen wel in mij te willen stellen, dat mijne verzeekering alleen genoegzaam voor UEd. zal zijn, en die kan ik UEd. geeven in de allersterkste termen, en er bijvoegen, dat, niet alleen derzelver getal oneindig kleijner is, dan ik mij ooit in EUROPA nog heb kunnen verbeelden; maar zelv veel kleijner dan ik, en diverse mijner vrienden, ons zelv hier voorstelden, voor dat wij, eenigen tijd geleden, eene, formeele lijst van alle de Planters en voorname Ingezeetenen dezer Rivier [2]) op Papier gesteld, en daar uijt gezogt hadden zodanigen, als men dan zoude kunnen zeggen, dat dan nog tot Raaden van Justitie konden verkooren worden.

Edog, hoe zeer het in der daad, in een fait bestaat, en dus, in den eersten opslag, niet schijnt andere Preuves van de waarheijd van dien, daarvan te kunnen admitteeren, dan getuijgenissen van braave eerlijke Lieden, aan wie de Ingezeetenen deezer Rivier bekend zijn; Zo denke ik echter, dat het zelf genoegzaam kan consteren aan een ijder in HOLLAND, die maar eenige connectie van correspondentie of Commercie met Inwoonders dezer Rivier heeft, of die zig, bij zodanigen wil addresseeren; dan zal het blijken, dat verre het grootste gedeelte der zelver *vreemdelingen* zijn; het zij *Duijtschers, Engelschen, of Franschen*; zeer weijnig Hollanders, en onder die dan nog diverse van dezelve alhier gebooren, en andere, die nog alhier, nog voor hunne overkomst herwaards, ooit geleegenheijd gehad hebben, zig in 't minste te oefenen, in, of zelv te informeeren naar de gronden van onze *Hollandsche Rechtsgeleerdheijd;* nogte, dat dezelve in hun beroep te vooren nog in 't geen zijl. zig voorstelden, bij hun etablissement alhier, hun eenigszints te stade was gekoomen, of konden denken, dat zoude kunnen komen, en eenige, ja zeer weijnige, zal men dan lichtelijk in Holland zelv kunnen uijtvinden, dat er overig zijn, welke men dan aldaar bij de minste overden-

---

[1]) Als voren.

[2]) Essequebo.

king zelfs zal oordeelen, dat tot het rechter-ampt bekwaam zoude kunnen gereekend worden; dog indien men dan eens wat nader, en niet zo oppervlakkig, als men in het algemeen gewoon is, beschouwt de noodzaakelijke vereijschtens in, en de duure plichten van een Rechter, *de importantie van de bezittingen, van de geldschietingen, en van de Procedures, daar uijt voortvloeijende, de verwardheijd van dezelve en van de stukken daar toe specteerende, noodwendig voortvloeijende uijt het manquement van ordre in zo veele zaken, alhier van den beginne van de existentie deezer Colonie afgereekend, de volstrekte ontstentenisse van kundige Rechtsgeleerde omme advis bij te vraagen, als meede van Praktizijns, die door eene duijdelijke, en wel in Ordre gedirigeerde explicatie der questie van weerszijden, de decisie derzelve den Rechter oneijndig gemaklijker maken;* dit alles in behoorlijke aanmerkinge genoomen zijnde, dan koomt het mij voor, dat het meer dan ten vollen moet consteeren, aan ijder oordeel kundig Man in Holland, dat zelfs nog die weijnige, welke men dan anders daar toe bekwaam zoude oordeelen, in geene deelen tot dien last geschikt zijn, en op het allerbeste genoomen daar toe zoude kunnen gebruijkt worden; wanneer ten getalle van *twee of drie*, gevoegd wierden bij eene groote Pluraliteijt van kundige en ervare Leeden in zulk eene Rechtbank, die dan door hunne kunde en ervarenheijd, zoo in de theorie der Rechten, als in de formen van Praktijk aan veele van de hier voorgem. inconvenienten voor die mindere kundige zoude kunnen suppleeren.

De zelfde zwarigheeden subsisteeren omtrent de Inwoonders van vreemde Natien geboortig, en daar komt nog bij 't gebrek aan genoegzaame kunde, bij verre de meeste in de *Hollandsche Taalen*, en bij veele een voor-oordeel voor de wetten van hun geboorte Land, zo verre als zij daar meer of min van denken geïnstrueerd te zijn; zo dat die Planters en Inwoonders althans nog minder daar toe bekwaam zijn.

En indien men dan daar bij considereert de dificulteijt onzer Rechtgeleerdheijd, *in het algemeen steunende op 't Roomsche Recht, in alles daar de Placaaten van de Landen omtrent zwijge*, of daar niet in, door dezelve veranderd is, dienvolgens op een Recht beschreeve in een vreemde Taal, en waar over bijna alle, of ten minsten verre de meeste en voornaamste schrijvers in die vreemde, te weten de Latijnse Taalen geschreeven te hebben; dan zal het te verwonderen zijn, Indien men ooit bij eenig redres tot Leeden in een Raad van Justitie eenige admitteere, dan die of van professie Rechtgeleerde zijn, of zig door Ampten en Bedieningen in 't Vaderland op de Rechten hebben moeten toeleggen, en door Praktijk daar in kundig geworden zijn; ofte ten minsten zo zal het getal van zulken Leeden in eenig Collegie de groote meerderheijd moeten uijtmaaken; zal men ooit zodanig Collegie voor een Raad van Justitie kunnen laaten passeeren, of het zelve zal moogen of kunnen met zulke Bemanningen vereerd worden, zonder eene volstrekte onwaarheijd, en contradictie in de zaak zelve.

Wat het tweede poinct, of hoofd-obstacul aanbelangt, te weeten de Oeconomie of zuijnigheijd in publicque uijtgaven, om reedenen van de welke niet zoodanige Hoge Tractementen toegestaan, en gestatueerd kunnen worden, als vereijscht worden, omme Lieden, bekwaam tot het bekleeden van het Rechters-Ampt, en de verdere Charges nodig tot bezorging en oefening van goede en reegelmatige Justitie aantemoedi-

en en te doen besluijten; on ten dien eijnde herwaards te koomen, en zich te laaten emploijeren, zo zal ik daar remarqueeren, dat de waare Oeconomie, welke alleenig voor eene publicque deugd, en hoofd-deugd, kan en moet geconsidereerd worden, eenvoudig bestaat, eerstelijk in

1. Het besteeden der publicque penningen tot geen meerdere, of hoogere sommen, dan volstrekt nodig is ter bescherming van het einde 't geen men zig voorgesteld heeft; ten tweeden,

2. Het niet besteeden van eenige publicque penningen hoe genaamd tot eindens, wier voordeel het zij immediaat of met vooruijtzigt van aanstaande voor het publicqu niet surpasseert of evenaart aan de sommen, welke ter bekoming van de selve vereijscht worden.

3. En eindelijk, voor zo verre de sommen der publicque penningen geborneerd mogten zijn, in het besteeden derzelve ter bekominge van de meeste, en voor zo verre dezelve alle te zamen bereekend worden, de grootste vooroordeelen die men oordeelt daar voor te kunnen bekoomen.

Deeze principes koomen mij zoo onwrikbaar waar voor, mijne Heeren! dat de ware Oeconomie volstrekt nergens anders in kan bestaan, en dat eene Oeconomie, of zuijnigheid van minder penningen te besteeden dan volstrekt noodig is ter bekooming van het verlangde oormerk, niet eens, zelfs een schijnbaare, of, een verkeerde zuijnigheijd kan genaamd worden; maar in der daad behoord bestempeld te worden met den Naam van nuttelooze verkwisting; gelijk dezelve, in der daad, is.

Dit toegestaan zijnde; dan koomt het mij, en niet mij alleen, maar alle kundige Lieden alhier (onder correctie) voor, dat de zaak dus beslist is: of ten minsten nooit oeconomie kan worden geallegeerd, ter verschooning van halve Redressen, en daar door ongenoegzaam, dewijl als dan valt in de termen van verkwisting, en beeter niets gedaan, en dus er allenig tot beschouwing overblijft." —

(„Oost- en West-Indische Post," Nr. 30, blz. 257–'64; zie ook aldaar extra-nrs. 37–40, 46–50, alsmede de Bijlagen tot den Post van den Neder-Rhijn, XVI Stuk, en den Post van den Neder-Rhijn, dl. X, blz. 369).

In een volgend nummer komt deze schrijver nog eens op deze zaak terug en wijst nu op de voordeelen van uitzending, zoowel van bekwame juristen als van lieden, ervaren in andere wetenschappen, kunsten en ambachten.

„1. De voordeelen, zo wel immediate, als het vooruijtzicht van aanstaande, welke uijt een volkome Redres in de Administratie der Justitie zullen voortvloeien;

2. Of de uijtgaaven, nodig ter bekoming van al het noodige, ten dien eijnde, en waar onder in de 1ste plaatze ter bekoming van ervare Lieden, om herwaarts te koomen, tot bekleeding van de diverse Posten, daar toe vereijscht, zullen overtreffen de voordeelen daar uijt spruijtende, of niet;

3. En dan eijndelijk de Bornes der Finantien; voor eerts of dezelve toereijkende zijn, tot al het nuttige: en zo neen, de Redressen van welke men de grootere voordeelen kan verwagten in evenreedigheid van de uijtgaven daar toe noodig;

De voordeelen, welke direct, en noodwendig uijt eene goede Reguliere Administratie van Justitie, in eenige Land, en in 't bijzonder in dit gewest, zullen voortvloeijen, zijn veele, en komen een ijder bij de minste overdenking voor oogen; dan de voordeelen welke als een meenigte van groote, en kleijne spruijten, daar weeder uijt voortvloeijen, zijn zo oneindig, dat dezelve ontdekt worden, naar maate, dat men langer en nauwkeuriger ze overdenkt; ja naar maate dat den overdenker sterker van harsenen is, langer en nauwkeuriger ze wil, en kan, in zijn verbeelding, nagaan, en voorstellen; jaa ze zijn, durve ik bijna zeggen, meer in getalle, dan de sterkste menschelijke verbeeldingskracht, zig dezelve kan voorstellen; ze zijn zo oneijndig veele, en breijden zig eijndelijk door de gevolgen, zo wijd, en zijd uijt, dat men zig eijndelijk verliest in de overdenking, van alle die dan voor oogen koomen;

Dan mijne Heeren! wat behoeve men zig optehouden, met de overdenking der voordeelen, noodwendig uijt een goede Administratie, zo in 't politicque, als Justitiëele voortvloeijende; daar het immers van alle tijden af eene onwrikbare waarheijd is geweest, DAT EEN DER EERSTE EN HOOFD GRONDSLAGEN VAN ALLE BURGERLIJKE MAATSCHAPPIJEN IN DE UITOEFENING DER JUSTITIE TUSSCHEN DE LEEDEN VAN DE MAATSCHAPPIJE GELEGEN IS, en zonder dewelke geen Maatschappije kan bestaan; ja een der stilzwijgende, en van weerszijden verbindende Hoofd-Conditien van ieder Lid met de gantsche Maatschappije is.

Al het geld dan, wat voor handen is, kan en moet in de eerste plaatze, hier toe worden besteed, en indien genoegzaam is, kan, naar mijn oordeel, nooit tot voordeliger eijnde, voor de Colonie besteed worden dan ter bekooming van dit poinct: en waar toe zal men teegens Buijtenlandsche Vijanden, dienen! wanneer het Lichaam, het Land, 't geen men beveiligt, inwendig zieken kwijnend is, aan een kwaal, die niet anders tot gevolg kan hebben, dan de dood, de Ruïne van het zelve; —

Hier koomt dan nog bij, in het bijzondere geval van deeze Colonie, dat zelv de middelen, ter bekooming van dit poinct, teffens op zig zelve, nog een ander, een zeer groot voordeel zullen uijtleeveren; te weeten, DE UIJTZENDING VAN EENIGE KUNDIGE, EN ERVAARE LIEDEN UIJT EUROPA, kan niet anders tengevolge hebben, dan aanleijding en encouragement, voor meer anderen, om insgelijks herwaarts te koomen; ten minsten men kan zig hier mede, met allen grond van hoopen vleijen; en het gebrek, van blanke, van de eerste Classis tot de laatste toe, en van allerhande handwerken, is thans zo groot, is bij aanhoudentheijd, seedert den oorlog zo toegenoomen, dat ‹en ijder daar daaglijks de alleronaangenaamste en nadeelige gevolgen, meer en meer van ondervind, en dat een bedaarde overdenking van de gevolgen daar van, wanneer dit niet spoedig ophoud of veranderd, een allerakeligst vooruijtzicht heeft.

Het is dan, mijn's oordeels, ontwijfelbaar, *dat de goede Administratie in het politicque en Justitiële het eerste Hoofdpoinct is, waar aan ten vollen behoort voldaan te worden, eer dat men ooit om uijtgaaven voor eenig ander point kan, of behoort te denken;* zijn alle de penningen, waar van men de dispositie heeft, niet toereijkende tot dat oogmerk, zo kan de Maatschappij niet bestaan, en alle andere onkosten tot defensie van Buitenlandschen aanval zijn vrugteloos.

Oordeelt men de Colonie de onkosten daar toe niet waard, dan is het beeter derzelve te verlaaten, dan te dienen tot een schandvlek voor de Natie bij de Vreemdelingen, en tot een strik, voor, s'Lands Ingezeetenen, die berustende, en vertrouwende op goede Administratien van Justitie, en te regte de bezorging daar van considereerende, als het eerste, en hoofdpoinct van plicht der Natie, hunne gelden, en belangens daar in plaatzen, en vertrouwen op vrijwillige, bondige, naar rechten verbindende contracten van koop, verkoop, Hypotheecqen, willige condemnatien, en alle andere soortgelijke: Dog alle dewelke zij bij den uijtslag bevinden, dat niets beduiden, en voor hun van geen de minste effect, of voordeel zijn, door manquement van goede Administratie van Justitie, meerendeels, zo niet altijd spruitende uit onkunde van de krachten, en effecten van zoodanige geregtelijke verbonden, en contracten, in die geenen, aan wie de uitvoering der Wetten is toevertrouwt; 't geen des te harder en ongelukkiger voor de lijdende parthijen is, hoe dit gebrek gemaklijker te verhelpen is. —

Het laatste, dat dan te beschouwen staat, zal zijn, de grootte, de staat der finantien, of die zal kunnen voldoen, en zo verre strekken als nodig zal zijn, tot bekoming van dit poinct, met dit eenig overig noemenswaardig poinct van uitgave, te weeten, de Bescherming. —

Dit is na mijn oordeel een uitgemaakte zaak, en waar omtrent zig niet de geringste zwaarigheid opdoet, wanneer men, met een oneindig aantal kundige Lieden, het voor onwrikbaar waar oordeelt, en vastgesteld, dat die geene, die de grootste voordeelen trekt, ook, volgens alle regelen van billijkheid, het meeste moet contribueeren, tot mainctien van dat geene, waar uit die voordeelen voortvloeijen; en dat dienvolgens, tot bekoming en mainctien van goede Administratie van Justitie, in deeze Colonie, de W. I. Compagnie, en de Planters, Eygenaars en Ingezeetenen alhier, niet, dan een zeer gering aandeel, geëvenreedigd naar de voordeelen, die daar van genieten, en van hunne relative bezittingen, en Rijkdommen, eeven gelijk alle s'Lands Ingezeetenen in het Vaderland moeten toebrengen. —

En dewijl ik ter betoog van dit poinct mij niet in zulke sterke, beknopte, en klaare stijl kan uitdrukken, als een mijner Vrienden dit gedaan heeft, zo permitteere mij, Wel Ed. te rug te weijzen tot zijn Edele geschrift op dat sujet, het geen ik de eer zal hebben hier bij te voegen."

„Oost- en West-Indische Post," Nr. 31, blz. 268–'72).

LANDVERHUIZING NAAR DE TROPEN OF AANSLUITING BIJ DUITSCHLAND

DOOR

W. R. MENKMAN

De redactie van De West-Indische Gids ontving een overdruk van *Siedlungspläne in den Niederlanden* Von Pieter Emiel Keuchenius (Holland), opgenomen in Die Sonne, Monatsheft für Rasse, Glauben und Volkstum. Herausgegeben von Geheimrat M. R. Gerstenhauer u. Dr. W. Kulz. Jahrg. 1936, H. 12. Urmanen-Verlag, Leipzig.

De schrijver van dit artikel keert zich tegen het streven der nationaalsocialistische landverhuizings-vereeniging, geleid door den Heer P. E. Winkler en tegen de door dezen laatste gevoerde propaganda voor een „blank" Nieuw Guinea. Het uitgeversbedrijf der N.S.B. belast zich met de publicatie van diens geschriften, maar weigert medewerking tot het verspreiden van des Heeren Keuchenius' denkbeelden, waarom deze nu in Die Sonne tegen Winkler's opvattingen waarschuwt. Het artikel was in het Nederlandsch gesteld; Geheimrat Gerstenhauer heeft het in het Duitsch vertaald, op zoodanige wijze, dat men weinig moeite heeft om den oorspronkelijken tekst al lezende als het ware vóór zich te zien.

Het lijdt dan ook geen twijfel, of de nationaalsocialistische en antisemietische geest van het artikel is voor honderd procent origineel en niet door de vertaling versterkt.

De schrijver (bioloog met Indische ervaring) maakt de bij velen bestaande bezorgdheid voor onze bevolkingstoename tot uitgangspunt zijner beschouwingen, doch blijkt een open oog te hebben voor de waarschijnlijkheid, dat het accres zich niet in dezelfde verhouding voort zal zetten; toch neemt hij aan dat ons volk gebrek aan ruimte heeft. De vraag of er wel sprake is van overbevolking, zoolang nog iedereen te eten heeft, óók omdat men zich zoo veel mogelijk toelegt op de werken des vredes en zoo weinig mogelijk op die des oorlogs, laat hij onbesproken.

Dat bij ons te lande de mogelijkheid der landverhuizing in de eerste plaats de belangstelling heeft onzer werkloozen, lijkt nogal een gewaagde stelling des Heeren Keuchenius', zij het dan ook geen gevaarlijke. Anders is het gesteld met een volgende bewering van den schrijver, die n.l. dat het aantal Euraziatische „bastaarden" in ons land zóó groot is, dat wij iedere bespreking van het rasprincipe en van de ongewenschtheid van bloedmenging met Joden, Maleiers en (Surinaamsche) negers, voor ongepast houden en angstvallig vermijden. Zou men dat in Duitschland gelooven?

De auteur schaart zich aan de zijde van hen, die meenen, dat de blanke, althans de blondharige, weinig gepigmenteerde blanke, op den duur in de tropen niet aarden en zich raszuiver voortplanten kan; of hij wel voldoende objectief staat tegenover de argumenten van andere deskundigen, die er anders over denken, lijkt meer dan dubieus.

Den belangstellenden leek valt het moeilijk zich te doordringen van de groote practische waarde der discussies over het vraagstuk in kwestie; er is immers zoo weinig materiaal aan te wijzen, werkelijk bruikbaar voor een studie welke kansen biedt om tot een oplossing te geraken. Van het materiaal dat wij zelf hebben (Hollandsche boeren in Suriname, oude kolonistenfamilies op Curaçao en de Bovenwindsche eilanden) spreekt de Heer Keuchenius niet, evenmin als van dat hetwelk verschillende Britsche Westindische eilanden leveren kunnen. Zeker, de waarde van deze voorbeelden is maar betrekkelijk (economische en sociale factoren, aantal individuen, klimaat; dit alles moet in aanmerking genomen worden), maar dat hebben zij gemeen met het materiaal dat elders te vinden is. In ieder geval behoeft ten aanzien van het onze niet de vraag gesteld te worden (welke de Heer K. zich veroorlooft ten opzichte der bewijsmiddelen van Stokvisch en Cohen) met wat voor Europeanen wij te doen hebben, met Joden, Noord-Friezen of West-Franschen.

Het spreekt volgens den schrijver van zelf, dat de uitkomsten van rassenleer, rashygiëne en eugenetiek de eenige grondslagen zijn voor de beoordeeling van het emigratieprobleem. Men zou hierbij kunnen aanteekenen, dat de emigratie op groote schaal, van Europa uit, in een tijd heeft plaats gehad, toen de rassentheorieën nog niet tot ontwikkeling gekomen waren en dat aan die groote migratie een eind gekomen is, niet omdat de oude wereld tot bezinning gekomen was, maar omdat de nieuwe werelden afweermaatregelen genomen hadden, slechts ten deele om redenen, regelrecht met de rassenpolitiek in verband staande.

Wij mogen theoretiseeren over het wenschelijke of niet wenschelijke om ons elders te vestigen, in de eerste plaats gaat het er om, of men elders van onze komst gediend is.

Ook naar de tropen heeft de Europeaan zich begeven, in kleineren getale en meestal niet met blijvende vestiging als doel, lang voor dat wetenschap en politiek zich met de rasbelangen waren gaan bezig houden. Hij zal er heen blijven trekken, zoolang hij er voordeel in ziet en het hem mogelijk blijft, zonder zich van die belangen veel aan te trekken, welke ook slechts een zeer bescheiden rol spelen, zoolang de uittocht geen massale wordt.

Een groote verhuizing naar de tropen lijkt pas denkbaar in een noodtoestand, onder omstandigheden waarvan wij ons vooralsnog zelfs geen voorstelling kunnen maken en van wier optreden in de toekomst wij ook geen voorteekenen vermogen te bespeuren. Dat de Nederlandsche natie ernstige plannen koesteren zou tot een landverhuizing naar Nieuw Guinea of Suriname, mag men ook het buitenland niet laten gelooven. Of het mogelijk en wenschelijk zijn zou, de migratie aan te moedigen van het zeer dichtbevolkte Java naar andere deelen van den Nederlandschindischen archipel, met name Nieuw Guinea, is een kwestie van Nederlandsch koloniaal beleid en dus heel iets anders.

Aan sommige ijveraars voor „blanke" koloniseering van Suriname (een land dat de Heer K. zich voorstelt als bevolkt door boschnegers, Javanen en Indiërs) schuift de schrijver het voornemen in de schoenen, zonder meer onze Hollandsche boeren naar ginds over te brengen, met of zonder vrouwen. Wanneer er werkelijk zulke verblinden bestaan, dan kunnen zij onmogelijk zoodanig au sérieux genomen worden, dat er aan hun streven eenig wezenlijk gevaar verbonden zijn zou. De Heer K. betwijfelt het, of die Hollandsche boeren wel met de Surinaamsche inheemschen in den levensstrijd zouden kunnen wedijveren, ook al zouden zij zich aan den loon- en levensstandaard van een „tropisch koelievolk" aanpassen, of zich met een „Fellah-bestaan" (sic) tevreden stellen. Nu, wanneer ooit landbouwers uit Nederland zich in Suriname mochten willen vestigen, dan zullen zij zich zeker niet voorstellen daar als koelies of als Fellahs te leven, aangenomen dat zij van het leven der zoodanigen eenig begrip hebben. En anders is er gelukkig nog een Nederlandsche regeering, in staat en verplicht om onheilen te voorkomen.

Ook het gevaar, dat onze jonge Hollandsche mannen en vrouwen, misleid door de verderfelijke voorlichting van Winkler en anderen, besluiten zouden tot een massalen uittocht naar het zoo-

veel verdere en minder bekende Nieuw Guinea, kan slechts in des Heeren K.'s verbeelding bestaan.

De schrijver acht het niet onverschillig, welk menschenmateriaal een stamland door emigratie ziet wegvloeien en dat is het ook inderdaad niet; dat hij het blijkbaar een voordeel zou achten, wanneer alle Nederlandsche Joden naar Suriname verhuisden, is echter een kwestie van subjectief inzicht, waarop hier niet ingegaan behoeft te worden. Wel past een woord van protest tegen de algemeene bewering, dat zoodra een nieuwe landstreek ontsloten en tot welvaart gebracht is, de Joden en andere sociale „parasieten" opduiken, om van anderer pioniersarbeid de grootste voordeelen te trekken. In de geschiedenis der Nederlandsche kolonisatie in de nieuwe wereld althans, is het nogal eens voorgekomen, dat de Joden òf van hier uit het hunne deden om den pioniersarbeid van anderen mogelijk te maken, òf door zelf naar den overkant te gaan een Nederlandsche vestiging hielpen opbouwen. Niet natuurlijk om redenen van Nederlandsch patriottisme, maar die bezielden ook de meerderheid der „voortrekkers" van ander ras niet.

Die anderen werden, in hun tijd, ook volstrekt niet als de beste elementen der natie beschouwd, al waren zij van „zuiveren" bloede; en voor zoover hun heengaan economische of sociale oorzaken had, dan wel een uiting was van rusteloosheid, wáren zij ook niet de besten. De geschiedenis van Noord Amerika, West Indië, Zuid Afrika en Australië leert wel anders; had men geselecteerd, zooals wij tegenwoordig zouden willen doen, dan was er van de kolonisatie weinig terecht gekomen. Wat één der redenen is, waarom niet gevreesd behoeft te worden dat, in onzen tijd van overheidszorg, overheidsbemoeienis, overheidstoezicht en overheidsverantwoordelijkheid, het Nederlandsche bloed verarmd zal worden door een aftapping ten behoeve van Nieuw Guinea of Suriname.

Na lezing van het artikel van den Heer Keuchenius tot het einde toe, is het volkomen duidelijk waarom deze zijn denkbeelden in een Duitsch tijdschrift uiteengezet heeft; hij wil aan onze oostelijke buren duidelijk maken, dat de Nederlandsche N.S.B. met haar emigratiestreven op een verkeerden weg is. Wat de schrijver noemt het pijnlijke gebrek aan levensruimte, waaronder het Nederlandsche volk lijden zou, is volgens hem een probleem dat slechts opgelost kan worden in samenwerking met het stamverwante Duitsche volk, waartoe wij eenmaal behoord hebben.

De West-Indische Gids is niet het orgaan waarin, uit Neder-

landsch nationaliteitsgevoel, tegen acties als die van den Heer K. opgekomen behoort te worden, om niet te spreken over den gerechtvaardigden aanstoot, welke zijn artikel uit anderen hoofde zoo rijkelijk geeft.

Waar het hier echter gaat om uitlatingen van iemand uit de koloniale wetenschappelijke wereld, over een aangelegenheid welke ook de aandacht heeft van hen die in Suriname belang stellen, leek het toch wel verantwoord er in dit tijdschrift iets over te zeggen.

Amsterdam, Maart 1937.

MISKENNING

DOOR

C. R. BISWAMITRE

In „De West-Indische Gids" van Mei 1937 schreef de heer H. N. Hajary een artikel over de door den Gouverneur bij de Koloniale Staten ingediende ontwerp-verordeningen betreffende huwelijken van Hindoe's en Mohammedanen. Ongetwijfeld krijgt de lezer van dat artikel den indruk, dat de Hindostani's enthousiaste voorstanders van die voorstellen zijn en vol ongeduld het oogenblik verbeiden, waarop de „groote gebeurtenis" zal plaats grijpen: de inwerkingtreding der daarin vervatte bepalingen.

In de Memorie van toelichting tot de huwelijksontwerpen lezen we ook:

„Dat men in de kringen der betrokkenen het onbevredigende van den huidigen toestand in het algemeen voelt, kan uit verschillende van die zijde gedane verzoeken en stappen worden afgeleid. Zoowel schriftelijk als mondeling zijn van Britsch-Indischen en van Javaanschen kant herhaaldelijk verzoeken tot het Bestuur gericht om met de godsdienstige overtuiging dier bevolkingsgroepen rekening te houden".

Dit wekt evenzeer den indruk, dat de daarbij betrokkenen de voorgestelde maatregelen gaarne tot stand zouden zien komen.

Het Voorloopig Verslag der Koloniale Staten staat echter geheel afwijzend tegenover de voorstellen van het Bestuur, zelfs wordt het Bestuur daar verzocht, die in te trekken!

In verband met de meening, die bij de herziening van de Surinaamsche staatsregeling werd uitgesproken, n.l. dat de Staten in hun huidige samenstelling niet in staat zouden zijn om de belangen der Aziatische bevolkingsgroepen naar behooren te behartigen, is hier alle reden om de vraag te stellen. of genoemd Voorloopig Verslag niet de gegrondheid dier meening bewijst. Hebben we hier niet te doen met wenschen van die groepen, welke blijkens de indiening der huwelijksontwerpen ook door het Bestuur als rechtmatig zijn erkend, welke echter door het College geheel miskend worden?

Het lijkt mij niet van belang ontbloot, om die vraag hier onder de oogen te zien. Bij de mondelinge behandeling der ontwerpen in de Staten kan zij nauwelijks ter sprake komen wegens de talrijke, nauwer met de voorstellen samenhangende, kwesties, die alsdan de aandacht zullen vragen.

Het antwoord op de gestelde vraag vereischt echter de voorafgaande beantwoording van twee andere vragen en wel deze:

1. Wat is de houding der daarbij betrokkenen tegenover den bestaanden toestand?

2. Hoe oordeelen zij in werkelijkheid over de voorstellen van het Bestuur?

Daarom mogen deze twee vragen eerst een beantwoording vinden.

1. DE HOUDING TEGENOVER HET BESTAANDE

Het is inderdaad juist, dat vaak „erkenning" van Hindoe- en Islamietische huwelijken is bepleit door de daarbij betrokkenen of juister gezegd: door enkele voormannen onder hen. Dit is met tusschenpoozen reeds ongeveer een kwarteeuw gedaan, meest op of naar aanleiding van de vergaderingen der Surinaamsche Immigranten Vereeniging (thans „Bharat Oeday" geheeten).

Het Bestuur gewaagt in de Memorie van toelichting van „onoverkomelijk verschil van rechtsovertuiging". Dit is echter geenszins de reden voor het verlangen naar erkenning van Hindoe- en Islamietische huwelijken. Evenmin eenig principieel bezwaar tegen het Surinaamsch burgerlijk huwelijk.

Wel werd nu en dan ook de erkenning van het Hindoeïsme en den Islam te berde gebracht, sedert een ritueele eedsaflegging door den rechter geweigerd werd, omdat deze godsdiensten niet tot de „erkende kerkgenootschappen" gerekend konden worden. Het is dus niet uitgesloten, dat de twee gewenschte erkenningen niet steeds scherp onderscheiden werden, en zoo de indruk werd gewekt, dat er een principieele ondergrond aanwezig was voor den wensch tot wettiging van het ritueele huwelijk. Dit kon te eer gebeuren, omdat tot voor kort het overgroote deel der verzoekschriften en vergaderingsverslagen betreffende Hindostani's en Javanen geschreven werden door personen, die niet tot deze groepen behooren en zich derhalve niet geheel konden verplaatsen in hun gedachtensfeer.

De werkelijke reden tot bedoelden wensch leeren we kennen uit het verslag van de buitengewone vergadering van „Bharat

Oeday", die den 12den Februari 1933 belegd werd om leden en niet-leden de gelegenheid te geven om hunne grieven tot uiting te brengen. In dit verslag (gepubliceerd in „De West" van 25 April d. a. v.)lezen wij over de kwestie o. m.:

„Sprekers deelden mee, dat wij op Hindostansche wijze trouwen. Dit is een kerkelijk huwelijk. Zijn wij niet wettelijk getrouwd, dan palmt het Kol. Bestuur bij overlijden van den man al de bezittingen in. Vrouw en kinderen worden dan op straat gezet. Onlangs heeft zich zoo'n geval voorgedaan op Meerzorg met de vrouw van......"

Telkens wanneer zich zulk een geval voordeed, werd de oude wensch door den een of ander naar voren gebracht, vooral als de goederen van den overleden reeds in beslag werden genomen, voordat zijn lijk begraven was. Dat soms erkenning van het rituele huwelijk niets geholpen zou hebben, omdat dit niet bestaan had, zag men over het hoofd. Doch als een autoriteit verklaarde — zooals de toenmalige hoofdtolk Sital Persad het placht uit te drukken —" In *een* land kan men geen twee wetten maken", dan was de zaak voor een tijd van de baan.

De officieele cijfers over immigranten-huwelijken worden gepubliceerd in het Koloniaal (Surinaamsch) Verslag en wel onder het hoofdstuk „Immigratie en Kolonisatie" en in het statistisch gedeelte. Wat leeren ons deze cijfers over de houding der Hindostani's en Javanen tegenover het burgerlijk huwelijk?

Vooraf zij opgemerkt, dat de gegevens in de beide gedeelten van het Verslag doorgaans niet met elkaar in overeenstemming zijn. Dit moge blijken uit het volgend staatje, het aantal immigranten-huwelijken betreffende:

	volgens hfdst. I. en K. Imm. en Kol.	volgens statistische opgave
1929	155	149
1930	176	169
1931	(81)	141
1932	124	156
1933	209	211

Het getal 81 komt niet in het verslag zelf voor, maar wordt opgegeven door het Bestuur in de bijlagen van de Memorie van toelichting, die overigens aan de hand van het genoemde hoofdstuk van het Verslag is samengesteld. Men lette op het groote verschil van 60 in dat jaar.

Bij onderstaande berekeningen is ten aanzien van huwelijken van Hindostani's en Javanen afzonderlijk gebruik gemaakt van de gegevens der bedoelde bijlagen, aangevuld met later bekend geworden cijfers over de laatste jaren. Met de gemengde huwelijken kon hier wegens gebrek aan gegevens geen rekening worden gehouden. Overigens zijn de opgaven in het statistisch gedeelte van het Verslag gevolgd en de gemengde huwelijken steeds voor de helft medegeteld bij elk der daarbij betrokken groepen.

De huwelijkscijfers betreffen *het aantal gehuwden per 1000 zielen van de gemiddelde getalsterkte* der daarbij betrokken bevolkingsgroepen. Door deze wijze van berekening is een juiste vergelijking mogelijk met de overeenkomstige cijfers van andere landen, met name Nederland en Britsch-Guyana. Duidelijkheidshalve is hier en daar het teeken % bijgevoegd, ofschoon dit strikt genomen overbodig mag heeten.

En nu de huwelijkscijfers.

In 1878 werden de eerste huwelijken tusschen Hindostani's in Suriname gesloten, ten getale van 4. Dit beteekende een huwelijkscijfer van 2,2 .Verder kan voor Hindostani's en Javanen het volgend staatje gegeven worden:

Jaren	huw. cijfers Hindostani's	huw. cijfers Javanen
1880	1,3	
'85	4,0	
'90	2,4	
'95	2,8	
1900	4,8	6,9
'05	11,5	1,6
'10	11,7	2,2
'15	10,2	1,2
'20	13,1	5.5
'25	7,6	2,2
'30	8,6	1,4
'35	7,1	1,6

In dit staatje konden de topcijfers niet gegeven worden. Door de Javanen werd dit bereikt in 1917 en bedroeg 13,8; de Hindostani's bereikten het daarop volgend jaar het cijfer 14,6. Merkwaardigerwijze komt dit laatste cijfer geheel overeen met het Nederlandsche gemiddelde over 1910/'19, dat 14,65 bedroeg.

Een vluchtige blik toont reeds, dat de Javaansche cijfers ver beneden de Hindostansche blijven. Afgezien van het begin- en het topjaar, blijven de cijfers schommelen tusschen 1, 2 en 2,2. Hier is inderdaad geen sprake van eenige „aanmerkelijke of regelmatige stijging", hetgeen in de Memorie van toelichting van alle immigranten beweerd wordt. En het lage Javaansche cijfer drukt loodzwaar op elk gemiddelde betreffende de gezamenlijke immigranten.

M. i. is echter ook hier geen sprake van principieele motieven; de topcijfers 13,8 in 1917 en 12,1 in 1918 zouden anders nooit bereikt worden.

Van den Javaan, die zich in Suriname gemakkelijk aan zijn omgeving aanpast en veel minder dan de Hindostani aan de traditie gehecht blijft, ware een principieel afwijzende houding in deze dan ook niet te verwachten. Veeleer zoeke men een verklaring in de onverschilligheid tegenover toekomst-voorzieningen, die zich ook op economisch gebied openbaart. Vaak mist hij materieele goederen van eenige beteekenis en daardoor tevens den prikkel om deze door een wettelijk huwelijk bij overlijden aan vrouw en kinderen te doen toekomen. Aan losse geslachtelijke verhoudingen geeft hij vaak de voorkeur.

De Hindostansche cijfers kunnen we gevoeglijk in drie deelen verdeelen:

a) Van 1878 tot 1900 stijgen zij niet boven 4,8. Tusschen dit cijfer en 1,3 blijven zij schommelen. Dit is blijkbaar de tijd, waarin de Hindostani's hun verblijf in Suriname nog als tijdelijk beschouwen en daarom weinig neiging tot aanpassing vertoonen.

b) In 1905 — dertig jaren na den eersten aanvoer van Hindostani's in Suriname — stijgt het cijfer tot 11,5 en blijft, over de top van 1918 heen, den hoogen stand behouden tot 1920.

De neiging tot aanpassing is hier merkbaar. Men lette er op, dat de top bereikt wordt na de algeheele stopzetting der Hindostansche immigratie.

c) Na 1920 treedt een scherpe daling in. Het cijfer handhaaft zich echter op een aanmerkelijk hoogeren stand dan in het eerste tijdvak. De invloed der jongere generatie doet zich thans gelden. Men begint los te raken van de oude denksfeer en tracht zelfstandig zijn houding te bepalen, waarbij men zich voorloopig richt naar de oudere bevolkingsgroepen van Suriname, voornamelijk de Inboorlingen. Onderstaande vergelijking van de huwelijkscijfers der verschillende bevolkingsgroepen toont deze neiging wel duidelijk. Vooraf ga echter de opmerking, dat sociale over-

gangstoestanden van anderen aard ook hun invloed doen gelden. Zoo b. v. de neiging der vrouwen om haar positie in het huwelijksleven te verbeteren, waaraan vele jonge mannnen voorloopig niet wenschen tegemoet te komen. Dit houdt ze vaak af van een burgerlijk huwelijk, omdat dit huwelijk (naar men meent) de positie der vrouw te zeer versterkt.

Thans de huwelijkscijfers der drie voornaamste bevolkingsgroepen ter vergelijking:

jaren	huw. cijfers Inboorlingen	huw. cijfers Hindostani's	huw. cijfers Javanen
1926	7,5	5,4	2,9
1927	8,6	8,8	1,7
'28	8,2	9,2	2,3
'29	9,7	7,9	1,2
'30	9,0	8,6	1,4
'31	6,8	3,4?	1,2
'32	7,9	5,6	1,2
'33	6,5	8,7	2,6
'34	6,1	6,8	1,0
'35	7,4	7,1	1,6
Gemiddeld	7,7	7,1	1,7

Het Hindostansche cijfer voor 1931 is zeker te laag. Zooals reeds eerder opgemerkt, is hier een verschil van 60 (zegge zestig!) te constateeren tusschen de opgaven in het Verslag en die in de bijlagen der huwelijksontwerpen. Naar alle waarschijnlijkheid moet het bedoeld huwelijkscijfer op 6 gesteld worden. Hierdoor zou het Hindostansch gemiddelde stijgen tot 7,3. Doch bij onderstaande beschouwingen houd ik mij aan het lage cijfer.

Bezien wij de boven gegeven cijfers nader, dan zien we, dat het Hindostansche cijfer 4 malen boven dat der Inboorlingen stijgt, in 1930 en 1935 deze zeer dicht nadert en 4 malen daaronder blijft. Het gemiddelde over de tien jaren verschilt slechts 0,6 pro mille ten gunste der Inboorlingen.

Er dient nog op gewezen te worden, dat bij de Inboorlingen de gemengde huwelijken ook in aanmerking genomen zijn, terwijl dit bij de Hindostani's niet mogelijk was wegens gebrek aan gegevens.

Thans een vergelijking met Britsch-Guyana, waarbij de cij-

fers over dit land ontleend zijn aan of berekend naar het „Report of the Registrar General" over de jaren 1930 tot en met 1934. In de totale bevolking is voor Suriname natuurlijk geen rekening gehouden met Boschnegers en Indianen. We krijgen dit staatje:

Jaren	*Suriname*		*Br. Guyana*	
	huw. cijfers		huw. cijfers	
	Totale bevolking	Hind.	Totale bevolking	Hind.
1930	7,2	8,6	9,1	8,3
'31	5,7	3,4?	8,1	6,2
'32	6,1	5,6	8,9	6,3
'33	6,2	8,7	9,8	6,9
'34	5,1	6,8	9,7	7,7
Gemiddeld	6,0	6,6	9,1	7,0

Uit deze cijfers blijkt, dat in Suriname het totale gemiddelde beneden het Hindostansche staat. In Br. Guyana is het verschil 2,1 in het voordeel van het totaal gemiddelde, ondanks het feit dat daar de immigratie 35 jaren eerder begon dan in Suriname, en dat de Hindostansche huwelijken er sinds 1891 als wettig beschouwd worden, als zij voor aangewezen voorgangers worden gesloten.

De Surinaamsche Hindostani's maken ook geen slecht figuur tegenover hun rasgenooten in Br. Guyana.

Afgezien van het twijfelachtige cijfer van 1931, stijgt het Surinaamsche cijfer 2 keeren boven het Demerariaansche en komt overigens heel dicht hierbij. Zuiverder wordt de zaak gesteld, als wij bedenken, dat gemiddeld 33% der Hindostansche huwelijken in Br. Guyana aangegaan zijn door Christelijke Hindostani's, terwijl dit percentage in Suriname slechts 10 bedraagt.

2. HET OORDEEL OVER DE INGEDIENDE ONTWERPVERORDENINGEN.

Reeds spoedig na de aanvaarding van het Bestuur besprak Gouverneur Kielstra de plannen over de erkenning der ritueele huwelijken met enkele Hindostani's, meest bestuursleden van

Hindostansche vereenigingen. Of er een bespreking met Javanen heeft plaats gehad, is mij niet bekend.

Is het aan Zijne Excellentie niet gelukt, om die plannen duidelijk uit een te zetten? Of is later de aanvankelijke opzet gewijzigd? Ik weet het niet. Doch het is een feit, dat de voorstellingen, bij de besprekingen verkregen, vaak niet passen bij de voorgestelde bepalingen. De voorzitter van een Islamietische vereeniging toonde zich b. v. een vurige voorstander dier bepalingen, omdat hij bij de besprekingen den indruk had gekregen, dat echtscheiding alleen door den rechter zou kunnen worden uitgesproken na een Islamietisch huwelijk. Dat zou dan volgens hem de thans al te vaak voorkomende scheidingen tegenhouden. Deze meening vindt natuurlijk geen steun in de ontwerpen, waar verstootingen volgens Islamietische gebruiken gewettigd worden. Anderen keken verbaasd op, toen zij hoorden, dat trouwen voor een niet aangewezen godsdienstvoorganger strafbaar zal zijn, of dat de onontbindbaarheid van het Hindoe-huwelijk niet in de erkenning begrepen is. Zij hadden dit niet verwacht na de besprekingen met den Gouverneur.

Meeningen, die bij die besprekingen geuit zouden zijn, kunnen hier derhalve buiten beschouwing blijven. De vraag is deze: wat denkt men thans van de in de ontwerpen voorgestelde bepalingen?

De voornaamste bepalingen dier ontwerpen zijn wegens den ingewikkelden zinsbouw en de aanhaling van talrijke wetartikelen vrijwel voor iederen Hindostani of Javaan onverstaanbaar.

Op eigen studie gegronde oordeelvellingen moet men dus niet verwachten. Wil men een meening hooren, die van eenige waarde is, dan moet men beginnen om aan de daarbij betrokkenen de voornaamste bepalingen duidelijk te maken. Dit gelukt niet altijd; in elk geval is voor zoo iets veel tijd en geduld vereischt. De geuite meeningen verschillen dan ook naar begrip van de zaak en naar motieven, waardoor de hierbij betrokkenen zich laten leiden

Vóór het onderzoek der ontwerpen door de Staten heb ik getracht mij op de hoogte te stellen van hetgeen men daarover onder de daarbij betrokken bevolkingsgroepen — voornamelijk de Hindostani's, maar ook enkele ontwikkelde Javanen — denkt.

Ik kan hier slechts de voornaamste meeningen weergeven.

Talrijke variatie's komen nog voor, doch lijken mij van weinig waarde in dit verband.

Er zijn voorstanders der huwelijksverordeningen en er zijn tegenstanders.

Naar de argumenten, die zij aanvoeren, kan men ze verdeelen in: *sentimenteelen, principieelen* en *opportunisten.*

1. De *sentimenteelen* redeneeren niet.
Het gaat hier om de wettiging van Hindostansche instellingen; dat streelt hun religieus- of ras-sentiment. Daarom zijn zij a priori voorstanders. Het spreekt van zelf, dat meeningsverandering hier vaak kan voorkomen, als men kennis maakt met de concrete voorstellen.

Intusschen behooren de meeste voorstanders tot deze groep.

De andere twee groepen omvatten zoowel voor- als tegenstanders. Nemen we eerst de voorstanders.

2. *De opportunisten.* Dezen verwachten een of ander voordeel van de invoering van de bepaling der ontwerpen.

Sommigen zien hier de mogelijkheid om langs een omweg hun godsdienst gesubsideerd te krijgen evenals de Christelijke. Zij meenen, dat de aangewezen huwelijksbeambten van bestuurswege bezoldigd zullen worden. Ofschoon hiervan niet gerept wordt in de ingediende voorstellen, wordt dit toch ook niet uitgesloten. Bovendien schijnt men uit een of andere bron vernomen te hebben, dat het Bestuur van plan is om zulk een bezoldiging toe te kennen.

Anderen denken meer aan de nalatenschap bij het overlijden van den man en vader. Bij erkenning van het ritueele huwelijk zullen vrouw en kinderen kunnen erven, tenminste als er zoo'n huwelijk bestaat.

Een derde verwacht een verhooging van het peil der ritueele huwelijken. Thans zijn deze vaak tot loutere formaliteiten ontaard. De ouders achten zich verplicht zulk een formaliteit tegenover hun kind te verrichten, zonder er op te letten of zij in het belang der huwenden zal blijken. Enkele maanden na de voltrekking van het huwelijk is dit dan ook vaak mislukt en gaan de gehuwden weer van elkaar. Als nu door de wettelijke erkenning het huwelijk slechts bij rechterlijke uitspraak ontbonden kan worden, zal men de zaak ernstiger gaan beschouwen en meer rekening houden met wenschen en belangen der uit te huwelijken kinderen.

Andere voorstanders wijzen op het gemak, dat de nieuwe bepalingen zullen opleveren. Vooral in de districten zou dan dikwijls een verre reis naar de standplaats van den ambtenaar van den Burgerlijken Stand achterwege kunnen blijven.

Vermelden we nog de *egoisten*, die eigen benoeming tot huwelijksbeambte verzekerd achten, of meenen beter in de gelegenheid gesteld te worden om een andere secte afbreuk te doen door de aanstelling van ontwikkelder voorgangers als huwelijksbeambten. Door hun relaties' met andere landen en de verwachte bezoldiging van bestuurswege meenen zij daartoe in staat te zijn.

Thans de tegenstanders.

3. De *principieelen* behooren hiertoe. Zij gronden hun bezwaren op religieuse motieven.

Het bezwaar van Islamietische zijde wordt ons duidelijk uit de volgende aanhaling;

„Door den Moulvie KALAYKHAN wordt betoogd, dat volgens de Quoran toegestaan is aan degene, wiens middelen het toelaten, zelfs 4 echtgenooten te bezitten. Hoewel zij onder de thans bestaande omstandigheden nauwelijks in staat zijn 1 vrouw behoorlijk te geven datgene, waarop zij krachtens het huwelijk aanspraak maakt, en het er op na houden van meer echtgenooten in Suriname zeer sporadisch voorkomt, achten zij, niettemin het stellen van deze beperkende bepaling, die alzoo strijdig is met de Quoran, geheel onredelijk.

Wanneer het Bestuur er toe overgaat een huwelijk, gesloten door een Moulvie volgens de beginselen en voorschriften, vastgelegd in de Quoran, te erkennen, brengt de consequentie mede, dat de in de Quoran vastgestelde voorschriften niet slechts ten deele worden overgenomen, doch tevens alles wat daarmede in nauw verband staat".

Deze aanhaling is genomen uit het verslag van een bijeenkomst van Moulvies (Islamietische godsdienstvoorgangers) op 4 Juli d. j. Ook een Javaansche voorganger was op deze bijeenkomst aanwezig. Hij verklaarde zich solidair met de boven weergegeven meening en deelde voorts mede, dat in Nederlandsch-Indië de zaak op bevredigender wijze geregeld is.

De bezwaren der Hindoe's tegen het niet erkennen van de onontbindbaarheid van het huwelijk kunnen op analoge wijze worden weergegeven.

De heer PALTAN PANDIT, een der bekendste Hindoe-priesters, zeide hierover tegen mij: „Met de eene hand wordt teruggenomen, wat met de andere gegeven wordt. Men kan het Hindoe-huwelijk niet erkennen en zijn onontbindbaarheid veroordeelen. Dan is het geen Hindoe-huwelijk meer".

Christelijke Hindostani's spreken van achterstelling bij hun niet-Christelijke rasgenooten. Aan voorgangers van Hindoeïsme

en Islam zal immers worden toegestaan, wat aan die der Christelijke kerken verboden is. Nog meer: het ritueele huwelijk volgens de eerstgenoemde richtingen zal geheel in de plaats treden van het burgerlijk huwelijk, en hare voorgangers zullen misschien nog bezoldigd worden voor het sluiten van dergelijke huwelijken. Een Christelijk onderwijzer sprak zelfs van ,,propaganda tegen het Zendingswerk".

Opportunisten vindt men natuurlijk ook onder de tegenstanders der hier besproken voorstellen. Deze wijzen op de nanadeelige gevolgen, die te vreezen zijn.

,,Wij moeten oppassen voor maatregelen, die ons voorrechten schijnen toe te kennen", zeggen enkelen. ,,Die kunnen afbreuk doen aan de goede verstandhouding met de andere bevolkingsgroepen, hetgeen tenslotte in ons nadeel moet uitloopen, omdat wij nog altijd min of meer als vreemdelingen, niet-Surinamers, worden beschouwd". Onder invloed van bezoekers uit Hindostan wordt in dit verband ook gewezen op verschillende landen, waar men gaarne de ,,own religion and personal law" der Hindostani's erkent, maar deze juist als voorwendsel gebruikt om hen van het politiek en sociaal leven uit te sluiten.

Verscherping der onderlinge tegenstellingen wordt ook vaak als motief aangehaald. Benoeming tot huwelijksbeambte zal een min of meer monopolistische positie verschaffen, waaraan groote financieele en moreele voordeelen verbonden zijn.
Dit zal aanleiding worden tot strijd om de begeerde positie. En onder de reeds heerschende persoonlijke en secte-tegenstellingen, die tot hevige wrijvingen aanleiding geven, kan zulk een strijd bijzonder heftig worden.

De geestelijke ontwikkeling van het overgroote deel der hierbij betrokken godsdienstvoorgangers achten velen ook van dien aard, dat een groote verwarring te vreezen is in de aan hen opgelegde registratie. „'t Is allemaal gekheid". zei een ontwikkelde Javaan, „ze brengen de menschen maar in moeilijkheden. Anders moeten ze panghoeloe's uit Indië laten komen". Hij verwachtte ook onaangename verwikkelingen wegens de losse geslachtelijke verhoudingen onder zijn rasgenooten.

Dit zijn allemaal meeningen van *mannen*. Wat onder de *vrouwen* over de huwelijksontwerpen gedacht wordt is moeilijk te zeggen, daar deze zich weinig met dergelijke vraagstukken bezig houden, zich althans niet gaarne daarover uitlaten. Onder de jongere Hindostansche vrouwen zijn er echter enkele. die zich openlijk ontevreden durven toonen met de positie, die de traditie aan de

vrouw in het huwelijksleven toekent. Een burgerlijk huwelijk, dat immers los van die traditie staat, zouden zij een beter waarborg achten voor een bevredigende positie.

Men zou haar dus moeilijk als voorstanders der ontwerpen kunnen beschouwen.

Wat is nu de verhouding tusschen de getalsterkten der voor- en tegenstanders?

Begrijpelijk is, dat wij hier geen wiskundige zekerheid kunnen verkrijgen. Bedoelde verhouding is aan verandering onderhevig, omdat aard en gevolgen der voorgestelde bepalingen vaak eerst duidelijk worden begrepen, nadat men reeds een meening ten beste gegeven heeft. Doch met zekerheid kan gezegd worden, *dat het overgroote deel der hierbij betrokkenen, die eenigszins op de hoogte van de zaak zijn, tot de tegenstanders der huwelijksontwerpen behooren.*

En bij beter begrip der kwestie is nog vermindering van het aantal voorstanders te verwachten.

3. BESLUIT

Hoe moet nu in het licht der voorgaande beschouwingen het antwoord luiden op de vraag, die in den aanvang gesteld werd?

De heer Hajary heeft mij persoonlijk medegedeeld, dat zijn bovengenoemd artikel in dit tijdschrift geenszins bedoeld was als een beoordeeling van de concrete voorstellen van het Bestuur. Hij vindt alleen *het principe* van de wettiging der ritueele huwelijken loffelijk. Uit dat artikel kan dus niet geconcludeerd worden, dat de Hindostani's, of ook maar de schrijver zelve, enthousiast zouden zijn voor de huwelijksontwerpen.

Uit het hier besprokene blijkt trouwens ook niets van zulk een enthousiasme.

De bewering in de Memorie van toelichting, dat door Hindostani's en Javanen vaak gevraagd is om rekening te houden met hun ritueele huwelijken is op zich zelf niet onjuist. Er moet echter voor een juist begrip van zaken nog iets aan worden toegevoegd. Zij deden dat namelijk niet op principieele (religieuse) gronden en in elk geval hebben zij niet gevraagd om de zaak te regelen op de wijze ,als door het Bestuur voorgesteld.

Zeer dikwijls worden, gelijk reeds opgemerkt is, verzoekschriften en vergaderingsverslagen betreffende Hindostani's en Javanen geschreven door personen, die niet tot deze bevolkingsgroepen behooren en weinig bekend zijn met de gedachtensfeer

dezer menschen. Daarom is het niet uitgesloten, dat soms in dit opzicht het principieele ten onrechte op den voorgrond werd gesteld. De werkelijke reden was echter dikwijls, gelijk we zagen, van louter practischen aard, waarvoor geen wetswijziging noodig is.

De beschikbare officieele gegevens over de immigranten-huwelijken getuigen dan ook geenszins van een principieel afwijzende houding tegenover het burgerlijk huwelijk; daarvoor zijn de bereikte nuptialiteitcijfers te hoog.

Weliswaar is dit cijfer voor de Javanen op zichzelf nog heel laag, doch dit is te wijten aan psychologische en sociale factoren, die door wettelijke maatregelen slechts weinig beïnvloed kunnen worden. De Hindostani's daarentegen maken in dit opzicht een goed figuur tegenover de andere bevolkingsgroepen in Suriname, en ook tegenover hun rasgenooten in de naburige koloniën (Br. Guyana, Trinidad).

Tegen de ingediende ontwerpen worden uit de kringen der hierbij betrokkenen volkomen gerechtvaardigde bezwaren van principieelen en opportunistischen aard aanfgevoerd. De weinig talrijke voorstanders laten zich meest leiden door onberedeneerde gevoelens of steunen op argumenten, die op misverstand berusten, niet met de voorstellen in rechtstreeks verband staan, of wel van egoistischen aard zijn.

Het antwoord op de vraag, die ons bezig houdt, moet dan ook beslist *ontkennend* luiden. Het Voorloopig verslag der Staten getuigt niet van miskenning van de rechtmatige wenschen der Hindostani's en Javanen. Integendeel: uit zijn inhoud blijkt duidelijk, dat met de redelijke argumenten van voor- en tegenstanders der huwelijksontwerpen voldoende rekening gehouden is.

KRONIEK

SURINAME

In de vorige Kroniek werd bij vergissing gezegd, dat de Staten wel eens aanmerking gemaakt zouden hebben op onnauwkeurigheden in verordenings-ontwerpen; bedoeld was te verwijzen naar de critiek welke in Suriname uitgeoefend is op de redactie van verschillende in Nederland bewerkte wijzigingen in de Surinaamsche wetgeving, noodig geworden door de hervorming der Surinaamsche rechterlijke organisatie.

Een hervorming, of vervorming, waarover indertijd in De Rijkseenheid gesproken werd als „het sedert jaren met groote zorg opgekweekte troetelkind van de Westindische afdeeling van het Departement van Koloniën" en als een novum, dat nu zonder vorm van proces aan de Koloniale Staten opgedrongen was, tot de zeer verklaarbare ontstemming van genoemd college.

Bij de behandeling der begrooting voor 1938 in de Staten is nog eens geklaagd over de slordigheden enz. in deze nieuwe wetgeving, waarmede het moederland Suriname gelukkig heeft willen maken en, ten einde de annalen der vertegenwoordiging, die in de wijzigingen niet gekend is, toch te doen getuigen van de feilen in kwestie, werd besloten bij de Handelingen te doen afdrukken hetgeen, eind verleden jaar, door het nieuwsblad De Surinamer gesignaleerd is; volgens een der Statenleden nog niet eens alles, wat er op het werk der moederlandsche wettenmakers aan te merken valt.

Het Roomsche blad heeft destijds zijn critiek ten beste gegeven onder den titel „Fraai werk" en zich scherp en bitter uitgelaten over het gebrek aan zorgvuldigheid, waarmede men in Nederland te werk zou gegaan zijn, misschien wel omdat men meende dat het er voor Suriname niet zoo erg op aan kwam,

Het is niet alleen het Statencollege, dat grieven heeft en grieven uit, ten aanzien van het Suriname-beleid in Nederland!

En daar, bij het beleid in het moederland, wringt de schoen hoofdzakelijk; ook de nieuwe Staatsregeling kan niet voorkomen dat Suriname feitelijk van Den Haag uit bestuurd zou worden,

met de landvoogdij als tusscheninstantie. Wat zeker niet de bedoeling is van de grondwetsbepalingen van 1922.

Zooals te verwachten was, heeft het voorstel tot het scheppen van een afzonderlijk huwelijksrecht voor Aziaten (Hindoes en Moslims) geen gunstig onthaal gevonden bij de Staten. De bezwaren, principieele (vooral de verbreking der rechtseenheid) en practische (rechtsonzekerheid, verscherping van bestaande tegenstellingen, gevaar van misbruiken), liggen zóó voor de hand, dat er hier niet in den breede over uitgewijd behoeft te worden. Een criticus die zeker tot oordeelen bevoegd is, het eenigste Surinaamsche Statenlid van Aziatischen bloede, heeft den wensch te kennen gegeven, in dit tijdschrift eenige punten ter sprake te brengen, welke z. i. de ontwerpers der nieuwe regeling over het hoofd gezien kunnen hebben.

Velen zullen het betreuren, dat de Suriname-politiek zich sedert een aantal jaren in een richting is gaan bewegen, volkomen afwijkende van die welke onze Regeering ,nog niet zoo heel lang geleden, blijkbaar als de eenige juiste beschouwde; dat die politiek er thans op gericht schijnt te zijn onze „meest Nederlandsche kolonie" te maken tot een stukje Azië in tropisch Amerika. Tot dusver heeft onze Volksvertegenwoordiging niet getoond van deze koersverandering het hare te willen hebben.

De verordening op de dorpsgemeenten schijnt door de Staten verworpen te zijn, dan wel zoodanig geamendeerd, dat de gouverneur er zich niet meer mede vereenigen kon. Deze laatste althans heeft, volgens courantenberichten, zijn ontwerp op eigen gezag en verantwoordelijkheid afgekondigd, gebruik makende van de bevoegdheid, welke art. 101 sub 2° van de nieuwe Staatsregeling hem geeft. De Staten kunnen nu, krachtens sub 3° van hetzelfde artikel, binnen twee maanden tot de Kroon een verzoek richten tot regeling bij algemeenen maatregel van bestuur. Al weder een conflict derhalve!

In April van dit jaar verscheen een verslag aangaande den economischen toestand van Suriname in 1936, van de zijde der Kamer van Koophandel en Fabrieken te Paramaribo. Even is dit verslag, waarin de toestand iets pessimistischer voorgesteld wordt dan de gouverneur gedaan had, ter sprake gekomen bij de behandeling der begrooting voor 1938 in de Staten. Blijkbaar meende een lid van het college reden te hebben voor het vermoeden, dat het verslag een nog iets somberder geluid te hooren gegeven zou hebben, wanneer het gouvernement geen invloed uitgeoefend had op de eindredactie. Het Statenlid in

kwestie was niet geheel bevredigd door het antwoord dat hij, aangaande dien vermeenden invloed, van de zijde van den gemachtigde des gouverneurs bekomen mocht.

De K. v. K. nam aan het slot van haar verslag een brief op, ontvangen van het Mechanisch Rijstbedrijf „Ingenieursbureau H. N. van Dijk", welk schrijven, in zeker verband, eenige opmerkenswaardige passages bevat.

De leider der onderneming constateert dat voor een mechanisch rijstbedrijf van „optimale" (?) grootte, met een bebouwbare oppervlakte van 90 H. A., de exploitatiekosten (met inbegrip van arbeidsloonen enz.) gesteld kunnen worden op zoo en zooveel gulden per H. A. Waardoor steun gegeven wordt aan den indruk, dat de mechanisatie bestemd is om toegepast te worden op tamelijk groote en over vrij wat kapitaal beschikkende bedrijven, hetgeen ook overigens wel voor de hand lag.

Verder lezen wij, dat voor bepaalde soorten Surinaamsche rijst „ongelimiteerde" markten op de Westindische eilanden (o. a. Cuba) open zouden staan, wat wel wat boud gesproken lijkt. Groote exportbestellingen zouden uitgevoerd kunnen worden, wanneer de kleine landbouw (dus het niet voor mechanisatie in aanmerking komende inheemsche volksbedrijf) er toe gebracht zou kunnnen worden „gelijksoortige padisoorten" (sic) te telen.

De leider komt ten slotte tot de conclusie, dat de basis gelegd is „voor het bestaansrecht van zich hier vestigende Hollandsche „boerenfamilies, die zich willen interesseeren voor gemechani-„seerde rijstbedrijven".

Het is nooit heelemaal duidelijk geweest, welk belang der inheemsche Surinaamsche volksgemeenschap met de proefneming in Nickerie in zoodanige mate gediend zou zijn, dat het verantwoord geacht zou mogen worden, die proef uit de moederlandsche openbare kas te financieren. Eenig direct verband, althans met de verheffing der volkscultures, valt hoe langer hoe moeilijker te onderscheiden.

15 September 1937.

CURAÇAO

De middelen.

De gegevens over de eerste helft van 1937 zijn bekend. De opbrengst is f 5.334.331.— d. i. f 300.000.— boven het eerste halfjaar 1936 en f 1,200.000.— boven 6/12 der raming.

Verkiezingen.

De gegevens voor een verkiezingsstrijd schijnen wel aanwezig te zijn. Over de bovenwindsche eilanden sprak ik reeds. En op Aruba is langzamerhand de tegenstelling met Curaçao grooter geworden. Aruba gaat in materieelen bloei het hoofdeiland naar de kroon steken — het is trouwens reeds eerder de kurk geweest waarop de sluitende begrootingen dreven — en voelt zich nu achtergesteld niet alleen bij het Curaçao van nu, maar ook bij het noodlijdende Curaçao van vijfentwintig jaar geleden. Er wordt geconfereerd met de de autoriteiten, geschreven in de kranten, getelegrafeerd aan de Koningin, en waarschijnlijk zal Aruba zijn afgevaardigde ter Statenvergadering met zorg kiezen.

Intusschen komt de *Amigoe* met de mededeeling, dat op Curaçao niet meer dan 2030 personen op de lijst zouden staan, onder welke 1200 van de C. P. I. M., en op Aruba 520–530, bijna allen censuskiezers. Mochten deze cijfers juist en definitief blijken, dan lijkt het Curaçaosche kiesrecht weinig geslaagd. Zal men dan niet tot de slotsom moeten komen, dat òf de eischen te hoog zijn gesteld, òf de bevolking voor kiesrecht nog niet rijp is.

Is dan de oude toestand, benoeming der leden door de Kroon nog niet beter dan een, waarbij 8% der mannelijke bevolking straks $^2/_3$ der staten kiest? Het zou in strijd met den geest van de grondwet zijn, zegt men; maar deugt die geest dan wel voor Curaçao?

Verbetering

Een aesthetische verbetering heeft gouverneur Wouters in de stukken van den Kolonialen raad aangebracht. Evenals bij de wetsontwerpen van de Staten-generaal het geval is, gaan de ontwerp-verordeningen gepaard met een schriftelijke „aanbieding" door den gouverneur. Alleen wat vreemd is, dat de geleidebrief spreekt van een „ontwerp-landsverordening van den......." met openlating van den datum. Het „ontwerp" kan men gerust een of geen datum geven; die, welke de verordening zelf later zal krijgen, doet hier niet ter zake.

DE RAADPENSIONARIS
Mr. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL
EN ZIJN KOLONIALE POLITIEK JEGENS DE WEST

EEN BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN WEST-INDIË IN HET LAATST DER 18DE EEUW

DOOR

A. HALLEMA

III (Slot).

Mr. Laurens Pieter van de Spiegel, de financieele specialiteit van het drietal, wijdde zich begrijpelijker wijze het meest aan de bestudeering van de financieele kwesties, die samenhingen met de ontbinding der tweede W.I.C. en den opbouw van de Westindische koloniën onder een ander régime. Toen voldoende was gebleken, dat geen der bij de W.I.C. betrokken partijen iets voelde voor subsidies onder verband van een volledige hypotheek en dito contrôle op het bestuur, opperde de Raadpensionaris het plan, om de aandeelhouders met hun sterk gedepreciëerde aandeelen uit te koopen ten laste van de beide gewesten, die de meeste belangen hadden bij de restauratie van de West-Indische koloniën. Maar in dat geval moest de souvereiniteit natuurlijk ook op Holland en Zeeland worden overgedragen, met de lasten van de financiën, defensie en justitie op den koop toe. Bovendien zou dit een imperium in imperio worden, een gewestelijke verdediging te land en ter zee scheppen en de zaak voor moederland en koloniën dus nog ingewikkelder maken. Behalve het verzet der andere provinciën was daar bovendien ook nog het gebrek aan samenwerking tusschen de beide belanghebbende gewesten in deze aangelegenheid. Het beste zou dus nog zijn, dat de bereids voorgestelde gewestelijke exploitatie der koloniën omgezet werd in een, door de Generaliteit uit te oefenen, maar in den boezem der Staten-Generaal zelf rezen daartegen ook weer te veel bezwaren betreffende de financieele regeling der schadekwestie en vergoedingen, dan dat de vertegenwoordigers der diverse gewesten unaniem konden besluiten tot samenwerking en

belangengemeenschap. Zoo leek het er dus aanvankelijk toch nog op, alsof het octrooi der tweede W.I.C. zou verlengd worden bij gebrek aan een opvolgster!

Doch daartegen heeft Van de Spiegel zich van meet af aan hardnekkig verzet, want hij begreep maar al te goed, dat de oude W.I.C. in dat geval niet alleen steeds dieper in het moeras zou wegzinken, maar ook, dat de koloniën zelf en haar inwoners daardoor nog meer zouden gedupeerd worden dan reeds het geval was. Hij liet zich daarom door het besogne van commissarissen voor de zaken der W.I.C. geregeld op de hoogte houden omtrent de resultaten van het onderzoek en de voorstellen tot restauratie en door zijn weldoordachte adviezen werd het advies van genoemd college inzake de al- of niet- verlenging van het octrooi der W.I.C. natuurlijk ook ongunstig op grond van de volgende conclusies, bij het onderzoek naar den status van dit lichaam gevormd:

1°. de financiën der W.I.C. waren zoodanig in verval, dat redres onder waarborg van terugbetaling der voorgeschoten gelden onmogelijk geacht moest worden;

2°. de W.I.C. had haar oorspronkelijke bestemming, het drijven van handel en het bevorderen der zeevaart tusschen moederland en koloniën, verloren, aangezien zij zich noch met het een noch met het andere bemoeide;

3°. haar bestuurstaak, de eenige functie, waarmee zij zich nog ophield, vervulde zij op zulk een voor de kolonisten en het moederland onbevredigende wijze, dat het klachten en protesten regende en bleef regenen, ondanks eenige incidenteele wijzigingen en verbeteringen.

De eindconclusie van de commissie ad hoc luidde dan ook eenstemmig, dat er ernstige bedenkingen en bezwaren bestonden tegen een eventueele verlenging van het octrooi. Maar wat dan? Daarom verbond zij aan haar ongunstig luidend advies dan ook het voorstel, dat de Souverein in het geval van de niet-continuatie der Compagnie maatregelen zou treffen tot liquidatie van het oude en het ontwerpen van een nieuw bestuur. Of dit op staatsexploïtatie der koloniën zou uitloopen, bleef voorshands nog een open vraag, want de ontbinding der W.I.C. ontmoette aanvankelijk nog al eenigen tegenstand.

Doordat de kosten grooter waren dan de baten, zagen eigenlijk alle partijen er tegen op zich met de belangen der koloniën en kolonisten politiek, economisch en financieel in te laten, gelijk dat behoorde. De stemmen, die er nog steeds opgingen om de kosten voor defensie en justitie dan maar weer op de kolonisten te ver-

halen, die er toch immers het meest van profiteerden, werden nu eindelijk eens gesmoord door het krachtig pleidooi van Van de Spiegel, die terecht betoogde, dat het toch niet opging om de lasten der planters nog meer te verzwaren, althans deze kosten geheel op hen, die in de koloniën woonden en werkten, af te wentelen. Geheel in den geest van een anoniemen briefschrijver in de „Oost- en West-Indische Post," betoogde de Raadpensionaris, dat de Souverein, die straks de koloniën van de W.I.C. zou moeten overnemen, van al de verbeteringen in het bestuur, de staatsinrichting en de defensie in eerste instantie de voordeelen trok en dit pleidooi, al heeft het ter plaatse slechts betrekking op Essequebo en Demerary, gold, vond de Raadpensionaris, m.m. ook voor de andere gebiedsdeelen. Daarom volge ook dat merkwaardig betoog hier.

„ALGEMEENE AANMERKINGEN TER ELUCIDATIE van 't veranderde Concept Plan, omtrent de bestelling der Regeering IN ESSEQUEBO EN DEMERARIJ.

1. Dat men gaarne wil erkennen, dat, relatiev tot de Finantie der West Indische Compagnie, deeze Colonie is geweest nadeelig, wel verre dan dat de geoctroijeerde bezittingen de Compagnie, en hunne Actionisten bevoordeelt heeft, integendeel dit niet, als nadeel heeft te weeg gebragt: ja men moet 'er bij voegen, dat 't vooruijtzigt, immers in de eerste jaren, niets anders, dan meerder nadeel beloovt, wijl de laatste Oorlog geleerd heeft, dat, zal men de Colonien niet, bij de minste aanval, verliezen, men dezelve moet voorzien van Fortificatien, en een genoegzaam getal Troupes, om deeze te defendeeren, voorts heeft men meede ondervonden, dat zo wel de Politique als Judicieele beschikking onmogelijk naar behooren, kan worden waargenomen, ten zij men aan die Ampten zodaanige Tractementen hegt, dat dezelve kunnen bekleedt worden door Perzoonen van bekwaam- en agtbaarheijd, welke de Administratie in beide Objecten, aanzienelijk en gerespecteerd doen zijn. —

2. Uijt deeze eerste consideratie volgt een tweede: VAN WAAR DE NOODIGE GELDEN VAN DAAN MOETEN KOOMEN; daar van de Actionisten van de Compagnie, reedelijker wijze, jaarlijks niet kan gevergt worden, geld te verliezen voor eene Colonie, welkers culture de minste voordeelen aan dezelve brengd: Men zal, in den eersten opslag, aanstonts zeggen, MEN MOET 'T OVER DE COLONIE SLAAN! die zijn de directe geintresseerdens, zo in de conservatie van de Colonie, als goede Administratie van Politie en Justitie, dog zo zeggende, zoude men zig merkelijk bedriegen De Ingezeetenen der Colonie hebben niet verder intrest, in de cultures, de defensie, de Administratie, dan voor zo verre dat zij ondervinden, dat de revenuen van hunne plantagien toereijkende zijn of overtreffende de intresten hunner hijpotheken, voor dewelke hun plantagien daar meede bezwaard, zijn: hun benoodigdheeden, zo tot onderhoud dier plantagien, als tot hun leeven en kleeding, en eindelijk de lasten, die 'er van hun gevorderd worden! zijn de revenuen toereijkende, zij blij-

ven in de Colonie, en des te liever, naar mate zij zien, dat men voor de defensie zorgt, in tijd van Oorlog; en dat de order heerscht, beijde in 't politicque en Justitieele: dog zo zij, daar en teegen, ondervinden, dat men de Ingezeetenen zo veel lasten afvraagd, dat, gevoegd bij de andere en onontbeerlijke verschotten, de revenuen niet zijn toereijkende, zo leeven zij eenige tijd, zo zij kunnen, maaken schulden, laaten hunne plantagien en Executeeren, en gaan van planters bediendens worden, of vertrekken uijt de Colonie: waar van, langzamer hand, 't gevolg moet zijn, of, dat de gemelde lasten minder opbrengen, of, dat men de overige, PRO-RATO, meerder afleggende, 't verval der Colonie nog meer moet toeneemen.

Uijt welk gedemonstreerde dus duijdelijk blijkt, dat de lasten op de Colonisten niet moeten worden geëvenredigt naar de nodige kosten, maar naar de faculteijten der Colonisten: voorts, dat 't niet zijn de planters, die 't meest Interest hebben in de defensie teegen den vijand en goede inwendige Administratie, want die moogen zo goed zijn, als men ze kan verlangen, zo den planter dezelve door zo een bezwaring van lasten moet verkrijgen; dat gevoegd bij zijn andere noodwendigheeden, de revenuen van zijn land-goed, niet toereijkende zijn, zo kan hij geen planter blijven, en moet een ander planter gaan dienen, of, dat meest in zulke omstandigheden gebeurt, hij gaat de Colonie uijt.

3. Daar de Compagnie, tot nadeel van haren Actionisten, niet kan gevergd worden de kosten voor een Colonie te doen, die de revenuen overtreffen, het octroij dezelve schadelijk doet worde, daar 't deugdelijk gedemonstreert is, dat alle lasten op de Colonisten meerder gelegt, dan wat zij in overeenkomst van haar inkomsten konnen draagen, tot langzame vermindering en eijndelijk ruïne moet strekken, zo zal men vraagen wie moet dan die nodige te imponerene kosten betaalen? men antwoord den Souverein, *'t zij alle de zeeven Provintien, of die onder hun, welke uijt de Colonie het meeste trekken, om dat de Souverein geniet alle de voordeelen, die de Colonie door hare culture afwerpt, als zijn de navigatie van 20 à 30 Scheepen, den handel die 't vertier van alle producten in haar schoot brengt, de welvaart van Landbouw, Fabricquen en traficquen, die de benoodigdheeden der Colonien aanbrengen met alles wat daartoe behoort.* Het acres van dit alles, wanneer de Colonisten, door 't matig draagen van lasten, in staat worden gestelt, hunne plantagien uijt te breijden en met meerder slaaven te voorzien, die de Jaarlijksche producten bij consequentie den handel der nodige goederen doen toeneemen; want 't is zelfs verkeert, als men wil, dat de planters niet meer moeten consumeeren dan hun dierlijk leeven; dit is wel 't intrest van de geldschieters die gaarne zagen dat den planters daaglijks zout Vleesch en Bannanen ate, zig met bondt en osnabrugs kleede, maar geenzints 't voordeel van den Souverein, welke van de Luxe in de Colonie welvaard.

Uijt welke beschouwing dus volgen moet, dat, daar de Souverain de eenigste is, die een altoos durend en algemeen voordeel van de Colonie van ESSEQUEBO en DEMERARIJ trekt, welk voordeel, naar mate van acres der Colonie, vermeerdert, en welk acres des te waarschijnelijker is, zeedert dat van deeze Colonie, met zo veel ophef, is gesprooken door de twee Natien die dezelve bezeten hebben; 't geen reeds eenige Colonisten uijt de Eijlanden met Slaaven, Muijl-Ezels en specie herwaarts heeft doen verhuijzen, en 't geen ontwijfelbaar zal vermeerderen, als men

de Colonie van sterktens en Soldaten, van een goede Administratie zo politicq als judicieel, zal bemerken voorzien te zijn, terwijl de lasten met voorzigtig- en matigheijd worden geheeven:

4. de concept lijst is dus gesteld in het Sijsthema der gronden hier boven gelegt, die den Souverrin moeten permoveeren om tot 't helpen dragen der onvermijdelijke kosten de Compagnie te subsiedieeren."

(„Oost- en West-Indische Post," blz. 284–'88).

Behalve de bezwaren tegen de liquidatie van de W.I.C. en haar omzetting in een bestuursorganisatie met staatsexploïtatie der West-indische Koloniën waren er ook nog tal van bezwaren te overwinnen van localen aard. Immers er waren zooveel steden in Holland en Zeeland, die met haar Kamers der O. en W.I.C. plaatselijk en voor haar omstreken groote voordeelen genoten van beide compagnieën. Ook daartegen had Van de Spiegel te strijden, gelijk Van der Meulen reeds aantoonde met de correspondentie van den Raadpensionaris aan den Pensionaris Merens te Hoorn en desgelijks aan de autoriteiten van Enkhuizen, beide Kamersteden der W.I.C. Andere Kamersteden brachten eveneens op het voorbeeld van Hoorn en Enkhuizen haar bezwaren te berde, want, handelde men zoo met de W.I.C., dan kon het met de V.O.C. mogelijk denzelfden weg opgaan, misschien zelfs met de Admiraliteiten. Wat dit vooral voor de Zuiderzeesteden en verder die buiten Amsterdam en Rotterdam in Holland zou beteekenen, behoeft geen nader betoog en men kan zich dan ook de protesten van die zijde al even gerechtvaardigd voorstellen als die van de met vele fiscale heffingen belaste kolonisten. „En ongegrond was de vrees der steden niet, "vond ook Dr. Van der Meulen; „wij weten immers, dat de naasting der West-Indische bezittingen een proefballon was; bij gebleken welslagen wilde de Raadpensionaris de Oost-Indische Compagnie en de Admiraliteiten evenzoo behandelen. In den strijd om het bestaan was het Hoorn en Enkhuizen geoorloofd haar rang te verdedigen en zij deden het zoo goed zij konden. Andere belanghebbenden, Bewindhebbers en participanten, waren ook niet dadelijk te vinden voor elke regeling der liquidatie. Al konden zij hiertegen wel geen bezwaren maken, toch was het hun geenszins onverschillig, welke schikkingen verder genomen zouden worden. Hiervan zou grootendeels de opbrengst van de realia der maatschappij af moeten hangen."

Waaruit de laatste dan zooal bestonden? Behalve de defensiewerken, fortificaties, geschut, ammunitie, de Compagniesplantages en verdere vaste en losse bezittingen wees de tegenstander van liquidatie, hetzij op zijn manier de slimme en voorzichtige politicus spelende, hetzij den conservatieven Bewindhebber of aandeel-

houder vertegenwoordigende, op de uitstaande vorderingen der W.I.C., waarvan een op diverse provinciën niet minder dan ƒ 6,600,000.- heette te beloopen en een andere op de V.O.C. groot ƒ3,000,000.-. Maar: die vorderingen werden eer betwist dan erkend, althans van twijfelachtige waarde genoemd en zij waren trouwens ook nooit opgeëischt, hoe hoog de financiëele nood der Compagnie ook was gestegen, waaruit voldoende bleek, dat de W.I.C. er zelf evenmin fiducie in had, zoodat het inderhaast opgerakelde motief, dat zij er nog zóó slecht niet voorstond, weinig geloof verdiende. Zelfs was de moeilijkheid groot voor een geoctrooieerde vennootschap als de W.I.C., staande onder souvereiniteit van Hun Hoogmogenden, om het bewijs te leveren van den eigendom harer reeds zoo zwaar verhypothekeerde goederen en bezittingen.

En hoe slecht de W.I.C. er inderdaad wèl voorstond, blijkt onder meer uit een merkwaardige acte van onvermogen, die ze zichzelf uitreikte door een missive, gericht aan H. H. M. in verband met de onlusten, op Curaçao voorgevallen. Die onlusten waren aldaar gerezen tusschen de Regeering van deze kolonie eenerzijds en de voornaamste der kolonisten anderzijds. Daarover was het eene klaagschrift na het andere aan het adres der Kamer van X en Bewindhebbers der W.I.C. in patria verzonden, doch dezen zagen geen van alle kans, om met de weinige hun ten dienste staande middelen daarin ook maar met het geringste succes te interveniëeren [1]. Kort en goed, zij verklaarden zich zelfs onmachtig om in die onlusten de zijde der wettige regeering te kiezen, althans deze met raad en daad ter zijde te staan, om aan den toestand van terreur op genoemd eiland een einde te maken. Door toe te geven en de zwakste partij te kiezen hadden de Directeur en Raden de orde weer eenigszins hersteld, doch de Bewindhebbers begrepen, dat een dergelijk experiment gevaarlijke precedenten kon scheppen, gelijk trouwens de politieke toestand in dienzelfden tijd in Essequebo en Demerary, ook in Berbice onder den minder soepelen Gouverneur P. H. Koppiers bewees, waar al evenzeer onrust, verzet en een geprikkelde stemming heerschten. Vooral het slot van den hier bedoelden brief, waarin de Bewindhebbers ook zelf erkenden, dat zij op dezen voet het gezag niet langer konden handhaven en hun bestuursfunctie niet naar behooren konden vervullen (en welk stuk wij nergens geraadpleegd of gedrukt vonden, om welke reden het hier dan ook in extracto wordt ingelascht),

[1] Hoe slecht de Compagnie ook zelf hier haar plicht had verstaan, blijkt voldoende bij Dr. V. d. Meulen, t.a.p., blz. 446.

teekent den noodtoestand en impasse, waarin de W.I.C. met en door haar koloniaal bezit toen was geraakt.

Het stuk draagt tot hoofd:

„EXTRACT UIT EENE MISSIVE VAN DE BEWINDHEBBERS VAN DE WEST-INDISCHE COMPAGNIE TER PRESIDIAALE KAMER AMSTELDAM, IN DATO DEN 1 APRIL 1788,"

en zijn inhoud luidt als volgt:

„Deeze Missive behelst onder anderen, dat zij, met de laatste brieven uit CURAÇAO, tijding bekomen hadden, dat de oneenigheden tusschen den Directeur en Raaden en eenige Ingezetenen van die Kolonie, aldaar meer en meer toegenomen zijnde, eindlijk waren uitgebarsten en tot zodaanige ongeregeldheden gelegenheid gegeeven hadden, dat gemelde Bewindhebberen, zich bij aanhoudendheid buiten staat blijvende bevinden, om zelvs eenig redres daar in te bezorgen, al wederom genoodzaakt waren, de zwaarwigtige deliberatien van Hunne Hoog Mog. te interrumpeeren.

Dat gemelde Bewindhebberen wel erkenden, dat, voor zo verre zij uit de bekomen berichten konden opmaaken, door de toegeevendheid van Directeur en Raaden, de kalmte wederom eenigermaaten in de gemoederen was hersteld, en de rust was bewaard geworden; doch dat zij zouden te kort doen aan het verlicht oirdeel van Hunne Hoog Mog., bij aldien zij zich wilden bezig houden met de productie van een aantal argumenten, om te bewijzen, dat, zo het voorgevallene op CURAÇAO als het gepasseerde te ESSEQUEBO en DEMERARY, waar van zij de eer gehad hadden bij hunne Missive, in dato den 29 January laatstleeden, aan Hunne Hoog Mogende kennis te geeven, reeds duidlijke voorbodens waren van de, voor de Republiek, zo noodlottige gebeurtenissen, welke zij reeds lange hadden geapprehendeert, het welk de Vergadering van Tienen vermeend had onder het oog van Hunne Hoog Mog. te moeten brengen in derzelver Missives, in datis den 19 October 1786 en 16 Mey 1787, op beide welke oogenblikken de gemelde Vergaderingen, bij ontstentenis van het ten hoogsten noodzaaklijke maintien van haar gezag en adsistentie van den Lande, zich genoodzaakt had gevonden vrugteloos op reces van den anderen te scheiden.

Dat gemelde Bewindhebbers zich verzekerd hielden, dat Hun Hoog Mog. niet ten kwaade zouden duiden, dat zij de situatie der zaaken in de Kolonie overweegende, en in de Missives van de Regeeringen moetende leezen, dat zij declareeren buiten staat te wezen recht en gerechtigheid onbelemmerd te handhaaven, de goede orde te onderhouden en de ongeregeldheden te weeren, gemelde Bewindhebbers als dan de tijdstip, wanneer de Kolonien en de Commercie op en van dezelven voor de Republiek voor altoos zouden verlooren zijn, als met rasse schreeden naderende, aan Hun Hoog Mog. moesten voorstellen, en dat zij derhalven, ter hunner decharge, voor Hun Hoog Mog. met allen eerbied, doch teffens met allen aandrang en ernst, op eene reeds lang noodzaaklijk geweest zijnde, en meer en meer dringend wordende conclusie op alle de Adressen, Voordragten en Deliberatien, wegens de zaaken der West-Indische Comp., vermeenden te moeten insteeren, terwijl zij rond-

borstig moesten declareeren, volstrekt buiten staat te zijn, het gezag en de belangens van de Republiek in de Kolonien te maintineeren, en zelvs op dit oogenblik naauwlijks hunne daaglijksche huishouding kunnen gaande houden, veel min de maandgelden hunner Ambtenaaren en Militie betaalen, of eenige Ververschingen, Vivres of Medicynen naar de Kolonien verzenden.

Dat Hun Hoog Mog. daar uit ligtelyk zouden bevroeden, dat bij aldien die deliberatien niet ras ten einde mogten kunnen gebracht worden, Hunne Hoog Mogenden zich in de noodzaaklijkheid zouden bevinden zelv, provisioneel en hangende de verdere deliberatien, schikkingen werkstellig te maaken, waar door de verdere confusie geweerd, en gepraevenieerd wierde, dat de Republiek haare Kolonien en de voordeelen, dewelke dezelven aan den Lande behooren aan te brengen, geheel en voor altoos verlieze." [1]).

Werkte Van de Spiegel intusschen in stilte door om het aan te sturen op de ontbinding der Compagnie, de resolutie der Staten-Generaal van 27 Aug. 1788, strekkende tot het zoo lang mogelijk gaande houden der zaken onder de W.I.C., totdat de termijn van haar octrooi was verstreken, wilde eerst nog wat plooien en schikken. De desbetreffende maatregelen, o.a. bestaande uit het invoeren van eenige verbeteringen, de tusschenkomst van den Prins in te roepen, die na de restauratie met behulp van den Pruis weer als vanouds het benoemingsrecht kreeg ter aanwijzing van personen voor leidende koloniale functies, het verstrekken der meest dringende subsidies, zij waren toch eigenlijk alle het vastnaaien van nieuwe lappen op een oud kleed, dat meer dan versleten en totaal afgedragen was. Het zou slechts een kwestie van tijd zijn, dat men met de W.I.C. voor liquidatie en ontbinding als een fait accompli zou worden geplaatst, dàt wisten H. Hoogmogenden ook wel en hun maatregelen, om het leven der vennootschap nog eenigszins te rekken, droegen dan ook slechts een provisioneel karakter. Daarop werd bij voortduring gezinspeeld, zelfs nadrukkelijk gewezen, want het was er slechts om te doen tijd te winnen voor de vervanging van de oude vennootschap door een betere en meer levensvatbare organisatie, om een geheel nieuw bestuursapparaat voor te bereiden en in werking te kunnen brengen en toch ondertusschen de loopende zaken, zoo goed en zoo kwaad het dan maar ging, op gang te houden, opdat de koloniën in elk geval voor het moederland bewaard bleven.

Men kan dit alles uitvoeriger zien en lezen in die Statenresolutie

[1]) Vgl. Verzameling van placaaten, resolutiën en authentijke stukken enz., betrekking hebbende tot de gewigtige gebeurtenissen sedert Sept. 1787 in het gemeenebest der Nederlanden voorgevallen, Campen, dl. VI, 65–67.

zelf, eveneens een belangrijk document voor de geschiedenis der W.I.C. tijdens haar laatste bestaansperiode en om dezelfde reden als voor het voorgaande stuk gold, hebben wij dan ook gemeend onzen lezers een dienst te bewijzen, dit stuk hier eveneens te insereeren. Het getuigt duidelijk van den wensch, die in den boezem van het hoogste regeeringscollege leefde, om zoo lang als het maar eenigszins mogelijk was de Compagnie te sparen en haar op de been te houden, haar bestaan, zij het dan met kunst- en vliegwerk te verzekeren, tot zoolang er een meer doeltreffende bestuursvorm en beheerend lichaam voor in de plaats gesteld konden worden.

Bedoelde publicatie draagt tot opschrift:

„EXTRACT UIT HET REGISTER DER RESOLUTIEN VAN DE HOOG MOGENDE HEEREN STAATEN GENERAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, BETREKKELIJK DE WEST-INDISCHE COMPAGNIE, EN HET VERVAL VAN DERZELVER HANDEL, IN DATO DEN 27 AUG. 1788,"

en haar inhoud is alsvolgt:

„Is gehoord het Rapport van de Heeren VAN LYNDEN, en andere Hunner Hoog Mogenden Gedeputeerden tot de zaaken van de West-Indische Compagnie, hebbende, ingevolge en ter voldoening van derzelver Resolutie Commissoriaal van den 3den July laatstleeden, geëxamineert de Resolutie van de Heeren Staaten van de Provincie van Zeeland van den 23sten Juny daar te vooren, genoomen op het Rapport alhier ter Vergadering uitgebragt den 19 Maart 1787, door Hunner Hoog Mogenden Gecommitteerden tot de Conferentie met de Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie.

En teffens geëxamineert hebbende de Resolutie van de Heeren Staaten van de Provincie van Holland en West-Friesland, van den 16den Mey deezes jaars, op den 19den daar aan volgende op het zelve subject alhier te Vergadering ingekomen.

Waar op gedelibereerd en in achting genoomen zijnde, dat de Bezittingen van de West-Indische Compagnie en de Handel op dezelven van dat gewigt zijn voor het Gemeene Land, dat alle de Ingezetenen van de Republiek, het zij door vertier van de Producten van den Landbouw en Veeweidery, van Fabryken en Trafyken, direct of indirect, de heilzaame vrugten van dien Handel genieten; dat echter de omstandigheden van de Kolonien en van de geheele Commercie op dezelven, sedert eenigen tijd, in zoodanig een verval geraakt zijn, dat de spoedigste en kragtigste hulpmiddelen noodzaakllijk geworden zijn, zo men die rijke bron van welvaart niet binnen kort wil zien opdroogen voor den Staat en voor de Ingezetenen, ja zelvs, dat indien de zaaken langer op den tegenwoordigen voet bleeven voortgaan, het beter zoude zijn de Kolonien te laaten vaaren, en alle de voordeelen derzelven te missen, dan de gewoone kosten aan dezelven te blijven besteeden, waarvan, uit hoofde van de afleiding van de Commercie, de vrugten door Vreemdelingen worden geplukt.

Dat gevolglyk als een vasten grond en onwrikbaar beginsel moet worden aangenoomen, dat de Handel van de Kolonien geheel in handen van de Ingezeetenen van den Staat behoore te blijven, met zo weinig uitzonderingen als de natuur van de zaak toelaat, *zo dat de Producten van de Kolonien geen andere markt hebben dan het Moederland en alle de benodigdheden van de Kolonisten hun door de Ingezetenen moeten worden aangebragt;* dat de administratie van de Kolonien, zo hier te lande als in dezelven, naar deezen regel behoord ingericht te zijn, en de authoriteit en activiteit der Administratie geen atteinte aan dien regel moet toelaaten; *dat echter bedenklijk is gevonden, of het raadzaam zoude zijn permanente schikkingen te arresteeren zo kort voor de expiratie van het Octrooy der Compagnie, en daarom best geoirdeeld is dezelven alleen provisioneel te moeten maaken, in zo verre zij betrekking hebben tot de tegenwoordige directie, ten einde naderhand de Regeering van de Kolonien en den Handel op dezelven beter te kunnen inrichten.*

Is goedgevonden en verstaan, dat, uit aanmerking van de geneigtheid van de Heeren Staaten van Holland en van Zeeland, om zich voor alsnog te houden aan het reglement van den jaare 1772, op de vaart naar Essequebo en Demerary, de Directeur en Raaden van de Kolonien van Essequebo en Demerary zal worden aangeschreeven en gelast, zoo als gelast word mids deezen, het voorschreeven Reglement by provisie striktelijk te observeeren.

Dat voorts de nodige Fortificatien in de Kolonien zullen worden gemaakt, onder opzicht van Persoonen, bij Hun Hoog Mogenden nader te committeeren.

Dat een Plan van het provisioneel redres in het Politiek en Judicieel bestuur voor de Kolonien van Essequebo en Demerary, zo als het zelve is voorgedraagen in het voorschreeven Rapport van den 29 Maart 1787, bij provisie zal ingevoerd worden; doch dat de Kolonie-Raaden niet te min zullen gehouden zijn, om, staande het Octrooy van de Compagnie, de beveelen derzelven naar te komen; terwijl aan de Planters en de Ingezetenen van de Kolonien word vrijgelaten, hunne bezwaaren aan de Compagnie voor te draagen, en indien dezelven niet wierden afgedaan, als dan dezelve bezwaaren in den boezem van Hunne Hoog Mog. over te brengen.

Dat wijders, uit aanmerking van de verregaande ongeregeldheden, op het voetspoor van het gebeurde hier te Lande, ook in de Kolonien verwekt, zijne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassauw, Erf-Stadhouder deezer Landen, als Gouverneur-Generaal en Opper-Bewindhebber zal worden verzogt en geauthoriseert, zo als verzogt en geauthoriseert word bij deezen, om voor ditmaal en zonder consequentie voor het vervolg, de Regeeringen in de Kolonien van Essequebo en Demerary, en van de Eilanden, direct aan te stellen, en des noods met de sterke hand te maintineeren en te doen respecteeren.

Dat de ééd, in het meergemelde Rapport voorgedraagen, zal worden ingevoerd met eene Ampliatie van getrouwheid aan Hooggemelde zijne Doorluchtige Hoogheid, als Gouverneur-Generaal en opper-Bewindhebber, in diervoegen, als het zelve in het voorgeschreeven Plan van provisioneel redres is geinsereerd.

Dat, gedurende den loop van het tegenwoordig Octrooy, de Hoofdgelden, als mede de agterstallen derzelven, zullen worden gesteld op

2 Gl. 10 st. voor de Compagnie, en dat de agterstallen successivelyk met de Hoofdgelden zullen betaald worden, als de agterstallen van het jaar 1784 met de Hoofdgelden van 1788, van 1785 met 1789, van 1786 met 1790, en van 1787 met 1791.

Dat het opgestelde Akker- en Zegelrecht provisioneel zal worden afgeschaft, behoudens zodaanige nadere dispositie, als Hunne Hoog Mogenden zullen goedvinden, wanneer alle de agterstallen afbetaald zullen zijn.

Dat aangaande de Communicatie tusschen de Rivieren van Essequebo en Demerary, op den voet beschreeven in het Rapport van den 19 Maart 1787, nader bericht zal worden gerequireert van Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie, welke ten dien einde zullen worden aangeschreeven.

Dat de Regeeringen op de Eilanden provisioneel zullen blijven op den ouden voet, doch dat zijne Doorluchtige Hoogheid, als Gouverneur-Generaal en Opper-Bewindhebber, zal worden verzogt, zo als verzogt word mids deezen, de misbruiken, welke in het zesde poinct van Recapitulatie van het voorschreeven Rapport van den 19 Maart 1785 worden aangestipt, is het nodig, bij gelegenheid van de directe aanstelling der Regeering, te verhelpen, en dat inmiddels de Instructien van de Fiskaals van Curaçao en St. Eustatius zullen worden gerevideert.

Dat kundige Lieden in de Kolonien, ervaaren in den aart van het Land en van deszelvs Inwooners, aangemoedigd zullen worden, om geschikte Concepten van een Wetboek voor de Kolonien aan de hand te geeven, die vervolgens door de Hoven van Justitie hier te Lande, zouden kunnen geexamineerd en gerectificeerd worden.

Dat hoezeer iets definitiefs bepaald zoude behooren te worden, omtrent de encouragementen van den Negerhandel, die Hunne Hoog Mogenden met de Heeren Staaten van Holland en van Zeeland, *aanzien als den grond van allen voorspoed der Kolonien*, welke Hunne Hoog Mogenden zo wel als zij, overtuigd zijn, dat op eene uitsteekende wijs behoorde aangemoedigd te worden, en welke zij ten allen tijden zullen beschermen en tegen een verderflijken Sluikhandel behoeden; echter aangezien eenige verschillende begrippen nog substiteeren, tusschen de Heeren Staaten van Holland en van Zeeland, over de wijze van dien Handel te encourageeren, eene finaale Dispositie daar omtrent zal worden uitgesteld, en inmiddels de gemelde Heeren Staaten met alle instantie zullen worden verzogt, zich op een Poinct van zo veel gewigt ten spoedigste te willen verstaan, op dat Hunne Hoog Mogenden aan de Ingezetenen van den Staat, welke door de geproponeerde voordeelen alreeds zijn bewoogen, om zich op nieuws op den Negerhandel toe te leggen, dezelve voordeelen niet langer behoeven te onthouden.

Dat echter inmiddels en provisioneel, geduurende den loop van het tegenwoordige Octrooy aan de Nederlandsche Schepen zal vrijstaan, derzelver aangebragte Slaaven publiek of uit de hand te verkoopen, zodaanig als zij zullen te raaden worden.

Dat wijders, tot beveiliging van de Nederlandsche Vaart, eene serieuse Deliberatie zal worden aangelegd, om bij aanhoudendheid Oorlogsvaartuigen te laaten stationeeren en kruissen in de West-Indische Zeën daar toe de Heeren Hunner Hoog Mogenden Gedeputeerden tot de zaaken van de Zee zullen worden verzogt, bij de eerste gelegenheid dat

Gecommitteerden uit de Collegien ter Admiraliteit alhier staan te komen, derzelver Consideratien en Advys in te neemen, en daar van alhier ter Vergadering Rapport te doen.

Dat eindlijk, daar Hun Hoog Mogenden volkomen instemmen met de Heeren Staaten van Holland en van Zeeland, dat de Compagnie niet langer kan bestaan zonder Subsidien; dat, zo lang als de gewigtige Etablissementen in Afrika en Amerika onder haar bestier zijn, het belang van den Staat vordert, dat de Compagnie ondersteund worde; dat de noodzaaklijkheid van Subsidien alreeds voor meer dan een jaar zoo dringend is voorgekomen, als Hunner Hoog Mogenden Gecommitteerdens zelve hebben voorgedraagen in hun gemelde Rapport; DAT HET GEBREK THANDS ALLE DENKBEELDEN TE BOVEN GAAT, *derhalven de Heeren Staaten van die Provincien, welke zich nog niet geëxpliceerd hebben ,ten sterksten zullen worden verzogt en geëxhorteerd, om de Compagnie te subsidieeren met vijf Tonnen Gouds, of aan dezelve Authorisatie verleenen, om die Penningen, onder Guarantie van de Generaliteit te Negotieeren, tot gaande houding van haare zaaken; en dat vervolgens, ten behoeve van de Compagnie, op den Staat van Oorlog worde gerepartitieerd eene jaarlijksche Subsidie van 250.000 Guldens voor de jaaren 1788, 1789, 1790 en 1791, tot betaaling van de Intressen en tot suppletie van het apparente jaarlijksche kort.*

En dat insgelijks de mankeerende Provincien zullen worden verzogt, om zich op de verdere Poincten van het meergemelde Rapport van den 19 Maart 1787 te willen expliceeren.

En zal Extract van deeze Hunner Hoog Mogenden Resolutie gezonden worden aan zijne Hoogheid, als Opper-Bewindhebber, en aan de Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie ter Praesidiaale Kamer Amsteldam, om te strekken tot derzelver naricht, en zich daar na zo veel nodig te reguleeren" [1]).

De Raadpensionaris werkte ondertusschen rustig voort aan de uitvoering van het plan, dat hij zich gevormd had tot het scheppen van betere bestuurstoestanden in de West, daarbij den overgang van de oude W.I.C. naar een z.g. Generaliteitscollege, waarin alle provinciën deel aan het bestuur zouden krijgen ter vervanging van de Kamer van X, zoo geleidelijk mogelijk makende. Hoe hij dit in de finesses geregeld wenschte te zien, leert Dr. van der Meulen ons het best, die het persoonlijk element van den initiatiefnemer daarin niet achterstelde bij de krachtige persoonlijkheid van den opperregent en financieele specialiteit, die we steeds weer in al de regeeringsdaden van den genialen Raadpensionaris terugvinden. Om dit met de volgende woorden van den auteur te verduidelijken:

„Van de Spiegel maakte in de besognes, waarin al deze zaken (betreffende de liquidatie van de W.I.C.) behandeld werden, de ontbinding voor velen aannemelijk door verdere ontvouwing van

[1]) Vgl. Verzameling van placaaten, resolutien en authentijke stukken, enz., dl. VII, 303–309.

wat hij zich voorstelde met de Compagniesbezittingen te doen. Zijn plan was de koloniën onder het bestuur te brengen van een Generaliteitscollege, waarin alle provinciën zitting zouden hebben en dat ten opzichte van de koloniën de plaats zou innemen van de Kamer van X. Dit college zou het hoofdbestuur vormen over de financies, over de justitie, politie en defensie, gelijk thans de Kamer van X deed, maar veel van hetgeen thans aan de Kamers was toevertrouwd, zou ter bevordering van de meerdere eenheid in de directie ook aan dat college moeten worden opgedragen. Het college zou zijn eigen inkomsten trekken uit de belastingen, last- en recognitiegelden en zooveel mogelijk de uitgaven voor de koloniën uit die inkomsten bestrijden. *Als Hollander van qualiteit en Zeeuw van geboorte tegelijk* voorzag van de Spiegel, dat een Generaliteitscollege, zooals hij thans voorstelde, bij schippers, reeders en kooplui hoogst impopulair zou zijn. Er diende tusschen den handel en den voorgestelden Generaliteits-kolonieraad een stootkussen te worden aangebracht. Van de Spiegel wilde daarvoor doen dienen departementen voor den West-Indischen handel, gevestigd in de bestaande Kamersteden, colleges direct ondergegeschikt aan den Centralen Raad, met wien de koopman en de schipper dus niet in de onmiddellijke aanraking zouden komen, terwijl de kolonist niet of weinig met de departementen te doen zou hebben. Deze departementen waren dan tevens een schadeloosstelling voor de steden, die thans Kamers hadden. In dit ontwerp paste geheel de overneming van de baten en schulden der Compagnie voor rekening van de Generaliteit. Van het meerendeel der roerende en onroerende goederen van de Compagnie moest de Staat kooper worden als exploïtant, bijv. van de forten, de kanonnen, ammunitie, vivres, pakhuizen hier te lande en aan de overzijde, zoomede van de rechten der Compagnie in de Societeit van Suriname, van de activa, dus, die anders onverkoopbaar zouden blijken. Wanneer de Staat eigenaar werd van de hoofdzaken, wilde Van de Spiegel hem ook alle andere bezittingen in massa doen overnemen tegen betaling in 3% Generaliteits-obligatiën, terwijl ook aan crediteuren hun vorderingen zouden worden betaald met deze waarden. De nieuwe administratie zou van de hieruit spruitende schuld de rentebetaling voor haar rekening nemen. Aan de Generaliteit zouden dus geen nieuwe lasten worden opgelegd. Voor Holland en Zeeland gaf deze schikking het voordeel, dat de thans doode schuldvorderingen op de Compagnie weer rente zouden afwerpen, zoodat Holland bij een mogelijk tekort op de administratie zonder vermeerdering van uitgaven aan het

nieuwe koloniebestuur zou kunnen ten koste leggen, wat het aan rente trok.

„Van de gepraetendeerde vorderingen der Compagnie nu maakte Van de Spiegel een zeer handig gebruik; hij bestreed hare deugdelijkheid maar gaf toe, dat er bij een mogelijke taxatie der goederen moeilijkheden uit konden voortkomen en stelde den participanten eenige vergoeding bij uitkoop in het vooruitzicht. Hij sloeg daarmee juist den goeden toon aan; de Staten van Holland zouden uit vrees voor erkenning der schuld tot ontbinding der Compagnie te eer meewerken; de aandeelhouders bereikten wat zij wilden: een verhoogde waarde hunner actiën.

„Ten opzichte der waardeering van de bezittingen der Compagnie trok de Raadpensionaris een scherpe lijn tusschen de privaatrechtelijke en de publiekrechtelijke. Hij rekende tot de eerste alle verkoopbare roerende goederen en de onroerende goederen, voorzoover zij baatgevend waren of voorzoover de Compagnie er gelden tot verbetering of bruikbaarmaking aan ten koste had gelegd. Alle andere bezittingen of vermeende bezittingen hielden op dat te zijn met het einde van het octrooi. De eigendom van improductieve gronden werd haar ten eenenmale ontzegd. Dat waren eigendommen van den Souverein, in gebruik bij de Compagnie en onverkoopbaar. De verdediging van dit plan had het gewenschte gevolg. Men legde zich in het besogne er bij neer. Hoorn en Enkhuizen hielden de conclusie nog langen tijd op, tot het einde van September. Toen viel onder protest dezer steden de beslissing overeenkomstig de voordracht."

Dat wilde echter nog niet dadelijk zeggen, dat de ontbinding liquidatie of opheffing der W.I.C. toen reeds een voldongen feit was, want van 4 Oct. 1790, toen Holland zijn voorstel ter Generaliteit bracht om met de Bewindhebbers der Compagnie te confereeren over bovengenoemd voorstel van Van de Spiegel c.s. en een plan van bestuur der Westindische koloniën te ontwerpen, tot 28 Sept. 1791 verliep er opnieuw een periode van drukke deliberatiën en onderhandelingen, waarin vooral de verzetsactie van de provincie Zeeland uitging, dat zich in zijn rechtstreeksche belangen ten aanzien van Essequebo en Demerary benadeeld zag en zich in de onverhavige kwestie niet door Holland wilde laten overstemmen [1]).

Toen eindelijk door de instelling van een interimsdirectie een schakel was gelegd tusschen de thans reeds eenigen tijd tot werk-

[1]) Zie dezen sleependen gang van zaken uitvoerig vermeld bij Van der Meulen, t.a.p. blz. 469–495.

loosheid gedoemde W.I.C. en den nog te creëeren bestuursvorm tot staatsexploïtatie, zong ook Zeeland een toontje lager. Het ontwerp van het nieuwe bestuur der koloniën kon nu geformeerd en ter behandeling worden voorgelegd [1]), zoodat 1 Januari 1792 de interimsdirectie het bestuur der koloniën van de W.I.C. kon overnemen.

Ook nu moest er nog veel geregeld worden, brak er opnieuw strijd uit en ontstond er telkens weer oneenigheid over de uitvoering der voorloopig voorgestelde regeling ter afdoening van de verschillende kwesties, voordat alle partijen zoowat bevredigd waren, een en ander vooral het gevolg der stroef werkende regeeringsmachine en de Unie, die beide als de W.I.C. haar tijd hadden uitgediend. Doch de Raadpensionaris Van de Spiegel hield bij al deze tweedracht het hoofd koel en zijn hart warm voor de belangen der kolonisten en de natie, die het toen en thans voor een niet gering deel aan hem dankt, dat West-Indië voor Nederland behouden bleef. Zijn staatsmanswijsheid en financiëel doorzicht hebben er te rechter tijd voor gezorgd, dat West-Indië met de Republiek weer uit de impasse geraakte, waarin ze door de schuld der W.I.C. gestort waren. Hulde daarom zijn beleid en activiteit.

---

[1]) Den voornaamsten inhoud van dit ontwerp vindt men bij Van der Meulen puntsgewijze opgegeven.

DE PLAATS VAN DEN CREOOL IN DE LITERATUUR VAN SURINAME

DOOR

FRED. OUDSCHANS-DENTZ

De plaats van den creool in de literatuur van Britsch Guyana werd ongeveer vijftien jaren geleden door Rodway behandeld in het thans niet meer bestaande tijdschrift Timehri, en hij kwam tot de gevolgtrekking, dat toen eerst de laatste 25 jaren de creolen een en ander van beteekenis over deze kolonie geschreven hebben.

Hetzelfde verschijnsel doet zich in Suriname voor. Het voornaamste over Suriname is in den loop der eeuwen door Hollanders en Duitschers geschreven, en eerst de laatste 40 jaar is er een groeiende reeks geschriften en publicaties van creolen waar te nemen. De vraag kan dus worden gesteld, of de creool in de toekomst die plaats zal behouden en van meer beteekenis zal doen worden, en ongetwijfeld zal men hierop een bevestigend antwoord kunnen geven.

Te dien einde hebben wij onderzocht, welke Surinamers over land en volk geschreven hebben en welke onderwerpen zij hebben behandeld. Daarbij kozen wij als leiddraad de catalogus van de Koloniale Boekerij te Paramaribo. De arbeid van deze Surinamers strekte zich dan uit over de volgende 8 rubrieken: 1. aardrijkskunde, land- en volkenkunde; 2. geschiedenis en oudheidkunde; 3. staatkunde en staathuishoudkunde, rechtsgeleerheid en wetgeving, kolonisatie, slavernij en emancipatie; 4. godgeleerdheid, godsdienst en zending; 5. taal- en letterkunde, onderwijs en opvoeding; 6. geneeskundige wetenschappen; 8. landbouw, nijverheid, handel en scheepvaart. Daarbij zouden wij de volgende rubrieken willen voegen: Boschnegers en Indianen en Muziek; tezamen dus 10 rubrieken. Bij de namen, welke wij uit voornoemde catalogus opteekenden, hebben wij de sedert 1917 verschenen jaargangen van *De West-Indische Gids* nagegaan, zoodat wij mogen aannemen, dat vrijwel alle Surinamers in het volgende overzicht zijn genoemd, en mochten wij een hebben overgeslagen, dan houden wij ons voor aanvulling aanbevolen.

Wij vestigen tevens de aandacht erop, dat drie vrouwen in ons overzicht voorkomen, en wel mejuffrouw M. E. L. Vlier, wier ge-

schiedenis van Suriname eertijds een veel geraadpleegd werkje was; mevrouw A. van Genderen-Rühmann, die een werkje over maisrecepten schreef naar aanleiding van de prijsvraag, door de firma C. Kersten & Co. te Paramaribo uitgeschreven, en mevrouw Amo-van Spall, die met stijgend succes verschillende Surinaamsche muziekstukken vervaardigde; een harer composities „When dreams come true" werd door het Hollywood Radio Station uitgezonden.

Voorts herinneren wij eraan, dat Lou Lichtveld, die onder den schuilnaam Albert Helman schrijft, een auteur is, wiens werken ver over de grenzen bekendheid verwierven, en onder Nederlands goede literatoren wordt gerekend. Onder de namen treft men verder een Roomsch-katholiek priester aan, nl. pater H. F. Rikken, die tal van boeiende verhalen over geschiedkundige onderwerpen van Suriname heeft geschreven.

In de 1ste rubriek dan die van *Aardrijkskunde, Land- en Volkenkunde* rangschikken wij (alles in alphabetische volgorde): Abarbanel, J.; Anakram, N.; Azijnman, S. H.; Bartelink, E. J.; Benjamins, dr. H. D.; Bueno Bibaz, J; Bueno de Mesquita, J. A.; Calor, A. T.; Comvalius, Th. C.; Douglas, Chas; Duurvoort, C. A.; Einaar, J. F. E.; Essed, E.; Eyck-Benjamins, mevr. Nelly van; Ferall, R. A. P. C.O'; Ferrier, J. H.; Findlay, D.; Focke, mr. H. C.; Heckers, A. A.; Herdigein, H. D.; Heymans, J. F.; Kuiperbak,B.; Lauriers, L. A.; Lichtveld, Lou; Lier, W. F. van; Lobato, Julius. W.; Loth, W. L.; Marcus, A. W.; Monkou, J. J.; Morpurgo, A. J.; Oostburg, A. M. F.; Penard, A. P.; Penard, F. P.; Penard, Thomas E.; Percival, J. B.; Pool, J. F.; Rikken, pater H. F.; Romondt, W. H. A. van; Samson, A. Ph.; Samson, Ph. A.; Silva, S. da; Simons R. D.; Spalburg, J. G.; Stuger, J. L.; Tafares, J.; Thomson, J. R.; Trikt, F. Th. van; Waaldijk, A. L.; Wesenhagen, mr. A. J.; Wolff, H. J.; Wong, A.

In de 2de rubriek: *Geschiedenis en oudheidkunde:* Azijnman, S. H.; Bueno de Mesquita, J. A.; Comvalius, Th. C.; Einaar, J. F. E; Ellis, H. W. R.; Kom, A. de; Loth, W. L.; Marcus, A. W.; Penard, Th. E.; Rier, C. P.; Rikken, H. F.; Samson, Ph. A.; Simons, R. D.; Spalberg, J. G.; Stuger, J. L.; Thomson, J. R.; Vlier, mejuffrouw M. E. L.; Wolff, H. J.

De 3de rubriek *Staat- en Staathuishoudkunde, Rechtsgeleerdheid en Wetgeving, Kolonisatie, Slavernij en Emancipatie:* Amson, C. L. G. van; Biswamitre, C. R.; Brandon, H. G.; Bueno Bibaz, S.; Colaço Belmonte, B. E.; Comvalius, Th. C.; Conradi, J. C. M. G.; Coutinho, D.; Dragten A. A.; Fernandes, A. S. J.; Heylidy, H.; Juda, M.; Kom, A. de; Marcus, Joh. J.; Mesquita, J. de; Nelson,

L. E.; Oliviera, A. Th.; Rellum, J.; Rier, C. P.; Romondt, W. H. A. en C. G. J. van; Rossum, E. A. van; Samson, Ph. A.; Sanches Dan, J.; Sarucco, J. C.; Simons, R. D.; Sleur, J. R.; Waaldijk, A. L.; Wolff, C. E.; Zaal, G. Ph.; Zeegelaar, F.

De 4de rubriek: *Godgeleerdheid, Godsdienst en Zending*, Blufpand, J. M.; Doth, R. E. L.; Leerdam, H.; Leerdam, J. M.; Penard, gebroeders; Rier, C. P.

In de 5de rubriek *Taal- en Letterkunde, Onderwijs en Opvoeding* vinden een plaats: Benjamins, dr. H. D.; Comvalius, Th. C.; Ferrall, R. A. P. C. O'; Focke, mr. H. C.; Helstone, J. N.; Heymans, J. F.; Lichtveld, Lou; Lobato, Julius W.; Marcus, A. W.; Marcus, Joh. C.; Morpurgo, A. J.; Morpurgo, G. J.; Ommeren, H J. van; Redmond, Ph. J.; Rellum, Julius; Rikken, pater H. F.; Rier C. P.; Rustwijk, G. G. T.; Sleur, J. R.; Simons, R. D.; Themen, E. A. J.; Thomson, J. R.;

De 6de rubriek is die van de *Geneeskundige Wetenschappen*. Daarin komen voor: Emanuels, J.; Essed, W. F. R.; Flu, P. C.; Gaander, C. F.; Leerdam, H.; Leerdam, J. M.; Lichtveld, L.; May, G. T.; Nassy, J. F.; Samson, A. Ph.; Simons, Chr. F.; Simons R. D. G. Ph.; Vries, dr. E. de; Wolff, dr. J.

De 7de rubriek *Natuurkundige Wetenschappen en fraaie Kunsten* is klein. Hierin troffen wij slechts aan de namen van: Benjamins, dr. H. D.; Focke, mr. H. C.; Halfhide, dr. J. J.; Penard, A. P.; Penard, Thomas E.; Penard, E. P.

De 8ste rubriek is die van *Landbouw, Nijverheid, Handel en Scheepvaart*. Hiertoe behooren publicisten als: Bartelink, E. J.; Brandon, H. G.; Bosch Reitz, P.; Comvalius, Th. C.; Dragten, A. A.; Douglass, Chas; Ellis, T. L.; Ferrall, R. A. P. C. O'; Fernandes A. S. J.; Fernandes, D. A.; Focke, mr. H. C.; Fränkel, J.; Genderen-Rühmann, mevrouw van; Halfhide, dr. J. J.; Hart, W. de; Hering, C. J.; Herrenberg, J. E.; Lichtveld, Lou; Hewitt, W.; Liems, J. A.; May, P. A.; Morpurgo, A. J.; Ommeren, H. J. van; Polak, J. A.; Putscher, A. J.; Romondt, W. H. A. van; Rustwijk, G. G. T.,; Simoons, A. J.; Stuger, J. L.; Vervuurt, A.

De 9de rubriek *Boschnegers en Indianen* telt 9 schrijvers en wel: Azijnman, S. H.; Biswamitre, C. R.; Comvalius, Th. C.; Einaar, J. F. E.; Focke, mr. H. C.; Lier, W. F. van; Nelson, L. E.; Penard, A. P. en Penard, Thomas E.

De 10de rubriek *Muziek* telt slechts vier namen en wel die van Amo-van Spall, mevrouw; Comvalius, Th. A. C.; Focke, mr. H. C.; Helstone, J. N. Van Comvalius en mevrouw Amo-van Spall werden muziekstukken uitgegeven.

Deze droge opsomming van 105 personen kan worden aangevuld met de namen van hen, die wij mochten hebben overgeslagen, en van degenen, die als publicisten bekend zullen worden. Wij willen nog op enkele bijzonderheden wijzen. Ten eerste, dat het aantal romans en geschiedkundige novellen, door Surinamers geschreven, zeer klein is. Johann F. Heymans schreef: *De Bastiaan en zijne dochter en Suriname als Ballingsoord, of wat een vrouw vermag*. Lou Lichtveld: *Zuid-Zuid-West, De Stille Plantage; O'* Ferrall: *Een beschavingswerk*, een sociaal en economisch-politieke studie in romanvorm. J. G. Spalburg schreef *Bruine Mina de Koto-Missie* en pater H. F. Rikken CssR: *Codjo, de brandstichter, Ma-Kankantree* en wellicht nog andere boeken, niet onder zijn naam.

Surinaamsche dichters zijn A. W. Marcus, die tal van rijmbundels uitgaf, G. F. F. Rustwijk en Sonja. Levenbeschrijvingen van Surinamers en Nederlanders vond ik voornamelijk in de Surinaamsche almanakken, zooals die over I. da Costa door R. D. Simons, dr. H. D. Benjamins en dr. G. J. Vanier door A. W. Marcus, H. J. van Ommeren door P. A. May, Julius E. Muller door Harry van Ommeren, August Kappler door Julius E. Muller, Nicolaas van Meerten door J. R. Thomson, J. F. A. Cateau van Rosevelt door J. E. Morpurgo. Voorts schreef C. P. Rier de biographie van dr. A. F. Gravenbergh [1]), C. J. Hering die van mr. H. C. Focke en Comvalius die van C. W. Blijd.

De eenige Surinamer, die hoogleeraar werd, was P. C. Flu, aan wien een eeredoctoraat werd verleend. Eenige der genoemde publicisten schreven in het Engelsch, als J. B. Percival en E. A. van Rossum, Engelsche creolen, die lang in Suriname woonden. Van J. F. Pool, E. J. Bartelink en T. L. Ellis. werden enkele geschriften in het Engelsch vertaald.

Het oudste geschrift in de lijst is dat van mr. H. C. Focke „Verhaal van een togtje naar de landstreek Para in de Kolonie Suriname" (Uit: De Fakkel voor 1830, 33 bldz. gr. 8°. Kol. Boekerij Paramaribo C. 42).

---

[1]) In *Timehri*, Vol VII (third Series) Augustus 1921. Progressive Volume, hebben wij een artikel gepubliceerd The Place of the Creole in the Litterature of Surinam, dat ditzelfde onderwerp in korteren vorm behandelt. Zie ook *Suriname* van 18 April 1922, no. 31.

[2]) Zie: Van slaaf tot geneesheer, door ondergeteekende; *De W. I. Gids* Juli/Aug. 1931 no. 3/4.

PORTUGESE TAALRESTEN IN HET PAPIAMENTO

DOOR

M. D. LATOUR O.P.

Vroeger hebben we al eens beweerd, dat het Papiamento van vandaag een uitgesproken karakter draagt. Daarbij wilden we niet ontkennen, dat het *vroeger* anders was, en het Papiamento *oorspronkelijk* meer Portugees dan Spaans was. Een nader onderzoek van de kwestie leek ons de moeite waard.

In het tegenwoordige Papiamento zijn ongetwijfeld bij een evident Spaans uiterlijk nog een aantal sporen van het Neger-Portugees overgebleven, dat gesproken werd op de Portugese slavendépots aan Afrika's Goudkust.

Prof. Dr. L. Lenz (El Papiamento, blz. 80) geeft een aardig beeld van de groei en ontwikkeling van het Papiamento in het volgende citaat:

„Vergun mij een beeldspraak: Het Portugese zaad (het woord) valt op Afrikaanse bodem (de manier van denken en spreken van de negertalen) en er ontwikkelt zich een boom (het neger-Portugese koeterwaals, waaraan alle negers, die vervoerd werden op Portugese schepen, zich moesten aanpassen). Naar gelang de overheersende Europeese taal van het gebied van bestemming, werden op deze Portugese stam Spaanse, Engelse, Franse of Hollandse takken geënt.

Alleen deze enten worden gecultiveerd, maar het sap dat hen voedt, bewaart de eigenschappen van de Afrikaanse bodem in de uitspraak en de manier van denken (de grammatica)."

Verder merkt hij op, dat de gewone wijze van uitspraak van de klinkers in de taal van Curaçao veel meer lijkt op de Portugese klankleer, dan op de Spaanse. Zo wordt b.v. in het Papiamento dikwijls de *o* op het eind van een woord uitgesproken als de Hollandse *oe*; de *e* in gelijke omstandigheden als *i*. Dit vindt zijn verklaring in een dergelijk gebruik in Portugal.

Voorbeelden zijn: mucho (uitspr. moetsjoe), delante (uitspr. dilanti) (El Papiamento, blz. 85).

Maar er is ook een aantal woorden, die nog duidelijk terugwijzen op een Portugese herkomst, hoewel we hier aanstonds op een eigenaardige moeilijkheid stuiten. Naast een klein getal woorden, die ongetwijfeld Portugees zijn, en een zeer groot getal van zeker Spaanse afkomst, ontmoeten we een aantal twijfelgevallen, waarin men tot in het oneindige kan blijven filosoferen, of dit woord nu Spaans of Portugees van afkomst is, aangezien voor beide beschouwingen ongeveer evenveel te zeggen valt.

De woorden van zuiver Spaanse oorsprong laten we hier liever buiten bespreking, omdat ze een al te groote plaats zouden innemen en naast het doel van ons artikel vallen. Van beide andere categorieën laten we graag enige voorbeelden volgen.

Papiamento	*Nederlands*	*Spaans*	*Portugees*
gaña	liegen	engañar	engalhar
haci	doen	hacer	fazer
higra	lever	higado	figado
tempo	tijd	tiempo	tempo
morto	dood	muerte	morto, morte
porco	varken	puerco	porco
afor	buiten	afuera	afora
bon	goed	bueno, bien	bom
dushi	zoet, lief	dulce	doce
es	deze, dit	ese	esse
un	een (lidw.)	un	um
misquiña	gierig	mezquino	mesquinho
bisiña	buur	vecino	vizinho
aworó	straks	luego	agora
semper	altijd	siempre	sempre
ainda	nog	todavia, aun	ainda
aqui	hier	aqui	aqui
ay, ey	daar	ahi	ahi
unda	waar (vraagw.)	donde	onde
awe(ndia)	vandaag	hoy(en dia)	hoje en dia
mayan	morgen	mañana	manham
marduga	dageraad	madrugada	madrugada
antó	toen, dan	entonces	entao (Cabo Verde: anton)
pasobra	want	de sobra	de sobra
asina	zo	así	assim
mashá	zeer	demasiado	demasiado

Papiamento	*Nederlands*	*Spaans*	*Portugees*
boso	gijlieden	vosotros	vosotros
bay	gaan	(ir)	(ir) vai
bam	laten we gaan	vamos	vamos
lo	(wijst de toekomst aan, vervult de rol van „zullen")	luego	logo
bisa	zeggen	avisar	avisar
lomba	rug	lomo	lombo
te	tot	hasta	té, até
riba	op, boven	arriba	arriba
cerca	nabij	cerca	cerca
rondó	*rondom* (!)	redondo	redondo
contra	ontmoeten	encontrar	encontrar
tambe	ook	tambien	tambem
tampoco	ook niet, evenmin	tampoco	tampouco
pero	maar	pero	pero
cu	dat	que	como
si	indien	si	se
forza	dwingen	forzar	forçar
nacemento	geboorte	nacimiento	nascimento
cabamento	beëindiging	acabamiento	acabamento
bringa	vechten	pelear	brigar
piscador	visser	pescador	pescador

Deze lijst is niet volledig, maar ze geeft een duidelijk beeld van de werkelijkheid. Dr. Lenz heeft in zijn boek twee honderd vijf woorden onder de loupe genomen, waarvan negentig Spaans bleken (vijf en vijftig van deze kunnen echter ook van het Portugees afgeleid worden); achttien waren zeker Portugees; negentig Hollands; drie Frans; een Engels en drie onzeker. Het papiamento bevat verder nog enkele honderden Spaanse woorden, die slechts geringe verandering ondergaan hebben. (El Papiamento, p. 258).

KRONIEK

SURINAME

Om ditmaal eens niet met de politiek te beginnen, Suriname heeft in Augustus en September ettelijke jubilea gevierd.

De herdenking der reorganisatie van de brandweer te Paramaribo, welke in 1912 — dus 25 jaar geleden — aan de zorg van het garnizoen toevertrouwd werd, is niet alleen gepaard gegaan met feestelijkheden, maar heeft ook aanleiding gegeven tot interessante historische overzichten en mededeelingen in de pers, aangaande branden en brandbestrijding ter hoofdstad.

Vijftig jaar is het geleden dat — immers in 1887 — onder het bewind van den gouverneur Mr. H. J. Smidt, te Paramaribo de „gecombineerde school'' voor M.U.L.O. (thans Hendrikschool) gesticht werd. En in 1876 kwam in Suriname de moderne regeling van het onderwijs, met leerplicht, tot stand, terwijl in 1877 een departement van onderwijs ingesteld werd. De twee laatstgenoemde feiten werden in 1926 en 1927 niet herdacht, maar thans achtte men de tijd gekomen om het departement te huldigen; de kosten der feestelijkheden wilde het departements-personeel voor zijn rekening nemen, gewis een symathiek gebaar.

Aan woorden van waardeering voor wijlen Dr. H. D. Benjamins, die zich zoowel voor de Hendrikschool als voor het departement verdienstelijk gemaakt heeft, ontbrak het bij het vijftig en het zestigjarig jubileum niet.

Dat, óók in dit jaar, een gouvernements-commissie ingesteld is, om aangaande het huidige Surinaamsche onderwijs van advies te dienen, moge hier terloops vermeld worden.

De Surinaamsche Kunstkring kon ter laatste algemeene vergadering op een vierjarig bestaan terugzien en zich verheugen in een zeer bevredigend ledental; het is deze instelling die het optreden van Hollandsche tooneelgezelschappen in Suriname organiseert.

J. C. Kruisland, de Surinaamsche voordracht-kunstenaar, overleed op 9 Augustus te Paramaribo en de plaatselijke pers herdacht

zijn verdiensten als volksdichter. In het belang der kennis van de folklore en het volkseigen van Suriname is het te hopen dat zijn werk, vooral voor zoover het uit liedjes in het negerengelsch bestaat, bewaard blijven zal.

Ook op het gebied der sport valt iets te vermelden; er schijnt een goede kans te bestaan dat op den weg naar Domburg een gelegenheid tot zwemmen geopend worden zal. Voor beginners was geen bassin aanwezig in of bij de stad; het zwemmen in de rivier bij Marinetrap of Penardsteiger leverde bezwaren op voor de openbare orde; het rivierwater is niet overal betrouwbaar in hygiënisch opzicht. Toch verdient de zwemsport beoefend te worden in Suriname.

Het geschenk dat de Surinaamsche bevolking bestemd heeft voor het verwachte Prinsje of Prinsesje van Oranje is gereed gekomen; het bestaat uit een gouden baby-servies in mahoniehouten doos, alles versierd met het Surinaamsche wapen, waarmede wel bedoeld zal zijn het embleem dat tot 1911 als wapen gebruikt is. Alle onderdeelen van het geschenk zijn producten van Surinaamsche kunstnijverheid, de gebruikte materialen alle van eigen bodem, behalve het ivoor van den ring aan den rammelaar, omdat er in Suriname nu eenmaal geen olifanten leven.

Het fabriekswezen neemt in Suriname geen groote plaats in het economisch bestel in; aangezien het land feitelijk steeds meer in- dan uitvoert, moet iedere uitbreiding dezer soort nijverheid met vreugde begroet worden, ook al gaat het slechts om de voorziening in minder belangrijke lokale behoeften en ook al komt verdringing van geïmporteerde goederen door eigen fabrikaat op derving van invoerrecht neer. Zoo lang de uitvoerproductie voor inheemsche rekening niet opgevoerd worden kan, is iedere vermindering van den invoer voor consumptie als een verbetering der handelsbalans welkom; bovendien is ook de kleinste verruiming der arbeidsgelegenheid voor de stadsbevolking winst. Het mag daarom een verheugend feit genoemd worden, dat er te Paramaribo een sigaretten fabriek opgericht zal worden,zooals in de pers aangekondigd wordt.

Het blijkt dat er hard gewerkt wordt aan de overland-verbinding van Coronie met Paramaribo. Hoewel vooralsnog slechts sprake zal kunnen zijn van een verbetering der transport-mogelijkheid voor militaire detachementen en ploegen te werk gestelde veroordeelden, terwijl de nieuwe verbinding, wanneer gereed, alleen in den drogen tijd diensten zal kunnen bewijzen, zoo moet toch voor het zoo geïsoleerde Coronie-district de nieuwe communicatie van belang voor de toekomst geacht worden.

En thans de politiek.

Op 31 Augustus werd de lijst gesloten der gegadigden voor het capaciteits-kiesrecht; die lijst bevatte negen en twintig namen. Dat het nieuwe instituut der capaciteits-kiezers het kiezerscorps in eenigszins belangrijke mate zou vermogen uit te breiden, viel ook inderdaad niet te verwachten. Voor vrouwenkiesrecht verklaarde indertijd onze Regeering de toestanden in de West niet rijp en niemand heeft haar gevraagd dit oordeel nader te motiveeren. Moeten wij het misschien als een antwoord op de uitspraak der Regeering beschouwen, dat thans te Paramaribo een sociaaldemocratische vrouwenclub opgericht is?

De Staten hebben zich tot de Kroon gewend, naar aanleiding van de afkondiging door den gouverneur, op eigen gezag en verantwoordelijkheid, der verordening op de dorpsgemeenten. Door die afkondiging zou art. 101 der nieuwe staatsregeling ten onrechte en op onjuiste wijze toegepast zijn, reden waarom de Staten aan H.M. de Koningin verzoeken in de aangelegenheid in kwestie bij algemeenen maatregel van bestuur te willen voorzien en dan conform het amendement der Staten, beoogende dat dorpsgemeenten slechts bij verordening zullen kunnen worden ingesteld. Instelling bij besluit van den gouverneur acht het vertegenwoordigend lichaam in strijd met art. 118 der staatsregeling (aangaande plaatselijke gemeenschappen) en niet in het belang des lands.

De verkeerde toepassing van art. 101 zou hierin gelegen zijn, dat geen der daarin opgesomde gevallen aanwezig was, met name niet het geval van lid 1 sub 2, waarop de gouverneur zich beroepen heeft, t.w. dat de goedkeuring der Staten niet verkregen zou zijn. Deze laatsten immers hadden het ontwerp, zij het dan geamendeerd, aangenomen. Verder meent de vertegenwoordiging dat de gouverneur, gebruik makende van de bevoegdheid, hem in genoemd artikel gegeven, dan ook de verordening volgens zijn oorspronkelijk ontwerp had behooren af te kondigen en niet een verordening waarin een deel der door de Staten aangebrachte wijzigingen opgenomen was. Begrijpen wij de zaak goed, dan had de gouverneur, volgens de Staten, eerst een nieuw ontwerp moeten indienen, waarin opgenomen de amendeering waarmede het bestuur zich vereenigen kon, om dan, wanneer dit nieuwe ontwerp verworpen werd, de conflictenregeling toe te passen. Een standpunt waarvoor wel iets te zeggen lijkt.

Zooals te begrijpen is, vormt in het thans ontstane conflict de kwestie: instelling van dorpsgemeenten bij besluit, dus door het

uitvoerende gezag, of bij verordening, dus met medewerking der vertegenwoordiging, het voornaamste element.

Verder gaat het dan om de interpretatie der conflictenregeling, om de vraag wat in art. 101 onder „het ontwerp" en wat onder „goedkeuring" verstaan moet worden. Wel vreemd, dat de redactie der nieuwe staatsregeling, welke zoo lang op zich had laten wachten, op dit punt nog tot twijfel aanleiding kan geven.

Op het, over het algemeen afwijzende, voorloopig verslag, nopens de ontwerp-verordening betreffende de huwelijken van Aziaten, is een memorie van antwoord verschenen. Wat in dit laatste staatsstuk vooral opvalt is het volgende.

Het bestuur stelt op den voorgrond, dat in Suriname (in het algemeen dus) niet voldoende waarde gehecht wordt aan het sluiten van een wettig huwelijk en dat hieruit vele misstanden (mistoestanden zegt de memorie) ontstaan; stellingen welke niet voor bestrijding vatbaar lijken.

Nu meent echter de gouvreneur dat, wat één groep der bevolking betreft, die der Aziatische immigranten en hunne afstammelingen, sociaal gezondere verhoudingen te verkrijgen zouden zijn, aangezien deze groep niet, zooals die der z.g. „inheemschen", alleen maar negatief tegenover het burgerlijk huwelijk zou staan, maar daarnaast een positieve houding aan zou nemen, door vast te houden aan eigen normen van huwelijkssluiting, haar nog uit de landen van herkomst bekend. Wanneer de Staten, die toch ook wel eenige kennis hebben van de materie in kwestie, van meening mochten zijn, dat de houding dier Aziatische groep vrijwel even negatief is als die van een groot deel der overige bevolking, m.a.w. dat de immigranten (en hunne in Suriname geboren afstammelingen) ook de in de Aziatische landen geldende normen niet in acht plegen te nemen, dan zou het utiliteits-argument des gouverneurs veel van zijn waarde verliezen, althans voor het vertegenwoordigend college.

Men zou dan, door de voorgenomen hervorming, de tegemoetkoming aan de eigen rechtsbehoeften van een deel der bevolking zóó ver doorvoeren, van aan in Suriname gevestigde (of in Suriname geboren) Aziaten te gaan leeren hoe het, volgens de in hun geboorteland (resp. het geboorteland van ouders of grootouders) geldende regels behoort; en dat natuurlijk zonder die regels ten volle over te nemen. Er is in de Hindoesche en Mahomedaansche huwelijksgebruiken wel het een en ander dat, uit den aard der zaak, bij de hervorming niet gesanctionneerd, dan wel uitdrukkelijk uitgesloten zou worden.

In de avondvergadering der Staten van 9 September werd de behandeling der voorgestelde bepalingen tot wering van „gezagsondermijnende" drukwerken van de agenda afgevoerd, waartegen de gedelegeerde van den gouverneur opkwam, die op afdoening aandrong, dan wel op een toezegging van spoedige behandeling. De vergadering scheen in dit verzoek (meer dan een simpel verzoek bleek later de gedelegeerde niet bedoeld te hebben) een toespeling te zien op het artikel der staatsregeling dat den gouverneur de bevoegdheid geeft „te allen tijde" een termijn vast te stellen, binnen welken het college hem zijn besluit moet mededeelen. De verslaggever van een der Surinaamsche bladen meende een zekere, overigens na de wrijvingen van den laatsten tijd niet onverklaarbare prikkelbaarheid bij de vergadering te hebben waargenomen; de gedelegeerde echter wist duidelijk te maken dat van eenige bedekte bedreiging met art. 92 sub 4 geen sprake geweest was.

In de Troonrede van 21 September werd met betrekking tot Suriname een lichte verbetering geconstateerd, zoowel bij de handelsbeweging als bij de voornaamste cultures, doch de economische en financieele toestand van het land werd aangemerkt als nog steeds onbevredigend te zijn. Geen nieuwe gezichtspunten werden gegeven, geen enkel uitzicht voor de toekomst werd geopend. Zou inderdaad de vraag, waar het eigenlijk met Suriname heen moet, ook voor de Regeering nog altijd een geheel open vraag zijn?

15 October 1937.

Errata

. . . . wat geheel *wezensvreemd* is aan het Surinaamsch huwelijksrecht (M. v. A. Verord. Hindoesche en Mohamedaansche huwelijken);

het *aangeklaagde* drukwerk (K.B. 26 Oct. 1933 No. 17, G.B. No. 96); op voorstel der Staten in het ontwerp tot wijziging van 30 Juni 1937 vervangen door „het betrokken drukwerk".

CURAÇAO

Het actieve kiesrecht

Zooals men weet, kent de wet op de staatsinrichting van Curaçao belastingkiezers en bekwaamheidskiezers. Voor beide groepen stelt zij deze eischen: de kiezers moeten mannelijke Nederlandsche onderdanen zijn, sedert 1 Januari 1937 in Curaçao gevestigd zijn,

vóór 1 Maart 1937 25 jaar oud geworden, en in het volle genot van hun burgerlijke rechten zijn. De bijzondere vereischten voor elk der groepen zijn in het kiesreglement geregeld. Voor de belastingkiezers is als eisch gesteld een aanslag voor 1936/7 naar een inkomen van ten minste *f* 1200.— of — doch alleen op de bovenwindsche eilanden — eigendom van onroerend goed met een onbelaste waarde of overwaarde van ten minste *f* 500.— op St. Maarten en *f* 300.— op St. Eustatius en Saba. De bekwaamheidskiezers moeten ten minste het zevende leerjaar van een u.l.o. school hebben doorloopen of op andere wijze een dienovereenkomstige graad van ontwikkeling hebben bereikt. Gerekend is met de mogelijkheid, dat er personen zijn, die niet kunnen aantoonen, dat zij aan dezen eisch van bekwaamheid voldoen; voor hen bestaat de gelegenheid tot het afleggen van een examenproef. Deze exameneischen zijn de volgende: *a.* het bezit van voldoende kennis van een der talen, die als voertaal dienen bij de onderwijsinrichtingen, waarvan het diploma vrijstelling van de proef zou geven, blijkende uit het verstaan en mondeling terugvertellen van een eenvoudig courantenbericht of andere mededeeling; *b.* het zonder grove taalfouten kunnen schrijven van een eenvoudig stukje in de gekozen taal; *c.* blijken geven van eenvoudige bewerkingen te kunnen uitvoeren met geheele en gebroken getallen en met de maten en gewichten van het metriek of een ander stelsel; *d.* voldoende kennis van de topografische aardrijkskunde van Curaçao en omgeving en zeer in het algemeen van de landen der aarde; *e.* eenig begrip van de taak der Staten, van het bestuur van Curaçao en van de voornaamste gouvernementsdiensten.

Nu zijn de kiezerslijsten vastgesteld en sommige cijfers zijn hier reeds definitief bekend. Volgens de hier bekende gegevens zouden er op Curaçao 1986 kiezers zijn, op Aruba 553, op Bonaire 31 en 140 op de drie bovenwindsche eilanden tezamen.

Het is jammer, dat nog niet is meegedeeld, hoevelen hiervan belastingkiezers zijn en hoevelen bekwaamheidskiezers en ook niet hoevelen zich voor de examenproef hebben opgegeven en hoevelen geslaagd zijn. Wellicht maakt het gouvernement deze cijfers nog bekend. Zij zijn voor de waardeering van het kiesrecht onmisbaar.

Het is belangwekkend deze cijfers met andere te vergelijken, al zal men de vergelijkingscijfers ten deele moeten zoeken in het *Curaçaosch Verslag* 1936, dat op 1935 betrekking heeft.

De bevolkingscijfers op 31 December 1936 behalve (om onbegrijpelijke redenen) die van Saba, waarvoor ik die op 31 December

1935 neem, geeft het „Gedetailleerd economisch overzicht van het jaar 1936", bijlage van de begrootingsstukken voor 1938. Men krijgt dan voor

Curaçao op 28064 mannelijke inwoners 1986 kiezers, d.i. 7%,
Aruba op 11097 mannelijke inwoners 583 kiezers, d.i. 5%,
Bonaire op 2619 mannelijke inwoners 31 kiezers, d.i. 1.2%,
de bovenwindsche eilanden op 2003 mannelijke inwoners 140 kiezers, hetgeen weer 7% is.

Misschien wordt ook nog wel eens meegedeeld, hoevelen van deze mannelijke inwoners niet voldeden aan de algemeene eischen voor het kiesrecht: Nederlandsch onderdaanschap, gevestigd zijn en 25jarigen leeftijd.

Over het belastingjaar 1934/5 waren er van personen, op Curaçao, Aruba en Bonaire wonende, achtereenvolgens 4338, 2642 en 54 aangeslagen voor inkomens van ten minste ƒ 1200.—. Bij vergelijking met de hieruit verkregen aantallen kiezers, moet ook bedacht worden, dat wanbetalers geen kiesrecht hebben. Maar het verschil is voor Curaçao en Aruba wel heel groot.

Het eiland Curaçao heeft volgens de lijst van 1937 1653 kiezers voor de Kamer van koophandel en nijverheid.

De kiezers op de bovenwindsche eilanden zijn te vergelijken met die voor de raden van Politie aldaar. De welstandsgrenzen zijn in beide gevallen gelijk getrokken, doch voor de landraadverkiezingen zijn ook bevoegd ambtenaren en oudgedienden en bezitters van een wetenschappelijke graad of titel, terwijl slechts meerderjarigheid maar tevens ingezetenschap gedurende twee jaar vereischt is.

Volgens de laatstbekende cijfers over 1935 waren er op de gezamenlijke bovenwindsche eilanden 244 kiezers voor de raden van Politie, dus 100 meer dan er nu zijn voor de Staten.

Aan deze cijfers wil ik thans geen andere opmerking verbinden dan deze, dat er wel niemand zal zijn, die de regeling van het Curaçaosche kiesrecht, gerekend naar de uitkomsten, bevredigend acht.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

De West. 5 Juli 1937, no. 3112. Het vraagstuk van den dag [vruchtencultuur.]

Idem. 7 en 9 Juli 1937, nos. 3113 en 3114. Het citrusplan, door S. Beck.

Idem. 14 en 16 Juli 1937, nos. 3116 en 3117. Het citrusplan uit anderen gezichtshoek, door Ths. Waller.

Algemeen Weekblad voor Christendom en Cultuur. 25 Juni 1937, no. 34. Suriname als land voor Blanke Kolonisten, door P. H. W. G. van den Helm. [bespreking proefschrift Dr. Cartier van Dissel].

West India Committee Circular. 15 Juli 1937, no. 1012. Sir Elliot de Pass. K. B. E., The Constitution of Barbados; Trinidad's Tourists Trade; The British Guiana Museum; Unrest in Trinidad; Commercial Products of the West Indies. 5 Tonca, Tonka or Tonquin Beans; Agricultural News (Cassava starch-Molasses as a Manure); Sea Island Cotton.

Idem. 29 Juli 1937, no. 1013. Agricultural Progress in Jamaica; Agricultural News (Grapefruit Clipping versus Pulling-Jamaica's Need of an Early Cane-Cacao Shell for Milch Cows).

De Surinamer. 14 Juli 1937, no. 4463. De staking op Trinidad.

Amigoe di Curaçao. 21 Juli 1937, no. 2864. De havenkwestie op Aruba.

Economische Voorlichting. 9 Juli 1937, no. 27. Suriname en de crisis.

De Kolonist. Orgaan der Nationale Nieuw-Guinea Vereeniging. 7 Augustus 1937, no. 8. Hoe wij leven en werken in Suriname (Suriname Hoeve Maatschappij), door H. G. Brandon.

Panorama. 8 Juli 1937, no. 27. Beelden uit Suriname.

De Haagsche Post. 17 Juli 1937, no. 1240. Ons Indië (I). Een huwelijksaanzoek [in Suriname], door N. J. da Silva.

Koloniaal Missie Tijdschrift. Afl. VIII. 15 Augustus 1937. Het Apostolisch Vicariaat van Suriname. Een historische schets, door fr. M. F. Abbenhuis.

Ons Suriname. Augustus 1937. no. 8. De Zendingspost Alkmaar aan de Commewyne, door J. J. Endert; Het kinderhuis Alkmaar in Suriname; Hendrik Jacobus van der Sluys †, door L. Schütz.

Haagsche Courant. Koloniaal Bijblad. 17 Augustus 1937. Spanning in Suriname. Taja Watra, door dr. Albert R. Rellum.

De Rijkseenheid. 25 Augustus 1937, no. 46 en 47. Kiesrecht in Curaçao, door Emeritus.

Onze Overzeesche Gewesten. Wekelijksch Bijblad van de Avondpost. 8 Augustus 1937. De Waterleidingskwestie [in Suriname]. Het conflict met de regeering. [overgenomen uit Vooruit].

Nieuwe Rotterdamsche Courant. 7 Augustus 1937. Avondblad D. Surinaamsche volksmuziek, door Lou Lichtveld.

[1]) Bedoeld is: West-Indië.

The West India Committee Circular. 12 Augustus 1937, no. 1014. The Trinidad Disturbances. Commission already at work; Barbados Emigration Scheme. 200 Families for St. Lucia; Jamaica's Sugar Industry; Hello Jamaica! The New Telephone Service; Barbuda History. The Old Codrington Game Preserve; Sir Edward Davson. K.C.M.G. †; Agricultural News (Banana Oil-Sugar Industry of India- Shade in Coffee Culture-Sugar Cane Research in British Guiana-Weight of a Bunch of Bananas); West-India Trade in 1936.

Idem. 26 Augustus 1937, no. 1015. Colonial Development; Rum Propaganda; Turks and Caicos Islands; Last Year's Weather. Jamaica's Heavy Rains in May; Gold Mining in British Guiana; Barbuda History. A Question Still Unsolved [omtrent de eerste vestiging]; Agricultural News (Yeast from Molasses as a Cattle Feed-Co-operation in Pest Destruction — Most Efficiant Size of Bee Colonies — Cotton Industry of Brazil); United Kingdom Trade with West Indian Group of Colonies.

Idem. 9 Sept. 1937, no. 1016. Agriculture in Trinidad Export Values Show Further Increase; The Institute of Jamaica; The Colonial Development Fund. Advisory Committee's Eight Report; Barbados Tourist Trade; Agricultural News (What is a „Bunch" of Bananas-Mothborer Control in Antigua); West Indian Trade in 1937.

Idem. 23 Sept. 1937, no. 1017. A Menace to West Indian Grapefruit; An Old Plantation Bell. Demerara's Most Historic Exhibit, door J. Graham Cruickshank; Agricultural Co-operation. Trinidad and Bermuda Compared; Tourist Road Construction. A $ 3.000.000 Plan for Trinidad; Agricultural News (Breeding Borer-Resistant Cane-Pneumatic Tires Agricultural Carts-Poor Cane Juice Caused by Moth Borer — Tobacco Mosaic Disease in Jamaica); Two Agricultural Reports. Progress in British Guiana and Dominica; Domínica's Rising Exports.

Nieuwe Rotterdamsche Courant. 30 Augustus 1937. Avondblad B. Een greep uit het bevolkingsvraagstuk [brief uit Paramaribo].

Idem. 8 Sept. 1937. Avondblad B. Per K.L.M. van Curaçao naar Aruba.

Idem. 11 Sept. 1937, Avondblad D. Het vlechten van stroohoeden op Curaçao.

Idem. 28 Sept. 1937. Avondblad B. Divi-divi. Een merkwaardige boom op Curaçao. (Part. Correspondentie).

Het Vaderland. 31 Augustus 1937. Avondblad A. Kono-Verjari! Een indruk uit Paramaribo.

Idem. 12 October 1937. Avondblad D. Saba, het kleinste eiland der Nederlandsche Antillen.

Colonies Autonomes. Maart 1937. La banane dans nos colonies des Antilles.

Annual Reports Cacao Research. No. 6 (1937) Manurial Experiments on Cocao in Trinidad 1932–1936, door F. Hardy.

Bergcultures. 11de Jrg. no. 25. De koffiecultuur in Suriname.

International Sugar Journal. 39ste Jrg. no. 463. Commercial Sugar Cane Varieties in Jamaica.

Sugar Bulletin Department Agriculture British Guiana. No. 6. Field Experiments with Sugar cane VI. door C. H. B. Williams, R. R. Follett Smith en C. Cameron.

Agronomie Coloniale. 26ste Jrg. no. 234. Situation économique de la Guyane en 1936. Tropical Fruits and Vegetables. An Account of their Storage and Transport, door C. W. Wardlaw.

Algemeen Weekblad voor Christendom en Cultuur. 13 Augustus 1937, no. 41. Surinaamsche Schetsen. Het merkwaardige dier in het bosch, door P. M. Legêne.

Missionary Monthly. Sept. 1937, no. 483. Surinam I, door J. W. van Lynden; Schetsen uit het kinderhuis Leliendaal, Suriname, door N. M. Erné.

Suriname. Sept. 1937, no. 9. Zendingszorgen [in Suriname]; Bericht van Zr. Nelly de Borst [uit Ganzee].

Onze Overzeesche Gewesten. Wekelijksch Bijblad van de Avondpost. 3 October 1937. De Waterleiding-kwestie.

Economische Voorlichting. 1 October 1937, no. 39. De Rijstcultuur in Suriname (naar gegevens van het Bureau voor sociale, economische- en crisiszaken te Paramaribo).

De Avondpost. 3 October 1937. Een Middelbaar Onderwijsinrichting in Suriname.

The Daily Argosy. Britisch Guiana. 1 September 1937. A Talk on Old Berbice [Vraaggesprek van den New-Amsterdam correspondent van de Daily Argosy met den Superintendent of Archives, J. Graham Cruickshank].

Het Nationale Dagblad. 15 Sept. 1937. Suriname. Eenige ontspanning in het economisch ziekteproces.

De Indische Verlofganger. 17 Sept. 1937, no. 8. Ontmoetingen. LXXXVI. [met Surinaamsche negers].

Het Volk. 2 Augustus 1937. Waar zuiver water wordt tot gif...., door Albert Helman.

Oost en West. Sept. 1937, no. 9. Suriname en de Padvinderij, door O.D.; Bevordering van Welvaart in Suriname; Korte Golfjes uit Suriname en Curaçao; Grepen uit het verleden van Suriname, door Fred. Oudschans Dentz.

Idem. October 1937, no. 90. Korte Golfjes uit Suriname; Herinnering aan Curaçao. Regen, door A. M.

S. Dominicus Penning. October 1937, Afl. 124. De droom van Edschmid over Curaçao door Pater M. D. Latour; In Memoriam Pater Humbertus Smit O.P. Oud-Missionaris van Curaçao, door Pater A. Kuijpers.

De West. 2 Sept. 1937, no. 3137. „Interview" Kasteleyn.

Echo's uit de Missies. 25 Sept. 1937, no. 10. Een Spookgeschiedenis [op Curaçao].

O. D.

EENE REIS NAAR ST. MAARTEN IN OORLOGSTIJD

DOOR

IR. F. S. LANGEMEYER

In het einde van 1917 had Duitschland de verscherpte duikboot-oorlog aangekondigd. Tegenmaatregelen der geallieërden bleven niet uit. De toestand der neutrale zeevaarders werd er niet gemakkelijker op. Vooral niet sinds de Vereenigde Staten, de machtigste der neutralen, partij had gekozen. Met de overblijvende neutralen behoefde weinig rekening te worden gehouden. Macht beteekende in die dagen slechts overmacht, en op protesten werd niet veel acht geslagen. Aan geen van beide zijden.

Dit had tot gevolg, dat de passagiersvaarten ingekrompen waren in aantal, en dat de varende schepen overvuld werden. De op Nederlandsch-Indië varende maatschappijën voeren reeds sedert lang niet meer hun gewone route, daar het Suezkanaal oorlogsgebied en ook de Middellandsche Zee al te onveilig was. De oude vaarweg over de Kaap de Goede Hoop was een tijd lang wederom in gebruik geraakt, doch ook deze scheen begin 1918 niet meer geraden. De reis naar de Oost ging in dien tijd via New-York en San Francisco, waarbij dan de Vereenigde Staten per spoor werden doorkruist. De booten der Indische maatschappijen bepaalden zich tot de vaart tusschen Frisco en de Oost-Indische havens, terwijl de reizigers naar New-York werden gebracht door schepen der Holland-Amerika-lijn.

Ook de directe route naar West-Indië was verlaten. De Koninklijke West-Indische Mail liet de Oranje-Nassau tusschen West-Indië en New York heen en weer trekken.

Het was in het begin van het jaar 1918, dat de Nieuw-Amsterdam zou vertrekken en, als ik mij goed herinner, waren de passagiers omstreeks negen uur in den avond van den 15en Januari aan boord verzocht.

In Rotterdam was het dien geheelen dag merkbaar geweest. Op straat en in de koffiehuizen heerschte eene ongewone en zenuwachtige drukte. Een vertrekkend passagiers-schip was geen ge-

woon verschijnsel meer, en dat een zeereis niet geheel gevaarloos was, hadden de Statendam en de Rijndam ondervonden. De aanstaande passagiers werden dus door vele vrienden en familieleden vergezeld, en daar men zich toch niet aan verdrietige overwegingen kon overgeven, was de stemming in de stad overdreven vroolijk en nerveus.

Het komen aan boord was weer eens eene geduldoefening. Vanwege de Maatschappij en het Amerikaansche consulaat werden de biljetten, passen en visa zeer nauwkeurig gecontroleerd. Ook het bekomen dier visa was al eene niet eenvoudige zaak geweest, die een paar dagen wachten in eene file in den tuin van het consulaatsgebouw — het was November — hadden gevorderd.

Het zal dus zoowat half twaalf geweest zijn, toen wij eindelijk aan boord kwamen. Hier: de gewone atmosfeer van een vertrekkend schip, dat zich vult. Heel erg vult. Het schip, dat eigenlijk bestemd was voor een 250-tal eerste klasse en even zoovele tweede klasse passagiers, was nu ingericht voor ruim het dubbele van dit aantal. In de derde klasse reisden slechts enkele militairen.

Mijne jonge vrouw en ik waren ingedeeld in diepgelegen en kleine vier-persoons-hutten, die niet al te ver van elkaar waren gelegen. Bij elkaar in één hut blijven was slechts aan enkele uitverkorenen beschoren en zeker niet aan een stel jeugdige gouvernementspassagiers zonder reis-ervaring.

We gingen dus, ieder in onze eigen hut, slapen met paraat gehouden zwemvest. En na een verdacht rustige nacht keken we den volgenden morgen uit de patrijspoort, verwachtende de wijde zee te zullen zien. Dat viel tegen, want wat we zagen was de Rotterdamsche kade: het schip was niet vertrokken. En het bleek dat we ook dien dag en nog vele dagen daarna aan de kade zouden blijven liggen. Er scheen iets met de papieren niet in orde te zijn, doch wat dit was, werd niet bekend gemaakt.

Dag voor dag was nu ieders hoop, dat het eindelijk gebeuren zou. De Amerikaansche consul liet bekend maken, dat hij niet voor de geldigheid van het visum kon instaan, als men van boord ging. Toch waagden enkelen het er op. Maar des nachts was iedereen weer terug Het werd een speciaal tochtje voor de Rotterdammers om met het veerbootje, dat vlak vóór de ligplaats van de Nieuw-Amsterdam passeerde, over te steken en dan naar vrienden en bekenden aan boord te wuiven. En van boord werd dat met de gebruikelijke gekruide humor beantwoord. Aan boord komen van niet-passagiers werd niet toegestaan.

De bekende Hollandsch-Amerikaansche schrijver Hendrik

Willem van Loon was onze medepassagier, en hij gaf uiting aan zijn humor in den vorm van allergeestigste teekeningen, die voor het aanplak-bord een geregeld gedrang veroorzaakten. Ik herinner me er een, voorstellend de Nieuw-Amsterdam over 50 jaren, nog steeds voor den wal liggende, geheel bedekt met spinnewebben, waartusschen de passagiers met lange, witte baarden. Deze teekeningen werden later bij opbod voor een liefdadig doel verkocht, waarbij ze nog een vrij groot bedrag opbrachten.

Daar er slechts weinigen waren, die aan den wal durfden te gaan, was het in alle salons overvol. Wie eenmaal een plaats veroverd had, stond maar niet weer op, want dan had hij den verderen ochtend of middag geen kans meer, en moest hij maar op het dek of in zijn hut blijven. Het dek was echter in Januari geen ideale verblijfplaats.

In de eetzaal werd in twee ploegen gedineerd. De minder goede hoedanigheden van zijn mede-passagiers kan men op zoo'n volle boot uitnemend leeren kennen. Als de koffie of thee gebracht werd, werden de stewards bestormd en ieder, die wat veroveren kon, nam twee of drie keer zijn portie en voor de minder vechtlustigen bleef meestal niets over. In de waschplaatsen moesten de kleine, losse handdoekjes, wegens overmatige diefstal, vervangen worden door groote handdoeken, die goed vastgelegd waren. Ik herinner me een passagier, die de reis met een blauw oog heeft moeten doen wegens een vechtpartij, met mevrouw als inzet. Ook werd er geregeld wit brood naar den wal gesmokkeld, wat verboden was, omdat men dat bakte van meel, dat uit Amerika was meegebracht, speciaal ten gerieve der passagiers. In Nederland bestond toen al lang geen wit brood meer. Trouwens brood kon daar niet dan op broodkaarten worden verkregen. Een der laatste dagen werd de meel-voorraad dan ook door de douane verzegeld.

Dit alles geschiedde in de eerste klasse. Gelukkig kwam aan deze gedwongen werkloosheid een einde. Op 24 Januari werd bekend gemaakt, dat thans de papieren in orde waren en dat het vertrek op den volgenden dag was bepaald. Voor dezen laatsten dag werd aan passagiers toegestaan toch nog aan wal te gaan.

En werkelijk op Vrijdag den 25en Januari, in den vroegen namiddag, doordreunde het zware vertreksein het schip en de touwen werden losgegooid. Door sleepbooten werd het groote schip op stroom gebracht. De tocht langs de Maas en den Nieuwen Waterweg geschiedde onder groote belangstelling van geheel Rotterdam. Dichte hagen menschen stonden langs de kaden om ons te

zien vertrekken. Des avonds werd eindelijk de volle zee bereikt.

We werden geëscorteerd door twee sleepbooten. Als er iets gebeurde, waardoor het schip de reis niet kon vervolgen, zouden zij de passagiers moeten overnemen en in veilige haven brengen. Het mijnen-gevaar was in de Noordzee in die dagen lang niet denkbeeldig. Tegen gevaar van torpedeeren door een duikboot zullen we wel verzekerd zijn geweest, en misschien is het lange wachten wel geschied om zeker te zijn dat alle duikbootcommandanten voldoende gewaarschuwd waren.

Dien nacht werden door een ieder de zwemvesten weer gereed gehouden. Velen brachten den nacht in een der salons door, en wie te bed ging ontkleedde zich zoo weinig mogelijk. Toen de dag aanbrak waren we al een heel eind van huis, al waren de eenige schepen, die we hier passeerden, nog steeds Hollandsche visschers. In den nacht was halve kracht gestoomd om de sleepbooten niet te ver achter te laten, doch thans voer de Nieuw-Amsterdam met een flinke vaart, zoodat de sleepbooten weldra aan den gezichtseinder verdwenen.

Dien morgen beleefde de Nieuw-Amsterdam, hier nog een korte sensatie. We voeren in Noordelijke richting, want we moesten om de Noord van Schotland heen, en het zal op de hoogte van het Skager Rak geweest zijn, dat er aan den Oostelijken gezichtseinder een drietal schepen werden gezien. Aan de scherpe contouren waren duidelijk oorlogsschepen herkenbaar.

Onmiddellijk was aan boord van de Nieuw-Amsterdam alles in rep en roer. Iedereen was aan dek en alles wat aan boord zich eenigszins autoriteit voelde, klom naar de brug, waar de kapitein door een kijker de situatie stond op te nemen. Onder de passagiers ontstond de vrees, dat het Duitsche oorlogsschepen waren en we nu wel opgebracht zouden worden naar Bremen of naar Hamburg. Dat gebeurde in dien tijd wel meer. De stemming werd dus hoe langer hoe gedrukter.

Plotseling zagen we, dat een der schepen zich uit het kluwen los maakte en met groote snelheid op ons toevoer. Het was een prachtig gezicht, dat ranke, snelle schip, dat golven van schuim voor zich uit joeg. De spanning bij ons aan boord groeide met het naderen van den jager en de stilte was tot materie geworden. Toen het Oorlogsschip ons tot op enkele honderden meters genaderd was, ontdekte iemand de vlag. Deze was.... Engelsch. De zucht van verlichting, die toen opsteeg van de verzamelde passagiers der Nieuw Amsterdam moet, dunkt mij, op het andere schip haast waarneembaar zijn geweest. Plotseling was de stemming ge-

keerd, men praatte weer, wees elkaar op details, en.... men lachte weer.

De Engelsche torpedojager maakte in volle vaart de bocht, schoot langs ons heen. De matrozen joelden en zwaaiden met hun hoofddeksels. Weer zwaaide het schip, en in dezelfde vaart, als het gekomen was, verwijderde het zich, tot het zich weer bij de beide anderen gevoegd had.

De Nieuw-Amsterdam, die vaart geminderd had, stoomde nu weer in volle vaart naar het Noorden. In de verte waren zoo nu en dan de vage omtrekken van een enkele rots van de Noordsche kust te zien, waarachter de fjorden te raden waren. En daarna bogen we naar het Westen en later naar het Zuiden, en toen voelden we New York al nader komen.

De sleepbooten hadden ons al lang verlaten. Hier scheen het gevaar voor mijnen en onderzeeërs niet zoo groot meer. In de Noordelijke IJszee hadden we nog een flinke storm te doorstaan, die dwars op het schip scheen in te komen. We rolden hevig, de stormlatten kwamen op de tafels en de eetzaal was plotseling niet te klein meer.

Toch verliet ook onder die omstandigheden de geest van onbescheidenheid sommige passagiers niet, en wij betrapten herhaaldelijk een dame er op, dat zij, soms ten koste van hare tafelgenooten, dubbele porties nam van vruchten of dessert, zoogenaamd voor haar zeezieke echtgenoot, terwijl later bleek, dat deze aan dek volop van alles bediend werd. Ik heb mij vaak in binnen- en buitenlandsche hotels en aan boord van verschillende schepen geërgerd over de onnoozele onbescheidenheid van een bepaald soort landgenooten. Zij schijnen te vreezen, dat hun anders te kort gedaan zal worden. Doch zelven doen zij te kort aan onze goede naam. Zij zijn oorzaak dat hoteliers genoodzaakt zijn vele faciliteiten te laten vervallen.

Na den storm kwam een zeer felle koude, zooals die aan de Oostzijde van den Atlantischen Oceaan onbekend is. Ik herinner me niet meer, hoe laag de thermometer wel stond, maar het was laag. Aan dek kon men bijna niet meer verblijven en de salons raakten weer overvol. Toen we in New York aankwamen, moet de Nieuw-Amsterdam het schip van den ijskoning geleken hebben.

Ik meen, dat de zeereis 12 dagen geduurd heeft, en het zal de 6e Februari 1918 des avonds omstreeks 9 uur geweest zijn, dat de Nieuw-Amsterdam onder het uitstooten van eenig vreugdegebrom in de baai van New York ten anker ging. In de verte waren millioenen lichten van de wereldstad te zien.

Dien avond gebeurde er niets bijzonders meer, behalve dan dat we hevig door zoeklichten werden beschenen, en dat er een kleine militaire bewaking aan boord kwam. Aan boord heerschte de vroolijkheid van de spoedig verwachte aankomst, doch van aan wal gaan was geen sprake.

Het was jammer, dat er den volgenden morgen een dichte mist hing. Reeds vroeg stoomden we op, doch van de beroemde sky-line waren slechts vage contouren te zien. En het Vrijheidsbeeld was groot maar wazig. Toch maakte het opstoomen door de ontzag'lijke scheepvaartdrukte en toch ook wel door de spookachtige omtrekken der onwaarschijnlijke sky-scrapers een onvergetelijken indruk.

Omstreeks acht of negen uur kwam een douane-bootje langszij en klommen een twintigtal functionarissen aan boord, waaronder vele vrouwelijke. Allen waren in keurige khaki-uniformen gekleed. Op het dek bij de uitgangen namen enkele lagere ambtenaren plaats, en de anderen verdeelden zich over de salons. Waar en hoe de passagiers moesten wachten, was toen verder bijzaak. Toch duurde dat nog lang genoeg. Ook hier speelden ondervinding en ellebogen een groote rol.

Het zal zoowat drie uur in den namiddag zijn geweest, toen mijne vrouw en ik aan de beurt kwamen. We werden voor een der tafels in de eetzaal gebracht, waar onze passen werden nagezien en waar ons allerlei vragen gesteld werden. Toen bleek, dat ik een week of twee vóór het uitbreken van den oorlog voor korten tijd in Duitschland en Oostenrijk was geweest, mochten we weer wachten, thans in de social hall. Eindelijk werden we voor een tafel geleid, waar het ondervragen opnieuw begon. Thans waren het blijkbaar hoogere immigratie-ambtenaren en militairen. Er was een jeugdig militair bij, die uitnemend Hollandsch sprak en die als tolk fungeerde. Blijkbaar bleek hier onze onschuld aan eenigerlei spionnage zonneklaar. Althans we mochten eindelijk vertrekken, en omstreeks zes uur stonden we in een groote douaneloods te Hoboken. Onze koffers waren daar ook en de visitatie was nu spoedig verricht. Nu waren we vrij en konden de stad ingaan.

Ik zal hier geen beschrijving geven van New York, noch van de enkele tochtjes, die wij in den omtrek maakten. Dit alles is reeds vaak genoeg beschreven. Als normale toeristen logeerden we in een der uitstekende hotels en wel niet in het toen zeer in trek zijnde hotel MacAlpin, waar de overgroote meerderheid van onze medepassagiers hun intrek hadden genomen. Het is genoeg bekend, dat New York, al noemt de Amerikaan het dan de minst

Amerikaansche stad van de States, voor den Europeaan toch voldoende verschilpunten biedt, om een verblijf van eenige weken aldaar in voortdurende ver- en bewondering te kunnen doorbrengen. Dat het land in oorlog was, kon uit directe ontberingen niet blijken, daarvoor was men te ver van het krijgstooneel verwijderd. Wel bestonden er „Wheatless" en „Meatless days", doch als vreemdeling merkte men daarvan niet veel. In de koffiehuizen en restaurants bestond meer dan gebruikelijk enthousiasme voor de „Star-spangled banner", en vaak kwam men in de stad wagens tegen, waarin een „band" zich had opgesteld, die de „The Yanks are coming" speelde, waarna een onderofficier een toespraak tot het verzamelde volk hield en trachtte vrijwilligers te werven om naar „Over there" te gaan. In het algemeen was New York in die dagen vol leven en ook, misschien met onderdrukking van edeler gevoelens, vol vroolijkheid.

De Volstead-act was in Februari 1918 nog niet van kracht. Toch viel het ons op, dat er in restaurants aan tafel veel minder wijn en bier gedronken werd dan in overeenkomstige gelegenheden in Europa. Blijkbaar waren de „saloons" de grootere zondaren op dit gebied. Later toen er de prikkel van de verboden vrucht was, schijnt dat anders te zijn geworden, doch bij ons bezoek dronken de meeste gasten der midden-klasse restaurants ijs-water aan tafel.

Behalve de gewone voorbereidingen, als bezoeken aan consulaat, customhouse en scheepsagentschap, waren er geen formaliteiten te vervullen. Het spande in die dagen voor de Hollandsche schepen, die in de Amerikaansche havens aanwezig waren. Vertrek van schepen had niet geregeld plaats. En ook naar Curaçao was het aantal afvaarten van Hollandsche booten zeer sporadisch.

Wel vervulden de Red-D-booten van Philadelphia uit geregeld hunne diensten, doch als gouvernements passagiers was ons voorgeschreven per Koninklijke West-Indische maildienst te reizen. Het duurde tot begin Maart, vóórdat een boot van dien dienst vertrok. Dat zou de Oranje-Nassau zijn.

Alles was in orde en de 2e Maart om 12 uur in den middag zouden we vertrekken. De 1e Maart brachten we dus onze koffers naar boord in Brooklyn. Daarbij deed zich een klein incident voor dat kenmerkend was voor de, naar Europeesche gedachten, wat naïeve gevoelens van den doorsnee-Amerikaan uit die dagen. De Amerikanen zijn een volk van heterogenen oorsprong, doch bij de geboren Amerikanen was in het begin van den oorlog een

vaderlandsliefde ontstaan, die ons overigens ten voorbeeld kon strekken.

Ik had namelijk verzuimd de enkele boeken, het was wat ontspanningslectuur en verder nog wat plaatsbeschrijvingen, aan het custom-house op te geven. Eigenlijk mocht het dus niet uitgevoerd worden, ik denk ook als maatregel tegen spionnage, doch daar het geheel niet zoo bijzonder waardevol was, had ik het er maar op gewaagd. Toen we aan boord kwamen, moesten onze koffers door de douane worden onderzocht. Direct werden de boeken ontdekt, en de Amerikaansche ambtenaar trok een zeer bedenkelijk gezicht. Toch ging hij eens kijken wat het voor lectuur was, dat zoo'n Hollander meenam. Al spoedig sloeg hij aldus een bandje open, dat „America, the land we love" heette. Door die titel was hij blijkbaar zoo in zijn zwak getast, dat hij van alle verdere onderzoek afzag en wegging met den raad die boeken tot aan het vertrek maar wat achteraf te houden.

We hebben verder nergens last mee gehad en Zaterdag de 2e Maart is de Oranje-Nassau werkelijk vertrokken. De geruchten over confiscatie der Hollandsche schepen liepen toen reeds. Op dien dag was het overigens nog vrij koud, maar onze koers was naar het Zuiden. Weldra werd de beruchte Kaap Hatteras gepasseerd. Tusschen de Bahama's voeren we door en onze eerste haven was Port-au-Prince, waar we aan een betonnen steiger konden meeren.

Port-au-Prince stond toen onder sterken, Amerikaanschen invloed, doch in naam was Haïti nog een onafhankelijke negerrepubliek. Als eerste tropische haven was het bezoek voor ons natuurlijk eene belevenis. Het geschreeuw en de drukte van het zwarte volkje op de markten, de luide alleenspraken van vrouwen met zware lasten op hoofd, de hevige gesticulaties — we hebben het alles later herhaaldelijk gezien, doch hier waren het eerste indrukken. En in de volgende Haïtiaansche havens, waar we op de reede bleven liggen, was het een vermaak het luide getwist te hooren, waaronder ze elkaar op overigens vriendschappelijke wijze vrachtjes trachtten af te snoepen.

Na Port-au-Prince vervolgden we onze kustreis naar Cap-Haïtiën, de oude nederzetting van Columbus, naar Aux Cayes, met zijn tropische palmenkust, en naar Jacmel, waar men het puikje van de rhum kon krijgen. In al deze havens was men blij ons schip te zien, want schepen zag men er sinds den oorlog niet zoo veel meer.

Heel lang vertoefden we overigens nergens, en na een goede

week zwervens langs de kust van Haïti, vervolgde de Oranje-Nassau zijn reis naar Curaçao. Voor ons waren die tropennachten aan boord met zijn schitterende sterrenhemel een verrukking. Voor het eerst zagen we het Zuiderkruis. Maar ook de Groote en de Kleine beer en, zooals de scheepsjongen ons toevertrouwde, „allemaal kleine beertjes", vertoonden zich aan ons leeken-oog.

Ik weet niet meer precies op welken dag we Willemstad bereikten, maar het was na het midden van Maart 1918. De geheele nacht hadden we langs de Zuidkust van het „Masja doesji eilàndsje" gevaren en vroeg in den ochtend kwam de haven in zicht.

U hier eene beschrijving geven van Curaçao, zou zijn uilen naar Athene dragen. Door kundiger geest en door kunstvaardiger hand zijn aan die schoone koloniale parel in het Nederlandsche snoer vele bladzijden gewijd. Ik kwam er ten slotte als ingenieur, en het lag voor de hand, dat de technische vraagstukken mij het meest behoorden te interesseeren. Daarom even een kort woord, voor zoover die vraagstukken van algemeen interesse kunnen worden geacht.

De toenmalige Gouverneur Nuyens had de verbetering van den Curaçaosche havenmond weten door te voeren. Vroeger waren bij de uitvoering van dat werk groote moeilijkheden gebleken. Men had een kleine zandzuiger laten uitkomen, maar deze bleek niet te voldoen. Doch de waterstaatsingenieur Ir. Ph. van der Breggen, die toentertijd de functie van directeur van openbare werken vervulde, liet het vaartuig ombouwen tot werkschip voor rotsboringen. Langszij was gelegenheid om ondiepe boringen in den uit koraalrots bestaanden havenbodem te verrichten. In de boorgaten werden door duikers, met helm, doch zonder verder duikerpak, dynamietpatronen aangebracht en toegestopt. Van den wal af werden dan die patronen langs electrischen weg tot springen gebracht, en het verbrijzelde bodem-materiaal werd door een grijper verwijderd.

Het was eene methode, die een meer dan gewone mate van taaiheid en doorzettingsvermogen van den directeur en van zijn helpers vorderde, en die eerbied afdwong. Het werk werd tot een goed einde gebracht. Het was in Maart 1918 reeds voor een groot deel gereed en in de stad was men geheel gewend aan de dagelijksche doffe knallen der dynamiet-ontlading.

Behalve het vraagstuk van den havenmond, was er nog een verder reikend vraagstuk van de verbetering van de haveninrichting. Bekend zijn de Curaçaosche „werven" („wharfs") langs de St. Anna baai, zeer eenvoudig ingerichte aanlegplaatsen, zon-

der veel outillage of accomodatie. In het achterliggende Schottegat bestond vóór de werken van de Bataafsche Petroleum Maatschappij zoo goed als heelemaal niets. In 1915 was het Panamakanaal geopend en, evenals vele andere West-Indische havens, hoopte Curaçao daarvan voordeel te zullen ondervinden.

Natuurlijk had men op Curaçao met het maken van plannen niet gewacht tot het Panamakanaal gereed was. Het was de Commissie voor de Handelspolitiek, die de behoefte aan eene dieper gaande bestudeering van dit vraagstuk had gevoeld en onder hare auspiciën had de toenmaals reeds bekende havendeskundige, de civiel-ingenieur Jhr. O. C. A. van Lidth de Jeude een uitvoerig en belangrijk rapport opgesteld, waarin de zaak van technische en economische zijde werd bekeken.

Ook prof. dr. ir. J. Kraus had bij zijn laatste reis naar Zuid-Amerika Curaçao bezocht, waarbij verschillende onderdeelen van het havenplan aan zijn oordeel waren onderworpen. In zijn gezelschap bevond zich mede Ir. G. J. van den Broek, die daarover een rapport schreef, dat gedateerd is December 1914.

Behalve vele bezoeken aan verschillende deelen van het eiland, was het vooral de studie van deze rapporten, die mij gedurende ons eerste verblijf op Curaçao bezig hield. Mijn hoofdopdracht was de mogelijkheid te onderzoeken voor den aanleg van eene aanloophaven op St. Martin en uiteraard was het op Curaçao verzamelde studie-materiaal daarvoor van groot belang.

Nauw verwant aan de havenplannen was het watervraagstuk. Curaçao is zeer droog, doch, afgezien daarvan, zal op elk klein eiland het vinden van eene goede prise-d'eau een moeilijkheid zijn en voor St. Martin zou dit zeker even goed gelden.

Een aardige oplossing voor Curaçao was ontworpen door Ir. van Lidth de Jeude, die een onderaardsch dal op de plantage Muizenberg — aan de overzijde van het Schottegat gelegen — door een cementen dam geheel wilde afsluiten en er aldus een waterdichte kom van wilde maken. Die dam zou ter weerszijden in de onverweerde diabaas moeten reiken. Voor het maken van den dam werd gedacht aan een cementeermethode, zooals bij het cementeeren van petroleum-bronnen gebruikelijk is, en waarbij de cementmelk in de aarde wordt ingeperst.

Behalve dit plan, was er ook nog een plan van Prof. Ir. Weys, die naar een nog gunstiger plaats gezocht had en die meende gevonden te hebben in de plantage Mount-Pleasant. Hier waterde een grootere kom door een nauwe hals naar zee af. Door middel van een kortere onderaardsche dam zou dus een grooter reservoir

ingesloten kunnen worden. In tegenstelling met de Muizenberg was de plantage Mount-Pleasant evenwel toenmaals van groote waarde, wijl hier eene sisal-aanplanting was tot stand gebracht. Ook zou de buisleiding naar de stad veel langer moeten worden, dus kostbaarder.

Deze vraagstukken stonden in 1918 in het brandpunt der belangstelling. Verder was er een begin gemaakt met den bouw van de nederzetting der Bataafsche Petroleum-maatschappij, die hare Curaçaosche belangen in de Curaçaosche Petroleum Industrie-maatschappij had ondergebracht. Natuurlijk had ook die maatschappij groot belang bij eene goede haven-outillage en zij was, dan ook bezig met den aanleg van eenige steigers in het Schottegat.

Onder het bestudeeren van al deze, met mijne opdracht verwante, aangelegenheden naderde het tijdstip van het vertrek van de paketschoener „Estelle", die ons naar St. Martin zou brengen. Ik had al eens een bezoek aan boord gebracht, en de accomodatie was daar zoo verschillend van het verblijf aan boord der schepen, waarop wij tot dusver gevaren hadden, dat ik het beter vond mijne vrouw daarover maar niet al te nauwkeurig in te lichten: alles bij elkaar zouden we toch wel eenige weken aan boord moeten blijven, en het mòest nu eenmaal, dus waarom te voren daarover zorgen te maken.

De Estelle was een echte Curaçaosche schoener, een uitermate elegant vaartuig en een snelle zeiler. Het laadvermogen bedroeg 165 bruto-registerton. Wanneer het witte scheepje onder volle zeilen lag was het voor degene, die het van buiten zag een verrukking voor het oog. Het verblijf aan boord van zulk een betrekkelijk rank vaartuig met slechts zeer primitieve passagiersruimten voorspelde evenwel geen onverdeeld genoegen te zullen zijn.

Na een verblijf van bijna twee maanden in de ons met groote gastvrijheid ter beschikking gestelde woning te Scharloo scheepten wij ons den 10en Mei in den laten namiddag in en, zooals ik gevreesd had, was onze hut voor mijne vrouw een groote tegenvaller. Met groote sportiviteit heeft zij zich evenwel daarover heengezet, alleen maar wenschende dat „het al maar vast herinnering" zou zijn.

Bij het ongemak, dat onze hut op zich zelf reeds bood, kwam nog, dat wij haar zouden moeten deelen met eene St. Martinsche dame met twee kleine kinderen. Eenige dagen vóór het vertrek van de Estelle had ik namelijk bezoek van deze dame gehad, die

mij mededeelde, dat het scheepje geheel vol was en dat zij toch wel erg graag met deze laatste reis vóór de orkaanmaanden wilde meegaan. Haar zuster was op Aruba overleden en had twee kleine kinderen achtergelaten, waarmede de vader eigenlijk niet veel raad wist. Zij had dus de zorg van de kinderen op zich genomen, en wilde nu met hen naar de grootouders op St. Martin vertrekken. Haar eenige kans was, dat ik haar toestond het derde bed in onze hut te betrekken. Ik vond dat met mijn Europeesche denkbeelden een eenigszins vreemd verzoek, doch later is mij gebleken, dat ik mij daarin totaal vergiste. Toen wij aan boord kwamen had zij met de beide kinderen bereids beslag gelegd op het, in de hut aanwezige, breede bed. Ik heb niet gezien, dat zij daarvan ook maar één moment is opgestaan, vóór wij St. Thomas bereikten. En veel woorden behoefden wij niet met elkaar te wisselen, dat werd niet verwacht, en daartoe waren wij trouwens niet in staat wegens onzen gezondheidstoestand in het schommelende schip. Overigens heeft de deur van onze hut gedurende de geheele reis open gestaan en behalve de eerste paar uren van den eersten nacht en gedurende de paar laatste nachten van ons verblijf op de Estelle hebben we onze beide smalle, boven elkaar gelegen kooien slechts gebruikt voor het bergen van bagage.

De geheele eerste-klasse-slaapruimte bestond overigens behalve uit onze hut uit een tweede, die het spiegelbeeld daarvan was, en uit de vier kooien in de kajuit-eetzaal, waarop beide eerstgenoemde hutten uitkwamen. Daar het schip ditmaal overvol was, was ook nog een bank in de eetzaal opgesteld, die als bed was ingericht, en verbleef de heer van der Breggen, die de reis medemaakte, in de hut van den schipper. Aldus waren er een vijftiental „Europeanen" ondergebracht en, zooals 's lands gebruik was, daartusschen door sliepen op den grond nog eenige vrouwelijke negerbedienden, die in de nabijheid harer meesteressen moesten blijven. Niet het minst aan deze laatsten was het te danken, dat er een lucht in het geheele verblijf hing, die mij sterk aan aloë deed denken.

Uitgeleid door verschillende kennissen, die wij inmiddels gemaakt hadden, gingen wij dus dien 10en Mei aan boord, en weldra zwaaide de oude, niet fraaie, maar toch zoo practische, Emmabrug voor ons scheepje open. De touwen werden losgegooid, en het duurde niet lang, of wij waren weer in het ruime sop, nu daar heel wat dichter bij dan op de Oranje-Nassau, waarvoor we na de Nieuw-Amsterdam toch al zoo onzen neus hadden opgehaald.

De eerste paar uur was alles heerlijk, ten minste nadat de soep,

waarin kakkerlakken-pootjes dreven, genuttigd was. Na onze kennismaking met de tropische hitte was het verblijf, dezen eersten avond op zee, een verrukking, zoolang we nog onder de bescherming van het eiland voeren. Doch toen we in onze kooi waren gekropen, kwamen we onder Curaçao vandaan en nu leek het wel of schip, stroom en wind, allen in verschillende richting wilden en of wij vlak bij den waterspiegel als wilden in 't rond tolden. Of het dien nacht harder woei dan gewoonlijk, weet ik niet, doch wel weet ik, dat we nog nooit zoo zeeziek zijn geweest. Ook later niet. Midden in den nacht zijn we opgestaan en zijn we, struikelende over, op den vloer liggende, negerinne-beenen naar dek gestrompeld, waar we neervielen op het eerste het beste voorwerp, waarop gezeten kon worden. De rest van den nacht heeft mijne vrouw doorgebracht gedeeltelijk liggende in een „dog-house", een soort overdekte stuurmanskooi, die nabij het roer stond. Hare voeten werden voortdurend door buiswater overspoeld. Wat mij betrof, ik liep, of zat, of lag, op een tros of op een ander voorwerp, zoo ziek als een hond, in berustende afwachting van het einde dezer kwelling.

Gelukkig heeft die niet lang geduurd. Reeds vroeg in den ochtend bereikten wij de reede van Bonaire en konden wij tenminste even vasten grond onder de voeten voelen. Vóór den middag waren we alweer zeilende.

Van Bonaire af werd koers gezet naar St. Thomas. Het ging dus onder een vrij scherpen hoek tegen de richting van een sterke passaat in. Met groote slagen werd gelaveerd en elk overstag gaan wierp ons vrijwel onderste boven. Want we hadden een definitief verblijf aan dek gekozen. In onze hut bleek de atmosfeer niet houdbaar; dus zochten we maar elders een onderkomen. Het dek stond geheel vol met kisten, en daar bovenop was wel een plekje te vinden voor twee personen: een hoogere kist onder het hoofd, dan een kist die geen verdieping meer vertoonde vóór ter hoogte van de lendenen, en wat er ten slotte onder de beenen kwam, kwam er minder op aan. De kisten waren afgedekt door een zeil, wat de scherpe randen verzachtte. En van den kapitein hadden we een paar dekens gekregen want de warmte viel des nachts niet mee. Overdag konden we wel eens even rondloopen, doch de nachten brachten we verder tot St. Thomas op ons plekje aan dek door. Gelukkig heeft het al die dagen niet geregend. Maar toch werden we wel nat, want, ofschoon we vrij hoog, bovenop de deklast, lagen, zoo nu en dan spatte er een brekende golf over ons heen en een paar malen per nacht werden we aldus door een plons

water in ons gezicht gewekt. Doch de rest van de nachten was het heerlijk en genoten we van het maanlicht, dat in den tropennacht scheen met een helderheid, die in Europa alleen in enkele vriesnachten geëvenaard wordt.

Natuurlijk was er van uit de kleeren komen in de zes dagen, dat de reis tot St. Thomas duurde, geen sprake. En toen we daar aankwamen voelden we ons in een onbeschrijflijk onaangenamen toestand. Bovendien waren door al die nachten aan dek en door het overplonzende water onze gezichten dermate gezwollen, dat de oogen niet meer waren dan kleine spleetjes. Ik geloof, dat de Amerikaansche douane-ambtenaren in St. Thomas ons met eenig wantrouwen aanzagen. Althans het eischte eene breedvoerige uitlegging, hoe het mogelijk was dat we er zoo uitzagen. Na eenig praten, bleken deze mannen evenwel uitermate welwillend en, voorzien van veel goede raad, mochten we aan den wal gaan, waar een verfrisschend bad in het hotel, schoone kleeren en eene wassching onzer gezichten met „lime"-sap wonderen verrichtten. Toen we dus na een uurtje aan tafel zaten op de galerij van ons, aan de baai gelegen, hotel konden we weer van het heerlijke, jonge leven genieten.

St. Thomas zal in die dagen zoowat een jaar onder de vlag van de Vereenigde Staten zijn geweest. Het Amerikaansche bestuur had de functies der Denen overgenomen, was in de Deensche gouvernementsgebouwen gevestigd en was bezig Amerikaansche gewoonten, soldaten en handelswaren in te voeren. De laatsten waren er eigenlijk altijd al geweest, net als in de rest van West-Indië, doch de Amerikaansche marinesoldaten waren nieuw en wat de Amerikaansche gewoonten betrof, daaraan moest men nog wat wennen. Want in West-Indië wordt niet zoo op een klein beetje kleur gelet en de Amerikanen deden dat sterk. Hier en daar was er dan ook wel iets merkbaar van een kleine kater na de roes der eerste vreugde. Daaraan zal men evenwel later wel gewend zijn, en een voorbeeldig Amerikaansch bestuur zal ongetwijfeld zijne zegeningen hebben doen kennen.

In het Deensche St. Thomas van vóór den wereldoorlog waren sterke Duitsche scheepvaartbelangen vertegenwoordigd geweest. De Hamburg-Amerika-lijn had er eene nederzetting gehad, doch deze had natuurlijk in 1918 niet veel meer in te brengen en toen wij in Mei van dat jaar St. Thomas bezochten, waren de fraaie gebouwen door den dienst der haven-aangelegenheden in gebruik genomen. Aan het hoofd daarvan stond een Amerikaansche ingenieur, die de uniform droeg van marine-officier. Ook de steigers

en verdere inrichtingen der Hamburg-Amerika-lijn waren door den Staat geconfisceerd.

We hebben ongeveer een week in St. Thomas doorgebracht, en na afloop onzer werkzaamheden hebben we genoten van de fraaie, tegen een drietal heuvels gebouwde, hoofdstad Charlotte-Amalia. Eigenlijk bevonden zich nog eenige uitloopers van de stad op twee andere heuvels, en deze vijf heuvels lagen als een coulisse vóór de hoogere bergen op den achtergrond. Op den Zondagmorgen maakten we eene wandeling tegen de steile hellingen der hoogere bergen, en op de kam hadden we een fraai uitzicht naar de Caraïbische Zee eenerzijds en naar de zijde van den Atlantischen Oceaan anderzijds. Bij het bedenken, dat aan de andere zijde van dien Oceaan Europa was gelegen, kregen we het gevoel toch niet geheel in een vreemde wereld te zijn.

Naast de fraaie palmen-groepen waren het vooral de flamboyants, de pigeontree's met hunne groote roode en witte bloemen, en de bougainvilla's, die we hier voor het eerst in grootere hoeveelheden zagen, die op ons een onuitwischbaren indruk maakten.

Ofschoon onze werkzaamheden reeds na een dag of vijf beëindigd waren, kon de „Estelle" niet eerder vertrekken dan Donderdag 23 Mei, omdat het in orde maken der papieren, — ik meen me te herinneren dat Washington of een ander hoofdkwartier zijn toestemming moest geven — niet eerder gereed was. Het wachten was hier overigens geenszins onaangenaam en toen we dan na onze week verblijf op St. Thomas de baai van Charlotte-Amalia weer uitzeilden, waren we volkomen bekomen van zeeziekten en andere kwade gevolgen der zeereis. De nachten brachten we maar niet meer aan dek door, en na twee nachten en één dag kwamen we voor de Ladderbaai van Saba ten anker.

Meestal varen de schepen, die Saba aandoen, naar de Fortbaai, doch als er daar een te sterke deining staat, wegens den harden wind, wordt de Ladderbaai opgezocht. Men landt dan voor een bijna loodrechte rots en men vraagt zich af hoe men daartegenop komt. Bovendien is dat landen niet zoo heel gemakkelijk. De schoener moet eenige honderden meters uit den wal blijven liggen, en men moet dus in een roeiboot overstappen, die door eenige Sabanen naar het, op de reede liggende, schip is geroeid. Dat is niets bijzonders, want zoo moet men in vele havens, en bijna in alle West-Indische, aan den wal komen. Doch op Saba staat er in de onmiddellijke nabijheid van de kust een hevige branding en daar moet men doorheen, bij voorkeur zonder nat te worden. De Sabaansche roeiers stappen vóór het begin van de

branding snel uit, wachten op de eerste breker, en duwen op den top van die golf de boot met groote handigheid op den oever, die hier uit rolsteenen bestaat.

Als men dan op den wal staat, ontdekt men een pad, dat in de rots is aangebracht en dat niet veel meer is dan een soort trap of ladder. Toch zien de kleine Sabaansche paardjes kans om daar tegenop te komen zonder over rollende rotsblokken te struikelen of van steile rotswanden af te vallen.

Om aan het eerste dorp, The Bottom, te komen, moesten we ruim 200 meter zeer steil klimmen. Daar er oudere passagiers waren, en slechts een beperkt aantal paardjes naar het strand was afgedaald, begonnen wij den voettocht naar boven vol moed, doch we waren blij toen de paardjes ons halverwege weer tegemoet kwamen.

Ook hier wil ik niet in eene plaatsbeschrijving vervallen. Elders is Saba beschreven, het kleine eiland, dat als een 900 m hooge, massale piek uit zee oprijst. We bezochten Windwardside en St. John en de „Sulfur-mine", alles te paard, en we beleefden er een sensatie van groote en eenvoudige schoonheid. In „The Bottom" hebben we een paar nachten gelogeerd bij de echtgenoote van den kapitein van een vijfmast-schoener, die met Amerikaansche lading voer. Een paar maanden later hoorden wij van het vergaan van dien schoener, en wij dachten met weemoed aan de jonge weduwe, die ons verblijf op Saba tot iets zoo prettigs had gemaakt.

Op geen van onze andere eilanden is een zoo krachtig en zuiver blank ras blijven bestaan als op Saba. Het is waar, op St. Martin heeft men de Simsonbay-ers, maar dat is een verpierd en achteruitgegaan ras. Doch op Saba zijn het, hoewel hun verblijf van geslacht op geslacht in de tropen zich op hun wezen heeft afgeteekend, krachtige en taaie menschen. Misschien komt dat door hun bedrijf van zeevaarder, misschien ook door de vrij groote hoogte, waarop zij wonen.

De blanke bewoners van Saba heetten bijna allen Simmonds, Hassell of van der Pool. Men kon het op Saba treffen, dat men bijna geen man tegenkwam, want alle mannen voeren op zee. Tot Amerika in den oorlog ging, voeren zij op schoeners in de Caraïbische wateren, meestal onder Nederlandsche vlag. De Vereenigde Staten hadden echter een zeer onvoldoend aantal zeevaarders en omstreeks 1916 ontstond er groote behoefte aan scheepsruimte en ook aan de kapiteins en stuurlieden om die schepen te bedienen. Verscheidene Sabanen zijn toen naar de stoomvaart, onder Ame-

rikaansche vlag, overgegaan en ze hebben zich, hoewel onvoldoende theoretisch opgeleid, als bekwame zeevaarders door die taak heengeslagen. Doch velen ook bleven nog op schoeners met twee, drie of vijf masten varen. En ze voelden zich daar beter op thuis. Men moet zulk een groote schoener onder volle zeilen op de zee hebben zien varen om zich de groote schoonheid daarvan bewust te worden. Maar het zeemansleven op die schoeners was een hard leven, en oud werden de Sabanen als regel niet, ook al verging hun schoener niet. Want blanken wonen nu eenmaal niet ongestraft van geslacht op geslacht in de tropen.

De Sabanen waren een merkwaardig volk, een volk om eerbied voor te hebben, voor de mannen om hun taaie durf, en voor de vrouwen om de vele opofferingen van hun eenvoudig en zuiver leven.

De kapitein van onze schoener „Estelle" was Sabaan. Hij heette Tommy van der Pool, en de „mate" heette Hassell. En al bood de „Estelle" dan niet het comfort, waaraan men in Europa was gewend geraakt, waarmede men verwend was, het was een sierlijk schip. En als „captain Tommy" bij het roer stond en commandeerde „hoist her main sail" en de matrozen dan weerom dreunden „hoist her main sail, he says", terwijl zij het zware groot-zeil met man en macht aan den mast heschen, dan bruischte het van echt leven. Of als het, met veel slagzij, onder volle zeilen lag en krakend en stampend tegen het spattende water vocht, dan vergat men Europa en comfort.

Ook op Saba werd dus de wereldoorlog beleefd, en zij bracht daar werk aan de eilandbewoners en gevaar. Anders was het op St. Eustatius, waar het tropische „laisser aller" het van de inheemsch blanken had gewonnen. Hier geen werkzame, er op uit trekkende mannen en heldere, beschaafde vrouwen in nette huisjes. Doch hier alles slordig en verwaarloosd. Getuigen van vergane grootheid. En daartusschen de Hollandsche gezaghebber Van Grol, die, na ruim 17 jaren dienst op het primitieve eiland, nog al zijn energie en levenslust bewaard had. Wat zeker niet het minst de verdienste was van Mevrouw Van Grol, die haar Hollandsch enthousiasme had meegebracht en niet had verloren. Hun dochtertje bracht aan het gezin jeugd en vroolijkheid.

Verder was een groot voorrecht voor Statia de sisal-plantage, geleid door den Engelschman Wilde met zijn helper de heer G. baron d'Aumale van Hardenbroek, die later leider van de sisalplantage Mount-Pleasant op Curaçao is geworden. Mevrouw Wilde had aan haar huis het cachet van een Engelsch landhuis gegeven.

Een groot deel van de gekleurde bevolking van St. Eustatius werkte op de sisal-plantage, die tegen de hellingen van den gedoofden vulkaan was gelegen. En verder was er nog wat aanplant van „sea-island-cotton", voor welks machinale zuivering door den heer Van Grol werd gezorgd. Dat alles maakte, dat er nog eenig geld onder de menschen in omloop bleef, en voorkwam, dat het eiland geheel ten onder ging.

Ik wil St. Eustatius niet verlaten, zonder een gedachte gewijd te hebben aan de „Quill", het inwendige van de gedoofde krater, dat wonder van wilde en weelderige, tropische plantengroei. Misschien komt het, omdat de Quill het eerste van dien aard was, dat ik ooit zag, misschien omdat de herinnering alles vermooit, maar ik ben later nooit meer zoo sterk onder den indruk van een exotisch schouwspel geweest.

In den avond van den tweeden dag na onze aankomst op St. Eustatius gingen wij weer aan boord, en in den vroegen ochtend van 30 Mei 1918 liet de „Estelle" het anker vallen in de Groote Baai van St. Martin. Wij waren aangekomen op de plaats van onze bestemming, waar wij dachten een maand of acht werk te zullen hebben, maar waar wij twee jaren hebben gewoond.

Van uit de baai gezien, is Philipsburg aan den voet van het heuvellandschap aardig gelegen. Men blijft een 400 m uit den wal en op dien afstand krijgt men een zeer goede algemeene indruk. De rij hooge palmen aan het Westelijk einde van het stadje — we leerden later dat het daar „down-town" heette — drukte daarop een tropisch stempel. En in het groen van de heuvelhelling in het Oosten blonk een kleine witte topgevel met een gele ster versierd. Om haar op te wekken, wees ik mijne vrouw lachend op het aardige geveltje: „Als dat ons huis eens kon zijn". Toevallig hebben we het kunnen krijgen, we hebben er twee jaren gewoond en ons dochtertje is daar geboren.

Doch dat is een ander verhaal.

Zwolle, 20 April 1937.

DE SURINAAMSCHE TAALTUIN

DOOR

W. R. MENKMAN

II

Bestaat er iets, dat men Surinaamsch Nederlandsch zou kunnen noemen?

Prof. Van Ginneken heeft gemeend van wel, want hij behandelde het als een onderdeel van het West-Indisch, op bladz. 275 van zijn Handboek der Nederlandsche Taal I. Veel zegt hij er niet over; een staaltje der „ietwat poovere Surinaamsch-Nederland-„sche poëzie" van A. W. Marcus (waarin Creoolsche taalfouten worden gesignaleerd) en een (weinig gecommentarieerd) briefje van een bij de Herrnhutters opgevoed Caraibenmeisje aan haar leriman, zie daar alles wat wij aangaande het Hollandsch der Surinamers in dit handboek aantreffen.

Veel is het niet en toch, toen Van Ginneken's werk verscheen, in 1913, het laatste jaar van mijn verblijf in Suriname, vielen er in de taal der inheemschen aldaar nog al wat afwijkingen van het gebruikelijke moderne Nederlandsch te constateeren, welke verdiend hadden in een werk als het genoemde vermeld te worden.

De Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië (bladz. 503: Nederlandsch) zegt alleen iets over de zuiverheid van het in Suriname gesproken Hollandsch, over de moederlandsche gewestelijke uitdrukkingen, welke er in voorkomen en over de insluipsels uit het Fransch, het Portugeesch en het Engelsch, alles heel in het algemeen.

Heeft er dus in het moederdand blijkbaar voor de materie in kwestie nooit veel belangstelling bestaan, in Suriname zelf was indertijd de taal een onderwerp, waarover Hollanders en inheemschen het wel eens met elkander aan den stok konden krijgen.

Ik herinner mij dat een Hollandsch onderwijsman zich eens verstout had een lijstje te publiceeren van wat hij meende als Surinamismen te moeten brandmerken. Door een Surinaamsch auto-

didact werd deze paedagoog toen in de plaatselijke pers op ongezouten wijze terecht gewezen; de Hollander wist niet wat onder Surinamismen verstaan moet worden en had blijk gegeven van totaal gemis van taaleruditie.

Aangezien ik op mijn beurt er beter afgekomen ben, toen ik mij, eenige jaren geleden, in de West-Indische Gids [1]) een leekenpraatje over het Nederlandsch in Suriname veroorloofd had, kan ik den moed vinden aan het toen ten beste gegevene nog iets toe te voegen.

Destijds heb ik wel melding gemaakt van de Surinaamsche eigenaardigheid om het werkwoord *beletten* te gebruiken met een persoon als voorwerp („de politie heeft hem belet"), maar ik heb daar toen niet bij gezegd, dat wij ook in dit geval met een archaïsme te doen hebben. Het Woordenboek der Nederl. Taal verwijst naar den Bijbel (I Thessalonicenzen, 2. 18): „maer de Satan „heeft ons belet"; in mijn exemplaar (Statenvert. uitg. 1906) staat *maar* met twee a's en is h e t cursief tusschengevoegd. Ook bij Vondel — en bij andere, minder beroemde 17e eeuwsche schrijvers — treft men den vorm zonder *het* aan.

Een Surinaamsche uitdrukking, waarmede ik vroeger geen raad wist, is: „hij is ziek, hij ligt met de dokter". Totdat ik haar aantrof bij den 18e eeuwschen Nederlandschen zee-officier Cornelius de Jong, in diens Reize naar de Car. Eilanden in de jaren 1780 en 1781 (Haarlem 1807). Deze auteur geloofde blijkbaar in de legende van de onderzeesche koperbank, niet ver van Sint Eustatius, door de aanwezigheid van welke bank de in de nabijheid gevangen visch soms vergiftig zijn zou. Op een dag werd men aan boord van de Mars ziek, na het nuttigen van versche visch; „wij" — de officieren —, zegt De J., „lagen allen met den dokter". Of deze zegsman ooit in Suriname geweest is, weet ik niet, maar het lijkt veel waarschijnlijker, dat dergelijke uitdrukkingen uit Nederland overgebracht, dan dat zij in de West ontstaan zouden zijn.

In de West, niet speciaal in Suriname, want op de eilanden hebben wij natuurlijk hetzelfde Nederlandsch gebracht als in de vastelandskoloniën. Het Surinaamsche (lees oud-Hollandsche) *voeteeren* komt ook voor in het door Mr. De Gaay Fortman gepubliceerde, vroeg 18e eeuwsche Curaçaosche dagboek [2]); 3 Febr. 1713: „. . . . die alle naar Piscaderisbaay voeteerden."

De eigenaardigheid van Surinamers om het bijv. nw. onnoodig te gebruiken in de beteekenis van onnoozel (onbelangrijk, onbe-

[1]) De Surinaamsche Taaltuin, W.-I. G. XIV, p. 244 e.v.
[2]) W.-I. Gids, VI, p. 241 e.v.

teekenend, minderwaardig) heb ook ik lang voor krompraterij gehouden, maar ik ben daarvan teruggebracht door een zekere passage in het Korte Historiael van David Pietersz. de Vries, den Hoornschen zeeman uit den aanvang der 17e eeuw, die geen litteraire pretenties had, maar wel een bijzonder pittig en kleurig Hollandsch schreef.

Als scheepsbevelhebber was De Vries niet altijd goed te spreken over de vakbekwaamheid, noch over den moed zijner onderhoorigen; de grootste praatjesmakers waren niet altijd haantje de voorste's wanneer er gevochten worden moest tegen Turk of Spanjool.

Een maal moest men zich in de Middenlandsche Zee (bij Cartagena in de buurt) verdedigen tegen twee roofschepen en het volk werd dus aan dek geroepen, maar verscheen niet al te vlug. „Eyn-„delijck", zegt De Vries, „quam de onnodighste eerst boven, „waerop de anderen volghden." Blijkbaar was de man, die het goede voorbeeld gaf, niet degeen wiens aanwezigheid het minst noodig was, maar degeen van wien De Vries het minst verwacht had.

Of van hetgeen vroeger het Surinaamsche Hollandsch onderscheidde van het in het moederland gebruikelijke (archaïsmen, maar ook wel bepaalde onzuiverheden) nog veel is blijven leven, weet ik niet; in een kwart eeuw kan er veel veranderd zijn. Bepaalde redenen echter om veel uitslijting of snelle evolutie op taalgebied te verwachten, zie ik niet.

Evenals vroeger op zee (zie capt. Marryat's verhalen), gold het ook in Suriname wel als een aardigheid, iemand die in een hangmat lag te slapen, er uit te laten vallen, door het touw door te snijden; men zei dan: „ze hebben zijn hangmat gesneden" en vond dat een heel gewone uitdrukking. Welnu, onlangs kwam in een Surinaamsch blad (redacteur een volbloed Hollander, maar lang in Suriname) een berichtje voor, waaruit bleek dat iemand zich beklaagd had over „het kappen" van zijn boot. Bij analogie redeneerend, zou men tot de conclusie kunnen komen, dat in dit geval het touw doorgekapt was, waar de boot aan vastlag, maar uit latere berichten bleek, dat de boot aan stukken gehakt was.

Wie meenen mocht, dat de Duitsche Herrnhutters, die als zendelingen, onderwijzers en kooplieden al zoo lang in het Surinaamsche volksleven een rol gespeeld hebben, het Nederlandsch in Suriname met een groot aantal germanismen verrijkt moeten hebben, maakt zich noodeloos ongerust. Het is overigens wel eigenaardig, dat onze taal in een Nederlandsch gewest haar plaats

heeft kunnen veroveren, óók door de (zeer verdienstelijke) werkzaamheid van vreemdelingen, die maar zelden hun typische accent konden afleggen — en zelf het Nederlandsch, althans voor een deel, ter plaatse hadden moeten leeren.

Een der Surinaamsche bladen nam onlangs in haar rubriek Taal en Letteren een protest over tegen germanismen als vroegstens, voor op zijn vroegst. In hetzelfde blad echter verscheen kort daarop, zonder commentaar of correctie, een correspondentie uit Nickerie, waarin over een vereeniging gesproken werd, welke de schrijver „op zich" een goede instelling achtte; en over menschen wier „eenvoud" kort geleden nog „beklemtoond" was.

Maar deze soort taalmishandeling is niet meer specifiek Surinaamsch; de groote pers h.t.l. geeft er schier dagelijks staaltjes van te zien.

Amsterdam, 1 Mei 1937.

KRONIEK

SURINAME

In onze vorige kroniek werden een aantal herdenkingen vermeld; thans moet er nog een aan de reeds genoemde toegevoegd worden.

Eind September was het veertig jaar geleden dat de gouvernements leprozerie aan de Coppename (het etablissement Batavia, gesticht in 1823, ter vervanging van een nog ouder afzonderingsoord) overgebracht werd naar de voormalige suikerplantage Groot Chatillon, aan de Boven Suriname. Terecht werd in de Staten opgemerkt, dat er voor lijders aan een zoo vreeselijke ziekte als de lepra van feestvreugde eigenlijk geen sprake zijn kan; toch moet voor de verpleegden de herdenking een lichtpunt geweest zijn in hun uiteraard eentonig en weinig vroolijk bestaan. Eén patient (of liever patiente) bleek de verhuizing van 1897 nog meegemaakt te hebben; zij werd op vierjarigen leeftijd in het etablissement Batavia opgenomen en had thans vijftig jaren van afzondering achter den rug. De patienten toonden zich uiterst erkentelijk voor de belangstelling welke zij op den herdenkingsdag ook van de zijde der autoriteiten mochten ondervinden en een hunner gaf, namens alle, in eenvoudige doch waardige bewoordingen aan die dankbaarheid uiting.

Er zijn in Suriname drie gelegenheden tot het verplegen van lepralijders, de reeds genoemde gouvernements instelling, een R.K. en een Protestantsche (beide uit de openbare kas gesubsidieerd) met een gezamenlijke bevolking van ongeveer 550 personen. Verdeeling van dit aantal lijders, aan wie door wettelijke bepalingen het verkeer in de vrije gemeenschap ontzegd is, over drie inrichtingen, zou oogenschijnlijk alle reden tot ongenoegen moeten uitsluiten; niet lang geleden evenwel werden in de Surinaamsche missie-pers eenige klachten geuit, waarbij ook opgekomen werd tegen achterstelling van katholieken, bij de personeelvoorziening der gouvernements leprozerie.

Een nieuwe aanleiding tot toepassing der conflictenregeling

is ontstaan door de verwerping (met op één na algemeene stemmen) der aan de Staten aangeboden ontwerp-verordening op gezagsondermijnende drukwerken. Het moest der Surinaamsche vertegenwoordiging wel vreemd aandoen, dat van de zijde der overheid Nederland genoemd werd als plaats van herkomst van de meerderheid der drukwerken welke men meent te moeten kunnen weren. Nederland, het moederland dus, dat voor den Surinamer steeds de bron geweest is van alles wat er op cultureel gebied tot hem kwam! En dat die zelfde Surinamer zich niet zonder verzet zou laten verbieden datgene te lezen waarvan in Nederland ieder burger vrijelijk kennis nemen kan, was te voorzien. Om niet te spreken van het algemeene gevaar, inhaerent aan alle censuur, dat de administratie een verkeerd gebruik van haar bevoegdheid zal maken. Welke geschriften zijn gezagsondermijnend?

Ook in deze aangelegenheid teekent zich weder de tegenstelling af tusschen de tot voor kort gehandhaafde politiek van gelijke rechtsbedeeling tusschen het moederland en de overzeesche volkplanting en het nieuwe Indisch-autoritaire beleid. Dat bij de mondelinge behandeling de gedelegeerde van den gouverneur wees op de noodzakelijkheid om rekening te houden met het groote aantal niet in Suriname geboren Javanen, is in dit verband opmerkenswaardig.

Volgens een der Surinaamsche nieuwsbladen zouden de Staten beter gedaan hebben te trachten de voorgestelde verordening op de drukwerken verzacht te krijgen; het is echter niet duidelijk welke wijzigingen zij zouden hebben moeten voorstellen. Wel hadden zij er misschien op kunnen wijzen, dat in Suriname de overheid, met betrekking tot de Aziatische immigranten, twee gelegenheden heeft om ongewenschte elementen te weren, één bij de aanneming in het land van herkomst en dan nog eens een, wanneer de immigrant zich, na afloop van het werkcontract, blijvend in het land vestigen wil. Is het gevaar werkelijk zoo groot, dat met eenige zorg geselecteerde immigranten, resp. kolonisten, zich van de wijs zullen laten brengen door onder hen verspreide drukwerken en kan het niet op andere wijze afgewend worden, dan door maatregelen welke, in hun toepassing, hinderlijk kunnen zijn voor de geheele bevolking?

De verordening op de dorpsgemeenten is niet alleen door den gouverneur op eigen gezag ingevoerd, maar er zijn ook direct daarop uitvoeringsbesluiten verschenen, niettegenstaande het adres der Staten aan de Kroon. De pers wist te vertellen, dat er

uit een nieuw ingestelde dorpsgemeente betuigingen van tevredenheid en dankbaarheid binnengekomen waren; later bleek deze bijval afkomstig te zijn van een Indianen-nederzetting aan de Boven Suriname, waar in Juli d.j. een dorpsbestuur ingesteld was, hetgeen dan niet geschied kan zijn krachtens de door de Staten aangevochten verordening, aangezien deze laatste eerst op 1 September in werking getreden is. De opgezetenen eener vestiging van creolen in het district Coronie daarentegen hebben reeds bij voorbaat te kennen gegeven niet van verheffing tot dorpsgemeente, met den aankleve daarvan, gediend te zijn, waarvan zij zeiden geen voordeel, maar wel nadeel te verwachten. Terecht teekent De Surinamer hierbij aan, dat door dit geval al direct blijkt hoeveel beter het denkbeeld der Staten was, n.l. instelling bij verordening, welks regeling een grooter waarborg bieden zou dat met de belangen der betrokkenen volledig rekening gehouden wordt.

Eindelijk is weder een poging gedaan om den woningtoestand te Paramaribo — meer in het bijzonder de huisvesting der lagere volksklasse — te verbeteren en wel door het indienen van een ontwerp-verordening betreffende nieuw te bouwen z.g. erfwoningen. Volgens de memorie van toelichting heeft een ontwerp van 1904, dat van wijdere strekking was, het G.B. nimmer mogen bereiken. Het is natuurlijk zeer te hopen, dat het gouvernement thans meer succes zal hebben en dat, na een zoo lang tijdsverloop, thans werkelijk de eerste stappen gezet zullen kunnen worden in de goede richting.

Er is in Suriname een beweging ontstaan om de stichting te bevorderen eener volwaardige en volledige hoogere burgerschool te Paramaribo. Deze actie zal wel in de eerste plaats gezien moeten worden als een terugslag op de onder het huidige bewind ingevoerde bepalingen aangaande de benoembaarheid in verschillende ambten; wanneer een opleiding geëischt wordt welke in Suriname zelf niet te verkrijgen is, dan beteekent dit in bepaalde gevallen dat inheemschen niet in aanmerking kunnen komen.

Afgezien van deze omstandigheid evenwel, zijn er nog wel andere motieven aan te voeren voor het instellen van middelbaar onderwijs in Suriname, waar de stadsbevolking sterker is dan die van 's Hertogenbosch of Leeuwarden en weinig minder sterk dan die van Maastricht. Natuurlijk kan men zich op het standpunt stellen dat er al te veel onderwijs gegeven wordt in Suriname, maar om deze opvatting te verdedigen worden nogal eens argumenten in het vuur gebracht welke wat aan den goedkoopen kant zijn.

Wanneer men het tegenwoordige Surinaamsche onderwijs duur noemt, dan verzuimt men wel eens de kosten te vergelijken met die voor andere doeleinden gemaakt, of met de uitgaven voor de volksopvoeding elders gedaan; wanneer men redeneert dat kennis de menschen niet gelukkig maakt, dan laat men de vraag onbeantwoord of dat dan het eenige, of het voornaamste doel moet zijn van het onderwijs. Dat de in groote meerderheid landbouwende bevolking van Suriname al die geleerdheid wel missen kan, moge waar zijn, doch met dien landbouw is het maar poover gesteld, een toestand welke niet het resultaat is van het onderwijs en niet door minder onderwijs verbeterd worden kan. In ieder geval bestaat er in Suriname gelegenheid — en een gelegenheid welke men de bevolking toch wel niet zal willen ontnemen — om goed lager, uitgebreid lager en meer uitgebreid lager onderwijs te genieten en wanneer daardoor een aantal „intellectueelen" gekweekt wordt, grooter dan in het land zelf passende werkkringen vinden kan, dan beteekent dit geenszins dat door het instellen van middelbaar onderwijs de toestand verergeren zou. Integendeel, er bestaat een goede kans dat de wanverhouding daardoor tot kleinere afmetingen teruggebracht zou worden, dan wel verdwijnen zou.

Suriname exporteert niet genoeg voor eigen rekening voortgebrachte goederen; dat is een thans wel algemeen aanvaarde waarheid. Welnu, de Surinamer is bereid zich zelf te exporteeren, wanneer men hem maar de gelegenheid verstrekt elders een bestaan te vinden, wat voor een goed deel een kwestie is van onderwijs en opleiding.

Hier in Nederland mogen wij hem niet noodig hebben, maar hij heeft in het moederland toch zeker evenveel recht als Duitschers en andere vreemdelingen; en of hij elders niet in een behoefte voorzien kan, zou nog uitgemaakt dienen te worden. In Nederlandsch Indië, met zijn miljoenenbevolking, zijn reeds talrijke ontwikkelde Surinamers werkzaam en aan het oude scheepvaartcentrum Curaçao heeft het landbouwende Suriname zelfs zeelieden geleverd. Zij allen zullen toch wel geen plaatsing gevonden hebben omdat men Suriname van zijn surplus aan intellectueelen wilde afhelpen.

Wanneer de vraag ter sprake komt, of de emigratie uit Suriname, van bepaalde elementen der bevolking, door maatregelen op onderwijsgebied bevorderd dient te worden, dan moge in de eerste plaats gedacht worden aan de Nederlandsche Antillen, met haar steeds toenemende behoefte aan geschoolde werk-

krachten, als kunnende uit zoodanige emigratie profijt trekken.

En, wanneer in Suriname de grondslagen gelegd moeten worden voor een nieuwe maatschappij, van hoofdzakelijk Aziatische allure, dan geve men den creolen van Europeesche levenshouding, die er dan allicht te veel zullen zijn, de gelegenheid elders een heenkomen te zoeken.

15 November 1937.

CURAÇAO

De verkiezingen

Er begint teekening te komen in den toestand. Het aantal aan Curaçao toegewezen zetels is 6, dat van Aruba 2. De dag der candidaatstelling is 19 November 1937.

Op de bovenwindsche eilanden blijven de heeren Brouwer en Plantz elkander bestrijden; op Curaçao stelde de afd. Pietermaai der R.K. Curaçaosche partij candidaat de heeren dr. M. C. (F.?) da Costa Gomez, E. Martijn, J. H. Sprockel, J. A. Jonckhout, E. Römer, en E. Rozendaal, de Politieke Unie de heeren C. W. J. Jonckheer, dr. W. P. Maal, J. H. Perret Gentil, H. G. Suarez, J. Baiz. Naar ik meen zijn van hen alleen de heeren Jonckheer, Sprockel en Martijn (E. C.) leden van den tegenwoordigen Kolonialen raad. Naar de namen te oordeelen is de Politieke unie de groep, die in *La Prensa* haar spreektrompet heeft.

Een eersteling

Voor het eerst is bij den Kolonialen raad ingediend met verzoek om advies volgens art 49 der Curaçaosche staatsregeling een ontwerp-algemeenen maatregel van bestuur, en wel betreffende de pensioenen der militairen van de troepen in Suriname en Curaçao.

Slot van rekening

In 1934 hebben de inkomsten bedragen *f* 8.464.561.96½, zijnde ruim *f* 2 millioen boven de raming, en de uitgaven *f* 8.340.225.30, d.i. ruim *f* 700.000 boven de raming. Het voordeelig verschil ad bijna *f* 125.000 zal op de begrooting van 1938 als inkomst verschijnen, en is, gelijk men weet, bestemd voor het Pensioenfonds.

De Petroleum

Heeft, zooals onze lezers weten, bij de laatste begrootingsbehandeling de heer mr. Bichon van IJsselmonde nadrukkelijk gesproken van een stilstand in de ontwikkeling van het groote petroleumbedrijf, de heer W. van Eyk, die ook op de hoogte wezen kan heeft het aan *De West* in Suriname anders verteld. Aan het *Alg. Handelsblad* ontleen ik het volgende: „De bezoeker bevestigde de geruchten, dat vernieuwing en verjonging van het bedrijf op het programma staat.... De raffinaderijen zullen verbouwd en veranderd moeten worden. Daarnevens staat ook uitbreiding op het program...."

BOEKBESPREKING

De historische wording en de huidige beteekenis van Nederlandsch West-Indië (Suriname en de Nederlandsche Antillen) door Ch. Kiès. Eigen uitgave.

Aan de hand van eenige „bronnen", in den laatsten tijd verschenen, vindt men hier een populaire beschrijving van Suriname en Curaçao, die, opgedragen aan het „Nationaal Jongeren Verbond", zeker kan bijdragen tot het doel, dat de schrijver ermee beoogt: meer kennis te verspreiden omtrent deze deelen van Overzeesch Nederland.

Het boekje bevat in kort bestek wat iedereen ten minste weten moet over verleden en heden, en leest gemakkelijk. Als zoo dikwijls, valt het echter ook hier weer op, dat deze uitgave van Mei 1937 statistische gegevens geeft over 1935 of nog vroeger; dat zou men toch, schrijvende over Nederland, ook niet doen. Hier en daar staat bovendien iets, dat niet juist is; bijv. dat de hoofdstad van Aruba eerst sedert 1930 Oranjestad heet.

F.

Wat is dat? De encyclopedie voor jongeren. Afl. 7 en 8. N. V. Hollandia-drukkerij, Baarn

Als steeds aanbevolen. F.

BIBLIOGRAPHIE

A. TIJDSCHRIFTEN, COURANTEN, ENZ.

Chem. Industrie. 60ste Jrg. no. 29. Curaçao Ausfuhr von Phosphaten

International Labour Revue. 36ste Jrg. no. 1. Labour difficulties in British Guiana.

International Labour Inf. 62ste Jrg. no. 10. Labour Legislation in British Guiana.

Idem. 63ste Jrg. no. 5. Labour Disturbances in Trinidad.

Algemeen Landbouwweekblad. 21ste Jrg. no. 39. Kolonisatie van Creolen in Suriname.

Algemeen Handelsblad. 20 en 27 Augustus 1937. Avondblad. Kolonisatie-problemen Suriname en De helpende hand bij de kolonisatie in Suriname.

Echo's uit de Missies. 25 Augustus 1937, no. 9. Een „groot'' voorrecht voor het „kleine'' Curaçao.

Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap. Sept. 1937. Surinam Folk-Lore by Melville J. Herskovits and Francis S. Herskovits, door C. H. de Goeje.

Tropical Agriculture Trinidad. 14de Jrg. no. 7. The Lime Industry; The Banana Industry; The Sugar Industry.

Idem. No. 8. Lepidopterous pests of the Sour-sop in Trinidad, door G. R. Fenna;

Agricultural Journal of British Guiana. 8ste Jrg. no. 2. The Variety and Fertiliser Position of the Sugar Industry III, door C. Williams en B. Holman; Cane-Population in British Guiana, door L. D. Cleare.

Tijdschrift voor Economische Geographie. 15 Sept. 1937, no. 9. Westindische bananenpolitiek, door W. R. Menkman (met kaartje).

Ons Zeewezen. October 1936, no. 10. De eerste O. boot op de Suriname-rivier, door P. Cool; Eenige voorvallen uit mijn zeemansloopbaan. Het verlies van het stoomschip „Oranje Nassau'', door J. C. de Roever.

Missionary Monthly. Oct. 1937, no. 484. About Surinam. Dutch Guiana. Beginning of Mission Work, door J. W. van Lynden.

De Avondpost. 13 October 1937. Nieuw Leven in Guyana. Fransche politiek op een keerpunt.

Deventer Dagblad. 11 September 1937. Hoe een Deventer jongen ruim honderd jaar geleden de West zag, door G. J. Lugard Jr.

Onze Vloot. October 1937. Het bezoek van Hr. Ms. „O 12'' aan Suriname, door P. Cool.

Soil Research. Vol. V. no. 3. Investigation into Theoretical „Lime-Requirement of Surinam Soils, door H. J. Muller.

Tropical Agriculture, Trinidad. Vol. XIV, no. 2. The Banana leaf speckle in Surinam caused by chloridium musae Nov. spec. and another related banana disease, door Gerold Stahel.

National Geographic Magazine. 72ste Jrg. no. 3. Crossroads of the Caribbean, door L. Sanford Critchell [beschrijving van Trinidad].

Spice Mill. 60ste Jrg. no. 8. Venezuela coffee exports.

Proceedings Agricultural Society of Trinidad. 37ste Jrg. no. 7. The weather and the citrus crop in Trinidad, door F. M. Bain.

Tropical Agriculture Trinidad. 14de Jrg. no. 8. The Biology of the Fungus growing Ants, door N. A. Weber; The Spacing of Sugarcane Rows, door A. H. Rosenfeld.

Idem. no. 9. A Variety test on Sugar-cane, door R. C. Wood; Gummosis of Citrus in Trinidad. III. Notes of the disease in old plantations, door R. E. A. Baker; Notes on cercospora leaf spot of bananas (cercospora musae), door Gerold Stahel.

K.L.M.-Post. 1ste Jrg., no. 3. Het K.L.M.-bedrijf in West-Indië.

Echo's uit de Missies. 25 Oct. 1937, no. II. Een avontuurtje op Tamarin [in Suriname]; Gesticht „H. Familie", voorheen San Mateo. Curaçao.

Tijdschrift voor Economische Geographie. 15 October 1937, no. 000. Nederlandsch West-Indië. De economische toestand van de Nederlandsche Antillen in 1936, door Fred. Oudschans Dentz.

De Kolonist. 9 October 1937, no. 12. Het werk van de Suriname Hoeve-Maatschappij; Landbouw-Kolonisatie in Suriname, door J. van Hinte [bespreking van het proefschrift dr. E. F. Verkade-Cartier van Dissel].

Nieuwe Rott. Courant 21 October 1937, Avondblad A. De zoutwinning in het gewest Curaçao.

Idem. 27 October 1937, Avondblad A. Ontwikkeling van een tabaksindustrie [in Suriname].

Idem. 24 October 1937. Ochtendblad. A. Curaçao (Kurasau).

De Rijkseenheid. 27 October 1937. no. 4. Het dure onderwijs in de West, door Emeritus.

Idem. 3 November 1937, no. 5. De Politie op Curaçao, door Emeritus.

Idem. 10 en 17 November 1937, nos. 6 en 7. De Surinaamsche ontwerp-verordeningen betreffende huwelijken van Aziaten, door M. (Zie Mededeelingen van de Vereeniging Indië-Nederland Nos. 27 en 28).

Het Vaderland. 19 October 1937. Avondblad C. Moeilijkheden met de watervoorziening op Curaçao.

Ons Suriname. October 1937. No. 10. Het Zendingsfeest.

Oost en West. November 1937. Korte Golfjes uit Curaçao en Suriname; Maandschouw (De Nederl. Antillen: Rond de Caraïbische Zee; Begrooting Suriname; Koophandel en Nijverheid op Curaçao); De waterventer [op Curaçao].

B. BOEKEN, GESCHRIFTEN, ENZ.

Joannes de Laet. Iaerlyck Verhael van de Verrichtinghen der Geoctroyeerde West-Indische Compagnie in derthien Boecken (1624–1636). Vierde deel. Boek XI–XIII (1634–1636). Uitgegeven door S. P. L'Honoré Naber en J. C. M. Warnsinck. Met drie overzichtskaarten, een portret en zes platen. 's-Gravenhage. Mart. Nijhoff, 1937. Werken uitgegeven door de Linschoten Vereeniging. XL.

The Cocao Industry of Trinidad. Some Economic Aspects. Series II. A Financial survey of Estates during the Seven Years 1923–24 to 1929–30. 3/–. Series III. An Examination of the Effects of Soil Types and Age on Yield 4/6.

Christoffel Artichewsky, Poolsch krijgsoverste in dienst van de West-Indische Compagnie in Brazilie 1630–1639. Een proeve tot eerherstel. door J. C. M. Warnsinck. 's-Gravenhage, M. Nijhoff, *f* 1.20.

Guide to Jamaica, compiled and edited by Philip P. Olley. The Tourist Trade Development Board, Kingston, Jamaica, 1937. (2/–, 3/–). Verkrijgbaar bij de W. I. Committee. 14, Trinity Square Londen. E.C. 3 (2/3, 3/4).

Contribution de la Guadeloupe à la pensée française. 1635–1935. Anthologie receuillie et présentée par H. Adolphe Lara. Ouvrage publié sous le patronage du comité du tricentenaire du rattachement des Antilles à la France. Paris, Jean Crès. 16, rue Soufflot. 35 frs.

Minty Alley, door C. L. R. James. Londen, Martin Secker and Warburg Ltd. 7/6 [Speelt in een West Indische stad].

Black Democracy. The Story of Haiti, door H. P. Davis. III. Dodge Publishing Com. New York. $ 2.50.

De Historische Wording en de Huidige Beteekenis van Nederlandsch West-Indië (Suriname en de Nederlandsche Antillen) door Ch. Kiès. Eigen Uitgave. Drukkerij ten Hagen, 's-Gravenhage. *f* 0.20.

Stemmen uit Bethesda. XLIII.

A Regency Rascal, door Lieut. Colonel W. P. Drury, London Hutchinson & Co. 7/6. (Speelt in Barbados in het begin der 19de eeuw).

Voorlooper van de Beknopte Aardrijkskunde van Suriname, door A. T. Calor. W. Versluys. *f* 0.50.

Bijblad op het Gouvernementsblad van Suriname. Uitgegeven van Bestuurswege. Overzicht van beschikkingen, circulaires, enz. no. 126. [Gemengd Bedrijf Vaartuigendienst „Suriname"] en 127.

The Romantic Isles: a Sketch of the Church in the West Indies, door Rev. J. E. Levo. Soc. for the Prop. of the Gospel. 15, Tufton Str. Westminster, London *S*. W. I.

Slavenhalers en slavenhandel, door L. C. Vrijman. Patria-serie. P. N. van Kampen Amsterdam. *f* 2,25 (2,75)

Bulletin van het departement Landbouwproefstation in Suriname. April 1937 no. 53. De Cercospora bladziekte der bacoven, door Gerold Stahel.
Idem. Mei 1937, no. 54. Bijdrage tot de kennis van de kleigronden uit het Surinaamsche Kustgebied, door H. J. Muller.

O.D.

